Șt. M. Ilinca

Mihail Stan

LIMBA ROMÂNĂ

TESTE - CERINȚE - ITEMI
DIFICULTĂȚI - CAPCANE - INTERPRETĂRI

Pentru:

- Examenul de capacitate
- Bacalaureat
- Admitere în învățământul superior
- Activități la clasă

Conform ultimelor orientări ale Serviciului Național de Evaluare și ale Grupului de Lucru al I.S.E.

MONDOCART PRES

ŞT. M. ILINCA

MIHAIL STAN

LIMBA ROMÂNĂ

Teste - Cerinţe - Itemi

Dificultăţi - Capcane - Interpretări

Pentru examenul de capacitate, bacalaureat, admitere în învăţământul superior, activităţi la clasă

Editura MONDOCART

REFERENŢI

ROXANA MIHAIL, cercetător I.Ş.E.
NINUŞA ERCEANU, Şcoala nr. 280, Bucureşti
MIHAELA-MARCELA PÂRVULESCU, Liceul Pedagogic Rm. Vâlcea

Str. Alexandru Moruzzi nr. 1, sector 3, 74261, Bucureşti
Telefon: 322.13.70
EDITOR COORDONATOR: *Gheorghe Dumitru*
REDACTARE: *Magda Dinescu-Marin*
CORECTURĂ: *Laura-Ivona Dumitru*
PROCESARE COMPUTERIZATĂ: *Stela Şerbănescu*
IMPRIMARE: *Tipografia PEGASUS*
ISBN 973-98893-8-7

CÂTEVA PRECIZĂRI

Ne adresăm, prin această lucrare, elevilor care se pregătesc pentru examenul de capacitate sau pentru cel de admitere la facultate (filologie, drept, sociologie etc.).

Textele sunt preluate din „Limba română. Gramatică. Manual pentru clasa a VIII-a" (ediția 1998, autor Ion Popescu) care, la rândul lor, sunt, în cea mai mare parte, fragmente din textele ce se studiază, din alt punct de vedere, în celelalte manuale (de lecturi literare).

Ele au fost puse (și numerotate) în ordinea oferită de acest manual, unde și facem, de altfel, trimiterile la sfârșitul fiecărui text.

Am elaborat această culegere cu gândul de a oferi elevilor niște posibilități de autoverificare (în nici un caz de a le rezolva noi temele!), de a mai găsi și alte interpretări decât cele oferite de manual sau de profesor la clasă.

Eventualele neconcordanțe de vederi (autori - manual - profesori - elevi) nu înseamnă neapărat necunoaștere, ci o altă viziune, altă interpretare a textului. Chiar și în această lucrare veți găsi puncte de vedere diferite, stiluri diverse; intenționat nu ne-am străduit să ajungem la... consens, anume pentru a se vedea că, acolo unde este cazul, se permit mai multe feluri de rezolvare, tocmai pentru că există și alte unghiuri din care poate fi privită o anumită chestiune de analiză gramaticală.

Am încercat să solicităm mai multe tipuri de cerințe de la toate nivelurile: fonetică, lexic, morfologie, sintaxă, topică, punctuație, stilistică (felul predicatului, felul propozițiilor, analiza morfosintactică a cuvintelor - grupurile de cuvinte - care au un grad mai mare de dificultate etc.).

Am avut permanent în vedere cerințele programei pentru clasele V-VIII (care sunt aproximativ aceleași - deocamdată - și pentru admiterea la facultate), dar uneori am oferit și explicații peste acest nivel, cu gândul că pot fi de folos și altora.

Pentru a avea (cel puțin de acum înainte) o direcție în analiza de text, prezentăm, în prima parte a lucrării, scheme (cu modele) de analiză pentru toate părțile de vorbire, pentru frază; aceasta fiindcă, după știința noastră, nu a mai apărut până acum așa ceva, astfel că fiecare elev rezolvă după o ordine mai mult sau mai puțin clar stabilită. Vă asigurăm că pașii (algoritmii) analizei sunt bine aleși, într-o decurgere firească, de aceea vă cerem să aveți încredere în aceste scheme și să le aplicați. Pentru cei care doresc informații mai multe, recomandăm lucrarea „Gramatică instrumentală" (I. Diagnosticare. Argumentare; II. Test total) de Şt. M. Ilinca.

Pentru a fi convinși de utilitatea acestei lucrări, porniți de la următoarele considerente:

1) limba română este de o frumusețe neasemuită;

2) frumusețea ei constă, în primul rând, în posibilitățile de combinare a cuvintelor;

3) având acest avantaj combinatoriu, evident că și interpretările vor fi multiple (aceasta neînsemnând că nu există și probleme limpezi, fără echivoc);

4) obișnuiți-vă să nu bateți cu pumnul în masă (sau în piept!), afirmând: *„Așa este și altfel nu accept!“*. Ar fi o dovadă de neînțelegere, nu neapărat a fenomenului gramatical, cât mai ales a frumuseții limbii;

5) acolo unde găsiți o altă interpretare decât aceea pe care o dați voi, încercați să vă transferați și în sistemul de gândire al celuilalt; veți avea surprize (plăcute sau neplăcute...);

6) în clasele V-VIII, voi studiați doar 60-65 la sută din problemele gramaticii românești, iar în text veți găsi și chestiuni de care nu ați auzit (pentru că nu v-a permis programa, nu din alte motive);

7) noi le-am dat totuși o rezolvare în limitele programelor școlare. Spre exemplificare, vedeți problema diatezei reflexive, textul 71; acolo unde s-a impus, am încercat anumite clarificări peste acest nivel, în speranța că unora le vor fi de folos cândva);

8) am adus (un minimum de) argumente acolo unde am bănuit că veți ridica sprâncenele a mirare...;

9) argumentele sunt preluate din gramaticile tradiționale *(Gramatica Academiei)* și din lucrările mai sus-amintite;

10) această lucrare dorește să vă dea o anumită larghețe a viziunii, o ieșire din închistare, vrea să vă obișnuiască a mai da dreptate și altora (evident, numai când merită...).

*
* *

Este bine să rețineți alte câteva elemente pe care le-am avut în vedere:

1. Subiectul

a) când verbul exprimă o acțiune cu sens general, fără referire la o persoană anumită, subiectul a fost considerat ca nedeterminat (Ex.: „... *în astfel de cazuri se procedează la alezarea blocului...;* (text 26);

b) în structuri de tipul: „... *se poate întâmpla să rătăciți...*“ (test 164), subiectul verbului reflexiv impersonal *„se poate“* este un alt verb reflexiv impersonal, la infinitiv: „*(a se) întâmpla*“, propoziția „*să rătăciți*“ fiindu-i subordonată subiectivă;

c) în construcții precum: *„Ăsta e obiectivul“*, *„una e să mori la datorie...“* (textele 113 și 188), în alegerea subiectului *(„Ăsta“, „una“...)*, topica a fost criteriul determinant, neglijându-se valoarea exclamativă, ceea ce ar fi presupus și alte interpretări posibile;

d) verbul *„trebuie“* (unipersonal ca formă și impersonal în conținut) a fost izolat, nepăstrându-se lângă el decât elementul de relație și adverbul sau locuțiunea adverbială cu rol de nuanțare, celelalte elemente fiind considerate ca aparținând subordonatei subiective care îl determină. „... omul *trebuie* să adune învățătură...“ = *„trebuie + omul – să adune învățătură...“)*, la structura: „... care

trebuie să fi fugit...", pronumele relativ „*care*" este subiect al subordonatei subiective „să fi fugit" (fenomenul de împletire a subordonatei cu regenta);

e) în construcţii-tip: „*nu e cazul*", „*nu e nevoie*", „*mai rămâne vorbă*", verbul a fost considerat predicativ, cu subiectul exprimat prin substantiv în nominativ („*cazul*", „*nevoie*", „*vorbă*").

2. Predicatul

a) subînţelegerea a fost considerată ca posibilă în situaţiile în care există:

– un alt subiect decât al verbului-predicat din propoziţie: „*Cum nu se dă scos* **ursul** din bârlog, **ţăranul** de la munte (*nu se dă*) *strămutat* la câmp, şi **pruncul** *(nu se dă) dezlipit* de la sânul mamei sale..." (text 7);

– adverbul de negaţie „nu" cu referire expresă la un verb: „Are să urmeze cum ştim noi, *nu* (are să urmeze) cum vrea el..." (text 45);

– un element de relaţie indicând în mod clar o propoziţie distinctă: „*Oricând* (e nevoie) şi *oriunde* e nevoie, apa e scoasă din adâncul pământului...";

– elemente cu funcţie sintactică într-o propoziţie eliptică: „C-am avut nuntaşi/Brazi şi păltinaşi,/Preoţi (*am avut*) munţii mari,/Paseri (*au fost)* lăutari..."; „(*treceţi*) La posturi!", „*(puneţi)* Tunurile în bătaie!"; (textele 86 şi 188);

b) adverbele predicative (elemente regente pentru o subordonată subiectivă, când sunt urmate de „*că*", „*să*", „*cât*", „*dacă*", „*ce*", şi propoziţii incidente, când sunt izolate în text), formează predicatul verbal dacă nu acceptă copulativul „a fi" („*poate*", „*pesemne*", „*desigur*",...) şi predicate nominale, dacă îl acceptă („*sigur*", „*evident*", „*posibil*",...);

c) expresiile verbale, unipersonale ca formă şi impersonale în conţinut, (denumite succint şi expresii verbale impersonale), formate din copulativul „*a fi*" + adverb, locuţiune adverbială, supin, substantiv cu valoare adverbială, („*e bine*", „*va fi dificil*", „*e cu neputinţă*", „*e peste poate*", ...), au fost considerate drept predicate nominale complete, cerând ca subiect o subordonată subiectivă, o construcţie cu verb la infinitiv sau un verb la supin („*e bine + să citeşti cartea; a citi cartea; de citit cartea*"); nu sunt expresii verbale predicatele nominale cu nume predicativ exprimat prin adverb relativ („*cum*", „*cât*"...) sau prin adverb nehotărât folosit ca relativ („*oricum*", „*oricât*"...);

d) verbele la diateza activă pronominală (verb la diateza activă, conjugat cu pronume reflexiv, sau cu pronume personal folosit ca reflexiv, în dativ şi acuzativ), au fost considerate ca aparţinând diatezei reflexive; acolo unde situaţia a fost evidentă, s-a făcut observaţia că pronumele îndeplineşte funcţia sintactică de atribut pronominal la dativul posesiv sau de complement indirect ori direct;

e) au fost considerate locuţiuni verbale *doar* îmbinările unitare de cuvinte, al căror element de bază *nu* admite o determinare adjectivală („avea minte/avea *atâta* minte") sau care nu permit „spargerea" în unităţi cu funcţie sintactică distinctă („îneacă ţara în sânge/ îneacă ţara *într-o mare* de sânge"); text 63;

f) locuţiunile verbale de tipul: „*a-şi aduce aminte*", „*a-şi da seama*",... au fost considerate ca elemente pentru o subordonată completivă indirectă („*a-şi aduce aminte + de ceva*"); iar cele de tipul: „*a ţine minte*", „*a băga de seamă*", „*a avea de gând*" au fost considerate ca impunând prezenţa unui complement direct/completive directe („...băgai de seamă *că soarele fusese cu mult mai harnic decât mine...*"); text 143;

g) într-o structură de tipul „...*să-l facă a înţelege/să înţeleagă...*" (la nivel academic, semicopulativ auxiliar + element predicativ suplimentar), verbul „*a face*" a fost tratat drept copulativ, cerând nume predicativ/ subordonată predicativă;

h) construcţiile relative infinitivale: „*a fi/a avea* + pronume relativ/adverb + verb la infinitiv, fără prepoziţia „a", au fost considerate ca atare, verbul neîndeplinind funcţia de predicat („... *nu ai ce lua*": *nu ai* = p.v. + complement direct-pronume relativ + complement direct - verb la infinitiv); text 99;

i) în structura predicatului nominal, cu nume predicativ adjectival/adverbial, au fost incluse şi locuţiunile adverbiale care sugerează superlativul absolut, făcându-se observaţia că acestea îndeplinesc şi funcţia sintactică de complement circumstanţial de mod („... *cât* eşti *de* mare...", „...erau vlăguiţi *din cale-afară*, şi slabi, şi ogârjiţi...", „...are să fie greu *de tot...*", „... *aşa de* mare era..."; în structuri de tipul „era destul de mare/mult mai mare/puţin mai mare", locuţiunile adverbiale de mod/adverbele de mod „*destul de*", „*mult*", „*puţin*" nu indică un grad de comparaţie anumit, ci aproximaţia, având funcţia de complement circumstanţial de mod;

j) pentru verbele copulative şi semicopulative (instrumente gramaticale de exprimare a raporturilor dintre subiect şi nume predicativ), situate la moduri personale, a fost preferată noţiunea de „predicat nominal incomplet", care justifică necesitatea prezenţei unei subordonate predicative: „*Ai ajuns* de trezeşti admiraţia tuturor" = propoziţie principală + propoziţie predicativă (*ai ajuns* = predicat nominal incomplet); text 60;

3. Atributul

a) atributele circumstanţiale (exprimând o caracteristică a substantivului determinat, dar şi o referire de timp, mod, cauză etc., la ideea exprimată de predicat), ca şi unele elemente predicative suplimentare (exprimând o caracteristică sau o acţiune simultană cu acţiunea verbului, dar cu referire expresă la un substantiv), care nu se studiază în şcoala generală, au fost considerate, în general, elemente cu dublă funcţie sintactică (de atribut, cu element regent substantival, şi de complement circumstanţial, cu element regent un verb) „Şi zalele-i zuruie *crunte*" = atribut adjectival propriu-zis (element regent = *zalele* şi complement circumstanţial de mod (element regent = *zuruie)*;

b) conform *Gramaticii Academiei* (vol. I, pag. 228-229), participiile pasive au fost considerate cu valoare adjectivală, când pot avea grade de comparaţie („...compartimentul cel mai labil şi *mai supus* influenţelor din afară"), când au funcţii sintactice de atribut, fără a mai fi elemente regente pentru un complement de agent sau un complement circumstanţial („sosirea trenului la ora *stabilită* este obligatorie") sau când sunt nume predicative („laptele din sticlă este *bătut*"); în situaţia în care sunt elemente regente pentru complement de agent sau pentru un

circumstanţial, au valoare verbală: „Judeţele *administrate* **de ocârmuitori**", „... pe o despărţire *făcută* **într-adins**", „Iar fulgerul Sinan, *izbit* **de pe cal/** Se-nchină prin baltă..."; (vezi şi diferenţele dintre adjective şi participii);

c) au fost analizate drept locuţiuni adjectivale îmbinările unitare de cuvinte care au în context un echivalent adjectival („ar fi fost **de prisos** = ar fi fost **inutil**", „pentru **astfel de** vorbe = pentru vorbe **mânioase**; etc.);

d) în structuri de tipul „...*să avem timp*[1]/ *să nu ne scape*[2]/", P_2 a fost considerată completivă indirectă („*să avem timp* + DE CEVA"), şi nu atributivă, întrucât substantivul nu este articulat (individualizat), ci are un sens general, astfel că elementul regent este întregul grup verbal *„a avea timp";*

e) în stabilirea felului subordonatelor al căror sens indică locul, modul, timpul, criteriul determinat a fost elementul regent („... aşa nu mă dam eu dus din Humuleşti, în toamna anului 1855, *când veni vremea"); text 7;*

f) în texte, cu excepţia lui „*ceea ce*", pronumele relativ compus a fost interpretat în dublu fel:

– sinonim cu un pronume simplu, „*cine*", „*care*" („Iar cel ce ne-a despoiat pe noi [...] se îngraşă/cel ce = cine), text 97;

– structură alcătuită din pronume demonstrativ de depărtare, cu formă scurtă, aparţinând regentei, şi din pronume relativ simplu „*ce*", introducând o subordonată atributivă („Iar acela + *ce* ne-a despoiat...");

– interpretarea este posibilă; noi am optat pentru prima variantă.

4. Complementele necircumstanţiale (directe, indirecte, de agent)

a) ca regulă generală, verbele reflexive personale cu pronume reflexiv în dativ au fost considerate ca regente pentru complementul direct/completiva directă („*a-şi aminti/a-şi închipui/a-şi hotărî...* + CEVA, PE CINEVA) iar cele cu pronume reflexiv în acuzativ, ca regente pentru un complement indirect/completivă indirectă („*a se gândi* + LA CEVA; LA CINEVA", „*a se teme* + DE CEVA", „*a se întâlni* + CU CINEVA/CU CEVA", „*a se bizui* + PE CEVA" etc.); cât priveşte locuţiunile verbale, vezi capitolul „Predicatul";

b) în situaţiile în care structura „*a fi*" + *participiu* avea exprimat sau presupunea prezenţa unui complement de agent, verbul a fost considerat la diateza pasivă; „Şi uriaşii munţi [...] *erau acum blajini, tihniţi* (P.N.)" + „*şi (erau) prididiţi* **de soare** (P.V. + C. de agent); text 6.

5. Complementele circumstanţiale (de loc, de mod, de timp, de cauză, de scop etc.)

a) în departajarea funcţiei de complement indirect, faţă de cea de complement de loc, criteriul determinant a fost acela al sensului contextual;

b) s-a acceptat dubla funcţie sintactică acolo unde contextul a impus-o („Cezarul trece *palid...*" = atribut adjectival + complement circumstanţial de

mod; „*Tresărind* în cercuri albe/El cutremură o barcă“ = complement circumstanţial de timp + complement circumstanţial de cauză);

c) adverbului interogativ-relativ „*cum*“ i s-a semnalat valoarea:

– **modală**: „S-a procedat *cum* se căzuse de acord“ (*cum* + CUMVA; ASTFEL..., complement circumstanţial de mod);

– **temporală**: „*Cum* o văzu, inima i se strânse...“(*cum* = CÂNDVA; ATUNCI..., complement circumstanţial de timp);

– **locativă:** „*Cum* treci Siretul, apa-i rea...“ (cum = ACOLO; UNDEVA..., complement circumstanţial de loc);

– **cauzală**: „*Cum* n-oi mai fi pribeag [...]/ M-or troieni cu drag...“ (*cum* = FIINDCĂ, DEOARECE, PENTRU CĂ,...fără funcţie sintactică;

d) „*din cauza*“, „*din pricina*“ au fost considerate locuţiuni prepoziţionale ale genitivului; pentru simplificare şi pentru evitarea controverselor, nu s-a luat în consideraţie şi posibilitatea de a fi substantiv în acuzativ cu prepoziţia „*din*“, complement circumstanţial de cauză → „*din cauza vremii*“ = substantiv [...], genitiv cu locuţiune prepoziţională, complement (circumstanţial de cauză) *nu;* „*din cauza*“ = substantiv [...], complement circumstanţial de cauză + „*vremii*“ = substantiv [...], atribut substantival genitival;

e) în cazul unor verbe la gerunziu, departajarea sensului modal/temporal/cauzal s-a făcut prin sensul contextual şi prin posibilitatea transformării construcţiei într-o subordonată corespondentă („... se plimba pe dinaintea băieţilor [...], *arzând* când pe unul când pe altul...; ⇒ *...în timp ce ardea ...*“, „*...dormind,* visase c-a plouat...; ⇒ *în timp ce dormea,* visase...“, „Sinan-paşa, *văzând* retragerea românilor, luase... inimă...; ⇒ ... *deoarece a văzut...*“ etc.); textele 14, 147 şi 151;

f) până la clarificarea unor controverse teoretice, deşi considerăm ca absurdă existenţa unui scop al scopului, s-a acceptat ca regenta unei circumstanţiale de scop să fie ea însăşi o circumstanţială de scop („...i-ar fi dat pe sama unuia dintre boieri, *să le ţie cuvânt ca să-i facă a înţelege scopul chemării lor la Iaşi.*“); textele 16 şi 155.

Autorii

INFORMAŢII AUXILIARE

SCHEME DE ANALIZĂ

1. *SUBSTANTIVUL*

1. denumirea;
2. forma iniţială;
3. articulat ↔ nearticulat;
4. (felul articolului);
5. simplu ↔ compus;
6. comun ↔ propriu;
7. genul;
8. numărul;
9. cazul;
10. (dacă este nevoie):
    A. colectiv;
    B. defectiv de număr;
    C. moţiunea;
    D. alte particularităţi;
11. funcţia sintactică;
12. valoarea stilistică.

ATENŢIE!

a) forma iniţială este aceea de nominativ, singular, nearticulat; cu alte cuvinte este forma sub care este notat substantivul în orice dicţionar; este util acest algoritm pentru că semnalează absenţa sau prezenţa articolului, a numărului, adeseori a cazului (genitiv sau dativ); observaţia rămâne valabilă şi pentru alte părţi de vorbire (la care semnalează mod, timp, persoană etc.);

b) substantive colective: *studenţime, muncitorime;// tufiş, stejăriş;// gheţuri, dulceţuri;// regiment, detaşament;// pădure, mulţime, grup* etc.;

c) defective de număr:

– numai singular (singularia tantum): – *sare, făină, unt* etc.;

– numai plural (pluralia tantum): – *icre, nuri, zori, blugi* etc.;

d) moţiunea (numai pentru substantive nume de fiinţe):

– mobil: *lup-lupoaică; soţ-soţie; raţă-răţoi* etc.;

– epimobil: *ţap-capră; bou-vacă; bărbat-femeie* etc.;

– epicen: *elefant- ??; râmă- ??; panteră- ??* etc.;

Model de analiză:

... „De treci codri *de aramă*, de departe vezi albind..." (M.E.)

de aramă = substantiv, forma iniţială „*aramă*", nearticulat, simplu, comun, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ (este precedat de prepoziţia simplă „*de*"), funcţia sintactică de atribut substantival; particularităţi: este defectiv de plural, valoare stilistică de epitet.

ATENȚIE!

Să nu scrieți „*articulat cu articol...*" (= tautologie), ci „*articulat (are articol...)* + felul"...

2. ADJECTIVUL

1. denumirea;
2. forma inițială;
3. variabil ↔ invariabil;
4. cu (o sau) două terminați(e)i;
5. articulat ↔ nearticulat;
6. (felul articolului);
7. genul;
8. numărul;
9. cazul;
10. gradul de comparație;
11. funcția sintactică;
12. (dacă este nevoie):
    A. proveniența;
    B. valoarea stilistică.

ATENȚIE!

a) forma inițială: singular (masculin + feminin); plural (masculin + feminin);

b) articolul - chiar dacă este atașat adjectivului - aparține substantivului regent.

Model de analiză:

... „ș-auzi *mândra* glăsuire a pădurii de argint"... (M.E.)

mândra = adjectiv propriu-zis, forma inițială „*mândru, mândră...*", variabil, cu două terminații, are articol enclitic „*a*" (preluat de la substantivul „*glăsuire*"), se acordă în gen, număr și caz cu substantivul regent (deci: feminin, singular, acuzativ), gradul pozitiv, funcția sintactică de atribut adjectival, are valoarea stilistică de epitet (și component al personificării „*mândra glăsuire a pădurii*").

3. PRONUMELE PERSONAL

1. denumirea;
2. felul;
3. forma inițială;
4. persoana;
5. numărul;
6. genul;
7. cazul;
8. forma;
9. funcția sintactică;
10. particularități.

ATENȚIE!

a) au gen doar pronumele de persoana a III-a (*el-ea; dânsul-dânsa; ei-ele; dânșii-dânsele);*

b) particularități: dativul etic; dativul posesiv; se transformă în (sau are valoare de) pronume reflexiv etc.

Model de analiză:

... „*Ce-ți* doresc eu *ție*, dulce Românie..." (M.E.)

1. *ți* = pronume personal, forma inițială „*tu*", persoana a II-a, singular, cazul dativ, forma neaccentuată (scurtă sau atonă), funcția sintactică de complement indirect.

2. *ție* = pronume personal, forma inițială „tu", persoana a II-a, singular, cazul dativ, forma accentuată (lungă sau tonică), funcție sintactică de complement indirect.

ATENȚIE!
În situația celor două pronume se poate afirma că primul este o anticipare sau că al doilea este o reluare (de obicei constatarea se face în termeni sintactici: complement reluat sau anticipat și se are în vedere forma neaccentuată).

4. PRONUMELE PERSONAL DE POLITEȚE (A); NEGATIV (B); NEHOTĂRÂT (C)

1. denumirea;
2. felul;
3. forma inițială;
4. simplu ↔ compus;
5. *articulat* ↔ nearticulat;
6. (felul articolului);
7. genul;
8. numărul;
9. cazul;
10. funcție sintactică;
11. particularități (dacă are);
12. valoare stilistică.

Model de analiză:

A) ... *de la ai dumneaei* n-am primit nici o veste...

... *de la ai dumneaei* = pronume personal de politețe, forma inițială „*dumneaei*", compus, articulat (are articol posesiv-genitival proclitic „*ai*"), genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ (este precedat de prepoziția compusă „*de la*"), funcție sintactică de complement indirect.

ATENȚIE!
a) la această situație, articol posesiv (mai puțin puternic decât prepoziția) nu duce pronumele la genitiv;

B) ...„nu cerem *nimănuia* nimic, însă oricine..." (N.S.)

nimănuia = pronume negativ, forma inițială „*nimeni*", simplu, articulat (are articolul hotărât enclitic „*i*"), genul masculin, numărul singular, cazul dativ, funcția sintactică de complement indirect.

ATENȚIE!
„*a*" final nu este articol, ci o particulă care dă pronumelui formă, o nuanță populară, aducându-i în același timp și un plus de expresivitate.

C) ... dați *fiecăruia* câte o floare...

fiecăruia = pronume nehotărât, forma inițială „*fiecare*", compus, articulat (are articol hotărât enclitic „*i*"), genul feminin, număr singular, cazul dativ, funcția sintactică de complement indirect.

ATENŢIE!

a) numărul acestui pronume a fost stabilit atât după numărul substantivului pe care, conform definiţiei, îl înlocuieşte (*fată, femeie, mamă* etc.), cât şi după terminaţia „*ei*", specifică pentru G, D, feminin, singular.

b) articolul este „*i*" (*nu* „*a*").

5. PRONUMELE DEMONSTRATIV

1. denumirea;
2. felul;
3. forma iniţială;
4. simplu ↔ compus;
5. *articulat* ↔ nearticulat;
6. felul articolului;
7. genul;
8. numărul;
9. cazul;
10. funcţia sintactică;
11. particularităţi (dacă are);
12. valoarea stilistică.

Model de analiză:

... Răutatea este *a ăstuia,* nu *a celuilalt* băiat...

1. *a ăstuia* = pronume demonstrativ de apropiere, forma iniţială „*ăsta*", simplu, articulat (are dublu articol: posesiv-genitival, proclitic, „*a*" şi hotărât, enclitic „a"), genul masculin, numărul singular, este formă populară, atribut pronominal.

2. *a celuilalt* = adjectiv-pronominal demonstrativ [...], articulat [...], atribut adjectival.

ATENŢIE!

Articolul „*a*" aparţine substantivului „*băiat*" (nu adjectivului pronominal).

6. PRONUMELE POSESIV

1. denumirea;
2. felul;
3. forma iniţială;
4. posesori-obiecte posedate;
5. genul (posesorului + al obiectului posedat);
6. numărul (posesorului + al obiectului posedat);
7. cazul;
8. funcţia sintactică;
9. valoarea stilistică.

Model de analiză:

...„nu-i *al meu?* Al meu e oare?"... (G.C.)

al meu = pronume posesiv, forma iniţială (*al*) „*meu*", un posesor şi un obiect posedat, genul feminin (posesorul) - neutru (obiectul posedat), numărul singular (posesorul) - singular (obiectul posedat), cazul nominativ, funcţia sintactică de nume predicativ.

ATENŢIE!

a) posesorul este *fata* (deci genul feminin) din poezia „*La oglindă*";

b) obiectul posedat (iartă-ni-se calamburul!) este... *capul,* deci de genul neutru;

c) reamintim că „*obiect*“ în gramatică nu înseamnă „*orice corp solid, de obicei, prelucrat, folosit în diverse împrejurări; lucru*“ (M.D.E.), ci ceea ce există în afara subiectului sau primeşte referinţa, acţiunea subiectului;

d) reamintim, de asemenea, că articolul posesiv-genitival nu pune obligatoriu şi pronumele posesiv în genitiv (formele de genitiv-dativ sunt *alor + mei, tăi, săi, noştri, voştri*).

7. PRONUMELE INTEROGATIV-RELATIV

1. denumirea;
2. felul;
3. valoarea;
4. forma iniţială;
5. genul;
6. numărul;
7. cazul;
8. funcţia sintactică;
9. particularităţi (dacă are);
10. valoarea stilistică.

Model de analiză:

...goana[1]/*datorită căreia* se îmbolnăvise...[2]/

datorită căreia: pronume interogativ-relativ (aici are valoare relativă), forma iniţială „*care*“, genul feminin, numărul singular, cazul dativ (are prepoziţia simplă „*datorită*), funcţia sintactică de complement circumstanţial de cauză în propoziţia subordonată.

ATENŢIE!

Genul şi numărul au fost stabilite în funcţie de respectivele categorii ale substantivului pe care îl înlocuieşte („*goana*“).

8. PRONUMELE DE ÎNTĂRIRE

1. denumirea;
2. forma iniţială;
3. genul;
4. numărul;
5. cazul;
6. funcţia sintactică;
7. valoarea stilistică.

ATENŢIE!

Întrucât apare foarte rar (1-2 la sută) ca pronume (atât de rar, încât unii specialişti îl consideră numai adjectiv, nu şi pronume), am ales ca model de analiză un adjectiv pronominal de întărire.

Model de analiză:

...*înseşi* fetei i se păruse că...

înseşi = adjectiv pronominal de întărire, acordat cu substantivul „*fetei*“, *forma iniţială* „însuşi, însăşi...“, genul feminin, numărul singular, cazul dativ, funcţia sintactică de atribut adjectival.

9. NUMERALUL

1. denumirea;
2. felul;
3. forma inițială;
4. *articulat* ↔ nearticulat;
5. felul articolului;
6. genul;
7. numărul;
8. cazul;
9. particularități;
10. funcția sintactică;
11. valoarea stilistică.

Model de analiză:

...găsește-le *pe cele două* și spune-le *amândurora* că...

2. *pe cele două* = numeral cardinal propriu-zis, simplu, forma inițială „*două*", articulat (are articol demonstrativ-adjectival „*cele*"), genul feminin, numărul plural, cazul acuzativ (însoțit de prepoziția simplă „*pe*"), este numeral substantivizat, funcția sintactică de complement direct.

2. *amândurora* = numeral cardinal colectiv, forma inițială „*amândouă*", articulat, feminin, plural, dativ, complement indirect.

10. VERBUL

1. denumirea;
2. forma inițială;
3. conjugarea;
4. verb predicativ ↔ verb nepredicativ (copulativ ↔ auxiliar);
5. verb personal ↔ verb unipersonal ↔ impersonal);
6. verb tranzitiv ↔ verb intranzitiv;
7. forma (afirmativă ↔ negativă);
8. diateza;
9. mod personal - predicativ (+care?) ↔ mod nepersonal - nepredicativ (+care?);
10. timpul (sau subtimpul);
11. persoana;
12. numărul;
13. funcția sintactică;
14. valoarea stilistică;
15. (alte) particularități.

ATENȚIE!

Folosim în punctele 4-5-6 cuvântul „*verb*" de fiecare dată pentru a nu confunda noțiunile respective.

Model de analiză:

...„Unu-*i* moldovean ... [...] Și de-a *fi să mor*"... (*Miorița*)

1. *i* = verb, forma inițială „*a fi*", conjugarea a IV-a, verb nepredicativ (copulativ), verb personal, verb intranzitiv, forma afirmativă, diateza activă, mod

personal-predicativ (indicativ), timpul prezent, persoana a treia, numărul singular, funcţia sintactică: jumătate din predicatul nominal complet (cealaltă jumătate fiind numele predicativ „*moldovean*").

2. *o fi* = verb [...], particularităţi: a. este formă populară de viitor = *va fi*; b. nu are persoană, ci formă de persoana a III-a singular (ca toate verbele unipersonale); c. cere o propoziţie subiectivă [...], funcţia sintactică de predicat verbal.

3. *să mor* = verb [...], verb intranzitiv [...], mod personal-predicativ (conjunctiv), timpul prezent [...], funcţia sintactică de predicat verbal.

ATENŢIE!
„*unipersonal*" vizează forma, „*impersonal*" - conţinutul.

11. ADVERBUL

1. denumirea;
2. felul;
3. simplu ↔ compus;
4. gradele de comparaţie;
5. particularităţi;
6. funcţia sintactică;
7. valoarea stilistică.

Model de analiză:
Probabil[1]/ că vine *mai târziu...*[2]/

1. *probabil* = adverb aparent predicativ, simplu, fără grad de comparaţie, particularităţi: mai poate fi adverb de mod sau adjectiv, în alt context; are funcţia sintactică de predicat nominal complet (cu verbul copulativ presupus).

2. *mai târziu* = adverb, simplu, gradul comparativ de superioritate, funcţia sintactică de complement circumstanţial de timp.

ATENŢIE!
Denumirea *adverb predicativ* vizează adverbul care formează predicatul verbal (prin analogie cu verbul predicativ, interjecţia predicativă) şi folosim noţiunea de *adverb aparent predicativ* pentru adverbul care admite (ca fiind subînţeles) pe lângă sine verbul copulativ „*a fi*" *(sigur / (e) sigur că..., posibil / (e) posibil că...).*

12. LOCUŢIUNILE
(argumente)

I. grup de cuvinte;
II. (deci cel puţin două cuvinte = o sintagmă);
III. înţelesul este unitar;
IV. (deci echivalează, aproape totdeauna, cu un singur cuvânt);
V. elementele componente aparţin unor clase morfologice diferite;
VI. grupul pare mai mult sau mai puţin sudat;
VII. din punct de vedere gramatical, se comportă ca o singură parte de vorbire;

VIII. unele elemente componente și-au pierdut valoarea lexicală;
IX. ordinea cuvintelor (topica) este, de obicei, fixă;
X. nu acceptă înlocuirea vreunui element prin sinonimul său;
XI. nu acceptă (în ordinea fixată) determinări (subordonări);
XII. capătă categoriile morfologice (gen, număr, caz, timp etc.) ale cuvântului suplinit;
XIII. frecvență mare, având consacrarea uzului general;
XIV. felul locuțiunii:
a) este dat de numele sinonimului său (deci al cuvântului cu care se echivalează);
b) se mai poate stabili și după numele cuvântului component cu ponderea lexicală cea mai mare (deci purtătoare de sens pentru întreaga sintagmă);
XV. aspecte sintactice:
a) toate elementele componente au *o singură* valoare;
b) când gradul de sudură este mai mic, se pot analiza și *separat* elementele componente, specificându-se *obligatoriu*:
...*„are funcția sintactică de ... în cadrul locuțiunii...“*

Model (argumente + analiză):

... Bătrânul *a dat ortul popii* la doi ani după... (I.S.)
1. (I arg.) = 3 (4) cuvinte;
2. (III arg.) = înseamnă *„a murit“;*
3. (V) = elementele componente diferă din punct de vedere morfologic;
4. (VII) = se comportă ca un verb;
5. (VIII) = elementele componente (aici toate, dar în altele este suficient doar unul) și-au pierdut valoarea lexicală;
6. (IX) = ordinea este fixată: a) *popii* (i-) a dat ortul!?
b) ortul popii (i-) dat!?
7. (X) = sinonimele: a) *a oferit ortul popii* !?
b) a dat *banii* popii !?
c) a dat ortul *preotului* !?
8. etc., etc.
9. (XV): a dat ortul popii = predicat verbal;
a dat = predicat verbal în cadrul locuțiunii *„a dat ortul popii“*;
sau *ortul* = complement direct în cadrul locuțiunii *„a dat ortul popii“;*
popii = complement indirect în cadrul locuțiunii *„a dat ortul popii“*;

ATENȚIE!

a) argumentul V: când cuvintele componente sunt identice din punct de vedere morfologic = cuvânt compus: *de lângă* (prep. + prep.) = prepoziție compusă (nu locuțiune);

b) vă invităm să reflectați mai profund asupra unor combinații de genul *„în fundul peșterii“* (C.H); *„pe fundul apei“* (D.R.P.); *„în dosul stânii“* (M.); *pe raza kilometrului X* etc., unde nu trebuie să luăm fără drept de apel niște locuțiuni propoziționale; Ce-ar fi să gândim că (de exemplu) peștera are *un tavan, o intrare, un fund, o latură* etc., adică niște (100%) substantive? (Substantive care nu și-au pierdut valoarea de bază).

De aceea, facem încă o dată apel la SIMȚUL LIMBII ROMÂNE!

IMPLICAŢII SINTACTICE ALE MODURILOR NEPERSONALE - NEPREDICATIVE

FUNCŢIA SINTACTICĂ	INFINITIV	PARTICIPIU	GERUNZIU	SUPIN
subiect	***A înota*** este plăcerea lui.	Trebuie ***citit*** acest roman interesant.	Din când în când se vede ***fulgerând*** afară.	(a) E bine ***de ştiut*** [1]/ că... [2]/ (b) ***De vorbit*** nu e greu, [1]/ mai greu e [2]/ să ... [3]/
predicat	NU	NU	NU	NU
nume predicativ	Plăcerea lui este ***de a înota***	(a) Iarba este ***înverzită*** de curând. (b) Hanul pare ***neocolit*** de clienţi.	Drumeţul părea ***venind*** de pe alte meleaguri.	(a) Pare ***de neînţeles*** [1]/ ceea ce... [2]/ (b) Nu-i ***pentru citit*** această revistă, [1]/ ci... [2]/
atribut	Plăcerea ***de a înota*** este mare.	Calea ***bătătorită*** se parcurge mai uşor.	Am văzut multe coşuri ***fumegând***	Avea acolo aţă ***de cusut***, lacăt ***pentru încuiat*** etc.
compl. direct	El nu poate ***înota*** în acest lac.	NU	Din când în când văd ***fulgerând*** afară.	(a) Terminase ***de citit***. (b) Încheiase ***de contractat*** [1]/ ceea ce îşi propusese. [2]/
compl. indirect	Era incapabil ***de a înţelege*** [1]/ ce i se spune. [2]/	NU	Nu se mai sătura bând apă de izvor.	(a) Se săturase ***de aşteptat***. (b) S-a mulţumit ***de spus*** [1]/ că... [2]/
compl. de agent	NU	NU	NU	NU
compl. circ. de mod	L-a ajuns din urmă ***fără a se grăbi*** prea tare.	A căzut ca ***lovit*** de trăsnet	(a) S-a ridicat de jos ***împleticindu-se***. (b) Venea agale, ***şchiopătând...***	NU
compl. circ. de timp	***Până a împlini*** vârsta de şcolar, ştia deja [1]/ să citească. [2]/	***Ajuns*** acasă, mi-am dat seama [1]/ că... [2]/	(a) Abia ***intrând*** în casă, şi-a dat seama [1]/ că... [2]/ (b) ***Venind*** spre şcoală, m-am întâlnit cu Dan.	Se vor întoarce acasă ***după cules***.

FUNCŢIA SINTACTICĂ	INFINITIV	PARTICIPIU	GERUNZIU	SUPIN
compl. circ. de loc	NU	NU	NU	NU
compl. circ. de cauză	A fost certat ***pentru a nu-şi fi făcut*** temele.	***Tăiat*** în faţă de uriaşa stâncă, muntele nu se mai vedea...	(a) ***Neavând*** bilet, nu i s-a permis intrarea în sală. (b) ***Lovindu-se*** la mână, au fost nevoiţi să-l ducă pe copil la spital.	(a) Fructele au fost aruncate ***de stricate*** 1/ ce erau. 2/ (b) A murit ***de băut***, 1/ nu din alte motive. 2/
compl. circ. de scop	Plecase mai devreme ***pentru a avea*** o rezervă de timp.	NU	NU	(a) Vor pleca apoi, ***la cules*** în ţarină. (b) S-au pregătit ***pentru susţinut*** examenul. (c) Vine la noi ***pentru ascultat*** muzică, 1/ nu pentru altceva. 2/
compl. circ. condiţional*	*** ***Fără a citi*** de mai multe ori, nu se poate învăţa o poezie pe de rost.	*** ***Aplicată*** pe maşină 1/ cum trebuie, 2/ vopseaua va ţine... 1/	***(a) Doar **citind** zilnic, vei reuşi 1/ să parcurgi întreaga materie. 2/ (b) ***Dându***-mi tu creionul, o să-ţi dau şi eu guma.	*** ***Fără (de) citit*** serios, 1/ nu cred 2/ că vei reuşi la examen. 1/
compl. circ. concesiv*	***(a) ***Fără a înţelege*** prea bine motivul, el s-a conformat totuşi... (b) ***Fără a se antrena*** prea mult, a reuşit totuşi să câştige concursul.	Chiar ***scos*** din apă, peştele continuă 1/ să... 2/	***(a) Nici ***alergând***, tot nu-l va prinde din urmă, 1/ pentru că... 2/ (b) ***Ştiind*** 1/ că n-ajungi la timp, 2/ eu tot am să te aştept... 1/ (c) ***Explicându***-i chiar şi un ceas, el tot nu va pricepe.	***(Chiar) ***fără*** citit serios, tot a reuşit, până la urmă, 1/ să ia o notă bună. 2/
compl. circ. consecutiv*	***(a) Părea mult prea plin de sine, ***spre a nu fi dispreţuit*** de toţi.	NU	*** A muncit mult, ***ajungând*** aproape de epuizare.	***(a) Era cuminte ***de nespus***.

FUNCȚIA SINTACTICĂ	INFINITIV	PARTICIPIU	GERUNZIU	SUPIN
	(b) Examenul era prea important ***pentru a-l trata*** cu ușurință.			(b) Era bun, ***de pus*** la rană.
compl. circ. instrumental*	*** Au început lucrările de primăvară ***prin a ara*** și ***prin a semăna***.	NU	***(a) Vei descoperi adevărul ***cercetând*** mereu. (b) I-a răspuns ***punându-i*** o întrebare.	*** Trăia doar ***din tăiat*** și ***din cărat*** lemne la fabrică.
compl. circ. sociativ*	NU	NU	NU	NU
compl. circ. de relație*	***(a) Era hotărât ***a pătrunde*** în lumea sportivă. (b) Era priceput ***în a rezolva*** problemele.	NU	NU	***(a) Se pricepea bine ***la îngrijit*** de vaci. (b) ***De văzut***, am văzut, 1/ n-am ce zice. 2/
compl. circ. cumulativ*	*** ***În afară de a colecționa*** timbre, mai avea și alte preocupări.	NU	NU	*** ***În afară de citit***, mai avea și plăcerea de a scrie.
compl. circ. opozițional*	*** ***În loc de a merge*** la film, ei s-au dus la...	NU	*** Decât ***alergând*** după el, mai bine l-ai urmări cu binoclul...	*** ***În loc de citit***, s-a apucat de scris.
compl. circ. de excepție*	***(a) ***În afară de a colecționa*** timbre, alte preocupări nu mai are. (b) Nu are alte calități, ***afară de a picta*** bine.	NU	*** N-ai cum să-l ajungi, decât ***alergând***.	*** ***În afară de sport***, nu mai avea nici o altă preocupare.
Element predicativ suplimentar*	***(a) Nu mi-l imaginam pe coleg ***a scrie*** versuri. (b) Pe Ion l-am considerat ***a înțelege*** ceea ce i se spune.	*** Cărțile le-am găsit ***împrăștiate*** pe jos	*** Spre seară l-am găsit ***plângând*** în grădină.	***(a) Maculatoarele le-am considerat ***de folosit*** în clasă. (b) Banii aceștia pot fi socotiți ***de cheltuit*** pentru mărunțișuri.

* Noțiunea nu se studiază în gimnaziu. Ea apare în acest capitol pentru a avea o imagine de ansamblu asupra funcțiilor sintactice ale verbelor la moduri nepersonale-nepredicative.

CRATIMA

A. Ca semn ortografic

I. Cratima s-a folosit (ca semn ortografic), deoarece s-a elidat vocala „...“ din procliza/encliza cuvântului (se denumeşte morfologic), în vederea evitării hiatului, obţinându-se astfel un diftong (sau - după caz - un triftong ori un monoftong), iar cele două cuvinte se pronunţă/ se rostesc împreună.

Ex. 1. ... dintr-un loc...
2. ... la-nceput a fost cuvântul...

II. Cratima s-a folosit (ca semn ortografic), pentru evitarea hiatului, obţinându-se astfel un diftong (sau - după caz - un triftong ori un monoftong), iar cele două cuvinte se pronunţă/se rostesc împreună.

Ex. 1. ... ne-au spus...
2. ... pe-acolo...

III. Cratima s-a folosit (ca semn ortografic), pentru a pronunţa/a rosti împreună cele două cuvinte (într-o inversiune topică).

Ex. 1. ... văzut-ai, cumătră... (I.C.)
2. ...plecat-au nouă din Vaslui... (V.A.)

IV. Cratima s-a folosit (ca semn ortografic), la despărţirea în silabe (sau - după caz - la capăt de rând) a cuvântului (se denumeşte tot morfologic) „...“.

Ex. 1. ... in-con-sec-ven-ţă (despărţire în silabe)
2. ... aprofun-dare (la capăt de rând)

V. Cratima s-a folosit (ca semn ortografic), în scrierea cuvântului compus „...“, a cărui structură este alcătuită din (se denumeşte morfologic) „...“ şi din (se denumeşte tot morfologic) „...“.

Ex. 1. ... frate-său (soră-sa, maică-mea etc.)
2. ... rea-voinţă...; ... un locotenent-colonel de la infanterie...

VI. Cratima s-a folosit (ca semn ortografic), pentru a lega articolul hotărât enclitic (sau - după caz - desinenţa, sufixul) de un cuvânt atipic pentru limba română.

Ex. 1. ... ... New York-ul este ...
2. ... câteva show-uri...; ... rousseau-ism...

VII. Cratima s-a folosit (ca semn ortografic), pentru a separa sufixul „...“ de la cuvântul compus din abrevieri, „...“

...R.A.T.B.-ist...

B. Ca semn de punctuaţie

VIII. Cratima s-a folosit (ca semn de punctuaţie), în cuvinte repetate, care formează o unitate.

Ex. 1. ... gânduri-gânduri treceau prin cugetul lui Dănilă (G.G.)
2. ... venea încet-încet... (M.S.)

IX. Cratima s-a folosit (ca semn de punctuaţie), în interiorul unei expresii formate din două părţi de vorbire identice.

Ex. 1. ... târâş-grăbiş...
2. ...nitam-nisam...

X. Cratima s-a folosit (ca semn de punctuaţie), între două numerale, pentru a indica aproximaţia.

Ex. 1. ... vom aştepta trei-patru zile...

2. ... celor cincisprezece-douăzeci de locuinţe... (G.G.)

XI. Cratima s-a folosit (ca semn de punctuaţie), între cuvintele care arată limitele unor repere (spaţiale sau temporale).

Ex. 1. ... pe ruta Ploieşti-Câmpina...

2. ... în perioada 1 iunie - 15 septembrie ...

XII. Cratima s-a folosit (ca semn de punctuaţie sau ca semn ortografic), din motive stilistice, autorul dorind să imprime un ritm mai alert (sau - după caz - din alte necesităţi prozodice).

VIRGULA

I. La *nivel morfologic,* virgula *SE FOLOSEŞTE* în următoarele situaţii:

1) desparte substantivele în vocativ: **Ioane**, cată să nu dai pacea pe gâlceavă... (I. Creangă) (Du-te, **băiatule**, până-n clasă!) (Ce faci, **Nicule**?);

2) în locul unui verb subînţeles: Ai fi crezut că el este comandantul - celălalt, subalternul...

3) construcţiile gerunziale la începutul sau în interiorul frazei (ori propoziţiei): **Fiind atent**, el a priceput repede...

4) construcţiile participiale la începutul sau în interiorul frazei (ori propoziţiei); **Ajuns acasă**, şi-a dat seama că...;

5) după adverbe predicative incidente (neurmate de „că" sau „să"); **Desigur**, e bine intenţionat...

6) după adverbele „da" sau „nu" când echivalează cu o propoziţie: Ion îl văzuse! **Da**, îl recunoştea...

7) înaintea lui „şi" adverbial (în repetiţie, începând cu cel de-al doilea): Avea acum un colectiv şi mai unit, **şi** mai puternic...

8) separă interjecţiile de restul frazei: **Eh**, asta-i altceva!...

9) înaintea conjuncţiilor coordonatoare copulative: N-avea prieteni, **nici** prietene...

10) înaintea conjuncţiilor coordonatoare adversative: Citea repede, **însă** expresiv...

11) înaintea conjuncţiilor coordonatoare disjunctive (dacă apar şi la primul termen): Spune-i ori azi, **ori** niciodată...

12) înaintea conjuncţiilor coordonatoare conclusive: A venit în Capitală, **deci** într-un oraş mare...

13) „aşadar", „prin urmare" în interiorul unei propoziţii: Mâine, **aşadar**, va pleca în excursie...

14) cuvintele (sau construcţiile) incidente: S-a dus, **poate**, la joacă...

II. La *nivel morfologic,* virgula *NU SE FOLOSEŞTE* în următoarele situaţii:

1) înaintea lui „şi" copulativ: Apa mării era caldă **şi** primitoare...

2) înaintea locuţiunii conjuncţionale „şi cu": El **şi cu** prietenul său ne aşteaptă...

3) înaintea conjuncţiilor disjunctive („ori"; „sau") dacă nu sunt folosite la primul termen: Era înalt **ori** scund?

4) „însă“, „deci“, „totuşi“ în interiorul unei propoziţii: Voiau **totuşi** să spun şi eu ceva...

5) între interjecţie şi un substantiv în vocativ: **Măi băiete**, unde eşti?

6) între interjecţia „ia“ şi verbul următor: **Ia** lasă-mă în pace!

III. La *nivel de sintaxă a propoziţiei,* virgula *SE FOLOSEŞTE* în următoarele situaţii:

1) între părţile de propoziţie de acelaşi fel (juxtapunere, alăturare, paratactice) = enumerare: a) subiecte (= subiect multiplu): Eu, tu, el şi ceilalţi vom fi aici...; b) nume predicativ (= nume predicativ multiplu): Acest băiat era înalt, blond, puţin vorbăreţ...; c) atribute: El era un băiat înalt, blond, puţin vorbăreţ...; d) complemente (identice): Mergea iute, mărunt, atent, uşor...; e) predicate (ceea ce la nivelul frazei înseamnă, de fapt, propoziţii de acelaşi fel, sau raport de coordonare prin juxtapunere): Citea, vorbea, înţelegea perfect limba franceză;

2) atributele (izolate, apoziţii dezvoltate): Ion, prietenul meu, mi-a telefonat...;

3) complementul circumstanţial, aşezat după subiect, dar înaintea predicatului: Bătrânul, în cămăruţa lui, se simţea bine...

4) complementul circumstanţial, la începutul unei propoziţii, dacă este socotit element esenţial: În august, el s-a întors de la mare...

IV. La *nivel de sintaxă a propoziţiei*, virgula *NU SE FOLOSEŞTE* în următoarele situaţii:

1) între subiect şi predicat: Omul merge agale;

2) între complement (circumstanţial sau necircumstanţial)- aşezat după - şi verbul regent:

a) căutam privirea interlocutorului meu... (direct); b) încă de dimineaţă îi comunicase colegului că... (indirect); c) telegrama fusese expediată de fratele ei... (de agent); d) s-a apropiat fără zgomot de noi... (circumstanţial);

V. La nivel de *sintaxă a frazei*, virgula *SE FOLOSEŞTE* în următoarele situaţii: (se pune, se desparte prin virgulă):

1) între propoziţii coordonate prin juxtapunere (alăturare, parataxă):
A venit,/ a văzut,/ a plecat apoi.../

2) între propoziţii coordonate prin conjuncţii:

a) copulative (excepţie „şi“): Nu-l găsise,/ nici nu-l văzuse.../; b) adversative: N-a pasat,/ ci a păstrat mingea...; c) disjunctive (când conjuncţia apare şi la primul termen): Ori pleci,/ ori rămâi; d) conclusive: E târziu,/ deci plecăm acasă...

3) grupurile de mai multe propoziţii care încep (toate) cu conjuncţia „şi“: Şi spunea,/ şi iar spunea.../

4) între subordonatele juxtapuse: Venise/ să-l vadă,/ să-l ajute...;

5) între atributivă şi regentă (când cuvântul regent nu este în imediata apropiere a subordonatei): Avea o carte nouă şi frumoasă,/ pe care era scris numele său...;

6) completivă directă aşezată înaintea regentei: Ce ştiu,[1]/ nu vreau/ să ţin secret.../

7) completivă indirectă aşezată înaintea regentei: Cui îi trebuia,/ îi dăduse cartea aceasta...;

8) circumstanțială de mod, indiferent de locul ei, dacă este socotită element esențial: Fără să mă anunțe,/ a plecat la ștrand./ (A plecat,/ după cum venise.);

9) circumstanțială temporală înaintea regentei: După ce a venit,/ a început a-și pregăti lecțiile...;

10) circumstanțială de loc înaintea regentei: Unde nu gândești,/ acolo îl găseai...;

11) circumstanțială de cauză, indiferent de poziția ei față de regentă: Fiindcă n-ai venit,/ te iert,/ dar te voi certa,/ deoarece n-ai dat un telefon...;

12) circumstanțială de scop așezată înaintea regentei: Ca să-i ajungem,/ trebuie/ să ne grăbim...;

13) circumstanțială condițională, dacă nu este socotită element esențial: Ajungeau repede acolo,/ dacă venea tramvaiul la timp...;

14) circumstanțială concesivă, indiferent de poziția ei față de regentă: Deși l-am chemat de-atâtea ori,/ n-a venit. (N-a venit,/ deși l-am chemat...);

15) circumstanțială consecutivă, indiferent de locul ei față de regentă: Îi plăcuse atât de mult jucăria,/ încât nu se mai despărțea de ea...;

16) propoziția intercalată: Venea,/ când avea timp,/pe la noi.;

17) propoziția incidentă: Ce bine ar fi fost,/ nu-i nici o îndoială,/ dacă...

18) propoziția independentă: Merg și eu,/ zise el,/ pentru că...

VI. la nivel de *sintaxă a frazei*, virgula *NU SE FOLOSEȘTE* (nu desparte):

1) propozițiile coordonate prin „și" copulativ: Știa/ și spunea tuturor această poveste...;

2) subiectivă de regentă, indiferent de locul ei: L-ar ajuta/ cine îl cunoaște.../ (Cine știe câștigă);

3) predicativă de regentă, indiferent de locul ei: Înțelegerea a fost/ să ne aștepte...;

4) atributivă de regentă (când cuvântul regent este lângă ea): Iată cartea/ care-mi trebuie...;

5) completivă directă așezată după regentă: Știa/ să rezolve orice problemă;

6) completivă indirectă așezată după regentă: Acolo era incapabil/ să facă ceva bun...;

7) circumstanțială de mod, indiferent de locul ei, dacă este socotită element esențial: Fără să mă anunțe/ a plecat.../ (A plecat/ fără să mă anunțe...);

8) circumstanțială de timp așezată după regentă: S-a întors/ după ce se-nserase...;

9) circumstanțială de loc așezată după regentă: S-a dus/ unde era așteptat...

10) propoziția cauzală, indiferent de poziția ei, dacă este socotită element esențial: Fiindcă ai venit/ te iert,/ dar te cert/ fiindcă n-ai adus cartea;

11) propoziția finală introdusă prin „de": S-a dus/ de-a luat ceva de la piață;

12) propoziția condițională, dacă este socotită element esențial: Ajungem acolo repede/ dacă nu se întâmplă să...;

13) propoziția consecutivă introdusă prin „de": E un ger/ de crapă pietrele.

TIPURI DE TESTE*

TESTUL NR...

„Ne suim pe munte, la deal de casa ei, câte c-o bucată de răzlog în mână, și cum curgeau pâraiele grozav, mai ales unul alb cum îi laptele, ne pune dracul de urnim o stâncă din locul ei, care era numai înținată, și unde nu pornește stânca la vale, săltând tot mai sus de un stat de om; și trece prin gardul și prin tinda Irinucăi, pe la capre, și se duce drept în Bistriță, de clocotea apa!" (**Ion Creangă**, *Amintiri din copilărie*).

Citiți cu atenție textul de mai sus, pentru a rezolva cerințele:

I. CERINȚA/CERINȚELE

I. Despărțiți în silabe cuvintele: răzlog, pornește, Bistriță, pârâiele, grozav.

II. În text, cuvântul „de" apare ca prepoziție (de = *de*), conjuncție subordonatoare (de = *să*; de = *încât*). Identificați valorile lui „de" din următoarele enunțuri, menționând și echivalentele lor.

1. Casele acelea,[1]/ *de le vezi la dreapta râului*[2],/ sunt nou construite.[1]/
2. Spune-mi foarte clar[1]/ *de vrei*[2]/ să ne întâlnim.[3]/
3. Nu pricepea cele spuse,[1]/ *de i-ai fi vorbit o lună întreagă*.[2]/

III. Scrieți câte un sinonim contextual pentru cuvintele: (1) grozav; (2) mai ales; (3) urnim; (4) câte.

IV. În text, cuvântul „tot" are valoare morfologică de:

a. substantiv;
b. pronume nehotărât;
c. adverb de mod.

V. În propoziția subordonată „care *era* numai înținată",

(A) cuvântul „era" are valoare morfologică de:

a. verb predicativ;
b. verb auxiliar;
c. verb copulativ.

(B) din punct de vedere sintactic, cuvântul „înținată" este:

a. complement circumstanțial de mod;
b. nume predicativ;
c. fără funcție sintactică.

VI. Cuvintele „pe la" sunt:

a. două prepoziții simple
b. o prepoziție compusă
c. o locuțiune prepozițională

*Prezentăm aici două dintre testele elaborate în cadrul Serviciului Național de Evaluare și al Grupului de lucru de la I.Ș.E. la Seminarul „Proiectarea examenelor naționale" (Sinaia, 31 august - 4 septembrie 1998), sub conducerea domnilor GEORGE BETHELL - Anglia, HENK A.M. KUIJPER - Olanda; ADRIAN STOICA - România. Au colaborat la elaborarea acelor teste: ADRIAN COSTACHE, inspector general M.E.N., ȘT. M. ILINCA, prof. la Școala Generală nr. 4, București, FLORIN IONIȚĂ, prof. la Liceul „Iulia Hasdeu:", MARILENA LASCĂR, prof. la Colegiul Național „I.L. Caragiale", ROXANA MIHAIL, cercetător, I.Ș.E., MIHAIL STAN, prof. la Școala Generală „Sf. Andrei", București.

VII. Adverbul „cum“, din subordonata „*cum* îi laptele“ este:
   a. complement circumstanțial de mod;
   b. nume predicativ;
   c. fără funcție sintactică.

VIII. Menționați funcția sintactică a cuvântuilui „alb“ („mai ales unul *alb*“); faceți extensia/expansiunea acesteia, indicând și trei modificări apărute prin această transformare.

IX. Precizați felul subordonatelor introduse prin „de“, în exemplele de la cerința II.

X. Precizați felul subordonatei: *„cum curgeau pâräiele grozav, mai ales unul alb“:*
   a. circumstanțială de mod;
   b. circumstanțială de cauză;
   c. circumstanțială condițională.

II. CAPACITATEA TESTATĂ

A opera cu diferite noțiuni/categorii fonetice și lexico-gramaticale, prin exerciții (1) de recunoaștere (2) de diferențiere, (3) de exemplificare, (4) de construcție, (5) de motivare.

III. OBIECTIVUL/ OBIECTIVELE

A fi capabil să sesizeze aspectele funcționale ale unor noțiuni teoretice studiate în gimnaziu: despărțirea în silabe, sinonimia contextuală, valori morfologice și sintactice, conexiuni între sintaxa propoziției și cea a frazei.

IV. DESCRIERE

S-a ales un text cunoscut, din opera lui Ion Creangă, „Amintiri din copilărie“, care permite selectarea unei problematici diverse, cu grade de dificultate diferite, privind aproape toate compartimentele limbii.

V. INSTRUCȚIUNI PENTRU CANDIDAT

Veți avea în vedere următoarele: (1) exactitatea răspunsurilor; (2) corectitudinea formulărilor în exercițiile de construcție; (3) în testele cu alegere multiplă (teste de tip „grilă“) există un singur răspuns corect; (4) aspectul lucrării, corectitudinea lexico-gramaticală a răspunsurilor.

VI . INSTRUCȚIUNI PENTRU CORECTOR

I, II, IV, V, VI, VII, IX, X, ______________________________

III. Sinonimele cerute să fie – obligatoriu – adecvate contextual.

VIII. Scorurile/punctajele se acordă pentru: (1) funcția sintactică, (2) extensia, (3) elementul de relație (4) predicatul și (5) schimbarea funcției sintactice de atribut (din textul dat) în nume predicativ (în enunțul construit).

VII. GRILA DE SPECIFICAŢIE/ DE NOTARE

1.	Fonetică şi vocabular	20%
2.	Morfologie	30%
4.	Sintaxă	50%

VIII. MODALITĂŢI DE ACORDARE A SCORURILOR (PUNCTELOR)

	SECVENŢA PUNCTATĂ	Scorul/punctajul
I.	**Despărţirea în silabe**	5 puncte
	1. fiecare cuvânt corect despărţit:	1 p.
II.	**Valorile lui „de"**	6 puncte
	1. enunţarea celor trei valori:	3 p.
	2. trei echivalenţe:	3 p.
III.	**Sinonime contextuale**	4 puncte
	1. patru sinonime:	4 p.
IV.	**Valorile lui „tot"**	1 punct
	1. adverb de mod:	1 p.
V.	**Valori morfologice şi sintactice**	2 puncte
	A. verb copulativ:	1 p.
	B. nume predicativ:	1 p.
VI.	**„pe la"**	1 punct
	1. prepoziţie compusă:	1 p.
VII.	**„cum"**	1 punct
	1. nume predicativ:	1 p.
VIII.	**„alb"**	5 puncte
	1. funcţia sintactică:	1 p.
	2. extensia/expansiunea:	1 p.
	3. elementul de relaţie:	1 p.
	4. predicatul:	1 p.
	5. schimbarea funcţiei sintactice de atribut (din textul dat) în nume predicativ (în enunţul construit):	1 p.
IX.	**Subordonatele introduse prin „de"**	3 puncte
	1. atributivă:	1 p.
	2. completivă directă:	1 p.
	3. circumstanţială concesivă:	2 p.
X.	**Felul subordonatei**	1 punct
	1. circumstanţială de cauză:	1 p.

TESTUL NR. ....

„ Când trebuia câteodată, sâmbăta după-amiază, să ne cetească din poveştile lui Creangă, ne privea întâi blând, c-un zâmbet liniştit, ţinând cartea la piept, în dreptul inimii – şi în bănci se făcea o tăcere adâncă, ca într-o biserică".

(Mihail Sadoveanu – *Domnu Trandafir*)

Citiţi cu atenţie textul de mai sus, pentru a rezolva cerinţele:

I. CERINŢA/ CERINŢELE

I. Menţionaţi trei consecinţe fonetice prin folosirea cratimei în structura „*c-un* zâmbet"
II. Selectaţi din text două cuvinte compuse.
III. Identificaţi un regionalism fonetic, menţionând forma literară a acestuia.
IV. Precizaţi valoarea morfologică a cuvântului subliniat:
„Trebuia/.../ *sâmbăta*, după-amiază, să ne cetească..."
Trebuia/.../ *sâmbăta* viitoare, după-amiază, să ne cetească...
V. Indicaţi valorile morfologice ale cuvintelor: *blând, liniştit, un.*
VI. În text, conjuncţia coordonatoare „şi" are valoare:
a. copulativă;
b. adversativă;
c. conclusivă.
VII. Verbul predicativ „ţinând" are funcţia sintactică:
a. predicat verbal;
b. complement circumstanţial de timp;
c. complement circumstanţial de mod.
VIII. Substantivul cu prepoziţie „la piept" are funcţia sintactică de:
a. complement indirect;
b. atribut substantival prepoziţional;
c. complement circumstanţial de loc.
IX. Indicaţi: (1) felul subordonatei *„să ne cetească din poveştile lui Creangă"*, menţionând şi clasificarea ei după (2) scop, (3) formă, (4) alcătuire.
X. Virgula dintre cele două cuvinte (*adâncă, ca într-o biserică*) nu anulează cacofonia. Folosindu-vă de structura dată, indicaţi două modalităţi/procedee diferite, prin care greşeala numită „cacofonie" se poate evita.
XI. Explicaţi un semn de punctuaţie (la alegere).

II. CAPACITATEA TESTATĂ

A recunoaşte, a diferenţia, a exemplifica, a motiva şi a opera cu diferite noţiuni/categorii fonetice şi lexico-gramaticale.

III. OBIECTIVUL/ OBIECTIVELE

A sesiza aspecte funcţionale ale unor noţiuni teoretice studiate în gimnaziu: semne ortografice şi de punctuaţie, valori morfologice şi sintactice, *a înţelege* structuri logico-semantice.

IV. DESCRIERE

S-a ales un text cunoscut, din opera lui Mihail Sadoveanu, „Domnu Trandafir", care permite selectarea unei problematici diverse, cu grade de dificultate diferite (fonetică, lexic, morfologie, sintaxă, ortografie și punctuație).

V. INSTRUCȚIUNI PENTRU CANDIDAT

Veți avea în vedere următoarele: (1) exactitatea răspunsurilor; (2) în testele cu alegere multiplă (teste de tip „grilă") există un singur răspuns corect; (3) aspectul lucrării, corectitudinea lexico-gramaticală a răspunsurilor.

VI. INSTRUCȚIUNI PENTRU CORECTOR

I. Consecințele folosirii cratimei:
1. evitarea hiatului;
2. eliminarea/elidarea vocalei „u" de la prepoziția „cu";
3. dispariția unei silabe;
4. pronunțarea împreună a celor două cuvinte.

IX. În indicarea felului subordonatei, se respectă manualul de limba română pentru clasa a VIII-a, pag. 27-28.
X. Posibile modalități/procedee de evitare a cacofoniei: (1) substituirea sau eliminarea primului cuvânt („adâncă"); (2) substituirea celui de al doilea cuvânt („ca"); (3) intercalarea unui cuvânt/unor cuvinte; (4) inversiune topică (ex.: „o adâncă tăcere" sau „se făcea, ca într-o biserică, o tăcere..."); (5) etc.

VII. GRILA DE SPECIFICAȚIE/DE NOTARE

1.	Fonetică și vocabular	20%
2.	Morfologie și sintaxă	50%
4.	Punctuație și ortografie	30%

VIII. MODALITĂȚI DE ACORDARE A SCORURILOR (PUNCTELOR)

	SECVENȚA PUNCTATĂ	*Scorul/punctajul*
I.	**Cratimă**	3 puncte
	1. evitarea hiatului:	1 p.
	2. eliminarea/elidarea vocalei „u" de la prepoziția „cu":	1 p.
	3. dispariția unei silabe: // sau// pronunțarea împreună a celor	3 p.
	două cuvinte:	3 p.
II.	**Cuvinte compuse**	2 puncte
	1. câteodată, după-amiază	2 p.
III.	**Regionalism fonetic**	2 puncte
	1. identificarea regionalismului fonetic (*să cetească* sau *întâi)*	1 p.
	2. menționarea formei literare a acestuia:	1 p.

IV. **Sâmbăta** — 2 puncte

1. adverb de mod: 1 p.
2. substantiv: 1 p.

V. **„blând, liniştit, un“** — 3 puncte

1. adverb: 1 p.
2. adjectiv: 1 p.
3. articol nehotărât: 1 p.

VI. **Conjuncţia coordonatoare „şi“** — 1 punct

1. valoare adversativă: 1 p.

VII. **Verbul predicativ „ţinând“** — 1 punct

1. complement circumstanţial de timp: 1 p.

VIII. **„la piept“** — 1 punct

1. complement circumstanţial de loc: 1 p.

IX. **Felul subordonatei** — 4 puncte

1. subordonată subiectivă: 1 p.
2. enunţiativă: 1 p.
3. afirmativă: 1 p.
4. dezvoltată: 1 p.

X. **Cacofonia** — 2 puncte

Se va acorda câte un punct pentru fiecare dintre metodele/procedeele posibile:

(a) Substituirea sau eliminarea primului cuvânt („adâncă“) — 1 p.
(b) Substituirea celui de al doilea cuvânt („ca“)
(c) Intercalarea unui cuvânt/unor cuvinte
(d) Inversiune topică (ex.: „o adâncă tăcere“ sau „se făcea, ca într-o biserică, o tăcere...“).
(e) etc.

XI. **Semn de punctuaţie** — 2 puncte

Explicaţie completă pentru un semn de punctuaţie: 2 p.
Explicaţie insuficientă a semnului de punctuaţie: 1 p.

TESTE. CERINȚE. ITEMI

1 *Dimineața*, ieșind în ogradă, avu o tresărire. Abia trecuse pragul casei, când se auzi strigat *de Alecu Tudose, vecinul său dinspre pădure.*

– *Hei*, vecine, ai dormit bine?
– *Bine*, Alecule!
– Bravo, ție!... Da'eu'!...
– Tu, ce?
– *Apăi*, nu știi?... A fost nuntă mare la tine!...
– La mine? Și Marcu se temu că *cine știe ce* necaz i se întâmplase.
– N-ai auzit nimic?
– *Oi fi auzit* eu ceva, da' eram mort de somn...
– Apăi, află, *frate'miu*, că te-a călcat ursoaica!...
– Ursoaica?
– Da. Aia cu puiandrii.
– *Ce*-i cu puiandrii?
– O fi venit mă-sa/să-i ia acasă!... *Ia* vezi, mai sunt în saia?

(*Ion Popescu; manual, pag. 3*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați folosirea cratimei pentru următoarele situații: (1) n-ai auzit; (2) frate-miu; (3) te-a călcat.
E. (1) Transformați textul din vorbire directă în vorbire indirectă.
(2) Identificați trei cuvinte care conțin diftongi ascendenți.
(3) Selectați un cuvânt care conține un triftong în structura SVS.
(4) Identificați trei cuvinte care conțin vocale în hiat.
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite „ale verbului „a ieși", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin adjectivul „mort".

A

1. avu = p. verbal;
2. trecuse = p. verbal;
3. se auzi = p. verbal;
4. ai dormit = p. verbal;
5. [...] = (p. eliptic);
6. bravo = p. verbal;
7. [...] = (p. eliptic);
8. [...] = (p. eliptic);
9. nu știi = p. verbal
10. a fost = p. verbal;
11. [...] = (p. eliptic);
12. se temu = p. verbal;
13. se întâmplase = p. verbal;
14. n-ai auzit = p. verbal;
15. oi fi auzit = p. verbal;
16. eram mort = p. nom. complet;
17. află = p. verbal;
18. a călcat = p. verbal;
19. [...] = (p. eliptic)
20. [...] = (p. eliptic în prop. independedentă neanalizabilă: „*Da*");
21. [...] = (p. eliptic);
22. -i = p. verbal;
23. o fi venit = p. verbal;
24. să, [...] ia = p. verbal;
25. vezi = p. verbal;
26. sunt = p. verbal.

ATENȚIE!

a) *eram mort de somn* = construcție expresivă cu sens figurat, echivalenta unui superlativ absolut (= *eram foarte somnoros*); pentru simplificarea analizei gramaticale am despărțit-o în: *eram mort* = p. nom. complet + *de somn* = compl. circ. de cauză (vezi și *„se făcu foc de supărare...“*, manual, pag. 119);

b) *bravo* = în context este interjecție cu valoarea unui predicat verbal, stilistic exprimând aprobarea admirativă.

B

1. Dimineața, ieșind în ogradă, avu o tresărire = prop. principală;
2. Abia trecuse pragul casei = prop. principală;
3. *când* se auzi strigat de Alecu Tudose, vecinul său dinspre pădure = prop. circ. de timp (regentă → P_2);
4. Hei, vecine, ai dormit bine = prop. principală;
5. [am dormit] bine, Alecule = prop. principală (eliptică);
6. Bravo, ție = prop. principală;
7. **Da**'eu [ce-am pățit] = prop. principală (eliptică);
8. Tu, ce [ai pățit] = prop. principală (eliptică);
9. Apăi, nu știi = prop. principală;
10. A fost nuntă mare la tine = prop. principală;
11. La mine [a fost nuntă] = prop. principală (eliptică);
12. **Și** Marcu se temu = prop. principală;
13. *că* cine știe ce necaz i se întâmplase = prop. compl. indirectă (12);
14. N-ai auzit nimic = prop. principală;
15. Oi fi auzit eu ceva = prop. principală;
16. **da**'eram mort de somn... = prop. principală;
17. Apăi, află frate'miu = prop. principală;
18. *că* te-a călcat ursoaica = prop. compl. directă (17);
19. [M-a călcat] ursoaica = prop. principală (eliptică);
20. Da = prop. independentă neanalizabilă;
21. [Te-a călcat] aia cu puiandrii = prop. principală (eliptică);
22. Ce-i cu puiandrii = prop. principală;
23. O fi venit mă-sa = prop. principală;
24. să-i ia acasă = prop. circ. de scop (23);
25. Ia vezi = prop. principală;
26. mai sunt în saia = prop. principală.

ATENȚIE!

a) în lucrările *oficiale* (concursuri, lucrări scrise trimestriale etc.) este bine să se dea toate informațiile cunoscute despre propoziția analizată (exemplu: *Ce-i cu puiandrii?* = prop. principală, dezvoltată, interogativă, afirmativă...), indicându-se și raporturile sintactice existente între propozițiile textului (pentru modele, vedeți și manualul, pag. 115-117);

b) acolo unde considerați că există și alte posibilități de interpretare (alte nuanțe, precizarea regentului, motivarea unor dificultăți etc.), nu ezitați să le scrieți sub forma unor observații, îngrijit redactate (ele vă pot aduce puncte prețioase!!!).

C

1. *dimineața* = adverb de timp, provenit din substantiv, complement circumstanțial de timp; (*în dimineața* aceasta plec... = substantiv...);
2. *de Alecu Tudose* = substantiv propriu compus [...], complement de agent (element regent este verbul la participiu pasiv *strigat*);
3. *vecinul său dinspre pădure* = apoziție dezvoltată (vezi textele nr. 12 și 14);
4. *hei* = interjecție exclamativă, indicând atenționarea, fără funcție sintactică;
5. *bine* = adv. de mod [...], complement circumstanțial de mod;
6. *apăi* = interjecție exclamativă, în context folosită cu valoare conclusivă (=*deci*), fără f. sint.;
7. *cine știe ce* = locuțiune adjectivală pronominală nehotărâtă [...], atribut adjectival (= *ceva, oarecare* necaz...); atenție la formulări de tipul: Primește notă[1]/*cine* știe[2]/*ce* rezolvare are exercițiul[3]/→ (principală + subiectivă + completivă directă);
8. *oi fi auzit* = verb predicativ... [...], viitorul anterior, formă populară, predicat verbal;
9. *frate'miu* = substantiv (grad de rudenie), urmat de adjectiv posesiv..., vocativ, fără f. sintactică.
10. *ce* = pronume interogativ [...], subiect; (2);
11. *ia* = interjecție exclamativă cu rol de atenționare, fără funcție sintactică (unii specialiști o consideră echivalentă cu „*hai*", ca valoare predicativă, urmată de un verb la imperativ).

2

Din vremea cronicarilor bătrâni, *care* ne-au spus *din ce origine* împărătească ne tragem noi, până la 1859, când am spus fățiș *ce* vrem noi, de la scrisul cărturarilor străvechi până la poezia populară, pretutindeni și totdeauna, același vis, *aceeași* energie, aceeași voință ne-a muncit *pe toți*, către același ideal ne-am înălțat ochii cu toți, către același cer și cu aceeași nădejde și credință. 24 Ianuarie *este sărbătoarea* iubirei de Patrie și a puterei *de a ne crea* o Patrie!

(*B. Șt. Delavrancea; 4*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „ne-au spus", prin scrierea numărului corespunzător regulii* în care se încadrează (......).
E. (1) Identificați vocalele și semivocalele din cuvintele/structurile: (1) ne-au spus; (2) străvechi; (3) energie; (4) cu toții; (5) noi.
(2) Identificați silaba accentuată din cuvintele: (1) totdeauna; (2) ideal; (3) ochii.
(3) Despărțiți în silabe următoarele cuvinte: (1) străvechi; (2) totdeauna; (3) aceeași; (4) ianuarie; (5) nădejde.

---

* Pentru explicațiile cratimei, vedeți pagina 22; se va trece doar numărul regulii corespunzătoare, fără a mai fi transcrisă. La examen, evident, nu se procedează așa...

(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „vis", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „cer".

A

1. au spus = p. verbal;
2. ne tragem = p. verbal;
3. am spus= p. verbal
4. vrem = p. verbal;
5. a muncit = p. verbal;
6. ne-am înălțat = p. verbal;
7. este sărbătoarea = p. nom. complet.

B

1. Din vremea cronicarilor bătrâni [...], până la 1859 [...], de la scrisul cărturarilor străvechi până la proza populară, pretutindeni și totdeauna, același vis, aceeași energie, aceeași voință ne-a muncit pe toți = propoziție principală;
2. *care* ne-au spus = propoziție atributivă (intercalată; 1);
3. din *ce* origine împărătească ne tragem noi [...] = prop. compl. directă (2);
4. când am spus fățiș = prop. atributivă (apozitivă, intercalată; 1);
5. *ce* vrem noi = prop. completivă directă (intercalată; 4);
6. către același ideal ne-am înălțat ochii [...] = prop. principală;
7. 24 Ianuarie este sărbătoarea iubirei de patrie și a puterei de a crea o Patrie = prop. principală;

ATENȚIE!
a) propoziția a IV-a este atributivă pentru că are regent un numeral;
b) în cadrul propoziției a VI-a, sintagma „*către același cer și cu aceeași nădejde și credință*" poate fi socotită o propoziție eliptică de predicat, dacă se demonstrează presupunerea imperativă a unui predicat „*am înălțat*".

C

1. *care* = pronume interogativ-relativ (aici are valoare relativă), [...], cazul nominativ, f. sint. de subiect;
2. *din [...] origine* = substantiv, forma inițială „*origine*", nearticulat, simplu, comun, feminin, acuzativ (are prepoziția simplă „*de*"), f. sint. de compl. indirect;
3. [din] *ce* [origine] = adjectiv pronominal interogativ-relativ, are genul, numărul și cazul substantivului regent „*origine*", (deși este socotit invariabil), [...] f. sint. de atribut adjectival;
4. *ce* [vrem] = pronume interogativ-relativ (aici are valoare relativă) [...], f. sint. de compl. direct;
5. *aceeași* = adjectiv pronominal demonstrativ de identitate, genul feminin, numărul singular, cazul nominativ (se acordă su substantivul regent „*energie*"), f. sint. de atribut adjectival;
6. *pe toți* = pronume nehotărât, masculin, plural, acuzativ (are prepoziția „*pe*"), f. sint. de compl. indirect;
7. *este* = verb, forma inițială „*a fi*", conjugarea a IV-a, verb nepredicativ (copulativ), verb personal, verb intranzitiv, forma afirmativă, prezent, persoana a

III-a, singular, f. sint. de jumătate predicatul nominal (cealaltă jumătate fiind numele predicativ „*sărbătoarea*") ;

8. *sărbătoarea* = substantiv, forma inițială „*sărbătoare*", articulat (are articol nohărât enclitic „*a* "), simplu, comun, feminin, nominativ, f. sint. de nume predicativ (sau jumătate din predicatul nominal, cealaltă jumătate fiind verbul copulativ „*este*") ;
9. *de a* [...] *crea* = verb, forma inițială „*a crea*", conjugarea a II-a, verb predicativ, verb personal, verb tranzitiv, forma afirmativă, diateza activă, mod nepersonal-nepredicativ (infinitiv cu prepoziția „*de*" și prepoziția „*a*"), f. sint. de atribut verbal.
10. *ne* [crea] = pronume personal, forma inițială „*noi*", persoana I plural, cazul dativ, forma neaccentuată (scurtă sau atonă), f. sint. de compl. indirect.

3 Oamenii îl ascultau, plângeau fierbinte, dar învățau cum trebuie să lupte aceia cărora le este dragă libertatea.

A stat acolo până la ultima suflare...

De treci și astăzi prin câmpia ce se întinde între Dunăre și mare, poți să mai vezi piatra aceea unde a stat Gebeides și a cântat cântecul lui pentru viteazul Dapix și fiica lui, Gebila!...

(Al. Mitru; 4)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propozițiii; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(3) Despărțiți în silabe următoarele cuvinte: (1) *aceia*; (2) *astăzi*; (3) *fiica*.
(4) Menționați câte litere și câte sunete sunt în cuvintele: (1) *plângeau*; (2) *Dapix*; (3) *Gebila*; (4) treci; (5) *poți*.
(5) Arătați ce modificări fonetice și ortografice au loc la pronunțarea în ritm rapid a structurilor: (1) oamenii îl ascultau; (2) ce se întinde; (3) și a cântat.
(6) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „cântec", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(7) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin verbul „a plânge".

A

1. ascultau = p. verbal;
2. plângeau = p. verbal;
3. învățau = p. verbal;
4. trebuie = p. verbal;
5. să lupte = p. verbal;
6. este dragă = p. nominal complet;
7. a stat = p. verbal;
8. treci = p. verbal;
9. se întinde = p. verbal
10. poți = p. verbal
11. să [...] vezi = p. verbal;
12. a stat = p. verbal;
13. a cântat = p. verbal

B

1. Oamenii îl ascultau = propoziție principală;
2. plângeau fierbinte = prop. principală;
3. *dar* învățau = prop. principală;
4. *cum* trebuie = prop. compl. directă (3);

5. *să* lupte aceia = prop. subiectivă (4);
6. *cărora* le este dragă libertatea = prop. atributivă (5);
7. A stat acolo până la ultima suflare = prop. principală;
8. *De* treci şi astăzi prin câmpia = prop. condiţională (11);
9. *ce* se întinde între Dunăre şi mare = prop. atributivă (8);
10. poţi = prop. principală;
11. *să* mai vezi piatra aceea = prop. compl. directă (10);
12. *unde* a stat Gebeides = prop. atributivă (11);
13. şi [*unde*] a cântat cântecul lui pentru viteazul Dapix şi fiica lui, Gebila = prop. atributivă (11).

ATENŢIE!

cum trebuie: „cum" este cuvânt de relaţie pentru prop. a IV-a, dar are f. sint. de compl. circ. de mod în propoziţia a V-a, datorită valorii unipersonale a verbului *„a trebui"*; vezi şi text 76; C3.

C

1. *îl* = pronume personal, forma iniţială *„el"*, persoana a III-a singular, genul masculin, cazul acuzativ, forma scurtă (neaccentuată sau atonă), f. sint. de compl. direct;
2. *fierbinte* = adverb de mod, gradul pozitiv, f. sint. de compl. circ. de mod;
3. *cum* = adverb simplu, interogativ-relativ (aici are valoare relativă), f. sint. de compl. circ. de mod (!! elementul regent este verbul *„să lupte"* din prop. a V-a!!),
4. *cărora* = pronume interogativ-relativ (aici are valoarea relativă), forma iniţială *„care"* , [...] cazul dativ, f. sint. de compl. indirect;
5. *dragă* = adjectiv propriu-zis, forma iniţială *„drag-dragă..."*, variabil, cu două terminaţii, nearticulat, genul feminin, numărul singular, cazul nominativ, gradul pozitiv; f. sint. de nume predicativ;
6. *de* = conjuncţie simplă, semispecializată (în exprimarea condiţiei), are rol de relaţie (introduce o prop. condiţională), fără f. sintactică;
7. *ce* = pronume interogativ-relativ), invariabil [...] f. sint. de subiect;
8. *mai* = adverb de mod simplu, f. sint. de compl. circ. de mod;
9. *aceea* = adjectiv pronominal demonstrativ, de depărtare, feminin, singular, acuzativ (se acordă cu substantivul regent *„piatra"*), f. sint. de atribut adjectival;
10. *lui* = pronume personal [...] cazul genitiv, f. sint. de atribut pronominal;

ATENŢIE!

a) *îl* - prop. 1: pronumele personale de persoana a III-a au şi gen;
b) *mai* - prop. a XI-a; ajută în formarea gradelor de comparaţie numai ale adjectivelor şi adverbelor.

4 Studiul lexicului *este* interesant şi *important* din cel puţin două motive: mai întâi pentru că bogăţia unei limbi constă îndeosebi *în bogăţia* şi în varietatea vocabularului *ei*, iar în al doilea rând, pentru că schimbările care *au loc* în societate se reflectă, direct ori *indirect, mai ales* în vocabular, compartimentul *cel mai labil* şi *mai supus* influenţelor din afară.

(Sinteze de limba română; 5)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Selectați cinci neologisme din text; găsiți pentru fiecare câte un sinonim.
(3) Folosiți cratima în ortografierea următoarelor cuvinte: *cel, iar, mai*; construiți enunțuri pentru fiecare cuvânt omofon, dar neomograf.
(4) Alcătuiți enunțuri prin care să se diferențieze sensul cuvintelor din perechea paronimică *se reflectă/se reflectează.*
În text apar două perechi de sinonime; identificați-le!
(5) Găsiți două situații în care cuvinte/sintagme se află în opoziție semantică.
(6) Identificați cuvintele derivate cu prefixul *in.*
(7) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „motiv", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(8) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „limbă".

A

1. este interesant și important = p. nominal complet (cu nume predicativ multiplu);
2. constă = p. verbal;
3. se reflectă = p. verbal;
4. au loc = p. verbal

ATENȚIE!
au loc = locuțiune verbală (= *se petrec).*

B

1. Studiul lexicului este interesant și important din cel puțin două motive mai întâi [...] iar, în al doilea rând = prop. principală;
2. *pentru că* bogăția unei limbi constă îndeosebi în bogăția și în varietatea vocabularului ei = prop. cauzală (intercalată; 1);
3. **iar** [...] *pentru că* schimbările [...] se reflectă, direct ori indirect, mai ales în vocabular, compartimentul cel mai labil și mai supus influențelor din afară = prop. cauzală (1);
4. *care* au loc în societate = prop. atributivă (3).

ATENȚIE!
a) *„mai întâi"* (prop. 1): dacă-l vom considera subordonat verbului *„constă"* din prop. a II-a, ar însemna să considerăm prop. a II-a *atributivă*, în ciuda valorii cauzale a locuțiunii „pentru că", întrucât regentul ei ar fi substantivul *„motive"*;
b) *„în al doilea rând"* (prop. 1): idem pentru prop. a III-a, dacă îi considerăm regent verbul *„se reflectă"*.

C

1. *este* = verb, forma inițială *„a fi“*, conjugarea a IV-a, verb nepredicativ (copulativ), verb personal, verb intranzitiv, forma afirmativă, mod personal-predicativ (indicativ) timpul prezent, persoana a III-a, singular, f. sint. de jumătate din predicatul nominal (cealaltă jumătate fiind numele predicativ multiple *„interesant și important“*) ;
2. *important* = adjectiv, forma inițială *„important, importantă...“*, variabil, cu două terminații, nearticulat, neutru, singular, nominativ, gradul pozitiv, f. sint. de nume predicativ (sau jumătate din predicatul nominal, împreună cu celălalt nume predicativ *„interesant“*, cu care formează un nume predicativ multiplu); cealaltă jumătate fiind verbul copulativ *„a fi“*;
3. *în bogăția* = substantiv, forma inițială „bogăție“, articulat (are articol hotărât enclitic „a“), simplu, comun, feminin, singular, acuzativ (are prepoziție simplă *„în“*), f. sint. de compl. indirect;
4. *ei* = pronume personal, forma inițială *„eu“*, pers. a III-a, singular, feminin, cazul genitiv, f. sint. de atribut pronominal;
5. *au loc* = locuțiune verbală alcătuită din verbul *„a avea“*, de conjugarea a II-a, verb predicativ, verb personal, verb tranzitiv, forma afirmativă, diateza activă, mod personal-predicativ (indicativ), timp prezent, persoana a III-a singular, f. sint. de predicat verbal în cadrul locuțiunii, și substantivului *„loc“*, nearticulat, simplu, comun, neutru, singular, acuzativ, f. sint. de compl. direct în cadrul locuțiunii, cu f. sint. de predicat verbal;
6. *indirect* = adverb de mod, simplu, f. sint. de compl. circ. de mod;
7. *mai ales* = locuțiune adverbială (alcătuită din adverbul *„mai“* + participiul *„ales“* = îndeosebi, f. sint. de compl. circ. de mod;
8. *cel mai labil* = adjectiv, propriu-zis forma inițială *„labilă...“*, variabil, cu două terminații, nearticulat, neutru, singular, nominativ (se acordă cu substantivul regent *„compartimentul“*), f. sint. de atribut adjectival în cadrul apoziției dezvoltate *„compartimentul limbii cel mai labil și mai supus influențelor din afară“*;
9. *mai supus* = idem 8 - cu observația că articolul *„cel“* este presupus *„cel mai supus“*;

5 *Fiind cunoscute* și folosite *de către* absolut toți *vorbitorii* unei limbi, cuvintele din fondul principal lexical cunosc cea mai mare frecvență în procesul comunicării lingvistice. *De obicei*, ele sunt și foarte vechi și trăiesc multă vreme. *Caracterizându-se* prin frecvența mare în vorbire, prin polisemantism, prin stabilitate și prin capacitatea *de a da naștere* la derivate și compuse sau de a intra în combinații sintactice cu caracter constant, cuvintele din vocabularul de bază prezintă o importanță mult mai mare decât celelalte unități lexicale ale limbii.

(*Sinteze de limba română*, 7)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).

(2) Explicați cratima din structura „caracterizându-se“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Identificați cuvântul/cuvintele derivat(e) cu sufixul substantival abstract *-itate*.

(2) Explicați următoarele cuvinte/îmbinări de cuvinte: *(1) fondul principal lexical; (2) procesul comunicării lingvistice;(3) frecvență mare în vorbire;(4) stabilitate; (5) polisemantism;(6) a da naștere la derivate și compuse;(7) combinații sintactice;(8) (cu) caracter constant; (9) vocabularul de bază;(10) unități lexicale.*

(3) Menționați locul accentului în cuvintele: (1) *fiind*; (2) *polisemantism*; (3) *caracter.*

(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „proces“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.

(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin verbul „a fi“.

A

1. cunosc = p. verbal;
2. sunt [...] foarte vechi = p. nom. complet
3. trăiesc = p. verbal;
4. prezintă = p. verbal.

B

1. Fiind cunoscute [...] cuvintele [...] comunicării lingvistice = prop. principală;
2. De obicei, ele sunt și foarte vechi = prop. principală;
3. **și** trăiesc multă vreme = prop. principală;
4. Caracterizându-se [...] prezintă [...] ale limbii = prop. principală.

C

1. *fiind cunoscute* = verb, forma inițială „*a cunoaște*“ [...], diateza pasivă, mod nepersonal-nepredicativ (gerunziu), compl. circ. de cauză;
2. *de către [...] vorbitorii* = substantiv [...], acuzativ (are propoziția compusă „*de către*“), compl. de agent;
3. *de obicei* = locuțiune adverbială [...], compl. circ. de mod;
4. *caracterizându-se* = verb [...], diateza reflexivă, mod nepersonal-nepredicativ (gerunziu), compl. circ. de cauză;
5. *de a da naștere* = locuțiune verbală [...], cu verbul la infinitiv [...], atribut verbal.

6 În ziua aceea *nu era nici un nor* deasupra, și uriașii munți, care atâtea *zile* frământaseră și slobozisera, din coamele lor zbârlite până la cer, *ploile*, trăsnetele și șuvoaiele, *erau* acum blajini, tihniți și prididiți *de soare*. Numai în fața cerului, mai sus decât brazii cei mai înalți, vulturii pluteau neobosit, *scăldându-și* aripile la lumină și *dând fiorii morții* păsăretului din casă *din jurul celor cincisprezece-douăzeci* de locuințe din fundul văii.

(*Gala Galaction; 7*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).

(2) Explicați cratima din structura „cincisprezece-douăzeci“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Identificați zece cuvinte folosite cu sens figurat.

(2) Folosiți în enunțuri potrivite câte unul dintre sensurile secundare ale cuvintelor: *(1) coamă; (2) lumină; (3) aripă.*

(3) Selectați cinci cuvinte compuse și precizați elementele componente.

(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a scălda“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.

(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „zi/ziuă“.

A

1. nu era = p. verbal;
2. erau [...] blajini, tihniți = p. nom. complet (cu nume predicativ multiplu);
3. (erau) prididiți = p. verbal
4. frământaseră = p. verbal
5. sloboziseră = p. verbal;
6. pluteau = p. verbal;

ATENȚIE!

erau blajini, tihniți și prididiți: verbul „*a fi*“ are concomitent:

a) valoare *copulativă* față de adjectivele „*blajini*“ și „*tihniți*“ cu care formează un predicat nominal;

b) valoarea *auxiliară* față de participiul „*prididiți*“ cu care formează predicat verbal;

c) demonstrație: I. *Deveneau (păreau) blajini, tihniți;*

II. *erau prididiți* de CĂTRE CINEVA (CEVA) (prezența compl. de agent - marcă a diatezei pasive)

B

1. În ziua aceea nu era nici un nor deasupra = prop. principală;
2. și uriașii munți [...] erau acum blajini, tihniți [...] de soare = prop. principală;
4. *care* atâtea zile frământaseră [...] șuvoaiele= prop. atributivă (intercalată)
5. și [*care*] sloboziseră = prop. atributivă (intercalată);
6. Numai în fața cerului [→] vulturii plutesc neobosit [→] de locuința din fundul văii = prop. principală.

C

1. *nu era* = verb, forma inițială „*a fi*“, conjugarea a IV-a, verb predicativ, verb personal, verb intranzitiv, forma negativă, diateza activă, mod personal-predicativ (indicativ), imperfect, persoana a III-a singular, f. sint. de predicat verbal;
2. *nici un* = adjectiv pronominal negativ, gen neutru, singular, cazul nominativ (se acordă cu substantivul regent „*noi*“), f. sint. de atribut adjectival;
3. *(un) nor* = substantiv, forma inițială „*nor*“, articulat (are articolul nehotărât „*un*“), simplu, comun, singular, nominativ, f. sint. de subiect;

4. *zile* = substantiv, forma inițială „*zi*“, nearticulat, simplu, comun, feminin, cazul acuzativ, f. sint. de compl. circ. de timp;
5. *ploile* = substantiv, forma inițială „*ploaia*“, articulat (are articolul hotărât enclitic „*le*“), *f. sint. de compl. direct;*
6. *erau* = verb, forma inițială „*a fi*“, conjugarea a IV-a, (!! verb nepredicativ copulativ-față de adjectivele „*blajini*“, „*tihniți*“ și de care este ajutat pentru formarea unui predicat nominal complet, în același timp este nepredicativ - *auxiliar* - față de participiul „*prididiți*“, pe care îl ajută în formarea diatezei pasive), verb personal, verb intranzitiv, forma afirmativă, diateza activă, mod personal-predicativ (indicativ), timpul trecut (imperfect), pers. a III-a, plural, f. sint.: a) este jumătate din predicatul nominal (cealaltă jumătate fiind numele predicativ multiplu „*blajini și tihniți*“); b) component al predicatului verbal „*erau prididiți*“ (cu care formează diateza pasivă);
7. *de soare* = substantiv, forma inițială „*soare*“, nearticulat, simplu, comun, neutru, singular, acuzativ (are prepoziția simplă „*de*“), funcția de compl. de agent (dovada: prezența unui verb la diateza pasivă „*erau prididiți*“);
8. *scăldându-și* = verb, forma inițială „*a-și scălda*“ , conjugarea I, verb predicativ, verb personal, verb tranzitiv, forma afirmativă, diateza reflexivă, mod nepersonal-nepredicativ (gerunziu), f. sint. de compl. circ. de mod;
9. *dând fiorii morții* = locuțiune verbală (alcătuită din verbul „*dând*“ la gerunziu, substantivul „*fiori*“, în acuzativ și substantivul „*morții*“ în genitiv, fiecare având funcția sintactică separată în cazul locuțiunii), f. sint. de compl. circ. de mod;
10. *din jurul celor cincisprezece-douăzeci* = numeral cardinal, propriu-zis compus, cazul genitiv (cerut de locuțiunea prepozițională „*din jurul*“), f. sint. de atribut adjectival;

ATENȚIE!

a) *nici un nor* (prop. I): dubla valoare a lui „*un*“;
b) *cincisprezece-douăzeci de locuințe* (prop. a VI-a); numeralul este regent, iar substantivul, subordonat;

7 Cum nu se dă scos ursul *din bârlog*, țăranul *de la munte* strămutat la câmp și pruncul dezlipit *de la sânul* mamei *sale*, așa nu mă dam eu dus din Humulești, *în toamna anului 1855, când veni* vremea să plec la Socola, după stăruința mamei.

(Ion Creangă; 7)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Scrieți cu litere numeralul cardinal 1855.
(3) Prin articulare/determinare adjectivală, folosiți în enunțuri potrivite (cu valoare de substantiv) următoarele participii: *scos, strămutat, dezlipit, dus.*
(4) Identificați cuvântul de bază al derivatului *Humulești* și rescrieți familia lexicală a acestuia (minimum cinci derivate)

(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a da“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „munte“.

A

1. nu se dă scos = predicat verbal;
2. [nu se dă] strămutat = p. verbal;
3. [nu se dă] dezlipit = p. verbal;
4. nu mă dam [...] dus = p. verbal;
5. veni = p. verbal;
6. să plec = p. verbal

B

1. *Cum* nu se dă scos ursul din bârlog = prop. circ. de mod (4);
2. [cum] țăranul de la munte [nu se dă] strămutat la câmp = prop. circ. de mod (4);
3. **și** [cum] pruncul [nu se dă] dezlipit de la sânul mamei sale = prop. circ. de mod (2);
4. **așa** nu mă dam eu dus din Humulești, în toamna anului 1855 = prop. principală;
5. *când* veni vremea = prop. atributivă (4);
6. *să* plec la Socola, după stăruința mamei = prop. atributivă (5).

ATENȚIE!
a) propoziția a V-a are ca element regent sintagma „*în toamna anului 1855*“, căreia îi dă o explicație (*adică...*);
b) propoziția a VI-a poate fi contrasă într-un atribut:... veni vremea *plecării*.

C

1. *din bârlog* = substantiv, forma inițială „*bârlog*“, nearticulat, simplu, comun, neutru, singular, acuzativ (are prepoziția simplă „*din*“), f. sint. de compl. circ. de loc;
2. *de la munte* = substantiv, forma inițială „*munte*“, nearticulat, simplu, masculin, singular, acuzativ (are prepoziția compusă „*de la*“), f. sint. de atribut substantival-prepozițional;
3. *de la sânul* = substantiv, forma inițială „*sân*“, articulat (are articolul enclitic „l“), masculin, singular, acuzativ (are prepoziția compusă „*de la*“), f. sint. de compl. circ. de loc;
4. *sale* = adjectiv pronominal posesiv (un posesor și un obiect posedat), feminin, singular, genitiv (se acordă cu substantivul regent „*mamei*“ f. sint. de atribut adjectival;
5. *așa* = adverb de mod, simplu (fără grad de comparație), f. sint. de compl. circ. de mod;
6. *în toamna* = substantiv, forma inițială „*toamna*“, articulat (are articolul hotărât enclitic „a“), feminin, singular, acuzativ (are prepoziția simplă „*în*“), f. sint. de compl. circ. de timp;
7. *anului* = substantiv, forma inițială „*an*“, articulat (are articolul hotărât enclitic „*lui*“), masculin, singular, genitiv, f. sint. de atribut substantival genitival;

8. *1855* = numeral cardinal propriu-zis, compus, [...] nominativ, f. sint. de atribut adjectival;
9. *când* = adverb interogativ-relativ, simplu (aici are doar valoare relativă), f. sint. de compl. circ. de timp;
10. *veni* = verb, forma inițială „*a veni*", conjugarea a IV-a, verb predicativ, verb personal, verb intranzitiv, forma afirmativă, diateza activă, mod personal-predicativ (indicativ), timpul trecut (perfect simplu), pers. a III-a singular; f. sint. de predicat verbal.

ATENȚIE!

a) [țăranul] *de la munte* [strămutat]: la prima vedere, acest substantiv dă impresia că este, în egală măsură, compl. circ. de loc (regent: „*strămutat*") și atribut (regent: „*țăranul*"); răspunsul corect – după ce se face comparația dintre cele trei substantive ale textului „*din bârlog*", „*de la munte*", „*de la sânul*": toate exprimă locul!!
b) *vremea* = f. sint. de subiect.

8 *Mi-e inima* de lacrimi *plină*,
Că-n ea s-au îngropat mereu
Ai mei, și-o să mă-ngrop și eu!
O *mare* e, dar mare lină
Natură, în mormântul meu
E *totul* cald că *e lumină*!

Aș vrea să plâng de fericit,
Că simt suflarea ta divină,
Că pot să văd ce-ai plăsmuit!

Mi-e inima de lacrimi plină,
Că-n ea s-au îngropat mereu
Ai mei, și-o să mă-ngrop și eu!

(*George Coșbuc; Vara; 8 și 86*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „s-au îngropat", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți cinci locuțiuni/expresii în care să apară substantivul *inimă*.
(2) Găsiți alte cinci valori morfologice ale lui *o*, decât cele din text.
(3) Selectați trei cuvinte care pot intra în relație de omonimie; precizați-le sensul.
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „lumină", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.

A

1. e [...] plină = p. nom.
2. s-au îngropat = p. verbal;
3. o să mă-ngrop = p. verbal;
4. e = p. verbal;
5. (e) mare = p. nom. complet (cu verbul copulativ subînţeles);
6. e [...] cald = p. nom. complet;
7. e = p. verbal

ATENŢIE!

a) predicatul 4 a fost socotit verbal, cu sensul contextului „*există, se vede...*";

b) predicatul 5 este complet, deşi... îi lipseşte ceva, noţiunea de „*complet*" se referă la numele predicativ (!! care există aici!!), nu la verbul copulativ, care este subînţeles.

B

1. Mi-e inima de lacrimi plină = prop. principală;
2. *Că-n* ea s-au îngropat mereu/Ai mei = prop. circ. de cauză (1);
3. **şi** [*că*] o să mă-ngrop şi eu = prop. circ. de cauză (1);
4. O mare e = prop. principală;
5. **dar** [*e*] mare lină = prop. principală (cu jumătate din predicatul nominal eliptic);
6. Natură, în mormântul meu./E totul cald = prop. principală;
7. *că* e lumină = prop. circ. de cauză (6).

C

1. *mi* = pronume personal, forma iniţială „*eu*", persoana I, singular, cazul dativ, forma neaccentuată (scurtă, atonă), f. sint. de compl. indirect;
2. *e* = verb, forma iniţială „*a fi*", conjugarea a IV-a, verb nepredicativ (copulativ), verb intranzitiv, forma afirmativă, diateza activă, mod personal-predicativ (indicativ), timp prezent, pers. a III-a, singular, f. sint. de jumătate din predicatul nominal (cealaltă jumătate fiind numele predicativ „*plină*");
3. *inima* = substantiv, forma iniţială „*inimă*", articulat (are articolul hotărât enclitic „*a*"), simplu, comun, feminin, singular, nominativ, f. sint. de subiect;
4. *plină* = adjectiv propriu-zis, forma iniţială „*plin, plină...*", variabil, cu două terminaţii, nearticulat, feminin, singular, nominativ (se acordă cu substantivul „*inima*"), gradul pozitiv, f. sint. de nume predicativ (sau jumătate din predicatul nominal complet „*e plină*");
5. *mare* = substantiv, forma iniţială „*mare*", nearticulat, simplu, comun, feminin, nominativ, f. sint. de nume predicativ (verbul copulativ – cealaltă jumătate a predicatului nominal fiind subînţeles);
6. *natură* = substantiv, forma iniţială „*natură*", nearticulat, simplu, comun, feminin, singular, vocativ, fără f. sint.;
7. *totul* = pronume nehotărât, forma iniţială „*tot, toată*"..., articulat (are articolul hotărât enclitic „*l*", formă neutrală, singular, nominativ, f. sint. de subiect;
8. *e* = verb, forma iniţială „*a fi*", conjugarea a IV-a, verb predicativ, verb personal, verb intranzitiv, forma afirmativă, diateza activă, mod personal-predicativ (indicativ), prezent, pers. a III-a singular, f. sint. de predicat verbal;
9. *lumină* = substantiv, forma iniţială „*lumină*", nearticulat, simplu, comun,

feminin, singular, nominativ, f. sint. de subiect.

ATENȚIE!

a) *de lacrimi* = compl. indirect (regent: adjectivul „*plină*")
b) *ai mei* = nominativ (deși are articolul genitival „*ai*", care, în acest caz, nu mai marchează cazul, ci aparține pronumelui posesiv);
c) *o să mă-ngrop:* forma populară de viitor = *mă voi îngropa.*

9 Frați buni ai frunzelor din codru,
Copii ai mândrei bolți albastre,
Sfințiți cu roua suferinței
Țărâna plaiurilor *noastre*!

Din casa voastră, *unde*-n umbră
Plâng doinele și râde hora,
Va străluci *odată vremii*
Norocul nostru,-*al tuturora.*

(*Octavian Goga; 8*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „nostru,-al tuturora", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Identificați în text cinci procedee de expresivitate artistică.
(2) După modelul *còpii/copíi,* (paronimie fonetică prin accent), dați cinci exemple similare.
(3) După modelul *odată/o dată*, (paronimie fonetică prin scriere), dați cinci exemple asemănătoare.
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „casă", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „noroc".

A

1. sfințiți = predicat verbal;
2. va străluci = p. verbal;
3. plâng = p. verbal;
4. râde = p. verbal.

B

1. Frați buni ai frunzelor din codru//Copii ai mândrei bolți albastre,//Sfințiți cu roua suferinței//Țărâna plaiurilor noastre = prop. principală;
2. Din casa noastră [...] va străluci odată vremii//Norocul nostru,-al tuturora = prop. principală;
3. *unde-n* umbră plâng doinele = prop. atributivă (intercalată; 2);
4. **și** [*unde*] râde hora = prop. atributivă (intercalată; 2).

C

1. *copii* = substantiv, forma inițială „*copii*", nearticulat, simplu, comun, masculin, nominativ, f. sint. de atribut substantival apozițional în cadrul apoziției dezvoltate „*copii ai mândrei bolți albastre*";

2. *ai [...] bolți* = substantiv, forma inițială *„boltă“*, articulat (are articolul posesiv-genitival *„ai“*), simplu, comun, feminin, singular, genitiv, f. sint. de atribut substantival genitival, în cadrul apoziției dezvoltate *„copii ai mândrei bolți albastre“;*
3. *mândrei* = adjectiv propriu-zis, forma inițială *„mândru, mândră...“*, variabil, cu două terminații, articulat (are articolul hotărât enclitic“ *„i“) feminin, singular, genitiv (se acordă cu substanbtivul regent* „boltă“), gradul pozitiv, f. sint. de atribut adjectival în cadrul apoziției dezvoltate *„copii ai mândrei bolți albastre“;*
4. *noastre* = adjectiv pronominal posesiv (mai mulți posesori și mai multe obiecte posedate), neutru, plural, genitiv (se acordă cu subst. regent *„plaiurilor“)*, f. sint. de atribut adjectival;
5. *unde* = adverb interogativ-relativ (aici are valoare relativă), simplu, f. sint. de compl. circ. de loc;
6. *odată* = adverb de timp, compus, fără grad de comparație, f. sint. de compl. circ. de timp;
7. *vremii* = substantiv, forma inițială *„vreme“*, articulat (are articol hotărât enclitic *„i“*), simplu, comun, feminin, singular, cazul dativ, f. sint. de compl. indirect;
8. *al tuturora* = pronume nehotărât, forma inițială *„tot-toată“*, articulat (are dublu articol: posesiv-genitival *„al“* + hotărât enclitic *„(u)ror(a)“*), masculin, plural, genitiv, f. sint. de atribut pronominal.

ATENȚIE!

a) *frați buni ai frunzelor din codru* = apoziție dezvoltată;
b) idem: *copii ai mândrei bolți albastre;*
c) [norocul] *nostru-al tuturora*: primul este atribut adjectival (fiind adjectiv acordat cu substantivul regent), celălalt este atribut pronominal (neacordându-se cu substantivul regent).
d) *tuturor(a) [toți]*-pronume; *amândurora (amândoi)*-numeral = au în genitiv-dativ o formă arhaică de articol: *ror(a)* transformat pe cale orală din *„lor“*; mulți vorbitori pronunță *„tutulor“*, *„amândulora“*, evident, greșit.

10 *În celălalt unghi era așezat* un dulap *prin* ale cărui *sticle* se vedeau o mulțime de ciubuce de antep și iasomie, cu imamele de chihlimbar limoniu, *iar* mai sus, pe o despărțitură *făcută într-adins*, se vedeau *o mulțime* de feligene *pentru cafea*, cu zarfurile lor de argint, și *câteva* chisele de dulceață.

(Nicolae Filimon; 9)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „într-adins“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) După modelul *ciubuce/ciubucuri*, (paronimie morfologică de plural), dați cinci exemple similare.

(2) După modelul *chihlimbar* (material: rășină, ambră)/*chihlimbaruri* (sortiment), numiți alte cinci situații asemănătoare.
(3) Indicați semnificația din text a cuvintelor: *despărțitură, unghi, sticle.*
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „despărțire", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „argint".

A

1. era așezat = p. verbal;
2. se vedeau = p. verbal;
3. se vedeau = p. verbal

B

1. În celălalt unghi era așezat un dulap = prop. principală;
2. prin *ale cărui* sticle se vedeau o mulțime [...] limoniu = prop. atributivă (f);
3. **iar** mai sus [...] se vedeau o mulțime [...] de chisele de dulceață = prop. principală.

ATENȚIE!
Propoziția a II-a se subordonează prin „ale cărui", deci fără prepoziție, aceasta aparținând subst. „*sticle";*

C

1. *în [...] unghi* = substantiv, forma inițială „*unghi*", nearticulat, simplu, neutru, singular, acuzativ (are prepoziția simplă „*în*"), f. sint. de compl. circ. de loc.
2. *celălalt* = adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare, forma inițială „*celălalt, cealaltă*"..., neutru, singular, acuzativ (se acordă cu substantivul regent „*unghi),* f. sint. de atribut adjectival;
3. *era așezat* = verb, forma inițială „*a (fi) așezat*", conjugarea I, verb predicativ, verb personal, verb intranzitiv, forma afirmativă, diateza pasivă, personal-predicativ (indicativ), timpul trecut (imperfect), pers. a III-a, singular, f. sint. de predicat verbal;
4. *prin* [...] *sticle* = substantiv, forma inițială „sticlă" nearticulat, simplu, comun, feminin, acuzativ (are prepoziția simplă „*prin*"), f. sint. de compl. indirect;
5. *iar* = conjuncție simplă, coordonatoare, adversativă, fără f. sintactică;
6. *făcută* = verb, forma inițială „*a face*", conjugarea a III-a, verb predicativ, verb personal, verb tranzitiv, forma afirmativă, diateza activă, mod personal, nepredicativ (participiu), feminin, singular (se acordă cu substantivul regent „*despărtare*"), f. sint. de atribut adjectival.
7. *într-adins* = locuțiune adverbială de mod, fără grad de comparație, f. sint. de compl. circ. de mod;
8. *o mulțime* = substantiv, forma inițială „*mulțime*", articulat (are articol nehotărât proclitic), substantiv colectiv, feminin, singular, nominativ, f. sint. de subiect multiplu (împreună cu substantivul „*chisele*");
9. *pentru cafea* = substantiv, forma inițială „*cafea*", nearticulat, singular, feminin, acuzativ (are prepoziția simplă „*pentru*"), f. sint. de atribut subst. prepozițional;

10. *câteva* = adjectiv pronominal nehotărât, forma inițială *„câtva, câțiva, câteva"*, feminin, plural, nominativ, f. sint. de atribut adjectival.

ATENȚIE!

a) *Se vedeau o mulțime de* ciubuce [...] limoniu: dezacord (sau acord prin atracție-nerecomandat);

b) *Se vedeau o mulțime* de [...], și (câteva) *chisele:* corect, întrucât este un subiect multiplu *„o mulțime + chisele";*

c) *pentru cafea: „a"* nu este articol (articulat: cafeaua), f. sint. nu este de complement de scop, fiindcă regentul este un substantiv (*„feligene")*, deci este atribut substantival prepozițional.

11 Când am ajuns *la marginea acelui sac*, am găsit o poporație *foarte amestecată* și galbini olandezi și nemțești, de irmilici vechi și noi, de carboave, *până și* de sfanțigi, până și *firfirici*, care *cu toții* trăiau într-o armonie ce *m-au adus* în mare mirare, *cunoscând* dihoniile care despart astăzi națiile.

(*V. Alecsandri; 9)*

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „într-o armonie", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Menționați valoarea morfologică a cuvintelor *galbeni, olandezi*; alcătuiți enunțuri în care acestea să aibă altă valoare morfologică
(2) Substituiți prin termeni ai limbajului uzual arhaismele: *poporația, dihoniile, națiile.*
(3) Substituiți structura arhaică *m-au adus în mare mirare* printr-un singur sinonim verbal.
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a vinde", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „om".

A

1. am ajuns = p. verbal
2. am găsit = p. verbal;
3. trăiau = p. verbal;
4. au adus = p. verbal;
5. despart = p. verbal;

B

1. *Când* am ajuns la marginea acelui sac = prop. circ. de timp (2);
2. am găsit o poporație [...] până și firfirici = prop. principală;
3. *care* cu toți trăiau într-o armonie = prop. atributivă (2);
4. *ce* m-au adus în mare mirare, cunoscând dihoniile = prop. atributivă (3);
5. *care* despart astăzi națiile = prop. atributivă (4).

C

1. *la marginea* = substantiv, forma inițială „*margine*“, articulat (articolul hotărât enclitic „*a*“), simplu, feminin, acuzativ (are prepoziția simplă „*la*“), f. sint. de compl. circ. de loc;
2. *sac* = substantiv, forma inițială „*sac*“, nearticulat, simplu, masculin, genitiv, f. sint. de atribut subst. genitival;
3. *acelui* = adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare, forma inițială „*acel, aceea*“..., articulat (are articol hotărât enclitic „*lui*“), masculin, singular, genitiv, f. sint. de atribut adjectival;
4. *foarte amestecată* = adjectiv (provenind dintr-un verb la participiu), forma inițială „*amestecat, amestecată*“..., variabil, cu două terminații, nearticulat, feminin, singular, acuzativ (se acordă cu substantivul regent „*poporație*“), gradul superlativ absolut, f. sint. de atribut adjectival;
5. *până și* = locuțiune adverbială (alcătuită din prepoziția „*până*“ + conjuncția „*și*“), f. sint. de atribut adverbial;
6. *firfirici* = substantiv, forma inițială „*firfirică*“, articulat, simplu, comun, feminin, plural, acuzativ, f. sint. de compl. direct;
7. *cu toții* = pronume nehotărât, forma inițială „*tot, toată...*“, masculin, plural, acuzativ (are prepoziția simplă „*cu*“), f. sint. de compl. indirect;
8. *m(ă)* = pronume personal, forma inițială „*eu*“ pers. I, singular, cazul acuzativ, forma neaccentuată (scurtă sau atonă), f. sint. de compl. direct;
9. *au adus* = verb, forma inițială „*a aduce*“, conjugarea a III-a, verb predicativ, verb personal, verb tranzitiv, diateza activă, mod personal-predicativ (indicativ), timpul trecut (perfect compus), persoana a III-a, plural, f. sint. de predicat verbal;
10. *cunoscând* = verb, forma inițială „*a cunoaște*“, conjugarea a III-a, verb predicativ, verb personal, verb tranzitiv, forma afirmativă, diateza activă, mod nepersonal-nepredicativ (gerunziu), f. sint. de compl. circ. de cauză.

ATENȚIE!

a) la marginea acelui sac:

a_1 „*la marginea*“ = locuțiune prepozițională, când își pierde sensul lexical;

a_2 „*sac*“ = substantiv la genitiv, deși nu are forma acestui caz (articolul i-a fost preluat de adjectivul demonstrativ „*acelui*“);

b) [până și] *firfirici* sintactic poate fi socotit atribut, dacă îl raportăm la „*o populație [...] de galbini [...], (de) firfirici.*“

12 Lăturașii, *oameni slobozi*, oameni domnești, carii aveau numai libertatea lor; *aceștii* se alcătuiau din răzeși ce-și vânduseră moșia *fără persoana* lor; din coloniști aduși de bunăvoia lor de boieri, spre a le lăcui sloboziile, *adecă sate lăcuite de oameni slobozi*; din ostași carii ieșeau din slujbă, liberi după ce slujeau în câteva cete privilegiate, precum: a călărașilor, a curtenilor, a aprozilor. Aceștia lăcuiau pe moșii boierești sau mânăstirești, fără *să* fie lipiți pământului; ei se numeau mai îndeosebi lăturași, adică alăturea cu vecinii, sau hrisovoliți.

(*Mihail Kogălniceanu; 9*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „ce-și vânduseră“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Cere colegului/colegei să citească următoarea listă de cuvinte și urmărește pronunțarea corectă a grupurilor sl/zl: *slobod, vâslă, zloată, slip, pâslă, zlătar, slavă, slab, zlot, slăbănog, slăbiciune, Zlatna, slănină, slujbă, Tuzla.*
(2) După modelele: Călărași/călărășean, București/bucureștean, găsiți numele locuitorilor care provin de la următoarele toponime: Arad, Bacău, Bistrița, Blaj, Buhuși, Buzău, Cluj, Făgăraș, Focșani, Galați, Găești, Giurgiu, Hârșova, Horezu, Huși, Iași, Luduș, Lugoj, Mangalia, Pașcani, Petroșani, Predeal, Roman, Săcele, Sebeș, Sinaia, Tarcău, Tazlău, Tecuci, Timiș, Trotuș, Vaslui, Zimnicea,
(3) Treceți la plural substantivele de la cerința precedentă.
(4) După modelul compuselor: Câmpulung/câmpulungean, găsiți numele locuitorilor care provin de la următoarele toponime: Alba-Iulia, Baia de Aramă, Baia Mare, Bistrița-Năsăud, Câmpulung Moldovenesc, Cluj-Napoca, Curtea de Argeș, Drobeta-Turnu-Severin, Miercurea-Ciuc, Negru-Vodă, Piatra-Neamț, Râmnicul Sărat, Râmnicu-Vâlcea, Roșiorii de Vede, Satulung, Sfântul Gheorghe, Sânnicolaul Mare, Târgu-Jiu, Târgu-Mureș, Târgu-Neamț, Vatra Dornei.
(5) Treceți la plural substantivele de la cerința precedentă.

A

1. aveau = p. verbal;
2. se alcătuiau = p. verbal;
3. (î)și vânduseră = p. verbal;
4. ieșeau = p. verbal;
5. slujeau = p. verbal;
6. lăcuiau = p. verbal
7. să fie lipiți = p. verbal;
8. se numeau [...] lăturași = p. nom. complet.

B

1. *carii* aveau numai libertatea lor = prop. atributivă (intercalată 2);
2. lăturașii, oameni slobozi, oameni domnești [...]; aceștii se alcătuiau din răzești [...]; din coloniști aduși de bunăvoia lor de boieri, spre a le lăcui sloboziile, adecă sate lăcuite de oameni slobozi; din ostași = prop. principală;
3. *ce*-și vânduseră moșia fără persoana lor = prop. atributivă (intercalată; 2);
4. *carii* ieșeau din slujbă, liberi = prop. atributivă (2);
5. *după ce* slujeau la câteva cete privilegiate, precum: a clăcașilor, a curtenilor, a aprozilor = prop. circ. de timp (4);
6. Aceștia lăcuiau [...] mănăstirești = prop. principală;
7. *fără să* fie lipiți pământului = prop. circ. de mod (4);
8. ei se numeau [...] lăturași [...] hrisovoliți = prop. principală.

C

1. *oameni slobozi* = apoziție dezvoltată (alcătuită din apoziția simplă „*oameni*" și atributul adjectival „*slobozi*");
2. *aceștii* = subiect reluat (nu alcătuiește un subiect multiplu cu substantivul „*lăturași*");
3. *fără persoana* = 49 la sută compl. circ. de mod (dacă socotim verbul-regent); 51 la sută (datorită topicii) atribut substantival prepozițional – dacă apreciem substantivul ca regent;
4. *adecă sate lăcuite de oameni slobozi* = apoziție dezvoltată (!! fiecare cuvânt se poate analiza separat atât morfologic, cât și sintactic, specificându-se obligatoriu: „are funcție sintactică de..., în cadrul apoziției dezvoltate...");
5. [fără] *să* [fie lipiți] = are dublă utilitate:
   a. împreună cu prepoziția „*fără*" = locuțiune conjuncțională;
   b. este marcă de conjunctiv pentru verbul la diateza pasivă;

13

Toate cuvintele polisemantice - și în limba română sunt *multe* - au un conținut pe care-l putem compara cu o rețea de sinonime, pentru că multe sensuri pot *fi echivalente* în situațiile *descrise* la sinonimie cu un cuvânt deosebit.

(I. Coteanu și A. Bidu-Vrânceanu; 10)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
   (2) Explicați cratima din structura „pe care-l putem compara", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) După modelul: Anglia/englez, găsiți numele locuitorilor care provin de la următoarele toponime: America de Nord, Arabia Saudită, Azerbaidjan, Birmania, Bosnia, California, Cambodgia, Chile, Ciad, Cipru, Coasta de Fildeș, Comore, Coreea de Nord, Costa Rica, Cuba, Emiratele Arabe Unite, Guineea-Bissau, Haiti, Israel, Japonia, Java, Kenya, Kuwait/Kuweit, Madagascar, Mauritania, Monaco, Noua Zeelandă, Paraguay, Yemen, San Marino, Singapore, Ungaria, Venezuela.
   (2) Treceți la plural substantivele de la cerința precedentă.
   (3) După modelele: New York/newyorkez, găsiți numele locuitorilor care provin de la următoarele toponime: Bordeaux, Brandenburg, Bruxelles, Budapesta, Constantinopol, Florența, Geneva, Genova, Madrid, Marsilia, Milet, Napoli, San Francisco, Sofia.
   (4) Treceți la plural substantivele de la cerința precedentă.

A

1. sunt = p. verbal;
2. au = p. verbal;
3. putem = p. verbal;
4. pot = p. verbal;

ATENȚIE!

„a putea" cere un infinitiv (1) fără prepoziția „a", care va fi complement direct (... putem *compara...)* sau o propoziție (2), care va fi completivă directă (... putem[1]/*să comparăm...*[2])

B

1. **și** în limba română sunt multe = prop. principală (independentă);
2. Toate cuvintele polisemantice [...] au un conținut = prop. principală;
3. *pe care*-l putem compara cu o rețea de sinonime = prop. atributivă (2)
4. *pentru că* multe sensuri pot fi echivalente în situațiile descrise la sinonimie ca un cuvânt deosebit = prop. circ. de cauză (3);

C

1. toate = adjectiv pronominal nehotărât [...], f. sint. de atribut adjectival;
2. *multe* = adjectiv, provenit din substantiv, f. sint. de subiect;
3. [pot] *fi echivalente* = *fi* (1)-verb copulativ, complement direct; *echivalente* (2)-adjectiv, nume predicativ (dacă verbul ar fi fost la mod personal, ar fi format împreună un predicat nominal complet);
4. *descrise* = verb [...] modul participiu [...], f. sint. de atribut adjectival.

14

Dascălul Chiosea, bătrân cu antereu de calemcheriu, la cap cu cauc de taclit vărgat cu cearșaf alb, se plimba *pe dinaintea băieților înarmat* c-o vargă lungă; arzând *când* pe unul, *când* pe altul, *după cum i* se părea [...] Apoi să fi dus sfântul pe vreunul să nu-și știe lecția, că dacă nu-l ajungea cu nuiaua, apoi scotea imineul din picior și-l azvârlea după dânsul [...]

De pe la de-alde Chiosea ieșeau dieci de vistierie și calemgii; la de-alte el au învățat să scrie românește logofătul Greceanu, Văcăreștii, Anton Pann, Nănescu, Paris Momuleanu etc.

(Ion Ghica; 10)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „c-o vargă", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Identificați numele proprii derivate și identificați cuvântul de bază.
(2) Identificați cuvintele din text, provenite din alte părți de vorbire (conversiune).
(3) Conjugați verbul *a azvârli* la indicativ, timpul prezent.
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a ieși", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „cap".

A

1. se plimba = p. verbal;
2. se părea = p. verbal;
3. să fi dus = p. verbal;
4. să nu-[și] știe = p. verbal
5. nu [...] ajungea = p. verbal;
6. scotea = p. verbal;
7. azvârlea = p. verbal;
8. ieșeau dieci = p. nom. complet;
9. au învățat = p. verbal;
10. să scrie = p. verbal.

B

1. Dascălul Chiosea, bătrân cu antereu de calemcheriu, la cap cu cauc de taclit vărgat cu cearșaf alb, se plimba [...], când pe altul = prop. principală;
2. *după cum* i se părea = prop. circ. de mod (1);
3. să fi dus (apoi) sfântul pe vreunul = prop. principală;
4. *să* nu-și știe lecția = prop. compl. indirectă (3);
5. *dacă* nu-l ajungea cu nuiaua = prop. condițională (intercalată; 6);
6. *că* [...] apoi scotea imineul din picior = prop. circ. de cauză (3);
7. **și** [*că*]-l azvârlea după dânsul = prop. circ. de cauză (3);
8. De pe la de-alde Chiosea ieșeau dieci de vistierie și calemgii = prop. principală;
9. la de-alde el au învățat = prop. principală;
10. *să* scrie românește [→] Momuleanu = prop. compl. directă (9).

ATENȚIE!
Propoziția a III-a este principală, chiar dacă îl conține pe „*să*" (acest cuvânt nu are, aici, valoare subordonatoare).

C

1. *Dascălul Chiosea: dascăl* = atribut apozițional: *Chiosea* = subiect!! am socotit că substantivul propriu este mai îndreptățit să fie regent!!;
2. *bătrân cu antereu de calemcheriu, la cap cu cauc de taclit vărgat cu cearșaf alb* = apoziție dezvoltată (1) care conține, la rândul său, o altă apoziție dezvoltată (d) „*la cap cu cauc de taclit vărgat cu cearșaf alb*"; elementul regent al apoziției dezvoltate (D) este substantivul „*Chiosea*", iar al apoziției (d) este substantivul „*bătrân*";
3. *pe dinaintea băieților* = substantiv [...], genitiv, (are locuțiunea prepozițională „*pe dinaintea*") [...] compl. circ. de loc;
4. *înarmat* = verb [...], participiu [...], complement circ. de mod;
5. *arzând* = verb [...], gerunziu [...], compl. circ. de timp;
6. *când* [pe unul], *când* [pe altul] = adverbe interogativ-relative; fiind corelative, păstrează doar valoarea temporală (deci nu introduc propoziții), f. sint. de compl. circ. de timp;
7. *după cum* = locuțiune adverbială, [...], compl. circ. de mod (la nivelul frazei este element de relație);
8. *i* = pronume personal, forma inițială „*el*", personal, singular, cazul dativ, forma neaccentuată (scurtă sau atonă), f. sint. de compl. indirect;
9. [să nu-]*și* [știe lecția]= pronume reflexiv în dativ (dativul posesiv), [...] f. sint. de atribut pronominal („*lecția sa*")
10. *după dânsul* = pronume personal [...], compl. circ. de loc.

ATENȚIE!
„înarmat“- ă la nivel academic - se cheamă *element predicativ suplimentar.*

15 *În exercitarea* puterii executive, domnul era ajutat *de șase miniștri* [...]. *Marele-vornic* (marele-logofăt în Moldova) sau *ministrul de interne*, marele-vistier (ministrul de finanțe) și secretarul de stat (ministrul de externe) formau Sfatul Administrativ [...]. Se pune astfel capăt marilor dregătorii *cu competență* teritorială mărginită *la o parte* a țării (banul Craiovei, marele-vistier și marele-logofăt de Țara de Sus și Țara de Jos). Județele (ținuturile în Moldova) erau administrate de ocârmuitori în Țara Românească și de ispravnici în Moldova, iar plășile (ocoalele în Moldova) de subcârmuitori (privighetori în Moldova) [...]

Regulamentul organic a creat în toate orașele *câte un sfat* orășenesc, compus din cinci membri aleși *de staroștii tuturor* corporațiilor.

(*Istoria României, vol. III; 10)*

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „marele-logofăt“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Selectați arhaismele (istorismele) din text.
(2) Selectați substantivele comune compuse din text.
(3) Subliniați formele corecte din următoarele sintagme paralele:
(a) *acești miniștrii/acești miniștri;*
(b) *acești codri/acești codrii;*
(c) *ambi membrii/ambii membrii/ambii membri;*
(d) toți socri/toții socri/toți socrii;
(e) *bieți arbitri/bieții arbitri/bieții arbitrii.*

A

1. era ajutat = p. verbal;
2. formau Sfatul Administrativ = p. nom. complet;
3. se pune [...] capăt = p. verbal
4. erau administrate = p. verbal
5. [erau administrate] = p. eliptic;
6. a creat = p. verbal.

ATENȚIE!
se pune capăt = locuțiune verbală.

B

1. În exercitarea puterii executive, domnul era ajutat de șase miniștri = prop. principală;
2. Marele-vornic [...] formau Sfatul Administrativ = prop. principală;
3. Se pune astfel capăt marilor [...] și de Țara de Jos = prop. principală;
4. Județele [...] erau administrate [...] de ispravnici în Moldova = prop. principală;

5. **iar** plăşile [erau administrate] [...] în Moldova = prop. principală;
6. Regulamentul organic a creat [...] corporaţiilor = prop. principală.

C

1. *în exercitarea* = substantiv [...], f. sint. de compl. indirect;
2. *de [...] miniştri* = substantiv [...], f. sint. de compl. de agent
3. *şase* = numeral cardinal propriu-zis, simplu, acuzativ [...], atribut adjectival;
4. *marele-vornic* = substantiv [...] compus, f. sint. – intră în componenţa subiectului multiplu;
5. *ministrul de interne* = două substantive (nu un substantiv compus!);
6. *cu competenţă* = substantiv [...], f. sint. de atribut subst. prepoziţional;
7. *la o parte* = prepoziţie + numeral (*o parte-două părţi*) + substantiv nearticulat...;
8. *câte un sfat* = numeral cardinal distributiv („*câte un*") + substantiv (nearticulat)...;
9. *de staroştii* = substantiv [...], f. sint. de compl. de agent;
10. *tuturor* = adjectiv pronominal nehotărât, forma iniţială „*tot, toată...*" [...], f. sint. de atribut adjectival.

ATENŢIE!
...de douăzeci de miniştri: de douăzeci = complement de agent; *de miniştri* = atribut substantival prepoziţional.

16

Cum au ajuns ţăranii la Iaşi, boierii *au pus mână de la mână de* i-au ferchezuit frumos şi i-au îmbrăcat la fel, cu cheburi albe şi cuşme nouă, *de* se mirau ţăranii ce berechet i-a găsit. Apoi, se zice că i-ar fi dat pe sama *unuia dintre boieri, să* le *ţie cuvânt*, ca *să-i facă a înţelege* scopul chemării *lor la Iaşi.*

(*Ion Creangă; 11*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „i-a găsit", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Identificaţi regionalismele din text.
(2) Stabiliţi diferenţele de sens dintre locuţiunile/expresiile frazeologice: (a) *a da pe seama* (cuiva); (b) *a da seama* (cuiva); (c) *a-şi da seama.*
(3) Găsiţi zece locuţiuni/expresii frazeologice în care apare substantivul *mână*; precizaţi-le sensul şi valoarea morfologică.
(4) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a îmbrăca", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.

A

1. au ajuns = p. verbal;
2. au pus mână de la mână = p. verbal;
3. au ferchezuit = p. verbal
4. au îmbrăcat = p. verbal;
5. se mirau = p. verbal
6. a găsit = p. verbal;
7. se zice = p. verbal
8. ar fi dat pe sama = p. verbal
9. să [...] ţie = p. verbal
10. să [...] facă a înţelege = p. nom. complet

B

1. *Cum* au ajuns ţăranii la Iaşi = prop. circ. de timp (2);
2. boierii au pus mână de la mână = prop. principală;
3. *de* i-au ferchezuit frumos = prop. circ. de scop (2);
4. **şi** [*de*] i-au îmbrăcat la fel, cu cheburi albe şi cuşme nouă = prop. circ. de scop (2);
5. *de* se mirau ţăranii = prop. consecutivă (3+4);
6. *ce* berechet i-a găsit = prop. compl. indirectă (5);
7. Apoi, se zice = prop. principală;
8. *că* i-ar fi dat pe sama unuia dintre boieri = prop. subiectivă (7);
9. *să* le ţie cuvânt = prop. circ. de scop (8);
10. *ca să*-i facă a înţelege scopul chemării lor la Iaşi = prop. circ. de scop (9).

ATENŢIE!
Convenind că subiectul „*boierii*" ar face două acţiuni:
I) *au pus mână de la mână;*
II) *i-au îmbrăcat la fel...*, propoziţia a IV-a ar putea fi socotită principală.

C

1. *de* [i-au ferchezuit] = conjuncţie subordonatoare (= *ca să*) care apare la propoziţia a III-a şi se presupune element de relaţie şi pentru propoziţia a IV-a.
2. *de* [se mirau] = conjuncţie subordonatoare (= *încât*);
3. „*a pune mână de la mână*" I. (=*a colecta, a strânge*) şi „*a da pe seama* (...)" II. (= *a încredinţa*) le-am socotit locuţiuni verbale;
4. *unuia dintre boieri* = complement indirect + atribut subst. prepoziţional;
5. *să* [le] *ţie cuvânt* = nu este locuţiune verbală (fiecare component se poate înlocui printr-un sinonim);
6. *să [...] facă* = verb copulativ; jumătate din predicatul nominal;
7. *a înţelege* = verb la infinitiv; jumătate din predicatul nominal (= nume predicativ);
8. [chemării] *lor* = pronume personal, [...] genitiv, [...] atribut pronominal;
9. [chemării lor] *la Iaşi* = atribut substantival prepoziţional (!! nu complement circ. de loc!!).

17 Numaidecât în primăvară luă un ţigan, îl puse să frământe imală *şi-şi lipi* casa. *În câteva zile toţi patru* pereţi *erau lipiţi şi muruiţi.* [...] Acum preutesei *i*-a intrat un lucru în cap:

– Ştii tu *ce, popă*? zise ea într-o dimineaţă, eu aş gândi că ar fi bine să fac câteva straturi colo de-a lungul gardului.

(Ioan Slavici; 12)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „de-a lungul gardului“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Transformați textul din vorbire directă în vorbire indirectă; precizați trei modificări survenite.
(2) După modelele: *a intra în cap; a lua în râs*, găsiți alte cinci locuțiuni/expresii în care să apară topica: verb + prepoziție + substantiv.
(3) După modelul locuțiunii adverbiale/prepoziționale *de-a lungul*, dați exemple de substantive (nume de jocuri) conținând prepoziția compusă *de-a*.
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „casă“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.

A

1. luă = p. verbal;
2. puse = p. verbal;
3. să frământe = p. verbal;
4. (-și) lipi = p. verbal;
5. erau lipiți = p. verbal;
6. [erau] muruiți = p. verbal;
7. a intrat = p. verbal;
8. știi = p. verbal;
9. zise = p. verbal
10. aș gândi = p. verbal;
11. ar fi bine = p. nom. complet;
12. să fac = p. verbal.

B

1. Numaidecât în primăvară luă un țigan = prop. principală;
2. îl puse = prop. principală;
3. *să* frământe imală = prop. completivă indirectă (2);
4. **și**-și lipi casa = prop. principală;
5. În câteva zile toți patru pereți erau lipiți = prop. principală;
6. **și** [erau] muruiți = prop. principală;
7. Acum preotesei i-a intrat un lucru în cap = prop. principală;
8. Știi tu ce, popă? = prop. principală;
9. Zise ea într-o dimineață = prop. principală (independentă);
10. eu aș gândi = prop. principală;
11. *că* ar fi bine = prop. completivă directă (10);
12. *să* fac câteva straturi colo de-a lungul gardului = prop. subiectivă (11).

C

1. *și-și lipi* = conjuncție + pronume reflexiv + verb;
2. *în* [...] *zile* = substantiv [...], acuzativ, compl. circ. de timp;
3. *câteva* = adjectiv pronominal nehotărât, [...], atribut adjectival;
4. *toți* = atribut adjectival;
5. *patru* = atribut adjectival;
6. *erau lipiți și muruiți* = două predicate verbale;
7. *i* (- a intrat) = pronume personal, forma inițială „*ea*“, pers. a III-a singular, feminin, dativ, forma neaccentuată (scurtă sau atonă), f. sint. de compl. indirect;

8. (Ştii tu) *ce* = pronume interogativ-relativ, aici valoare de pronume nehotărât (= *ceva*), f. sint. de compl. direct;
9. *popă* = substantiv [...], vocativ, fără funcţie sintactică;

18 Unul cu altul *la un loc* aveam acum, la începutul postului, *vro* patru-cinci ulcioare de oloi, trei-patru saci de făină de păpuşoi, câteva ocă de peşte sărat, perje uscate, fasole, mazăre, bob, sare şi lemne pentru câteva săptămâni. [...]

În vacanţie ne duceam acasă, şi-apoi [...] costiţe *afumate*, chişte şi buft umplut, trandafiri [...] şi slănină de cea subţire...

(Ion Creangă; 12)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „trei-patru saci“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „post“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(2) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „porc“.

A

1. aveam = p. verbal;
2. ne duceam = p. verbal;
3. [aveam] = p. eliptic.

B

1. Unul cu altul la un loc aveam acum [...] pentru câteva săptămâni = prop. principală;
2. În vacanţie ne duceam acasă = prop. principală;
3. **şi**-apoi [aveam] costiţe [...] slănină de cea subţire = prop. principală (eliptică de predicat).

C

1. la un loc = locuţiune adverbială (= *împreună*), f. sint. de compl. circ. de mod;
2. *vro* = adjectiv pronominal nehotărât [...] atribut adjectival;
3. *afumate* = verb [...] modul participiu [...] f. sint. de atribut adjectival.

ATENŢIE!

afumate = verb, pentru că presupune un complement de agent: DE CĂTRE CEVA; DE CĂTRE CINEVA; pentru a fi adjectiv ar fi trebuit să presupună un grad de comparaţie: *foarte, cele mai [...] afumate.*

19 Atunci mezinul se vârî iute în horn şi, *sprijinit* cu picioarele *de prichici* şi cu nasul de funingine, tace ca peştele şi tremură ca varga *de frică*. Dar frica-i din rai, *sărmana*! Asemenea cel mijlociu, ţuşti! iute sub un chersin [...].

Se iţeşte el [lupul] pe colo, se iţeşte pe dincolo, dar pace bună! iezii nu-s nicăieri!

– Mă! că mare minune-i şi asta... dar nici acasă n-am de coasă... *ia* să mai odihnesc oleacă ieste bătrâneţe.

Apoi se îndoaie de şele cam *cu greu* şi se pune pe chersin.

(*Ion Creangă; 12).*

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „frica-i din rai“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a (se) îndoi“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(2) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „pace“.

A

1. se vârî = p. verbal;
2. trece = p. verbal;
3. tremură = p. verbal;
4. i = p. verbal;
5. ţuşti = p. verbal;
6. se iţeşte = p. verbal;
7. se iţeşte = p. verbal;
8. (...) = p. eliptic;
9. nu-s = p. verbal;
10. (...) = p. eliptic;
11. minune-i = p. nominal complet;
12. n-am = p. verbal;
13. ia = p. verbal;
14. să [...] odihnesc = p. verbal;
15. se îndoaie = p. verbal;
16. se pune = p. verbal.

ATENŢIE!
„*ţuşti*“ şi „*ia*“ sunt interjecţii cu valori predicative.

B

1. Atunci mezinul se vârî iute în horn = prop. principală;
2. *şi* sprijinit cu picioarele de prichici [...], tace ca peştele = prop. principală;
3. *şi* tremură ca varga de frică = prop. principală;
4. *Dar* frica-i din rai, sărmana! = prop. principală;
5. Asemenea cel mijlociu, ţuşti iute sub un cheresin = prop. principală;
6. Se iţeşte el [lupul] pe colo = prop. principală;
7. se iţeşte pe dincolo = prop. principală;
8. *dar* pace bună! = prop. principală (incidentă; eliptică de predicat);
9. iezii nu-s nicăieri = prop. principală;
10. Mă! = prop. principală (incidentă, neanalizabilă, eliptică de predicat);
11. *că* mare minune-i şi asta = prop. circ. de cauză (dacă vom considera că regenta este absentă - ar fi putut fi a X-a; prop. principală, dacă vom considera pe „*că*“ doar cu valoare narativă);

12. *dar* nici acasă n-am de coasă = prop. principală;
13. ia = prop. principală;
14. *să* mă mai odihnesc oleacă ieste bătrâneţe = prop. compl. directă (13);
15. Apoi se îndoaie de şele cu greu = prop. principală;
16. *şi* se pune pe chersin = prop. principală.

C

1. *sprijinit* = adjectiv provenit din participiu [...], f. sint. de compl. circ. de timp (argument: ... tace [1]/*în timp ce se sprijină...* [2]/= *prop. circ. de timp; (la nivel academic poate fi interpretat ca* element pred. suplimentar);
2. *de prichici* = substantiv [...], f. sint. de compl. indirect (nu circ. de loc);
3. *de frică* = substantiv [...], f. sint. de compl. circ. de cauză;
4. *sărmana* = adjectiv substantivizat [...], cazul nominativ (exclamativ), f. sint. nulă (!! punctuaţia: virgula şi semnul exclamării);
5. *ia* = interjecţie, simplă, exprimă îndemnul, f. sint. de predicat verbal;
6. *cu greu* = locuţiune adverbială, f. sint. de compl. circ. de mod.

20

În fiecare casă boierească se creşteau *copii* de mazili, de boieri de neam şi de posluşnici. Băieţii învăţau carte românească *unul de la altul, sub direcţiunea* vătafului sau *a* vreunui *logofăt* din curte; şi fetele se dădeau pe mâna unei mame Sanda sau a unei jupânese Cristina, *de* le muştruluia şi le învăţa cusături de vapeluri, de gevrele şi de sangulii, împletituri de bibiluri, fierturi de fel de fel de dulceţuri: rodozahar, şerbeturi de trandafir şi de vişine, peltele de gutui şi de mere, tetrea de chitiră şi deosebite vutci.

(Ion Ghica; 13)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „curte", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(2) Precizaţi diferenţa de sens dintre singularul: *dulceaţa/şerbet* şi pluralul: *dulceţuri/şerbeturi.*
(3) Indicaţi câte un sinonim pentru expresiile: *unul de la altul/a da pe mâna (cuiva).*
(4) Arataţi modul de formare a cuvintelor: *boierească/direcţiunea/a învăţa/Cristina.*
(5) Identificaţi în text conjuncţiile coordonatoare adversative.
(6) Construiţi enunţuri cu alte două valori morfologice ale cuvântului *de*, decât cele din text.
(7) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „mână".

A

1. se creşteau = p. verbal;
2. învăţau = p. verbal;
3. se dădeau pe mâna = p. verbal;
4. muştruluia = p. verbal;
5. învăţa = p. verbal.

B

1. În fiecare casă boierească se creşteau copii de mazili, de boieri de neam şi de posluşnici = prop. principală;
2. Băieţii învăţau carte [...] logofăt de curte = prop. principală;
3. **şi** fetele se dădeau pe mâna [...] Cristina = prop. principală;
4. *de* le muştruluia = prop. circ. de scop (3);
5. **şi** *de* le învăţa cusături [...] şi deosebite vutci = prop. circ. de scop (3).

C

1. *copii* = substantiv [...] nominativ [...] f. sint. de subiect;
2. *unul de la altul* = pronume nehotărât (nominativ) + pronume nehotărât (acuzativ), [...] împreună au f. sint. de compl. circ. de mod;
3. *sub direcţiunea* = substantiv [...], f. sint. 50 la sută compl. circ. de mod; 50 la sută compl. indirect;
4. *a [...] logofăt* = substantiv [...] articulat (are un singur articol - pe cel posesiv genitival „*a*“ - al doilea, pe care îl cere de regulă articolul posesiv, a fost preluat de adjectivul nehotărât, antepus, „*vreunui*“), atribut substantival genitival;
5. *de* = conjuncţie subordonatoare simplă, semispecializată, fără f. sint. (!! *de = de; de = să; de = încât; de = care; de = dacă* etc.).

21 De ai norocire *a fi* d-ta *evghenis* din protipendas, vlăstare de viţă aleasă, ţandură de os sfânt, *şi* ai trebuinţă *a merge* în provinţie, fii sigur că ai să fii bine primit, găzduit, căutat şi ospătat [...].

Pe urmă ai să mergi la soirée (pentru că în provinţie e încă moda de suarele...).

(Costache Negruzzi; 13)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „a fi d-ta evghenis“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Scrieţi câte un sinonim al limbajului actual pentru arhaismele: *norocire/vlăstare de viţă aleasă/ai trebuinţă*.
(2). Construiţi enunţuri în care conjuncţia subordonatoare *de* să aibă valorile: de = chiar dacă; de = încât; de = să.
(3) Motivaţi scrierea cu i/ii a verbului *a fi*.
(4) Arătaţi ce valori de întrebuinţare morfologică are, în text, verbul *a avea*.
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a căuta“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin verbul „a merge“.

A

1. ai = p. verbal;
2. ai = p. verbal;
3. fii sigur = p. nom. complet;
4. ai să fii [...] primit = p. verbal;
5. [ai să fii] găzduit = p. verbal;
6. [ai să fii] căutat = p. verbal;
7. [ai să fii] ospătat = p. verbal;
8. ai să mergi = p. verbal;
9. e = p. verbal.

ATENȚIE!

a) X verbe auxiliare + Y verbe la participiu (deci diateza pasivă) = Y predicate verbale;
b) X verbe copulative + Y nume predicative = X predicate nominale (cu nume predicativ multiplu; revedeți textul 6A);
c) *ai să mergi* = *vei merge* (deci nu sunt două predicate).

B

1. De ai norocire a fi și d-ta [...] de os sfânt = prop. circ. condițională (3);
2. **și** [*de* = *dacă*] ai trebuință a merge în provinție = prop. circ. condițională (3);
3. fii sigur + prop. principală;
4. *că* ai să fii bine primit = prop. compl. indirectă (3);
5. [*că* ai să fii] găzduit = prop. completivă indirectă (3);
6. [*că* ai să fii] căutat = prop. completivă indirectă (3);
7. **și** [*că* ai să fii] ospătat = prop. completivă indirectă (3);
8. Pe urmă ai să mergi la soirée = prop. principală;
9. *pentru că* în provinție e încă moda de suarele = prop. circ. de cauză (8).

C

1. *a fi* = verb [...], infinitiv [...], atribut verbal;
2. *evghenis* = substantiv [...] nominativ [...], nume predicativ (!! nu formează predicat nominal cu verbul „*a fi*", pentru că acesta este la un mod nepersonal-nepredicativ);
3. *și* = adverb (aici nu e conjuncție; *și* = *chiar și, până și*);
4. *a merge* = verb [...] , complement indirect (!!regentul său este întregul grup verbal „*ai trebuință*", dacă substantivul „*trebuință*" ar fi fost articulat, atunci, „*să mergi*" ar fi fost atribut verbal);
5. *pe urmă* = locuțiune adverbială [...], compl. circ. de timp.

22

Domnul Mache șade la o masă în berărie și așteaptă să-*i* pice vreun amic... *Peste câteva momente*, iată că sosește d. Lache...

(I.L. Caragiale; 13)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).

(2) Explicați cratima din structura „să-i pice“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a pica“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(2) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „masă“.

A

1. șade = p. verbal;
2. așteaptă = p. verbal;
3. să [...] pice = p. verbal.
4. iată = p. verbal;
5. sosește = p. verbal;

B

1. Domnul Mache șade la o masă în berărie = prop. principală;
2. **și** așteaptă = prop. principală;
3. *să-i* pice vreun amic = prop. compl. directă (2);
4. iată = prop. principală;
5. *că* sosește d. Lache = prop. compl. directă (4).

C

1. *domnul* = substantiv [...], nominativ [...], subiect;
2. *Mache* = substantiv [...], nominativ [...], atribut subst. apozițional (apoziție simplă);
3. *i* = pronume personal [...] dativ, forma neaccentuată (scurtă sau atonă), compl. indirect;
4. *peste* [...] *momente* = substantiv [...], acuzativ, compl. circ. de timp;
5. *câteva* = adjectiv pronominal nehotărât [...], atribut adjectival.

23

– Dar, întrerup eu, pentru cine ați poruncit cafea, madam Popescu?

(*I. L. Caragiale*; 14)

Domnule Turturel! uită-te la mine... Te opresc, măgariule, să faci de mauvaises plaisanteries, pi conta doamnei Gregorashko, *soția* mè!

(*I. L. Caragiale;* 14)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „uită-te la mine“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a opri“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.

(2) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin verbul „a (se) uita".

A

1. întrerup = p. verbal;
2. ați poruncit = p. verbal
3. uită-te = p. verbal;
4. opresc = p. verbal;
5. să faci = p. verbal.

B

1. Dar [...] pentru cine ați poruncit cafea, madam Popescu? = prop. principală;
2. întrerup eu - prop. principală independentă;
3. Domnule Turturel! uită-te la mine... = prop. principală;
4. Te opresc, măgariule = prop. principală;
5. *să* faci [...] Gregoraschko, soția mè = prop. completivă indirectă (2).

C

1. *Domnule* = substantiv [...], vocativ, fără f. sint.;
2. *Turturel* = substantiv [...], nominativ, atribut substantival apozițional. Comparați (!! „*...ce-ți doresc eu ție, dulce Românie!*". *Românie* = vocativ fără f. sint.; *dulce* = tot vocativ, dar este atribut adjectival)
3. *soția* = substantiv [...] nominativ [...] apoziție dezvoltată împreună cu adjectivul posesiv „*mè*" .

24 Pentru noi *românii*, studia antichității este o studie de neapărată nevoie; însă *nu vra să zică* să luăm romanilor limba și literatura ca s-o schimonosim într-un jargon fără originalitate. În antichitatea romană stau arhivele noastre: arhiva nașterii a instituțiilor fundamentale a societății și arhiva limbii... dar într-o măsură istorică. Să studiem, iar nu să prefacem, pentru că-i un lucru peste fire; lumea merge înainte și nu se poate întoarce [...]; *de aceea* trebuie să rămânem români.

(Alecu Russo; 15)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „că-i un lucru", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Scoateți alăturat cinci neologisme din text (aveți în vedere că termenul *studia* este un neologism (pronunțare învechită).
(2) Rescrieți textul, respectând normele actuale ale limbii literare;
(3) Identificați în text două locuțiuni adjectivale și găsiți-le sinonimul potrivit.

(4) Arătaţi care este cuvântul de bază şi care este rădăcina derivatelor: *originalitate, antichităţii, istorică, fire, să prefacem.*
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „*a (se) preface*", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „nevoie".

A

1. este o studie = p. nom. complet;
2. nu vra = p. verbal;
3. să zică = p. verbal;
4. să luăm = p. verbal;
5. s(ă) [...] schimonosim = p. verbal;
6. stau = p. verbal
7. [...] = p. eliptic;
8. să studiem = p. verbal;
9. nu [...] = p. eliptic;
10. să prefacem = p. verbal;
11. -i un lucru = p. nom. complet;
12. merge = p. verbal;
13. nu poate = p. verbal;
14. trebuie = p. verbal;
15. să rămânem români = p. nom. complet

B

1. Pentru noi românii, studia antichităţii este o studie de neapărată nevoie = prop. principală;
2. **însă** nu vra = prop. principală;
3. *să* zică = prop. compl. directă (2);
4. *să* luăm romanilor limba şi literatura = prop. compl. directă (3);
5. *ca s-o* schimonosim [...] fără originaltate = prop. circ. finală (4);
6. În antichitatea romană stau arhivele [...] arhiva limbii = prop. principală;
7. **Dar** [stau] într-o măsură istorică = prop. principală (eliptică de predicat);
8. Să studiem = prop. principală;
9. **iar** nu = prop. principală (eliptică de predicat);
10. *să* prefacem = prop. compl. directă sau subiectivă (în funcţie de regentul presupus „*zicem*" sau „*trebuie*");
11. *pentru că-i* un lucru peste fire = prop. circ. de cauză (10);
12. lumea merge înainte = prop. principală;
13. **şi** nu se poate întoarce = prop. principală;
14. **şi** de aceea trebuie = prop. principală;
15. *să* rămânem români = prop. subiectivă (14).

C

1. *românii* = substantiv [...] nominativ, atribut subst. apoziţional (apoziţie simplă !! ar fi trebuit separat prin virgulă);
2. *nu vra să zică* = !! sunt elemente distincte; a nu se confunda cu „va să zică" = *deci;*
3. *de aceea* = compl. circ. de cauză (una dintre puţinele situaţii când „*a trebui*" are un element subordonat la nivel de propoziţie).

25 Simțul firesc a[l] românului seamănă *a fi amenințat de* întreagă *stingere.* Sisteme se ridică *în contra sistemelor*, școalele se ridică una asupra alteia și se întreabă în furia polemicei *stârnită* de câteva luni: Cine a dat născare jargonului?... Tu?... eu?

(Alecu Russo; 15)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Scrieți câte un sinonim contextual pentru cuvintele: *în contra/asupra.*
(3) Demonstrați că în sintagma: *în furia polemicei stârnită de câteva luni* există două arhaisme morfologice.
(4) Adjectivul nearticulat *întreagă* este corect folosit in context? (DA/NU).
(5) Înlocuiți structura arhaică: *seamănă a fi amenințat* cu o structură sinonimă (conformă cu normele limbii literare).
(6) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „stingere“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.

A

1. seamănă = p. verbal;
2. se ridică = p. verbal;
3. se ridică = p. verbal
4. se întreabă = p. verbal;
5. a dat născare = p. verbal (locuțiune verbală);
6. [...] = p. eliptic;
7. [...] = p. eliptic.

B

1. Simțul firesc al românului seamănă a fi amenințat de întreagă stingere = prop. principală;
2. Sisteme se ridică în contra sistemelor = prop. principală;
3. școalele se ridică una asupra alteia = prop. principală;
4. **și** se întreabă în furia polemicei stârnită de câteva luni = prop. principală;
5. Cine a dat născare jargonului = prop. principală;
6. Tu = prop. principală (eliptică de predicat);
7. eu = prop. principală (eliptică de predicat).

C

1. *a fi amenințat* = verb, forma inițială „*a amenința*“, [...] diateza pasivă, modul infinitiv [...], compl. indirect;
2. *de [...] stingere* = substantiv [...], compl. de agent;
3. *în contra sistemelor* = substantiv [...], genitiv (precedat de prepoziția compusă „*în contra*“), f. sint. de compl. indirect;
4. *stârnită* = verb [...], participiu, [...], atribut adjectival.

26 Problema consumului de ulei excesiv este aproape totdeauna legată *de faptul* că segmenții nu-și îndeplinesc funcția de răzuire a uleiului *stropit* pe cilindri și constituie cauza principală pentru care motoarele intră în reparație. *De obicei, în astfel de cazuri* se procedează *la alezarea* blocului, la schimbarea pistoanelor și a segmenților.

(Petre Cristea; 17)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „nu-și îndeplinesc", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Scoateți din text două adjective neologice împreună cu substantivul regent (precizați-le cazul).
(2) Găsiți câte un sinonim contextual pentru locuțiunile/expresiile: *intră în reparație/de obicei*.
(3) Construiți două enunțuri în care substantivul *problemă* să aibă sens concret și apoi abstract.
(4) Arătați ce diferențe morfologice și sintactice sunt între structurile: *astfel de cazuri/cazuri astfel*.
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a lega", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.

A

1. este [...] legată = p. verbal;
2. nu-și îndeplinesc = p. verbal;
3. constituie = p. verbal;
4. intră = p. verbal;
5. se procedează = p. verbal

B

1. Problema consumului de ulei excesiv este aproape totdeauna legată de faptul = prop. principală;
2. *că* segmenții nu-și îndeplinesc funcția de răzuire a uleiului stropit pe cilindri = prop. atributivă (1);
3. **și** [că] constituie cauza principală = prop. atributivă (1);
4. *pentru care* motoarele intră în reparație = prop. atributivă (3);
5. De obicei [...] se procedează [...] și a segmentelor = prop. principală.

C

1. *de faptul* = substantiv [...] acuzativ, compl. indirect (!! nu constituie cuvânt de relație împreună cu „*c ă*");
2. *stropit* = verb [...] participiu pasiv, atribut adjectival;
3. *de obicei* = locuțiune adverbială [...], compl. circ. de mod;
4. *astfel de* = locuțiune adjectivală [...], atribut adjectival;
5. *în [...] cazuri* = substantiv [...] acuzativ, compl. circ. de timp;
6. *la alezarea* = substantiv [...], compl. indirect.

27 Deci lentila este o piesă optică, *confecționată* dintr-o substanță *transparentă*, *mărginită de* două *suprafețe* sferice sau de *o suprafață* sferică și una plană. Lentilele au forme variate, fapt care determină ca ele să fie desemnate prin denumiri diferite.

(Alexandru Dicu; 17)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „dintr-o substanță", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Înlăturați cacofonia din sintagma: *o piesă optică, confecționată dintr-o substanță*, prin procedeele:
(a) înlocuirea sinonimică a unuia dintre termeni;
(b) intercalarea, între cei doi termeni, a unor cuvinte/expresii adecvate;
(c) inversiunea topică (aveți în vedere contextul lărgit).
(2) Indicați valoarea morfologică a cuvintelor: *una/o* din sintagma: *de o suprafață sferică și una plană.*
(3) Rescrieți, pe trei coloane:
(a) participiile active cu valoare adjectivală,
(b) participiile pasive cu valoare adjectivală,
(c) participiile cu valoare verbală.

A

1. este o piesă = p. nom. complet;
2. au = p. verbal
3. determină = p. verbal;
4. să fie desemnate = p. verbal

B

1. Deci lentila este o piesă optică, confecționată [...] una plană = prop. principală;
2. Lentilele au forme variate, fapt = prop. principală;
3. *care* determină = prop. atributivă (2);
4. *ca* ele *să* fie desemnate prin denumiri diferite = prop. compl. directă (3).

C

1. *confecționată* = verb [...] participiu [...], atribut adjectival;
2. *transparentă* = adjectiv [...] atribut adjectival;
3. *mărginită* = verb [...] participiu [...] atribut adjectival;
4. *de [...] suprafețe* = substantiv [...], compl. de agent (regentul este un participiu, jumătate din diateza pasivă);
5. *o suprafață* = numeral + substantiv (vezi corelarea „*o-două*").

28 E un fapt îndeobște recunoscut de cercetători că dialectele dacoromân, istroromân, aromân și meglenoromân, *în ciuda diferențelor* vizibile de astăzi mai ales în domeniul foneticii și al vocabularului, au format la origine *o* singură *limbă*, *urmașă a latinei orientale*, vorbită odinioară în provinciile dunărene romanizate...

(Alexandru Rosetti; 17)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).

(2) Analizați modul formării cuvintelor: *dacoromân/daco-roman/istroromân/megle-noromân*
(3) Scrieți câte un sinonim pentru locuțiunile: *în ciuda/mai ales;*
(4) Găsiți în text câte un cuvânt derivat cu sufix:
(a) substantival de agent;
b) adjectival, indicând proveniența.
(5) Identificați neologismele (în text, termeni ai limbajului științific).

A

1. e un fapt = predicat nominal complet; 2. au format = p. verbal.

ATENȚIE!
„e un fapt“ - putem interpreta și astfel: predicat verbal *„e“* + subiect *„un fapt“* (argumente sunt suficiente); atunci, propoziția a II-a va fi atributivă.

B

1. E un fapt îndeobște recunoscut de cercetători = prop. principală;
2. *că* dialectele [...] au format [...] romanizate = prop. subiectivă; (argumente: 1. regentul e un grup verbal unipersonal: *e un fapt*; 2. prin contragere se obține un subiect: *...formarea e un fapt...*).

C

1. *în ciuda diferențelor* = substantiv [...] genitiv (are locuțiune prepozițională), compl. concesiv (!! nu se studiază în clasele V-VIII);
2. *o [...] limbă* = numeral + substantiv (dovada: adjectivul *„singură“* care conduce spre opoziția *„o-două“*);
3. *urmașă a latinei orientale* = apoziție dezvoltată (adjectiv + substantiv cu articol + adjectiv); !! dacă n-ar fi fost virgula dinainte, aceste elemente nu mai aveau, la un loc, funcția sintactică de apoziție dezvoltată.

D

Ultimele două virgule încadrează, la nivel sintactic, o apoziție dezvoltată.

29 Dezvoltarea istorică a poporului român este strâns legată *de teritoriul* pe care el și strămoșii lui autohtoni l-au locuit, *fără întrerupere, din cele mai vechi timpuri.* De aceea este necesară cunoașterea principalelor caractere geografice ale acestui teritoriu, *rezultate* din așezarea sa, din aspectele și dezvoltarea reliefului, climei, rețelei hidrografice etc., toate acestea cu sensibile influențe, dar nu cu rol determinant, în dezvoltarea istorică a societății omenești de pe teritoriul țării noastre [...]

(Istoria României, vol. I, 18)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „l-au locuit“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Subliniați cuvintele care nu sunt derivate cu prefixe: *dezvoltarea, strămoșii, autohtoni, necesară, hidrografice, influențe, întrerupere.*
(2) Scoateți alăturat locuțiunile din text, indicându-le câte un sinonim.
(3) Construiți câte un enunț în care cuvintele de mai jos să fie folosite cu sensul lor de bază: *legată, sensibile, strâns.*
(4) Arătați valoarea morfologică a lui *a* din structurile: *dezvoltarea istorică a poporului.*

A

1. este strâns legată = p. nom. complet;
2. au locuit = p. verbal;
3. este necesară = p. nom. complet
4. [...] = p. eliptic;
5. nu (...) = p. eliptic.

ATENȚIE!

a) *este strâns legată* = *este foarte legată*, deci: verb copulativ + adjectiv la gradul superlativ absolut (nume predicativ); exclude presupunerea unui complement de agent pentru a putea discuta de verb la diateza pasivă;
b) *este legată strâns* = verb la diateza pasivă + adverb de mod (compl. circ. de mod);
c) *este strâns legată* DE CĂTRE CINEVA = presupune dublă interpretare: I. *este legată* DE CĂTRE CINEVA = verb la diateza pasivă + compl. de agent; II. *este strâns legată* (vezi „a");
d) predicatul al cincilea, eliptic, păstrează doar adverbul modal de negație „*nu*", verbul fiind presupus.

B

1. Dezvoltarea [...] este strâns legată de teritoriul = prop. principală
2. *pe care* ei [...] l-au locuit [...] timpuri = prop. atributivă;
3. De aceea este necesară [...] rețelei hidrografice etc. = prop. principală;
4. toate acestea cu sensibile influențe = prop. principală (eliptică de predicat);
5. **dar** nu cu rol [...] țării noastre = prop. principală.

C

1. *de teritoriul* = substantiv [...], compl. indirect;
2. *fără întrerupere* = substantiv (!! nu este locuțiune adverbială!!) [...], compl. circ. de mod;
3. *din* [...] *timpuri* = substantiv [...], compl. circ. de timp;
4. *cele mai vechi* = adjectiv [...] gradul superlativ relativ [...], atribut adjectival.
5. *rezultate* = adjectiv provenit din participiu [...], atribut adjectival.

30

În cazul fotografierii, expunerea *reprezintă* intervalul de timp în care obturatorul permite *ca* obiectivul fotografic *să* transmită stratului fotosensibil lumina *primită*.

(Alexandru Dicu; 18)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.

C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E. (1) Cuvintele: *fotografie, fotosensibil* sunt derivate cu prefixe sau compuse? (DA/NU).
(2) Scoateți pe două coloane termenii tehnici și pe cei științifici.
(3) Construiți câte un enunț cu câte un omonim al termenilor: *cazul, expunerea, care, obiectivul.*
(4) Identificați în text cuvintele care conțin diftongi.
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a reprezenta", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „timp".

A

1. reprezintă intervalul = p. nom. complet;
2. permite = p. verbal;
3. să transmită = p. verbal.

B

1. În cazul fotografierii, expunerea reprezintă intervalul de timp = prop. principală;
2. *în care* obturatorul permite = prop. atributivă (1);
3. *ca* obiectivul fotografic *să* transmită [...] primită = prop. completivă directă (2).

C

1. *reprezintă* = verb [...] copulativ [...], f. sint. de jumătate din predicatul nominal (cealaltă jumătate fiind numele predicativ „*intervalul*");
2. *ca [...] să* = locuțiune conjuncțională (formată din prepoziția „*ca*" și conjuncția „*să*"; !! Unii specialiști o consideră conjuncție compusă);
3. *primită* = verb [...], participiu, atribut adjectival.

ATENȚIE!
Copilul reprezintă pe hartă orașele care...; reprezintă = verb predicativ.

31

Din văzduh *cumplita* iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă.
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de ghiață *pe* ai țării *umeri* dalbi.

(Vasile Alecsandri;19)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „adunat-n cer", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Subliniați cuvintele folosite cu sensul de bază.
(2) Identificați în text epitetele, comparațiile, metaforele și personificările.
(3) Arătați care este sensul locuțiunilor/expresiilor subliniate:
(a) „Lungi troiene călătoare adunate-n cer *grămadă*."
(b) Roșiile acestea se vând *la grămadă*.
(c) La film a venit *o grămadă* de oameni.
(d) Ion câștigase bani *cu grămada*.
(4) Găsiți câte un sinonim contextual pentru cuvintele: *cumplita, fiori, adunate.*
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a cerne", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.

A

1. cerne = p. verbal;
2. zbor = p. verbal;
3. plutesc = p. verbal.

B

1. Din văzduh [...] cerne [...]-n cer grămadă = prop. principală;
2. Fulgii zbor = prop. principală;
3. plutesc în aer [...] ai țării umeri dalbi = prop. principală.

C

1. *cumplita* = adjectiv [...] are articol hotărât enclitic „*a*", preluat de la substantivul regent [...], atribut adjectival;
2. *lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă* = apoziție dezvoltată;
3. *pe [...] umeri* = substantiv [...], acuzativ (are prepoziție simplă „*pe*"), compl. circ. de loc.

32 Cum n-oi *mai* fi pribeag
De-atunci înainte,
M-or troieni *cu drag*
Aduceri-aminte.
Luceferi, ce răsar
Din umbră de cetini,
Fiindu-mi prieteni,
O să-mi zâmbească *iar*.
Va geme de patemi
Al mării asupru cânt...
Ci eu voi fi pământ
În singurătate-mi.

(Mihai Eminescu; 19)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „fiindu-mi", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Construiți enunțuri cu omonimele termenului: *mai*, precizându-le valoarea morfologică și sensul.
(2) Arătați ce valori morfologice au cuvintele subliniate din ortogramele:
(a) Colegul meu este cel *mai* bun handbalist din școală.
(b) Doar tu *m-ai* văzut așa cum sunt.

(c) După 1990, *M.A.I.* s-a transformat în Ministerul de Interne.
(d) Şi voi scrie despre tine şi lui *M. A.*, i-a spus el la despărţire.
(3) Corectaţi textele de mai jos de toate greşelile pe care le conţin:
(a) *Câte o dată mai se întâmplă sà i-au şi pe fratele meu la film.*
(b) *În ultimele vremuri nu prea se întâmplă să m-ai plouă în luna Mai.*
(c) *Nu m-ai stau în staţiunea 2 MAI ca-m stat destul.*
(4) Precizaţi felul locuţiunilor din text.

A

1. n-oi [...] fi pribeag = = p. nominal complet;
2. or troieni = p. verbal;
3. răsar = p. verbal;
4. o să [...] zâmbească = p. verbal;
5. va geme = p. verbal;
6. voi fi pământ = p. nom. complet.

B

1. *Cum* n-oi mai fi pribeag// De-atunci înainte = prop. circ. de cauză (2);
2. m-or troieni cu drag// Aduceri-aminte = prop. principală;
3. *ce* răsar// Din umbră de cetini = prop. atributivă (intercalată; 4);
4. Luceferi [...], fiindu-mi prieteni, // O să-mi zâmbească iar = prop. principală;
5. Va geme de patemi// Al mării aspru cânt = prop. principală;
6. **Ci** eu voi fi pământ// în singurătate-mi = prop. principală.

C

1. *mai* = adverb de mod, compl. circ. de mod („*n-oi fi mai pribeag...*"; „m a i" este tot adverb de mod, dar nu mai are singur funcţia sintactică, ci împreună cu adjectivul, căruia îi formează gradul comparativ de superioritate);
2. *de-atunci* = locuţiune adverbială [...], compl. circ. de timp;
3. *înainte* = adverb [...], compl. circ. de timp (!!...*înaintea venirii...; înaintea* = prepoziţie);
4. *cu drag* = substantiv + prepoziţie (nu locuţiune adverbială; dovada: *cu drag, cu* nespus *drag*, cu mult *drag*);
5. *aduceri-aminte* = locuţiune substantivală (la nivel gimnazial se tratează ca substantiv compus);
6. *fiindu-mi prieteni* = verb, [...] compl. de cauză + pronume [...], compl. indirect + substantiv [...] nume predicativ;
7. *iar* = adverb (= *iarăşi, din nou*), compl. circ. de mod.

33 *Ziua* ninge, *noaptea* ninge, *dimineaţa* ninge iară!
Cu o zale argintie se îmbracă mândra ţară;
Soarele rotund şi palid se prevede printre nori,
Ca un vis de tinereţe printre anii trecători.

(Vasile Alecsandri; 19)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.

D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Precizați valorile morfologice ale cuvintelor: *ziua, noaptea, dimineața.*
(3) Identificați cuvintele folosite cu sens figurat; precizați (unde este cazul) figurile de stil/procedeele artistice (metafore, personificări, hiperbole, epitete...).
(4) Subliniați sufixele și prefixele din cuvintele derivate.
(5) Scrieți forma de plural nearticulat a substantivelor din text.
(6) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „vis“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(7) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul/adverbul „dimineață/dimineața“.

A

1. ninge = p. verbal;
2. ninge = p. verbal;
3. ninge = p. verbal;
4. se îmbracă = p. verbal;
5. se prevede = p. verbal.

B

1. Ziua ninge = prop. principală;
2. noaptea ninge = prop. principală;
3. dimineața ninge iară = prop. principală;
4. Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară = prop. principală;
5. Soarele rotund [...] se prevede [...] anii trecători = prop. principală.

C

1. *Ziua (noaptea, dimineața)* = adverb(e), [...], compl. circ. de timp; (!! *Ziua* e frumoasă; *Noaptea* aceasta-i răcoroasă...: = substantive);
2. *cu o zale* = substantiv [...], nr. singular (particularități: se folosește numai cu formă de plural) [...], compl. indirect.

34

A trecut *întâi* o boare
Pe deasupra viilor,
Și-a furat de prin ponoare
Puful păpădiilor,

Cu acorduri lungi de liră
I-au răspuns fânețele.
Toate florile șoptiră,
Întorcându-și fețele.

Un salcâm privi spre munte
Mândru ca o flamură.
Solzii frunzelor mărunte
S-au zburlit pe-o ramură.

(George Topârceanu; 20)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).

(2) Explicați cratima din structura „pe-o ramură“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Rescrieți cuvintele folosite cu sens figurat (personificările).
(2) Motivați scrierea cu i/ii a cuvintelor: *viilor, păpădiilor, lungi, solzii.*
(3) Identificați cuvintele care, în text, și-au schimbat valoarea morfologică.
(4) Alcătuiți familia lexicală a următoarelor părți de vorbire: *lung, frunză.*
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale adjectivului „mândru“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „floare“.

A

1. a trecut = p. verbal;
2. a furat = p. verbal;
3. au răspuns = p. verbal;
4. șoptiră = p. verbal;
5. privi = p. verbal;
6. s-au zburlit = p. verbal.

B

1. A trecut întâi o boare//Pe deasupra viilor = prop. principală;
2. Și-au furat [...] Puful păpădiilor = prop. principală;
3. Cu acorduri [...] i-au răspuns fânețele = prop. principală;
4. Toate florile șoptiră [...] fețele = prop. principală;
5. Un salcâm privi [...] ca o flamură = prop. principală;
6. Solzii [...] S-au zburlit pe-o ramură = prop. principală.

C

1. *întâi* = numeral ordinal (utilizat aici cu valoare adverbială) [...], compl. circ. de timp;
2. *pe deasupra viilor* = substantiv [...], genitiv (precedat de prepoziția compusă *„pe deasupra“)* [...], compl. circ. de loc;
3. *întorcându-și* = verb [...], diateza reflexivă, gerunziu [...], compl. circ. de timp (dovada: ...șoptiră^1/*pe când își întorceau fețele...*^{2}/= prop. circ. de timp) + *și* = pronume reflexiv [...], atribut pronominal în dativul posesiv (*fețele lor*).

35 *În schimb*, însă, de subt marginile depărtate ale văzduhului de pretutindeni, nenumărate grămezi vinete de nouri posomorâți, cu frunțile îndrăznețe și amenințătoare, se iviră *fără veste* și împânziră într-o clipă, *de jur împrejur*, linia de împreunare a cerului cu pământul... Ai fi zis că imense și negre urdii de fantome uriașe urcau, *în rânduri* strânse, pe înalte trepte de haos, spre asaltul *cel mai de deasupra* al tăriilor cerești...

(Calistrat Hogaș; 20)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „într-o clipă“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Subliniați diferit personificările, hiperbolele și metaforele din text.
(2) Identificați rădăcina din derivatele: *nenumărate, amenințătoare, îndrăznețe, împreunare, tăriilor.*
(3) Găsiți în text arhaismele fonetice.
(4) Precizați valorile morfologice ale lui *sub* din enunțurile:
(a) „...de *subt* marginile depărtate ale văzduhului...";
(b) Cartea este *sub* masă.
(c) La meci au venit *sub* o mie de oameni.
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a urca", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „pământ".

A

1. se iviră = p. verbal;
2. împânziră = p. verbal;
3. ai fi zis = p. verbal;
4. urcau = p. verbal.

B

1. În schimb, **însă** [...] nenumărate grămezi [...] se iviră fără veste = prop. principală;
2. **și** împânziră [...] cu pământul = prop. principală;
3. ai fi zis = prop. principală;
4. *că* imense și negre urdii [...] urcau [...] tăriile cerești = prop. compl. directă (!! s-ar fi zis[1]/ *că urcau tăriile cerești...*[2]/= prop. subiectivă).

C

1. *în schimb* = locuțiune adverbială [...], fără f. sintactică (sinonimă cu conj. coord. adverbială „*dar*");
2. *fără veste* = locuțiune adverbială (!! se iviră *fără o veste* prealabilă... = substantiv + prepoziție + articol);
3. *de jur împrejur* = locuțiune adverbială [...], compl. circ. de loc;
4. *în rânduri* = substantiv [...], compl. circ. de mod (50 la sută complement indirect);
5. *cel mai de deasupra* = locuțiune adjectivală (de +*deasupra*) [...] gradul superlativ relativ, atribut adjectival (!!!... locuiește *deasupra* = adverb; locuiește *deasupra magazinului...* = prepoziție; ... pornește *de deasupra...* = locuțiune adverbială; ... pornește *de deasupra nivelului...* = locuțiune prepozițională; ... asaltul *de deasupra* este... = locuțiune adjectivală).

36 Copacii *dimprejur* zvâcneau și începeau *să se facă* roșii. O sete groaznică îi frigea gâtlejul și măruntaiele. Gândurile i se topeau în cap. S-ar fi trântit *întreagă* în omătul ce fierbea la nodurile Iablanicioarei și-ar fi secat șuvoiul dintr-o sorbire, dar mai avea atâta minte să cugete că ar fi rămas pe loc trăsnită, copiii s-ar fi prăpădit și osteneala ei de până atunci ar fi fost *de prisos.* O perdea de sânge și de nebunie i se lăsa, încet, pe creieri. În pieptul ei ardea toată pădurea și bătăile inimii erau bolovani încinși, care săreau din loc și o izbeau în coaste.

(Gala Galaction; 20)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „și-ar fi secat“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Arătați cum s-au format cuvintele: *dimprejur, dintr(-o).*
(2) Subliniați cuvintele derivate, precizând sufixele lexicale și prefixele: *groaznică, măruntaiele, Iablanicioarei, sorbire, trăsnită, nebunie.*
(3) Identificați, în text, substantivele defective de singular/de plural.
(4) Scoateți locuțiunile/expresiile frazeologice, precizându-le valoarea morfologică și funcția sintactică.
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „piept“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „minte“.

A

1. zvârleau = p. verbal;
2. începeau = p. verbal;
3. să se facă roșii = p. nom. complet
4. frigea = p. verbal;
5. se topeau = p. verbal;
6. s-ar fi trântit = p. verbal;
7. fierbea = p. verbal;
8. ar fi secat = p. verbal;
9. avea = p. verbal;
10. să cugete = p. verbal;
11. ar fi rămas = p. verbal;
12. s-ar fi prăpădit = p. verbal;
13. ar fi fost de prisos = p. nom. complet;
14. se lăsa = p. verbal;
15. ardea = p. verbal;
16. erau bolovani = p. nom. complet;
17. săreau = p. verbal;
18. izbeau = p. verbal.

B

1. Copacii dimprejur zvâcneau = prop. principală;
2. **și** începeau = prop. principală;
3. *să* se facă roșii = prop. compl. directă (2);
4. O sete groaznică îi frigea gâtlejul și măruntaiele = prop. principală;
5. Gândurile i se topeau în cap = prop. principală;
6. S-ar fi trântit întreagă în omătul = prop. principală;
7. *ce* fierbea la nodurile Iablanicioarei = prop. atributivă (6);
8. **și**-ar fi secat șuvoiul dintr-o sorbire = prop. principală;
9. **dar** mai avea atâta minte = prop. principală;
10. *să* cugete = prop. consecutivă finală (9) (dovezi: 1. indică deopotrivă urmarea și scopul acțiunii verbului regentei; 2. posibilitatea contragerii prin „*spre a cugeta*“; 3. prezența în regentă a adjectivului pronominal nehotărât „*atâta*“, similar corelativelor unei consecutive „*așa de*“, „*atât de*“, „*astfel de*“; 4. posibilitatea asocierii conjuncției subordonatoare „*să*“ cu elementul specializat „*încât*“ = „*...încât să cugete...*“); în eventualitatea că se consi-

deră ca element regent doar substantivul „*minte*“, subordonata este atributivă („...minte *cugetătoare/ cu care să cugete...*“).

11. *că* ar fi rămas trăsnită = prop. compl. indirectă (dovada: *să cugete* LA CEVA..., *la rămânerea pe loc...* = complemente indirecte);
12. [*că*] copiii s-ar fi prăpădit = prop. compl. indirectă (10);
13. **şi** [*că*] osteneala ei de până atunci ar fi fost de prisos = prop. compl. indirectă (10);
14. O perdea [...] se lăsa, încet, pe creieri = prop. principală;
15. În pieptul ei ardea toată pădurea = prop. principală;
16. **şi** bătăile inimii erau bolovani încinşi = prop. principală;
17. *care* săreau din loc = prop. atributivă (16);
18. **şi** [*care*] o izbeau în coaste = prop. atributivă (16).

C

1. *dimprejur* = adjectiv (!! regentul este substantivul „*copacii*“) [...] invariabil [...], atribut adjectival;
2. *să se facă* = verb [...] copulativ (dovada: *să devină roşii...; să pară roşii...)* [...], diateza reflexivă [...], f. sint. jumătate din predicatul nominal (cealaltă jumătate fiind numele predicativ „*roşii*“);
3. !! (s-ar fi trântit) *întreagă...*, (ar fi rămas) *trăsnită...* = adjective [...], complemente circ. de mod (!! la nivel academic sunt socotite elemente predicative suplimentare).
4. *de prisos* = locuţiune adjectivală (= *inutilă*) [...], nume pred.;

37

O frumoasă şi sălbatică înfăţişare are şesul lung care porneşte de la Buhalniţa şi se pierde *dincolo de satul* Hangu, - mărginit *de* doi *munţi* între cari curge Bistriţa. Mai largă ori mai îngustă pe măsură ce munţii se depărtează ori apropie. Bistriţa, urmându-şi pornirea capriciilor ei, *când, izbindu-se* de o stâncă, zvârle în snopi argintii valurile-i spumate, *când,* urmând un povârniş mai domol, îşi rostogoleşte în solzi pânza scânteietoare; apoi măreaţă, bătând molcom cu undele ei ţărmurile înflorite, fuge la vale scăldând cotiturile coastei printre ogoare, fânaţuri ori poieni, ducându-se să deştepte *aiurea* alte ecouri.

(Alecu Russo; 20)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „ducându-se“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Scrieţi, în coloane diferite, cuvântul de bază, rădăcina/radicalul, sufixele şi/sau prefixele următoarelor derivate: *înfăţişare, scânteietoare, înflorite.*
(2) Găsiţi în text cel puţin trei perechi de antonime.
(3) Construiţi enunţuri cu câte un omonim al termenilor: *are, de, ori, ce, ei, -i, un, pânza, coastei.*

(4) Marcați accentul următoarelor cuvinte din text: *dincolo, Bistrița, largă, îngustă, măsură, argintii.*
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a (se) pierde", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „munte".

A

1. are = p. verbal;
2. pornește = p. verbal;
3. se pierde = p. verbal;
4. curge = p. verbal;
5. se depărtează = p. verbal;
6. se apropie = p. verbal;
7. zvârle = p. verbal;
8. își rostogolește = p. verbal;
9. fuge = p. verbal;
10. să deștepte = p. verbal.

B

1. O frumoasă și [...] are șesul lung = prop. principală;
2. *care* pornește de la Buhalnița = prop. atributivă (1);
3. **și** *care* se pierde dincolo [...] de doi munți = prop. atributivă (1);
4. *între cari* curge Bistrița = prop. atributivă (3);
5. Mai largă ori mai îngustă [...] Bistrița, urmându-și pornirea capriciilor ei, când izbindu-se de o stâncă, zvârle în stropi argintii valurile-i spumate = prop. principală;
6. *pe măsură ce munții* se depărtează = prop. circ. de mod (5);
7. **ori** [*pe măsură ce*] se apropie = prop. circ. de mod;
8. când, urmând un povârniș mai domol, își rostogolește în solzi pânza scânteietoare = prop. principală (!! „*când*" nu este adverb relativ, ci de timp, deci el nu este cuvânt de relație, care să dea vreo valoare subordonatoare prepoziției de care aparține, ci este doar complement circ. de timp.);
9. apoi, măreață [...] fuge [...], ducându-se = prop. principală;
10. *să* deștepte aiurea alte ecouri = prop. circ. de scop (9).

C

1. *dincolo de satul* = substantiv [...] acuzativ (are locuțiunea prepozițională „*dincolo de*") [...], compl. circ. de loc;
2. *de* [...] *munți* = substantiv [...], compl. de agent (!! nu este complement indirect, pentru că regentul este un verb la participiu, acesta fiind - de fapt - jumătate din diateza pasivă);
3. *când* [...] *când* = adverbe de timp (!! nu interogativ-relative), corelative, fiecare având funcția de complement circ. de timp;
4. *izbindu-se* = verb [...], compl. circ. de timp (dovada:... *zvârle*[1]/ în timp ce se izbesc...[2]/ = prop. circ. temporală);
5. *aiurea* = adverb [...], compl. circ. de loc.

38

De din vale de Rovine
Grăim, *Doamnă, către* tine,
Nu din gură, ci din carte,
Că *ne* ești *așa departe.*

(Mihai Eminescu; 22)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „carte“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(2) Alcătuiţi enunţuri în care cuvântul *gură* să aibă:
(a) sens propriu de bază;
(b) sens propriu secundar;
(c) sens figurat, metaforic.
(3) Găsiţi câte un sinonim pentru locuţiunile/expresiile frazeologice: *a o lua la vale, a-şi lua valea, a-i face valea (cuiva).*
(4) Precizaţi sensul cuvântului *carte* din sintagmele/construcţiile: (om) *cu carte/fără carte,* (a vorbi) *ca din carte,* (a se ţine) *de carte,* (a şti) *carte,* (a trimite cuiva) *carte.*
(5) Subliniaţi cuvintele polisemantice din text.

A

1. grăim = p. verbal;
2. [...] = p. eliptic;
3. [...] p. eliptic;
4. eşti = p. verbal.

B

1. De din vale de Rovine// Grăim, Doamnă, către tine = prop. principală;
2. Nu din gură [grăim] = prop. principală;
3. **Ci** din carte [grăim] = prop. principală;
4. *Că* ne eşti aşa departe = prop. circ. de cauză (3).

C

1. *Doamnă* = substantiv [...] vocativ, fără f. sintactică;
2. *către* = prepoziţie simplă, (forma populară – regionalism fonetic), cere cazul acuzativ;
3. *ne* = pronume personal [...] dativul etic, compl. indirect;
4. *aşa departe* = adverb de loc, simplu (!! „*aşa*“ îi formează gradul de comparaţie adverbului „*departe*“), gradul superlativ absolut, compl. circ. de loc.

39 Munţii *noştri aur* poartă,
Noi cerşim *din poartă-n poartă.*

(Doine; 23)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „din poartă-n poartă“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a purta“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(2) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „aur“.

A

1. poartă = p. verbal; 2. cerşim = predicat verbal.

B

1. Munţii noştrii aur poartă = prop. principală;
2. Noi cerşim din poartă-n poartă = prop. principală.

C

1. *noştri* = adjectiv pronominal posesiv [...], atribut adjectival;
2. *aur* = substantiv [...] defectiv la plural [...], compl. direct;
3. *din poartă-n poartă* = substantiv [...] + substantiv; luate împreună au f. sint. de compl. circ. de loc.

40 Bunicul are o vie bătrână la Odobeşti. Când bunica era vie, via era şi *mai bine* îngrijită. El îl invita vara şi pe tata să vie la el la vie. Strugurii *din via* bunicului dau un vin de bună calitate. În vacanţă şi eu vin la bunicul. Întotdeauna mă port frumos, ca să nu-l supăr pe bunicul. Acolo oamenii se îmbracă *în port* naţional. Tata are un frate care lucrează în port la Constanţa. Acolo veneau *altădată* multe care cu boi, care transportau cereale, sare şi alte produse. Acestea se încărcau *în câte un vapor* mare, apoi se transportau pe mare în toate ţările.

Bunicul are un miel, care sare prin ogradă toată *ziua*.

(Manual; 23)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „nu-l supăr“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Indicaţi valoarea morfologică iniţială şi pe cea din context (conversiune) a cuvintelor: *şi* (era şi mai bine), *vara, frumos, alte, toate.*
(2) Subliniaţi diferit cuvintele derivate şi pe cele compuse.
(3) Precizaţi valoarea morfologică a lui „*o* “ din enunţurile:
(a) Vasile *O.* Popescu este colegul meu.
(b) Vocala *o* a fost subliniată.
(c) – Eleno, vino aici!
(d) Citesc *o* carte interesantă.
(e) Citesc doar *o* carte pe săptămână.
(f) *O* colegă scrie, altele citesc.
(g) Când m-a văzut, a luat-*o* la fugă.
(h) Pe Maria am văzut-*o* la film.

(i) Nici *o* colegă nu mi-a telefonat.
(j) – *O*, ce frig este!
(4) Selectaţi neologismele din text.

A

1. are = p. verbal;
2. era vie = p. nom. complet;
3. era [...] îngrijită = p. verbal;
4. invita = p. verbal;
5. să vie = p. verbal;
6. dau = p. verbal;
7. vin = p. verbal;
8. mă port = p. verbal;
9. să nu... supăr = p. verbal;
10. se îmbracă = p. verbal;
11. are = p. verbal;
12. lucrează = p. verbal;
13. veneau = p. verbal;
14. transportau = p. verbal
15. se încărcau = p. verbal;
16. se transportau = p. verbal;
17. are = p. verbal;
18. sare = p. verbal.

B

1. Bunicul are o vie bătrână la Odobeşti = prop. principală;
2. *Când* bunica era vie = prop. circ. de timp;
3. via era şi mai bine îngrijită = prop. principală;
4. El îl invita vara şi pe tata = prop. principală;
5. *să* vie la el la vie = prop. circ. de scop;
6. Strugurii [...] dau vin de bună calitate = prop. principală;
7. În vacanţă şi eu vin la bunicul = prop. principală;
8. Întotdeauna mă port frumos = prop. principală (!! să nu vă deruteze complementul circumstanţial de timp „*întotdeauna*“; propoziţia este totuşi principală);
9. *ca să* nu-l supăr pe bunicul = prop. circ. de scop;
10. Acolo oamenii se îmbracă în port naţional = prop. principală;
11. Tata are un frate = prop. principală;
12. *care* lucrează în port la Constanţa = prop. atributivă;
13. Acolo veneau altădată multe care cu boi = prop. principală;
14. *care* transportau [...] produse = prop. atributivă;
15. Acestea se încărcau în câte un vapor mare = prop. principală;
16. apoi se transportau pe mare în toate ţările = prop. principală;
17. Bunicul are un miel = prop. principală;
18. *care* sare prin ogradă toată ziua = prop. atributivă.

C

1. *mai bine* = adverb de mod, simplu, gradul comparativ de superioritate, compl. circ. de mod;
2. (strugurii) *din via* = substantiv [...] atribut substantival prepoziţional (!! nu e compl. circ. de loc);
3. (se îmbracă) *în port* = substantiv [...], compl. circ. de mod;
4. *altădată* = adverb de timp, compus (!! elementele componente sunt clare, dar nu se scriu separat), compl. circ. de timp (!! *altă dată* = adjectiv pronominal nehotărât + substantiv:... „aceasta este *o altă dată* pe care...“);

5. *în câte un vapor* = prepoziţie + substantiv (*în* + *vapor*) şi numeral cardinal distributiv [...], atribut adjectival (*câte* + *un*);
6. *ziua* = substantiv [...], compl. circ. de timp (!! nu este adverb; dovada: adjectivul pronominal nehotărât „*toată*“ pe care îl subordonează).

41 Sta să apună soarele după orizont, când vestea că ajutorul aşteptat a sosit varsă sperarea izbândei şi un curagiu nou în inima acelei mâni de voinici români...

(*Nicolae Bălcescu; 34*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Selectaţi arhaismele din text.
(2) Despărţiţi în silabe cuvintele conţinând grupul de sunete *sta*: acea*sta*, *sta*bili, re*sta*urant, re*sta*ura, a*sta*, re*sta*nţă, coa*sta*, arti*sta*, bo*sta*n, are*sta*.
(3) Indicaţi sensul verbului *a apune* din enunţurile:
(a) „Aşa şi el *apus-au* din zile mari şi bune!“ (V.A.)
(b) Dinspre soare-*apune* bătea un vânt rece.
(c) Acestui cântăreţ i-a cam *apus* vremea.
(4) Subliniaţi cuvintele polisemantice din text.

A

1. sta = p. verbal;
2. să apună = p. verbal;
3. a sosit = p. verbal;
4. varsă = p. verbal;

B

1. Sta = prop. principală;
2. *să* apună soarele după orizont = prop. compl. indirectă (!! nu e circ. de scop -; logic, *soarele* nu poate sta cu un scop; Comparaţi *Omul sta*[1]*/să apună soarele*[2]*/ca să poată...*[3]*/*; de data aceasta *omul* stă cu un scop...);
3. *că* ajutorul aşteptat a sosit = prop. atributivă (intercalată; 4);
4. *când* vestea [...] varsă sperarea [...] voinici români = prop. circ. de timp (3).

C

1. *când* = adverb interogativ-relativ (aici are doar valoare relativă), simplu, compl. circ. de timp (în prop. a IV-a); la nivel de frază este element de relaţie subordonator;
2. *aşteptat* = verb. [...] participiu pasiv [...], atribut adjectival;
3. *de voinici* = substantiv [...], particularităţi: provenit din adjectiv [...], atribut subst. prepoziţional.

42 Erau câteva *luni de când* mă înturnasem la Iaşi. Vârtejul soţietăţii, proţesuri, intrigile politice *mă* cuprinseseră într-atât, încât, *neaflând* minută de răgaz, am fugit la ţară [...]. Nemaiputându-mă lupta, am scris să-mi vie pasportul. Am lepădat toate romanţele şi m-am apucat *de cetit* pe Tucidid şi Xenofon.

(*Costache Negruzzi; 24*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structurile „într-atât", „să-mi vie", „m-am apucat".
E. (1) Stabiliţi forma/pronunţarea actuală a unora dintre neologismele textului.
(2) Găsiţi cuvintele compuse prin sudură (unire/contopire/alipire).
(3) Înlocuiţi cuvintele/sintagmele următoare cu câte un antonim contextual: *mă înturnasem, vârtejul, (mă) cuprinseseră, am lepădat, m-am apucat.*
(4) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a scrie", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „ţară".

A

1. erau = p. verbal;
2. mă înturnasem = p. verbal;
3. cuprinseseră = p. verbal;
4. am fugit = p. verbal;
5. am scris = p. verbal;
6. să [...] vie = p. verbal;
7. am lepădat = p. verbal;
8. m-am apucat = p. verbal.

B

1. Erau câteva luni = prop. principală;
2. *de când* mă înturnasem = prop. circ. de timp (1);
3. Vârtejul [...] mă cuprinseseră într-atât = prop. principală;
4. *încât,* neaflând [...] am fugit la ţară = prop. circ. consecutivă (3);
5. Neputându-mă lupta, am scris = prop. principală;
6. *să*-mi vie pasportul = prop. circ. de scop (5);
7. Am lepădat toate romanţele = prop. principală;
8. **şi** m-am apucat [...] Xenofon = prop. principală.

C

1. *luni* = substantiv, forma iniţială „*lună*" [...], nominativ, f. sint. de subiect;
2. *de când* = locuţiune adverbială relativă, compl. circ. de timp (la nivel de frază este element de relaţie);
3. *mă* (cuprinseseră) = pronume personal [...], acuzativ [...], compl. direct;
4. *neaflând* = verb [...], forma negativă [...], gerunziu, compl. circ. de cauză (dovada: *...am fugit[1]/fiindcă n-am aflat...[2]*/= prop. circ. de cauză);
5. *de cetit* = verb [...] modul supin [...] compl. indirect.

43 La barieră se isprăvise *caldarâmul* şi *o* luam pe şleau *cu roatele* în noroi până la bucea, caii la pas şi surugiii *croindu*-le cu bicele dungi beşicate *pe spinare.*

(Ion Ghica; 24)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.

C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „croindu-le“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Scrieți câte un sinonim al limbajului uzual pentru arhaismele: *caldarâmul, şleau, bucea, beşicate.*
(2) Motivați scrierea cu ii/iii a cuvintelor: *caii, surugiii.*
(3) Găsiți câte un sinonim pentru locuțiunile/expresiile frazeologice conținând cuvântul *pas*: a o lua la pas, a da pas (cuiva), a face pași, în pas de dans (de defilare/gimnastică...), a-l purta pașii (pe cineva), pas cu pas.
(4) Construiți câte un enunț pentru sensul figurat, metaforic, al cuvintelor: *şleau, roate, noroi, bice, spinare.*

A

1. se isprăvise = p. verbal; 2. o luam = predicat verbal

B

1. La barieră se isprăvise caldarâmul = prop. principală;
2. **şi** o luam pe şleau [...] pe spinare = prop. principală.

C

1. *caldarâmul* = substantiv [...], subiect;
2. *o* = pronume personal [...], forma neutrală [...], fără f. sint.;
3. *cu roatele* = substantiv [...] atribut subst. prepozițional; (!! regentul nu poate fi verbul *„luam“*, datorită prepoziției *„în“*; dacă textul arăta așa: *„o luam cu roatele prin noroi“, – acesta ar fi fost complement, nu atribut);*
4. *croind(u)* = verb [...] gerunziu [...], atribut verbal (dovada: *...surugiii*[1]*/care le croiau...*[2]*/*= prop. atributivă);
5. *pe spinare* = substantiv [...] compl. circ. de loc (jumătate – regent verbul *„croind“*) sau atribut (jumătate – regent substantival *„dungi“*).

44 Acest cortegiu princiar era orânduit astfel:
Avangarda se compunea din brasla agiei, *alcătuită* din călăreți polcovnicești călări și armați; vel-căpitan *de cazaci* cu steagul și toboșarul său; talpașii dorobănțești pedeștri cu tobele, chiverele și cimpoaiele lor; vel-căpitan de dorobanți cu zapciii săi și cu câțiva *din brasla* armenească, cu steag și tobe după dânșii; podari pedeștri cu topoarele pe umeri; [...] căpitanii de agie înarmați; ceaușul agiesc cu logofătul agiesc; polcovnicul de poduri cu polcovnicul de ciocli; polcovnicul de vânători cu polcovnicul de Târgoviște; apoi marele-agă cu podoabele lui după obicei.

(Nicolae Filimon; 24)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „vel-căpitan“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Scrieți câte un sinonim pentru cuvintele: *alcătuită, steag, obicei.*
(2) Motivați scrierea cu i/ii a cuvintelor: înarmați, vânători, tălpașii, dânșii.
(3) Construiți câte un enunț pentru sensul figurat, metaforic, al cuvintelor: *avangardă, toboșar, breslă.*

A

1. era orânduit = p. verbal;
2. se compunea = p. verbal.

B

1. Acest cortegiu princiar era orânduit astfel = prop. principală;
2. Avangarda se compunea [...] după obicei = prop. principală.

C

1. *alcătuită* = verb [...], participiu [...], f. sint. atribut adjectival.
2. *de cazaci* = substantiv [...], acuzativ [...], f. sint. atribut substantival prepozițional
3. *din brasla* = substantiv [...], acuzativ, f. sint. atribut substantival prepozițional.

45 Mai rămâne vorbă despre asta? zise tata, *posomorât.* Are să urmeze cum știm noi, nu cum vrea el, că doar nu-*i* de capul său. Când m-ar bate numai atâta grijă, măi femeie, *ce mi-ar fi?*

(Ion Creangă; 26)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „nu-i de capul său", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Subliniați subiectele exprimate, din enunțurile:
(a) *Nu fusese vorba să se comporte așa.*
(b) *Nu este nevoie să mai vină și mâine.*
(c) *Nu va fi cazul să cumpărăm și altceva.*
(d) *Rămăsese vorba să ne întâlnim la film.*
(e) *Dacă dă o ploaie, așa, cât de mică, o să se facă un noroi!*
(2) Stabiliți subiectul gramatical și pe cel logic din enunțurile:
(a) *Mi-e frică de câinele acela.*
(b) *Nu-mi pare rău de timpul pierdut.*
(c) *Această muzică se va asculta în liniște.*
(d) *Îmi este așa de cald cu haina aceasta!*
(e) *Afară e deja răcoare!*
(3) Indicați alte două forme de viitor popular, decât cea de tipul: *are să urmeze* (auxiliarul morfologic a avea și conjunctivul prezent).
(4) În text, substantivul *grijă* este subiect? (DA/NU).
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a bate", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „vorbă".

A

1. rămâne = p. verbal;
2. zise = p. verbal;
3. are să urmeze = p. verbal;
4. ştim = p. verbal;
5. nu [...] = p. eliptic;
6. vrea = p. verbal;
7. nu-i = p. verbal;
8. ar bate = p. verbal;
9. ar fi = p. verbal;

ATENŢIE!

a) *„rămâne vorbă“* nu este locuţiune verbală (vorbă = subiect);
b) *are să urmeze = va urma* (deci formă populară de viitor);
c) *nu* presupune obligatoriu pe *„are să urmeze“*;

B

1. Mai rămâne vorbă despre asta = prop. principală;
2. zise tata posomorât = prop. principală (independentă);
3. Are să urmeze = prop. principală;
4. *cum* ştim noi = prop. circ. de mod (3);
5. nu [are să urmeze] = prop. principală (eliptică de predicat);
6. *cum* vrea el = prop. circ. de mod (5);
7. *că* doar nu-i de capul lui = prop. circ. de cauză (5);
8. *când* m-ar bate numai atâta grijă = prop. circ. de timp (9);
9. măi femeie, ce mi-ar fi = prop. principală.

ATENŢIE!

a) prop. a VIII-a este circ. de timp; ea are regent un verb unipersonal (a fi = *a se întâmpla*), deci ar fi trebuit să fie subiectivă; numai că acest verb are deja un subiect *„ce“*;
b) prop. a VIII-a are, totodată, şi nuanţă condiţională.

C

1. *posomorât* = adjectiv [...], compl. circ. de mod (N.B. → la nivel academic se numeşte element predicativ suplimentar);
2. verbul : *„a fi“* din grupul *„nu-i de capul său“*:
   a) predicativ; – exprimă existenţa (I)
   – echivalează cu *„a se afla“* (II)
   – echivalează cu *„a se găsi“* (III); „a trăi“ (IV) etc.
   b) copulativ (?): echivalează cu *„a părea“* (I)
   c) component de locuţiune (expresie verbală)(?);
   – a fi de capul (său) = a vagabonda (I).
3. *ce* = pronume interogativ-relativ (aici are valoare interogativă), [...], subiect;
4. *mi* = pronume personal [...], dativ [...], compl. indirect;
5. *ar fi* = verb [...] unipersonal [...] predicat verbal.

46

Codrule, Măria-Ta,
Lasă-*mă* sub poala ta,
Că nimica n-oi strica
Fără num-o rămurea,
Să-mi atârn armele-n ea.

(Codrule, Măria-Ta; 27)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structurile: „Măria-Ta", „lasă-mă", „n-oi", „num-o", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) După modelul: Maria!/Marie!/Mario!, găsiţi câte trei forme de vocativ pentru numele proprii: *Ioana, Ionel, Ana, Sandu, Mihai.*
(2) Precizaţi modul şi timpul următoarelor verbe, folosite cu valoare de imperativ:
(a) „*Alunece* luna/Prin vârfuri lungi de brad..."(M. E.)
(b) „*Fire-ar* afurisit să fie cine a mai desfiinţat şi catiheţiile cele...!" (I. C.)
(c) „*Să nu* mă *faci*, ia, acuşi, să ieu culeşerul din ocniţă...!" (I. C.)
(d) „*Ai să pleci* unde zic eu!" (I. C.)
(e) „*Rogu-te, mână* mai tare, moş Luca...!"(I. C.)
(3) „*O*" din sintagma „fără num-*o* rămurea"este:
(a) articol nehotărât proclitic (...o rămurea oarecare...);
(b) numeral cardinal (...o rămurea, nu două...);
(c) adjectiv pronominal nehotărât (...o rămurea, nu alte rămurele...).
(4) Precizaţi funcţia sintactică a pronumelor şi adjectivelor pronominale din text.
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a lăsa", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.

A

1. lasă = p. verbal;
2. n-oi strica = p. verbal;
3. să-mi atârn = p. verbal.

B

1. Codrule, Măria-Ta,//Lasă-mă sub poala ta = prop. principală;
2. *Că* nimica n-oi strica//Fără num-o rămurea = prop. circ. de cauză (1);
3. *Să*-mi atârn armele-n ea = prop. circ. de scop (2).

C

1. *Codrule* = substantiv [...], vocativ, fără f. sint.;
2. *Măria-Ta* = pronume personal de politeţe (la nivel academic este socotită locuţiune pronominală de politeţe precum *Excelenţa sa, Maiestatea sa, Eminenţa sa* etc.;
3. *mă* = pronume personal [...], acuzativ [...], compl. direct.

D

1. virgula 1 = dublă valenţă: a) după un substantiv în vocativ; b) înaintea unui pronume în vocativ.
2. virgula 2 = separă, împreună cu prima virgulă, un pronume în vocativ;
3. virgula 3 = desparte o prop. circ. de cauză de regenta ei;
4. virgula 4 = desparte o prop. finală de regenta ei;
5. punctul = marchează sfârşitul unei fraze în care elementul esenţial este o propoziţie enunţiativă.

47 Luca Moşneagu însă mâna cum ştia el, căci smârţoagele lui de cai erau *vlăguiţi din cale-afară*, şi slabi, şi ogârjiţi, ca nişte mâţi de cei leşinaţi, nu zmei, cum zicea mama, care nu ştia cum să mă urnească *mai degrabă* din casă.

(Ion Creangă; 27)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „din cale-afară", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Construiţi enunţuri în care superlativul absolut al adjectivului participial/provenit din participiu *vlăguiţi* să fie exprimat prin:
(a) mijloace morfologice (părţi de vorbire);
(b) mijloace lexicale (prefixe...);
(c) mijloace fonetice (alungirea vocalelor/repetarea consoanelor);
(2) Precizaţi funcţia sintactică a cuvintelor precedate de negaţia *nu*:
(a) *Nu* Ion, ci Petre a spus asta.
(b) *Nu* acum şi *nu* aici vom discuta asta.
(c) Era un om *nu* tocmai frumos, ci, mai degrabă, cu o înfăţişare plăcută.
(d) Îşi făcuse o casă *nu* îndeajuns de încăpătoare.
(e) Plec la munte, *nu* la mare.
(3) Scoateţi alăturat subiectele exprimate.
(4) Găsiţi câte un sinonim pentru locuţiunile adverbiale din text.
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a zice", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „cal".

A

1. mâna = p. verbal
2. ştia = p. verbal;
3. erau vlăguiţi [din cale-afară] şi slabi, şi ogârjiţi = p. nom. complet (nume predicativ multiplu);
4. nu [erau] zmei = p. nom. complet (cu verb copulativ neexprimat);
5. zicea = p. verbal;
6. nu ştia = p. verbal;
7. să [...] urnească = p. verbal.

B

1. Luca Moşneagu **însă** mâna = prop. principală;
2. *cum* ştia el = prop. circ. de mod (1);
3. *căci* smârţoagele lui de cai erau vlăguiţi [...] leşinaţi = prop. circ. de cauză; (1)
4. [*căci*] nu [erau] zmei = prop. circ. de cauză (1);
5. *cum zicea mama* = prop. atributivă explicativă (4);
6. *care* nu ştia = prop. atributivă (5);
7. *cum* să mă urnească mai degrabă din casă = prop. compl. directă (6).

ATENŢIE!
propoziţia a V-a este atributivă, datorită elementului regent, substantivul „*zmei*" .

C

1. a) *din cale-afară* = locuțiune adverbială (alcătuită din prepoziție + substantiv + adverb), f. sint. de compl. circ. de mod, (de fapt, la nivel academic, este un compl. consecutiv);
   b) *vlăguiți din cale-afară* = *foarte vlăguiți*, deci locuțiunea adverbială poate forma un superlativ cu o anumită expresivitate; în această situație ea - locuțiunea - nu mai este determinantă a adjectivului, deci nu va mai avea funcție sintactică separată, ci împreună cu adjectivul;
2. *mai degrabă* = adverb (!! nu locuțiune adverbială) de mod, simplu, gradul comparativ de superioritate, compl. circ. de mod.

48 Aici erau *Apulum*, *Salinae*, Napoca, Patavium, Praetoria Augusta, Aquae, Auraria, frumoase și însemnate colonii romane, din care patru cu drept italic, și cea mai vestită decât toate, *Sarmisegetuza Regia, capitala lui Decebal, numită* apoi *Ulpia Traiana*, de ale cărei ruine plină e și astăzi *Valea Hațegului.*

(Nicolae Bălcescu; 28)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E. (1) Indicați adjectivele din text fără grad de comparație.
(2) Construiți enunțuri cu alte două valori morfologice ale cuvântului „drept", decât cea din text.
(3) Rescrieți ultima subordonată, astfel încât pronumele relativ „ale cărei" să fie situat după substantivul regent.
(4) Arătați care dintre substantivele proprii compuse este greșit scris: munții Măcinului, Munții Apuseni, piața Drumul-Taberei, Piața Muncii, Vârful cu dor.
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale adjectivului „vestit", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin adjectivul „frumos".

A

1. erau = p. verbal;
2. [...] p. eliptic;
3. plină e = p. nom. complet.

B

1. Aici erau Apulum [...] colonii romane [...] și cea mai vestită decât toate, Sarmisegetuza [...] Ulpia Traiana = prop. principală;
2. *din care* patru cu drept italic = prop. atributivă (eliptică de predicat, intercalată);
3. de *ale cărei* ruine plină e și astăzi Valea Hațegului = apoziție dezvoltată (subst. + subst.)

C

1. *Apulum, Salinae* etc. = substantiv + substantiv etc. [...], subiect multiplu;
2. *Sarmisegetuza Regia* = substantiv [...], compus [...], atribut subst. apozițional;

3. *capitala lui Decebal* = apoziţie dezvoltată (subst. + subst.)
4. *numită* = verb [...], participiu [...], atribut adjectival.
5. *Ulpia Traiana* = substantiv [...], compus [...], subiect.
6. *Valea Haţegului* = substantiv [...], compus [...], subiect.

49 Pentru că să vezi d-ta: copiii din şcoală sunt despărţiţi *în* mai multe *căprării*, cum am zice, şi eu nu *le* dau învăţătură decât celor mai grei *la minte*; ceilalţi învaţă de la băieţii mai mari, *cum* e Huţu. Şi înţelegi d-ta că satul ar face mai bine dac-ar lăsa lucrurile *aşa cum* sunt şi ar pune în loc de al doilea dascăl pe Huţu...

(Ioan Slavici; 28)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „să vezi d-ta", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Identificaţi valoarea morfologică şi funcţia sintactică a cuvintelor subliniate:
(a) *Mai* este frumos timpul la mare?
(b) „Scorpia ospătă pe Făt-Frumos şi *mai* şi decât Gheonoaia...".
(c) Era *mai-mai* să-l cârpească.. .!
(d) Din magazinul acesta n-am cumpărat *mai* nimic.
(e) – La mulţi ani şi la *mai* mare!
(2) Motivaţi/argumentaţi felul predicatelor din textele:
(a) „...copiii din şcoală sunt despărţiţi în mai multe căprării..."
(b) Părinţii lui sunt despărţiţi de curând.
(3) Arătaţi valoarea morfologică, din text, a termenului *şi*.
(4) Justificaţi rolul cratimei în textul dat.
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „lucru", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „minte".

A

1. să vezi = p. verbal;
2. sunt despărţiţi = p. verbal;
3. am zice = p. verbal;
4. nu [...] dau = p. verbal;
5. învaţă = p. verbal;
6. cum e = p. nom. complet;
7. înţelegi = p. verbal;
8. ar face = p. verbal;
9. ar lăsa = p. verbal;
10. cum sunt = p. nom. complet;
11. ar pune = p. verbal.

ATENŢIE!
sunt despărţiţi = verb auxiliar (!! nu copulativ) + verbul de conjugat, deci = diateza pasivă = predicat verbal (!! nu nominal).

B

1. Să vezi d-ta = prop. principală (!! „*să*" nu are valoare subordonatoare, deci nu este element de relaţie);

2. *pentru că* [...] copiii din şcoală sunt despărţiţi în mai multe căprării = prop. circ. de cauză (regentă subînţeleasă de tipul *„de ce se întâmplă acest lucru"*);
3. cum am zice = prop. principală incidentă (!! *„cum"* nu are valoare subordonatoare, deci nu este element de relaţie;!! este incidentă, chiar dacă are ca predicat un verb „de zicere", dacă nu conţine afirmaţiile naratorului sau ale autorului; de altfel nu aduce nici o informaţie utilă pentru comunicarea făcută la nivel de frază, deci prezenţa propoziţiei este inutilă);
4. **şi** [*pentru că*] eu nu le dau [...] grei la minte = prop. circ. de cauză;
5. ceilalţi învaţă de la băieţii mai mari = prop. principală;
6. *cum* e Huţu = prop. atributivă (element regent = *băieţii*);
7. **Şi** înţelegi dumneata = prop. principală;
8. *că* satul ar face mai bine = prop. compl. directă (7);
9. *dacă* ar lăsa lucrurile aşa = prop. circ. condiţională (8);
10. *cum* sunt = prop. circ. de mod (9);
11. **şi** [dacă] ar pune [...] Huţu = prop. circ. condiţională (8).

C

1. *în* [...] *căprării* = substantiv [...], compl. indirect;
2. *le* = pronume personal [...], dativ [...], compl. indirect;
3. *la minte* = substantiv [...], compl. indirect (!! regentul este un adjectiv);
4. *cum* (e Huţu) = adverb interogativ-relativ (aici are doar valoare relativă), nume predicativ (!! metodă de lucru):
   a) i se dă valoare interogativă: *cum e Huţu?*
   b) se obţine un răsuns (un cuvânt): *inteligent e Huţu.*
   c) transcriem în topica firească: *Huţu e inteligent.*
   d) *„inteligent"* = nume predicativ, deci şi *„cum"* = nume predicativ) (!! Această tehnică este valabilă nu numai pentru adverbele interogativ-relative; verificaţi singuri în fraza: *Nu ştiu care este părerea ta.*)
5. *aşa cum* = adverb + adverb (sunt corelative); aici formează un adverb compus, fiecare având menirea sa (morfologică şi sintactică): *„aşa"* = adverb de mod şi complement circ. de mod în prop. a IX-a; *„cum"* = adverb relativ şi nume predicativ în prop. a X-a.

50

Al doilea era tăcut şi întunecat, dar nu vroia să *le mai* spună nimic celorlalţi [...]. Al treilea fusese lovit în burtă şi mai trăia *încă*...

(Marin Preda; 28)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Construiţi *n* enunţuri cu alte două valori morfologice ale cuvântului „a spune", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(2) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin verbul „a trăi".

A

1. era tăcut şi întunecat = p. nominal complet (cu nume predicativ multiplu);
2. nu vroia = p. verbal;
3. să [...] spună = p. verbal;
4. fusese lovit = p. verbal;
5. trăia = p. verbal.

B

1. Al doilea era tăcut şi întunecat = prop. principală;
2. **dar** nu vroia = prop. principală;
3. *să* le mai spună nimic celorlalţi = prop. compl. directă (2);
4. Al treilea fusese lovit în burtă = prop. principală;
5. **şi** mai trăia încă = prop. principală.

C

1. *al doilea* = numeral ordinal [...], masculin, nominativ, subiect;
2. *le* = pronume personal [...] dativ [...], compl. indirect;
3. *mai* = adverb de mod, simplu, compl. circ. de mod;
   (!! de data aceasta nu participă la formarea vreunui grad de comparaţie, de aceea se analizează singur);
4. *încă* = adverb de mod, simplu, compl. circ. de mod. (are şi nuanţă de timp).

D

1. virgula I = a) înaintea conjuncţiei adversative „*dar*";
   b) desparte două prop. de acelaşi fel (principale);
2. punctele de suspensie (I) = marchează, când se află între paranteze drepte, eliminarea unui cuvânt, grup sau pasaj din textul de origine;
   (II) – marchează întreruperea unei comunicări, o afirmaţie neterminată.

51

Soarele răsare sau apune pe Rarău, norii se adună sau se împrăştie de pe Rarău, Moldova şi Bistriţa curg de *o* parte şi de cealaltă a Rarăului, turmele urcă sau coboară de pe Rarău [...]

În alte locuri pot *fi* munţi mai mari sau fluvii puternice, marea sau oceanul, aici Rarăul *reprezintă* dimensiunea fundamentală a lumii.

(Geo Bogza; 29)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiţi cuvintele derivate şi analizaţi structura lor (cuvânt de bază, rădăcină, sufixe/prefixe).
   (2) Identificaţi în text perechile de antonime.
   (3) Arătaţi ce nuanţe exprimă verbele la indicativ prezent din textele:
      a) „Soarele răsare sau apune pe Rarău..."
      b) Trec zilnic pe la librărie.
      c) „Rogu-te, mână mai tare, moş Luca, ..."
      d) Plec mâine la mare.
      e) Legea aceasta este abrogată încă din 1990.

(4) Construiţi trei enunţuri în care verbul *a fi* e situat la: (a) conjunctiv prezent, persoana a doua, singular; (b) imperativ, formă afirmativă; (c) gerunziu.
(5) Selectaţi subiectele exprimate, din text; menţionaţi prin ce sunt exprimate (sau denumirea morfologică a acestora).
(6) Faceţi extensia fiecărui subiect, de la cerinţa precedentă, menţionând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.
(7) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată subiectivă, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) conjuncţiile *„că“, „să“, „dacă“, „de“*, menţionând valoarea morfologică a regentului.
(8) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul şi de ortografie).
(9) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. răsare = p.verbal;
2. apune = p. verbal;
3. se adună = p. verbal;
4. se împrăştie = p. verbal;
5. curg = p. verbal;
6. urcă = p. verbal;
7. coboară = p. verbal;
8. pot = p. verbal;
9. reprezintă dimensiunea = p. nom. complet

B

1. Soarele răsare = prop. principală;
2. **sau** apune pe Rarău = prop. principală;
3. norii se adună = prop. principală;
4. **sau** se împrăştie de pe Rarău = prop. principală;
5. Moldova sau Bistriţa curg [...] Rarăului = prop. principală;
6. turmele urcă = prop. principală;
7. **sau** coboară de pe Rarău = prop. principală;
8. În alte locuri pot fi munţi [...] sau oceanul = prop. principală;
9. aici Rarăul reprezintă dimensiunile [...] lumii = prop. principală.

C

1. (de) *o* (parte) = (prepoziţie) + adjectiv pronominal nehotărât (+ substantiv); dovada: *o (parte), cealaltă (parte);*
2. (pot) *fi* (munţi) = (verb-predicat verbal) + verb-compl. direct (+ substantiv-subiect multiplu alături de *„fluvii“* + *„marea“* + *„oceanul“);*
3. *reprezintă* = verb [...] copulativ [...], f. sint. de jumătate din predicatul nominal complet (cealaltă jumătate fiind numele predicativ *„dimensiunea“.)*

ATENŢIE!
Desenatorul *reprezintă* dimensiunile prin semne... (verb predicativ-predicat verbal).

52 Dragu-mi era satul nostru *cu Ozana* cea frumos curgătoare şi limpede *ca cristalul*, în care se oglindeşte cu mâhnire Cetatea Neamţului de-atâtea veacuri! Dragi-mi erau *tata* şi *mama, fraţii* şi *surorile* şi *băieţii* satului, tovarăşii mei din copilărie, cu cari, în zilele geroase de iarnă, mă desfătam pe gheaţă şi la săniuş [...]. *Asemenea*, dragi-mi erau şezătorile, clăcile, horele şi toate petrecerile din sat, la care luam parte cu cea mai mare însufleţire!

(Ion Creangă; 29)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „dragi-mi erau", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Stabiliți rădăcina, prefixele /sufixele cuvintelor derivate din textul dat.
(2) Identificați adjectivele și adverbele provenite din alte părți de vorbire (conversiune).
(3) Găsiți trei procedee diferite de evitare a cacofoniei din structura: „ca cristalul".
(4) Analizați morfologic și sintactic pronumele relative.
(5) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată subiectivă, al cărei element de relație să fie (pe rând) pronumele relative *„care"*, *„cine"*, *„ce"*, *„cât"*(*câtă, câți, câte*), menționând valoarea morfologică a regentului.
(6) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(7) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. drag(u) [...] era = p. nominal complet;
2. se oglindește = p. verbal;
3. dragi [...] erau = p. nom. complet;
4. mă desfătam = p. verbal;
5. dragi [...] erau = p. nom. complet;
6. luam parte = p. verbal (locuțiune verbală = *a participa*).

B

1. Dragu-mi era satul [...] cristalul = prop. principală;
2. *în care* se oglindește [...]veacuri = prop. atributivă (1);
3. Dragi-mi erau tata [...] copilărie = prop. principală;
4. *cu care* [...] mă desfătam [...] la săniuș = prop. atributivă (3);
5. Asemenea, dragi-mi erau [...] petrecerile din sat = prop. principală;
6. *la care* luam parte [...] însuflețire = prop. atributivă (5).

C

1. *cu Ozana* substantiv [...], atribut (regentul este un substantiv, *„satul"*, nu un verb sau grup verbal);
2. *ca cristalul* = substantiv [...], compl. circ. de mod (regentul este un adjectiv, *„limpede"*);
3. *tata* (1), *mama* (2), *frații* (3), *surorile* (4), *băieții* (5) = subiect multiplu (!! *„tovarășii"* nu intră în componența acestui subiect multiplu, ci în apoziția dezvoltată *„tovarășii mei din copilărie"*; vezi și cele două virgule care separă această apoziție);
4. *asemenea* = adverb [...] compl. circ. de mod;

ATENŢIE!

a) ... triunghiuri *asemenea*... = adjectiv;
b) ... vorbeşte *asemenea* altora... = prepoziţie; (vezi şi textul 57, C2).

53

I. Cine ştie carte are patru ochi. (Proverb)
II. Cine nu deschide ochii deschide punga. (Proverb)
III. Cine sapă groapa altuia cade singur în ea. (Proverb)
IV. Cine seamănă vânt culege furtună. (Proverb)
V. Trebuie să plec la şcoală.
VI. Fiecare elev trebuie să-şi pregătească zilnic lecţiile.
VII. Este necesar să păstrăm bunurile şcolii.
VIII. Este bine să asculţi totdeauna sfaturile părinţilor tăi.
IX. Desigur că şi noi venim astăzi la şcoală.
X. Probabil că mâine va ploua şi *va fi frig*.
XI. Se cuvine să fim politicoşi cu toată lumea.
XII. S-a auzit că vom face o excursie la Sinaia şi la Braşov.
XIII. Se crede că acolo ninge şi viscoleşte.
XIV. *Poate* veniţi şi voi cu noi la Sinaia.
XV. *Este de mirare* cum şi-a amintit de mine.
XVI. Este bine cum spune el.
XVII. Nu se ştie când se va reîntoarce acasă.
XVIII. Încă nu s-a aflat unde vom face următoarea excursie.

(Manual; 32)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „să-şi pregătească“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Construiţi n enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a păstra“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(2) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători), care conţin substantivul „carte“.
(3) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată subiectivă, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) pronumele (neînsoţite de prepoziţii) *„care“, „cine“, „ce“, „cât“* (*câtă, câţi...*), *„ceea ce“*, menţionând valoarea morfologică a regentului.
(4) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(5) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. ştie = p. verbal;
2. are = p. verbal;
3. nu deschide = p. verbal;
4. deschide = p. verbal
5. sapă = p. verbal;
6. cade = p. verbal
7. seamănă = p. verbal;
8. culege = p. verbal;
9. trebuie = p. verbal;
10. să plec = p. verbal;

11. trebuie = p. verbal;
12. să-şi pregătească = p. verbal
13. este necesar = p. nom. complet;
14. să păstrăm = p. verbal
15. este bine = p. nom. complet;
16. să asculţi = p. verbal;
17. desigur = p. verbal;
18. venim = p. verbal;
19. probabil = p. nom. complet;
20. va ploua = p. verbal;
21. va fi = p. verbal;
22. se cuvine = p. verbal;
23. să fim politicoşi = p. nom. complet
24. s-a auzit = p. verbal;
25. vom face = p. verbal;
26. se crede = p. verbal;
27. ninge = p. verbal;
28. viscoleşte = p. verbal;
29. poate = p. verbal;
30. veniţi = p. verbal;
31. este de mirare = p. nom. complet;
32. şi-a amintit = p. verbal;
33. este bine = p. nom. complet;
34. spune = p. verbal;
35. nu se ştie = p. verbal;
36. se va reîntoarce = p. verbal;
37. nu s-a aflat = p. verbal;
38. vom face = p. verbal.

B

1. *Cine* ştie carte = prop. subiectivă;
2. are patru ochi = prop. principală;
3. *Cine* nu deschide ochii = prop. subiectivă;
4. deschide punga = prop. principală;
5. *Cine* sapă groapa altuia = prop. subiectivă;
6. cade singur în ea = prop. principală;
7. *Cine* seamănă vânt = prop. subiectivă;
8. culege furtună = prop. principală;
9. Trebuie = prop. principală;
10. *să* plec imediat la şcoală = prop. subiectivă;
11. trebuie = prop. principală;
12. *să*-şi pregătească (fiecare elev) zilnic temele = prop. subiectivă;
13. Este necesar = prop. principală;
14. *să* păstrăm bunurile şcolii = prop. subiectivă;
15. Este bine = prop. principală;
16. *să* asculţi [...] tăi = prop. subiectivă;
17. Desigur = prop. principală;
18. *că* şi noi venim astăzi la şcoală = prop. subiectivă;
19. Probabil = prop. principală;
20. *că* mâine va ploua = prop. subiectivă;
21. **şi** [că] va fi frig = prop. subiectivă;
22. Se cuvine = prop. principală;
23. *să* fim politicoşi cu toată lumea = prop. subiectivă;
24. S-a auzit = prop. principală;
25. *că* vom face o excursie [...] Braşov = prop. subiectivă;
26. Se crede = prop. principală;
27. *că* acolo ninge = prop. subiectivă;
28. **şi** [*că*] viscoleşte = prop. subiectivă;
29. Poate = prop. principală;

30. *că* veniţi [...] la Sinaia = prop. subiectivă;
31. Este de mirare = prop. principală;
32. *cum* şi-a amintit de mine = prop. subiectivă;
33. Este bine = prop. principală;
34. *cum* spune el = prop. subiectivă;
35. Nu se ştie = prop. principală;
36. *când* se va întoarce acasă = prop. subiectivă;
37. Încă nu s-a aflat = prop. principală;
38. *unde* vom face următoarea excursie = prop. subiectivă.

C

1. *va fi frig* = predicat verbal + subiect
   (!! Subiecte: e *cald;* e *frig;* mi-e *sete;* mi-e *teamă* etc.)
2. *poate* (al 29-lea predicat) = adverb predicativ (!! nu verbul „*a putea*);
3. *este de mirare* = expresie verbală unipersonală, alcătuită din verb + prepoziţie + substantiv.

54

Însă *în cele din urmă* tot trebuia să meargă la el, ca să-i mulţumească pentru învăţătura lui Huţu şi să-i spună că, iacă, Huţu a crescut mare, ştie *mai mult decât* toţi *băieţii* din sat şi trebuie să meargă la lucru.

Îi era greu să se hotărască şi au trecut *mai multe duminici* până ce a putut să prindă destulă inimă, *mai ales* că el nu putea *să meargă cu mâna goală* şi trebuia să aştepte până ce vin strugurii pârgavi, *cea mai potrivită cinste pentru un dascăl ca Clăiţă.* [...].

Lui Huţu nu-i lipseşte decât atestatul; le are pe toate celelalte. Ar trebui să meargă la oraş, să stea doi ani, cum am stat şi eu, şi să-şi ia şi atestatul.

(Ioan Slavici; 33)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
   (2) Explicaţi cratima din structura „să-şi ia", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Precizaţi valorile cuvântului *tot* din enunţurile:
   a) A citit *tot* ce i-am dat.
   b) Filmul este frumos de *tot.*
   c) *Tot* omul speră să fie bine.
   d) La *tot* pasul întâlneşti urmele trecutului.
   e) ...tot trebuia să meargă la el...
(2) Găsiţi câte un sinonim pentru locuţiunile/expresiile: *a pune la inimă; a scoate de la inimă; a-i da inima brânci; cu tragere de inimă; (om) fără inimă; a-şi călca pe inimă; cu inimă de leu; cu inima-ndoită; (a cânta) din inimă.*
   (3) Indicaţi subiectele pentru verbele-predicat din enunţurile:
   a) Ar trebui să meargă la oraş...
   b) Cărţile acestea ar trebui citite repede.
   c) Îmi trebuiau nişte bani.

d) Cărările muntelui trebuie să fie străbătute cu atenție.
(5) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată subiectivă, al cărei element de relație să fie (pe rând) pronumele (însoțite de prepoziții) *„care“, „cine“, „ce“, „cât“ (câtă, câți...), „ceea ce“*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(6) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(7) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. trebuia = predicat verbal;
2. să meargă = p. verbal;
3. să [...] mulțumească = p. verbal;
4. să [...] spună = p. verbal;
5. iacă = p. verbal;
6. a crescut = p. verbal;
7. știe = p. verbal;
8. trebuie = p. verbal;
9. să meargă = p. verbal;
10. era greu = p. nom. complet;
11. au trecut = p. verbal;
13. a putut = p. verbal;
14. să prindă = p. verbal;
15. nu putea =p. verbal;
16. să meargă = p. verbal;
17. trebuia = p. verbal;
18. să aștepte = p. verbal;
19. vin = p. verbal;
20. nu [...] lipsește = p. verbal;
21. are = p. verbal;
22. ar trebui = p. verbal;
23. să meargă = p. verbal;
24. au stat = p. verbal;
26. să-și ia = p. verbal;

ATENȚIE!

1. *să prindă [...] inimă* = nu este locuțiune verbală;
Dovezi:
a) intercalarea posibilă a unui adjectiv, *„destulă“;*
b) posibilitatea schimbării topicii;
c) acceptarea înlocuirii substantivului *„inimă“* cu substantivul *„curaj“*
d) etc.

B

1. **Însă** [...] tot trebuia = prop. principală (!! formulă: *„a trebui“* alcătuiește singur o propoziție, cel mult cu un cuvânt de relație; aici putem socoti o excepție – care confirmă regula, de altfel – dependența adverbului *„tot“* de verbul *„a trebui“*).
2. *să* meargă la el (în cele din urmă) = prop. subiectivă intercalată (1);
3. *ca să*-i mulțumească [...] lui Huțu = prop. circ. de scop (2);
4. **și** *să*-i spună = prop. circ. de scop (2);
5. iacă = prop. principală (incidentă);
6. *că* [...] Huțu a crescut mare = prop. compl. indirectă (4);
7. [*că*] știe [...] din sat = prop. compl. directă (4);
8. **și** [*că*] trebuie = prop. compl. directă (4);
9. *să* meargă la lucru = prop. subiectivă (8);
10. Îi era greu = prop. principală;
11. *să* se hotărască = prop. subiectivă (10);

12. **şi** au trecut mai multe duminici = prop. principală;
13. *până ce* a putut = prop. circ. de timp (12);
14. *să* prindă destulă inimă, mai ales = prop. compl. directă (13);
15. *că* el nu putea = prop. circ. de cauză (14);
16. *să* meargă cu mâna goală = prop. compl. directă (15);
17. **şi** [*că*] trebuia = prop. circ. de cauză (14);
18. *să* aştepte = prop. subiectivă (17);
19. *până ce* vin strugurii [...] Clăiţă = prop. circ. de timp (18);
20. Lui Huţu nu-i lipseşte decât atestatul = prop. principală;
21. le are pe toate celelalte = prop. principală;
22. Ar trebui = prop. principală;
23. *să* meargă la oraş = prop. subiectivă (22);
24. *să* stea doi ani = prop. subiectivă (22);
25. *cum* am stat şi eu = prop. circ. de mod (24);
26. **şi** *să*-şi ia atestatul = prop. subiectivă (22).

C

1. *în cele din urmă* = locuţiune adverbială [...], compl. circ. de timp (!! regentul este „*să meargă*", nu „*trebuia*");
2. *mai mult* = adverb [...] gradul comparativ de superioritate [...], compl. circ. de mod;
3. *decât* [...] *băieţii* = substantiv [...], acuzativ (are prepoziţia simplă „*decât*") [...], compl. circ. de mod:
4. *mai multe* = adjectiv [...], atribut adjectival;
5. *duminici* = substantiv [...] nominativ [...], subiect;
6. *mai ales* = locuţiune adverbială (= îndeosebi; !! nu este adverb sau adjectiv la gradul comparativ şi nici nu alcătuieşte un element de relaţie cu conjuncţia „*că*");
7. *să meargă* + *cu mâna goală* = verb + locuţiune adverbială;
8. *cea mai potrivită cinste pentru un dascăl ca Clăiţă* = apoziţie dezvoltată (!! se poate face analiza morfosintactică a celor patru elemente componente, dar cu specificaţia pentru funcţia sintactică:... „*în cadrul* apoziţiei dezvoltate"; ex. „*pentru un dascăl*" = substantiv [etc., etc.], f. sint. de atribut subst. prepoziţional în cadrul apoziţiei dezvoltate...).

ATENŢIE!

a) cercetaţi: ...“*la oraş, să stea*“...; dacă autorul n-ar fi pus această virgulă, care ar fi felul prop. a 23-a şi a 25-a?

55

Mare de inimă, dar de gură şi mai mare, părintele Duhu nu se învrednicise de o viaţă mai bună; dar se vede că nici poftea el una ca asta, de vreme ce nu-şi astâmpăra gura către mai-marii săi, măcar *să*-l *fi picat cu lumânarea*.

(Ion Creangă; 33)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.

C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „mai-marii săi“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți câte un sinonim pentru adjectivul „mare“ sau pentru expresiile /locuțiunile în componența cărora intră:
a) „*Mare de inimă*..., părintele Duhu nu se învrednicea...“
b) – Acum ești *mare*, băiete, știi ce faci!
c) *Se dă* și el *mare*, cu mașina pe care o are.
d) La spectacol, au venit *cu mic, cu mare*!
e) – *Ești mare*, dacă ai reușit să rezolvi problema asta!
(2) Construiți enunțuri cu trei valori morfologice diferite ale cuvântului „*greu*“.
(3) Exemplificați, prin enunțuri potrivite, sensul propriu (de bază/secundar) și sensul figurat, metaforic, al substantivului „inimă“.
(4) Analizați subiectele exprimate din enunțurile:
a) Ai casei sunt plecați.
b) La film au venit și dintre colegii mei.
c) – Să mergem cu toții la acest spectacol!
d) – Cât de frig este în camera aceasta!
(5) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată subiectivă, al cărei element de relație să fie (pe rând) adverbele „când, „unde“, „cum“, „*cât*“(menționând valoarea morfologică a regentului).
(6) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(7) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. nu se învrednicise = p. verbal;
2. se vede = p. verbal;
3. poftea = p. verbal;
4. nu-și astâmpără = p. verbal;
5. să [...] fi picat = p. verbal.

B

1. Mare de inimă [...] nu se învrednicise de o viață mai bună = prop. principală;
2. **dar** se vede = prop. principală;
3. *că* nici poftea el una ca asta = prop. subiectivă (2);
4. *de vreme ce* nu-și astâmpăra gura [...] săi = prop. circ. de cauză (4);
5. *măcar să*-l fi picat cu lumânarea = prop. circ. concesivă (4).

C

1. *mare* = adjectiv [...] compl. concesiv (!! deși nu se studiază în cls. V-VIII, observați: *...chiar dacă era mare de inimă*[1]*/părintele...*[2]/= prop. concesivă);
2. *de inimă* = substantiv [...], compl. indirect;
3. *să* [...] *fi picat cu lumânarea* = nu este locuțiune; (dovada: 1. *să-i fi picat cu ceară;* 2. *cu lumânarea să-l fi picat;* 3. *să-l fi ars cu lumânarea* etc. deci: topica și înlocuirea sinonimelor).

56 Omul harnic trebuie să-şi organizeze din timp activitatea.
Cineva trebuie să facă şi lucrul acesta.
Ileana ar fi trebuit să plece ieri la bunica ei.
Ilie va trebui să meargă după-masă la bibliotecă.

(Manual; 33)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „să-şi organizeze", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a merge", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(2) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători), care conţin substantivul/adjectivul „harnic".
(3) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată subiectivă, al cărei element de relaţie să fie (pe rând (pronumele nehotărâte *„oricare", „oricine", „orice", „oricât"(„oricâtă", „oricâţi"...),* menţionând valoarea morfologică a regentului.
(4) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie.
(5) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. trebuie = p. verbal;
2. să-şi organizeze = p. verbal;
3. trebuie = p. verbal;
4. să facă = p. verbal;
5. ar fi trebuit = p. verbal;
6. să plece = p. verbal;
7. va trebui = p. verbal;
8. să meargă = p. verbal.

B

1. trebuie = prop. principală;
2. *să*-şi organizeze (omul harnic) din timp activitatea = prop. subiectivă;
3. trebuie = prop. principală;
4. *să* facă (cineva) şi lucrul acesta = prop. subiectivă;
5. ar fi trebuit = prop. principală;
6. *să* plece (Ileana) ieri la bunica ei = prop. subiectivă;
7. va trebui = prop. principală;
8. *să* meargă (Ilie) după-masă la bibliotecă = prop. subiectivă.

C

1. *cineva* = pronume nehotărât, nominativ, subiect.

57 Apele curg *la vale*, munţii urcă spre cer, culorile lumii sunt vii, iar zvonurile ei clare. Mestecenii ard, *asemeni unor lumânări* albe, enorma catedrală a pădurilor.

(*Geo Bogza; 35*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale adjectivului „viu", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(2) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „apă".

A

1. curg = p. verbal;
2. urcă = p. verbal;
3. sunt vii = p. nom. complet;
4. [sunt] clare = p. nom. complet (cu verbul copulativ subînţeles);
5. ard = p. verbal;

B

1. Apele curg la vale = prop. principală;
2. munţii urcă spre cer = prop. principală;
3. culorile lumii sunt vii = prop. principală;
4. *iar* zvonurile ei [sunt] clare = prop. principală;
5. Mestecenii ard [...] a pădurilor = prop. principală.

C

1. *la vale* = substantiv [...], acuzativ (are prepoziţia simplă „*la*"), compl. circ. de loc;
2. *asemeni* = prepoziţie simplă, cere cazul dativ, fără f. sint. (vezi textul 52, C4);
3. *asemeni unor lumânări* = substantiv [...] articulat (are articolul nehotărât proclitic „*unor*") [...], dativ (are prepoziţia simplă „*asemeni*"), compl. circ. de mod.

D

1. virgula 1 = desparte propoziţii identice (principale);
2. virgula 2 = desparte propoziţii identice (principale);
3. virgula 3 = înaintea conjuncţiei adversative „*iar*"; desparte două propoziţii identice.
4. virgulele 4 + 5 = utilizate de autor din motive stilistice, pentru a evidenţia ideea exprimată prin complementul cuprins între virgule.

58 Ţara noastră este frumoasă şi bogată. Ea are un relief foarte variat. Câmpiile sunt mănoase, dealurile sunt plantate cu viţă-de-vie şi pomi fructiferi. Munţii sunt împăduriţi până la mari înălţimi. Pe platourile munţilor sunt păşuni întinse şi ierburi de toate felurile.

Râurile sunt limpezi şi pline de peşte. Cursurile unor râuri sunt captate şi folosite pentru construirea de hidrocentrale.

Fireşte că astăzi numărul hidrocentralelor nu este destul de *mare*, dar desigur că *peste câţiva ani* ele vor fi mult mai numeroase. Poate că şi unii dintre voi veţi deveni constructori de hidrocentrale.

E bine să ne cunoaştem ţara, s-o iubim şi să muncim pentru înflorirea ei.
Este vai de omul lipsit de simţul răspunderii!

(Manual; 35)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „s-o iubim", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Identificaţi în text adjectivele care nu pot avea grade de comparaţie.
(2) Arătaţi cum s-a format gradul de comparaţie superlativ absolut al adjectivului „frumoasă" din enunţurile:
a) Ţara noastră este foarte frumoasă.
b) Cartea aceasta este mult prea frumoasă, aşa încât trebuie să o cumperi!
c) La asfinţit, Delta părea nespus de frumoasă.
d) Nemaipomenit de frumoasă, pădurea se întindea până departe.
e) Din cale-afară de frumoasă, floarea era admirată de toţi.
f) Atât de frumoasă era, încât te fascina!
g) Cât de frumoasă este iarna la Sinaia!
h) Ana este o frumuseţe de fată.
i) – Te pomeneşti că este frumoasa frumoaselor!
j) Toamna aceasta e frumoasă cum n-am mai văzut!
k) A avut o nuntă frumoasă-frumoasă, ca-n poveşti!
l) Marea e mai mult decât frumoasă, e superfrumoasă.
m) Pictura era frumoaaaasă!
(3) Precizaţi valoarea morfologică şi funcţia sintactică a cuvântului „poate" din enunţurile:
a) Cine *poate* oase roade, cine nu, nici carne moale!
b) *Poate* că nu va întârzia prea mult.
c) *Poate* va ploua în curând!
d) Se *poate* întâmpla să greşească.
e) Va veni, *poate*, şi mâine.

A

1. este frumoasă şi bogată = predicat nom. complet (cu nume predicativ multiplu);
2. are = p. verbal;
3. sunt mănoase = p. nom. complet;
4. sunt plantate = p. verbal;
5. sunt împădurite = p. verbal;
6. sunt = p. verbal;
7. sunt limpezi şi pline = p. nom. complet (cu nume predicativ multiplu);
8. sunt captate = p. verbal;
9. [sunt] folosite = p. verbal;
10. fireşte = p. verbal;
11. nu este [...] mare = p. nom. complet;
12. desigur = p. verbal;
13. vor fi [...] mai numeroase = p. nom. compl.;
14. poate = p. verbal;
15. veţi deveni constructori = p. nom. complet;
16. e bine = p. nom. complet;
17. să [...] cunoaştem = p. verbal;
18. s(ă) [...] iubim = p. verbal;
19. să muncim = p. verbal.
20. este vai = p. nominal complet

ATENȚIE!

a) *sunt mănoase* = predicat nominal complet; dar *sunt plantate* = p. verbal (diateza pasivă);

b) *sunt captate și folosite* = două predicate verbale, deși auxiliarul nu apare decât la primul participiu;

c) *poate* = p. verbal (adverb predicativ, nu verbul „*a putea*").

B

1. Țara noastră este frumoasă și bogată = prop. principală;
2. Ea are un relief foarte variat = prop. principală;
3. Câmpiile sunt mănoase = prop. principală;
4. Dealurile sunt plantate [...] fructiferi = prop. principală;
5. Munții sunt împăduriți [...] înălțimi = prop. principală;
6. Pa platourile munților sunt pășuni [...] felurite = prop. principală;
7. Râurile sunt limpezi și pline de pește = prop. principală;
8. Cursurile unor râuri sunt captate = prop. principală;
9. **și** [sunt] folosite = prop. principală;
10. Firește = prop. principală;
11. *că* [...] nu este destul de mare = prop. subiectivă;
12. **dar** desigur = prop. principală;
13. *că* [...] vor fi mult mai numeroase = prop. subiectivă;
14. Poate = prop. principală;
15. *că* [...] veți deveni constructori de hidrocentrale = prop. subiectivă;
16. E bine = prop. principală;
17. *să* ne cunoaștem țara = prop. subiectivă;
18. *s-o* iubim = prop. subiectivă;
19. **și** să muncim pentru înflorirea ei = prop. subiectivă;
20. Este vai de omul [...] răspunderii! = prop. principală (exclamativă).

C

1. [destul de] *mare* = adjectiv [...], nume predicativ;
2. *peste* [...] *ani* = substantiv [...], compl. circ.de timp;
3. *câțiva* = adjectiv pronominal nehotărât [...], atribut adjectival.

59

Arabii au dovedit că *uneori a modifica înseamnă a crea...*

(*Petru Comarnescu; 36*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.

B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.

C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.

D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).

E. (1) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a crea", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.

(2) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată predicativă, al cărei element de relație să fie (pe rând) conjuncțiile „*că*", „*să*", „*dacă*", „*de*", menționând valoarea morfologică a regentului.

(3) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie.
(4) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. au dovedit = p. verbal; 2. înseamnă a crea = p. nom. complet

B

1. Arabii au dovedit = prop. principală;
2. *că* uneori a modifica înseamnă a crea = prop. compl. directă.

C

1. *uneori* = adverb de timp, simplu, compl. circ. de timp;
2. *a modifica* = verb [...], infinitiv [...], subiect;
3. *înseamnă* = verb [...], copulativ [...], f. sint. de jumătate din predicatul nominal (cealaltă jumătate fiind numele predicativ „a crea“);
4. *a crea* = verb [...], infinitiv [...], nume predicativ (sau: jumătate din predicatul nominal, cealaltă jumătate fiind verbul copulativ „*înseamnă*“);
5. extensia pentru 2 și 1: *...să modificăm[1]/înseamnă [2]/să creăm...[3]*/= subiectivă + principală + predicativă.

60 Emil nu mai este *cum* îl știai tu anul trecut.
Dacă nu zice nimic înseamnă că este de părerea noastră.
Cine se scoală de dimineață înseamnă că are o zi întreagă pentru învățat.
Datoria lui era să ne anunțe plecarea din București.
Am să fiu ce am fost totdeauna.
Astăzi vremea nu mai este cum era ieri.
Întrebarea este cui să mă adresez acum.
Ai ajuns *de* trezești admirația tuturor.

(Manual; 39)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E. (1) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a ajunge“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(2) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „zi/ziuă“.
(3) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată predicativă, al cărei element de relație să fie (pe rând) pronumele interogativ-relative (neînsoțite de prepoziții) *„care“, „cine“, „ce“, „cât“ („câtă“, „câți“...), „ceea ce“*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(4) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie.
(5) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. nu [...] este = p. nom. incomplet;
2. ştiai = p. verbal;
3. nu zice = p. verbal;
4. înseamnă = p. nom. incomplet;
5. este de părerea = p. nom. complet;
6. se scoală = p. verbal;
7. înseamnă = p. nom. incomplet;
8. are = p. verbal;
9. era = p. nom. incomplet;
10. să [...] anunţe = p. verbal;
11. am să fiu = p. nom. incomplet;
12. ce am fost = p. nom. complet;
13. nu [...] este = p. nom. incomplet;
14. cum era = p. nom. complet;
15. este = p. nom. incomplet;
16. să mă adresez = p. verbal;
17. ai ajuns = p. nom. incomplet;
18. trezeşti = p. verbal.

ATENŢIE!

1. *este de părerea* = expresie verbală (vezi valorile verbului „*a fi*"); prin metoda algoritmică – pas cu pas sau prin eliminare – vom vedea că nu avem argumente suficiente pentru a-l declara nici predicativ, nici copulativ, nici unipersonal, nici auxiliar, deci – component de locuţiune, expresie verbală);
2. *ce + am fost* = pronume relativ, nume predicativ + verb copulativ, jumătate din predicatul nominal complet; demonstraţie pentru funcţia sintactică a pronumelui „ce");
3. *Cum + era* = adverb relativ, nume predicativ + verb copulativ, jumătate din predicatul nominal complet.

B

1. Emil nu mai este = prop. principală;
2. *cum* îl ştiai tu anul trecut = prop. predicativă;
3. *Dacă* nu zice nimic = prop. subiectivă (4);
4. înseamnă = prop. principală;
5. *că* este de părerea noastră = prop. predicativă (4);
6. *Cine* se scoală de dimineaţă = prop. subiectivă;
7. înseamnă = prop. principală;
8. *că* are o zi întreagă pentru învăţat = prop. predicativă;
9. Datoria lui era = prop. principală;
10. *să ne* anunţe plecarea din Bucureşti = prop. predicativă;
11. Am să fiu = prop. principală;
12. *ce*-am fost totdeauna = prop. predicativă;
13. Astăzi vremea nu mai este = prop. principală;
14. *cum* era ieri = prop. predicativă;
15. Întrebarea este = prop. principală;
16. *cui* să mă adresez acum = prop. predicativă;
17. Ai ajuns = prop. principală;
18. *de* trezeşti admiraţia tuturor = prop. predicativă.

ATENŢIE!

dacă elementul regent „*ai ajuns*" ar fi avut nume predicativ, propoziţia a XVIII-a ar fi fost consecutivă.

C

1. *cum* (din prop. 1) = adverb relativ [...], compl. circ. de mod (la nivel academic se numește element predicativ suplimentar, ceea ce înseamnă că, la același nivel, verbul regent „*știai*" este semicopulativ);
2. *de* (trezești) = conjuncție (= *încă, că, să*), simplă, subordonatoare (deși include o valoare consecutivă, nu dă o astfel de valoare propoziției pe care o introduce, datorită valorii copulative – mai puternice – a verbului regent „*ai ajuns*"), fără f. sint.

61 Las' mamă, că lumea asta nu-i numai cât se vede *cu ochii*, zicea bădița Vasile *mângâind-o*.

(Ion Creangă; 40)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „mângâind-o", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Precizați diateza verbului „a vedea" din enunțurile:
a) *Nu-și* mai *vede* capul de treburi.
b) *A văzut* ce s-a întâmplat.
c) Muntele *se vedea* ca prin ceață.
d) Spectacolul trebuie *văzut* cu mare atenție.
e) Numai pe sine *nu se vede* cum este!
(2) Indicați valorile morfologice ale lui „*i*" (unde este cazul, arătați și funcția sintactică îndeplinită):
a) „Ce mi-*i* Tanda, ce mi-*i* Manda!"
b) Substantivul articulat „copiii" se scrie corect cu trei „*i*" .
c) Dă-*i* bătaie la lucru, că ne apucă seara!
d) Citește-*i* și ei ce-ai scris aici!
e) Mihnea *I.* Popescu este colegul meu.
(3) Identificați subiectele în textul dat.
(4) Marcați accentul corect în cuvintele: *numai,.ochii.*
(5) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată predicativă, al cărei element de relație să fie (pe rând) pronumele interogativ-relative (însoțite de prepoziții) *„care", „cine", „ce", „cât" („câtă", „câți"...)* , *„ceea ce"*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(6) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(7) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. las' = p. verbal;
2. nu-i = p. verbal;
3. se vede = p. verbal;
4. zicea = p. verbal;

B

1. Las', mamă = prop. principală;
2. *că* lumea asta nu-i = prop. circ. de cauză (1);
3. numai *cât* se vede cu ochii = prop. predicativă (2);
4. zicea bădiţa Vasile mângâind-o = prop. principală (independentă).

C

1. *cu ochii* = substantiv [...], compl. indirect (la nivel academic se numeşte compl. instrumental).
2. *mângâind* = verb [...] gerunziu [...], compl. circ. de timp (dovada: ...*zicea*[1]/*în timp ce o mângâia*...[2]/= prop. circ. de timp).

D

1. apostroful = marchează căderea unei litere din corpul cuvântului;
2. virgula (2+3) = separă un substantiv în vocativ;
3. virgula (3) = desparte o propoziţie circ. de cauză de regenta ei;
4. virgula (4) = separă o propoziţie principală independentă;
5. punctul = marchează sfârşitul unei fraze în care elementul esenţial este o propoziţie enunţiativă.

62

Îi părea că toată lumea îl ştie, îl cunoaşte şi se întreabă cum adecă să fie el îmbrăcat *în hainele* dascălului Clăiţă şi să umble la şcoală *tot* cu domnişorii.

(Ioan Slavici; 40)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Precizaţi felul predicatelor din enunţurile:
a) Părea convins că totul merge bine.
b) Mi-ar părea bine să plouă.
c) Pare ciudat ceea ce s-a întâmplat.
d) Argumentul tău se pare că nu e prea convingător.
e) „Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă".
(2) Indicaţi felul subordonatelor care au ca regent verbul „a părea".
(3) Găsiţi câte un sinonim pentru locuţiunile/expresiile: *a-şi lua lumea în cap, câtu-i lumea, (om) de lume, a-şi pune lumea în cap, a da ochii cu lumea, a veni pe lume, a se duce în lume.*
(4) Subliniaţi verbul potrivit ca sens din enunţurile:
a) El nu se ştie /se cunoaşte vinovat cu nimic.
b) Voi doi vă ştiţi /vă cunoaşteţi încă din copilărie.
c) După cum ştiţi /cunoaşteţi, astăzi vom învăţa mai multe despre atom.
(5) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată predicativă, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) adverbele interogativ-relative (neînsoţite de prepoziţii) *„când", „unde", „cum", „cât"* menţionând valoarea morfologică a regentului.
(6) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).

(7) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. părea = p.verbal;
2. știe = p. verbal;
3. cunoaște = p. verbal;
4. se întreabă = p. verbal;
5. să fie [...] îmbrăcat = p. nom. complet;
6. să umble = p. verbal.

B

1. Îi părea = prop. principală;
2. *că* toată lumea îl știe = prop. subiectivă (1);
3. [*că*] îl cunoaște = prop. subiectivă (1);
4. și [*că*] se întreabă = prop. subiectivă (1);
5. *cum* adecă să fie el îmbrăcat în hainele dascălului Clăiță = prop. compl. indirectă (4);
6. **și** [*cum*] să umble la școală tot cu domnișorii = prop. compl. indirectă (4)

ATENȚIE!

a) Îi părea¹/*că îl știe...*²/= prop. subiectivă;
b) El părea ¹/*că știe lumea...*²/= prop. predicativă;
c) I se părea¹/*că îl știe...*²/= prop. subiectivă.

C

1. *în hainele* = substantiv [...], compl. indirect (!! nu este compl. circ. de mod);
2. *tot* = adverb de mod, simplu, compl. circ. de mod.

63

Era adevărat că acest sergent nu încetase să se arate vesel *de când* venise (doar de câteva zile, *înainte deci* de evenimentele de ieri), dar poate că ar fi fost cazul ca tocmai evenimentele de ieri să-l fi pus și pe el *nițel* pe gânduri [...]. Una din condițiile puse vechiului aliat era ca acesta să depună armele și să se retragă. [...]

Chestia mai supărătoare e că, dacă aceștia distrug bateria, se duc pe urmă cu avioanele și [...] ineacă țara *în sânge*.

(Marin Preda; 41)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu, o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „să-l fi pus“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Arătați ce modificări morfologice și sintactice apar în textele de mai jos, prin apariția adverbului de mod „mai“:
a) „...venise (doar de câteva zile, înainte deci de evenimentele de ieri).. .“;
b) „...venise (doar de câteva zile, mai înainte deci de evenimentele de ieri)...“.
(2) Subliniați cuvintele din text, provenite din alte părți de vorbire (conversiune).
(3) Găsiți locuțiunile/expresiile frazeologice și precizați-le valoarea morfologică și funcția sintactică în context.
(4) Analizați (sintactic și morfologic) subiectele exprimate din textul dat.
(5) Selectați numele predicative din text; menționați: (a) prin ce sunt exprimate (sau denumirea morfologică a acestora) și (b) elementul regent al fiecăruia.

(6) Faceți extensia fiecărui nume predicativ, de la cerința precedentă, menționând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.
(7) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată predicativă, al cărei element de relație să fie (pe rând) pronumele *„oricare“*, *„oricine“*, *„orice“*, *„oricât“(„câtă“, „câți“...)* , menționând valoarea morfologică a regentului.
(8) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(9) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. era adevărat = p. nom. complet;
2. nu încetase = p. verbal;
3. să se arate vesel = p. nom. complet;
4. venise = p. verbal;
5. poate = p. verbal;
6. ar fi fost = p. verbal;
7. să [...] fi pus [...] pe gânduri = p. verbal;
8. era = p. nom incomplet;
9. să depună = p. verbal;
10. să se retragă = p. verbal;
11. e = p. nom. incomplet;
12. distrug = p. verbal;
13. se duc = p. verbal;
14. îneacă = p. verbal.

ATENȚIE!
Urmăriți cu atenție aceste patru predicate:
a) (1) *era adevarat* = expresie verbală unipersonală (deci va cere o propoziție subiectivă);
b) (2) *să se arate vesel* = verb copulativ (= *să pară; = să devină*) + nume predicativ;
c) (3) *ar fi fost* (cazul) = p. verbal + subiect în nominativ;
d) (4) *să fi pus pe gânduri* = locuțiune verbală (= *să fi îngândurat).*

B

1. Era adevărat = prop. principală;
2. *că* acest sergent nu încetase = prop. subiectivă (1);
3. *să* se arate vesel = prop. completivă directă (2);
4. *de când* venise [...] de ieri = prop. circ. de timp (3);
5. **dar** poate = prop. principală;
6. *că* ar fi fost cazul = prop. subiectivă (5);
7. *ca* tocmai evenimentele de ieri *să*-l fi pus și pe el pe gânduri = prop. atributivă (6);
8. Una din condițiile puse vechiului aliat era = prop. principală;
9. *ca* acesta să depună armele = prop. predicativă (8);
10. **și** *să* se retragă = prop. predicativă (8);
11. Chestia mai supărătoare e = prop. principală;
12. *dacă* aceștia distrug bateria = prop. circ. condițională (13);
13. *că* se duc pe urmă cu avioanele = prop. predicativă (11);
14. **și** [*că*] îneacă țara în sânge = prop. predicativă (11);

ATENȚIE!
a) prop. a IV-a are regent întregul grup verbal;
b) prop. a VII-a are regent doar substantivul din grupul verbal; iată și contragerea: *...ar fi fost cazul de a pune pe...;*

c) la despărţirea în propoziţii: „*că*" şi „*dacă*" sunt elemente subordonatoare, separate, deci fiecare va introduce o altă propoziţie (a XII-a, respectiv a XIII-a).

C

1. *de când* = locuţiune adverbială relativă (alcătuită din prepoziţia „*de*" şi de adverbul „*când*"), f. sint. de element de relaţie);
2. *înainte* [...] *de evenimentele* = substantiv [...], acuzativ (are locuţiunea prepoziţională „*înainte de*"), f. sint. de compl. circ. de timp;
3. *deci* = conjuncţie coordonatoare, simplă, conclusivă, fără f. sint.;
4. *niţel* = adverb de mod, simplu, compl. circ. de mod; (!!...*niţel* unt...; ...*niţei* oameni... etc. = adjectiv).
5. *în sânge* = substantiv [...], compl. indirect (!! „în sânge" nu exprimă nici o modalitate şi nici un loc pentru acţiunea de a îneca; deci...).

64 Rămăşiţele templelor, basilicelor, apeductelor, băilor dau *şi* astăzi puternică *dovadă* de cultura cea mare în care ajunsese Dacia sub romani.

(*Nicolae Bălcescu*; 42)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „să-l fi pus", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Construiţi n enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „dovadă", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(2) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul/verbul „a da".
(3) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată atributivă, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) conjuncţiile (loc. conjuncţionale) *„că", „să", „ca să", „dacă", „de" („şi dacă"),* menţionând valoarea morfologică a regentului.
(4) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(5) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

a. dau = p. verbal
b. ajunsese = p. verbal

ATENŢIE!
1) dau dovadă = nu constituie locuţiune verbală; argument: substantivul „dovadă" acceptă determinări.
2) ajunsese = nu este verb copulativ; dovadă: nu acceptă cel puţin două argumente pentru valoare copulativă.

B

1. Rămășițele [...] dau și astăzi puternică dovadă de cultura cea mare = prop. principală;
2. în care ajunsese Dacia sub romani = prop. atributivă (1).

C

1. *și* = (semi)adverb [...], fără f. sint.
2. *dovadă* = substantiv [...], acuzativ, f. sint. de complement direct

65 Amintiri crâncene răscoliră deodată mintea și sufletul lui Tudor. Cu ochii încruntați cetea necontenit slovele mari *de pe crucea* tatălui său, și-i veni în minte *dintr-o dată* dintre icoanele *înnegurate de uitare chipul* palid, stropit de sânge, al unui oștean mort. Acela era tatăl său. Și ciolanele lui se odihneau *înainte-i*, sub pământ.

(Mihail Sadoveanu; 42)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „înainte-i", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Arătați felul atributelor din text și cazul gramatical în care se află.
(2) Subliniați adjectivele fără grad de comparație.
(3) Identificați cuvintele derivate și stabiliți elementele din care sunt formate (rădăcină/radical, sufixe, prefixe).
(4) Găsiți câte un sinonim pentru locuțiunile/expresiile: *a-i sta mintea-n loc, a-și pune mintea la contribuție, a-i trece prin minte, a-i merge mintea, a-i sta mintea (la ceva), ținere de minte, (om) cu minte/fără minte, a-și pierde mințile, a da în mintea copiilor, a-i veni mintea la cap.*
(5) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată atributivă, al cărei element de relație să fie (pe rând) pronumele interogativ-relative (neînsoțite de prepoziții) *„care", „cine", „ce", „cât" („câtă", „câți"...), „ceea ce"*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(6) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(7) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. răscoliră = predicat verbal;
2. cetea = p. verbal;
3. veni = p. verbal;
4. era tatăl = p. nom. complet;
5. se odihneau = p. verbal.

B

1. Amintiri crâncene răscoliră [...] Tudor = prop. principală;
c. Cu ochii încruntați cetea [...] tatălui său = prop. principală;
3. și-i veni în minte [...] unui oștean mort = prop. principală;

4. Acela era tatăl său = prop. principală;
5. Şi ciolanele lui se odihneau înainte-i, sub pământ = prop. principală.

C

1. *de pe crucea* = substantiv [...], atribut subst. prepoziţional;
2. *dintr-o dată* = locuţiune adverbială [...], compl. circ. de mod;
3. *înnegurate* = verb [...] participiu [...], atribut adjectival;
4. *de uitare* = substantiv [...], compl. de agent (are şi nuanţă cauzală);
5. *chipul* = substantiv [...], nominativ [...], subiect;
6. *înainte-i* = pronume personal, forma iniţială „*el*", persoana a III-a singular, genul masculin, cazul dativ posesiv (are prepoziţia simplă „*înainte*"), compl. circ. de loc.
   a) *eu + tu; noi + voi* nu au forme de genitiv;
   b) au gen doar pronumele de persoana a III-a (*el-ea; ei-ele*).

D

1. *palid, stropit de sânge, al ...* = cele două virgule separă o construcţie participială; prima virgulă are şi rolul de a despărţi două atribute;
2. *înainte-i, sub pământ* = virgula separă două cuvinte cu aceeaşi funcţie sintactică (compl. circ. de loc).

66 În sala de ospeţe, *ce* răsunase altădată de glasuri şi cântece voioase, se adunaseră la sfat marele *preot, căpeteniile* de oaste *şi Dapix.*

Dapix, ce era rege în vremea aceea *peste geţi*, era un om nu prea înalt, însă *voinic peste măsură.*

(Alexandru Mitru; 45)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiţi câte un sinonim neologic pentru cuvintele: *ospeţe, sfat, căpetenie, oaste.*
   (2) Precizaţi cazul gramatical al atributelor substantivale şi adjectivale din textul dat.
   (3) Construiţi enunţuri cu alte valori morfologice ale cuvântului „*ce*", decât cele din text.
   (4) Formaţi familia lexicală a adjectivului „înalt".
   (5) Selectaţi atributele, din text; menţionaţi: (a) prin ce sunt exprimate (sau denumirea morfologică a acestora) şi (b) elementul regent al fiecăruia.
   (6). Faceţi extensia fiecărui atribut, de la cerinţa precedentă, menţionând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.
   (7) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată atributivă, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) pronumele interogativ-relative (însoţite de prepoziţii) „*care*", „*cine*", „*ce*", „*cât*" *(câtă, câţi...)*, „*ceea ce*", menţionând valoarea morfologică a regentului.
   (8) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
   (9) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. răsunase = p. verbal;
2. se adunaseră = p. verbal;
3. era rege = p. nom. complet;
4. era un om = p. nom. complet.

B

1. *ce* răsunase altădată de glasuri [...] voioase = prop. atributivă (intercalată);
2. În sala de ospețe [...] se adunaseră [...] și Dapix = prop. principală;
3. *ce* era rege în vremea aceea peste geți = prop. atributivă (intercalată);
4. Dapix [...] era un om nu prea înalt, însă voinic peste măsură = prop. principală.

C

1. *ce* = pronume relativ [...], subiect;
2. *preot, căpeteniile și Dapix* = subiect multiplu;
3. *peste geți* = substantiv [...], atribut subst. prepozițional;
4. *voinic* = adjectiv [...], atribut adjectival (!! nu este nume predicativ; regentul său este „*un om*");
5. *peste măsură* = locuțiune adverbială [...], compl. circ. de mod.

ATENȚIE!

a) (era) *voinic peste măsură* = adjectiv [...] gradul pozitiv + compl. circ. de mod (la nivel academic se numește compl. consecutiv; dovada: *...era voinic*[1]/*încât întrecea măsura...*[2]/); dă nuanță de superlativ adjectivului);
b) (era) *peste măsură de voinic* = adjectiv [...] gradul superlativ.

D

1. virgula (1+2) – separă o propoziție intercalată (atributivă);
2. virgula (4+5) – idem.
3. circula (3) – desparte două cuvinte cu aceeași f. sint. (aici elemente ale subiectului multiplu);
4. circula (6) – înaintea conjuncției adversative „*însă*";
5. punctul (7) – marchează sfârșitul unei fraze în care elementul esențial este o propoziție enunțiativă.

67

Și, după mintea ce-o aveam, *ne-am fi întors înapoi chiar atunci, de* nu eram dați în seama lui moș Luca, *de care* ne rușinam ca și de părinții noștri.

(Ion Creangă; 45)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „ce-o aveam", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Explicați ce sens au locuțiunile/expresiile subliniate:
a) Trebuie *să dai înapoi* cartea împrumutată.
b) După ce i-a mers bine atât timp, acum *dă înapoi*.
c) Cândva, mi-a promis asta, dar acum *dă înapoi*.

(2) Comparați enunțurile de mai jos și arătați modificările morfologice și sintactice care apar:
a) „...de nu eram dați în seama lui moș Luca...“.
b) ...de nu eram dați în seama moșului Luca...
c) ...de nu eram dați în seamă lui moș Luca...
(3) Precizați valorile morfologice din text ale cuvintelor: *„și“, „de“.*
(4) Construiți enunțuri cu alte valori morfologice ale acestor cuvinte.
(5) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată atributivă, al cărei element de relație să fie (pe rând) adverbele interogativ-relative (neînsoțite de prepoziții) *„când“, „unde“, „cum“, „cât“,* menționând valoarea morfologică a regentului.
(6) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(7) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. aveam = predicat verbal;
2. ne-am fi întors = p. verbal;
3. nu eram dați în seama = p. verbal; (locuțiune verbală);
4. ne rușinam = p. verbal.

B

1. *ce*-o aveam = prop. atributivă (intercalată; 2);
2. **Și**, după mintea [...] ne-am fi întors înapoi chiar atunci = prop. principală;
3. *de* nu eram dați în seama lui moș Luca = prop. circ. condițională (2);
4. *de care* ne rușinam ca și de părinții noștri = prop. atributivă (3).

C

1. *ne-am fi întors* = verb [...], diateza reflexivă, modul condițional-optativ, timpul perfect [...], predicat verbal;
2. *înapoi chiar atunci* = adverb + adverb + adverb; se analizează separat;
3. *de* = conjuncție subordonatoare, simplă, semispecializată (= *dacă*), fără f. sint.;
4. *de care* = pronume relativ [...] acuzativ [...], compl. indirect.

68 *Îi* plăcea să bată și nu știa să mai adauge nimic la asta, care să facă *cu putință* conviețuirea cu soldații. *Îi* bătea și nu-i ieșea din gură *nici un* cuvânt care să-l justifice față de trupă și față de el însuși, cum ar fi de pildă ideea că armata e o școală a asprimii și a încercărilor grele, *menită* să facă *din tinerii* cruzi care îi erau încredințați soldați cu inima de piatră și cu voința călită, cum spuneau ceilalți ofițeri.

(Marin Preda; 47)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „nu-i ieșea“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Subliniați formele verbale corecte din enunțurile:
a) Îmi va place/plăcea să cânt.

b) Nu mi-ar place/plăcea să dansez astfel.
c) Dacă aş displace/displăcea colegilor mei, aş fi tare mâhnit.
d) Nu place/plăcea ceea ce nu trebuie să faci!
e) Nu mi-ar displace/displăcea să am o asemenea casă!
(2) Explicaţi de ce sunt pleonastice formulările:
a) E dificilă convieţuirea împreună cu cineva cu care nu te înţelegi.
b) Chiar el însuşi a promis că va veni la timp!
c) Armata e o şcoală de instrucţie şi educaţie pentru toţi tinerii.
d) Asprimea dură a cuvintelor cu care fusese dojenit îl marcase în mod vizibil.
e) Vom da o pildă exemplară prin dezaprobarea unei asemenea atitudini.
(3) Arătaţi cum s-au format cuvintele: convieţuirea, însuşi, încredinţaţi, asprimii, ceilalţi.
(4) Identificaţi în text locuţiunile/expresiile frazeologice şi precizaţi-le valoarea morfologică şi funcţia sintactică.
(5) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată atributivă, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) loc. adverbiale interogativ-relative *„de când"*, *„de unde"*, *„de cum" „de cât"*, menţionând valoarea morfologică a regentului.
(6) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(7) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. plăcea = p. verbal;
2. să bată = p. verbal;
3. nu ştia = p. verbal;
4. să [...] adauge = p. verbal;
5. să facă = p. verbal;
6. bătea = p. verbal;
7. nu [...] ieşea = p. verbal;
8. să justifice = p. verbal;
9. cum ar fi = p. nom. complet;
10. e o şcoală = p. nom. complet;
11. să facă = p. verbal;
12. erau încredinţaţi = p. verbal;
13. spuneau = p. verbal;

B

1. Îi plăcea = prop. principală;
2. *să* bată = prop. subiectivă (1);
3. **şi** nu ştia = prop. principală;
4. *să* mai adauge nimic la asta = prop. compl. directă (3);
5. *care* să facă cu putinţă convieţuirea cu soldaţii = prop. atributivă (4);
6. Îi bătea = prop. principală;
7. **şi** nu-i ieşea din gură nici un cuvânt = prop. principală;
8. *care* să-l justifice [...] el însuşi = prop. atributivă (7);
9. *cum* ar fi de pildă ideea = prop. atributivă (!! regent este un substantiv – *„cuvânt"*);
10. *că* armata e o şcoală [...] încercărilor grele, menită = prop. atributivă (9);
11. *să* facă din tinerii cruzi [...] soldaţi cu inima de piatră şi cu voinţa călită = prop. compl. indirectă (10);
12. *care* îi erau încredinţaţi = prop. atributivă (intercalată; 11);
13. cum spuneau ceilalţi ofiţeri = prop. circ. de mod (11);

ATENŢIE!

a) propoziţia a XIII-a, „...*cum spuneau ceilalţi ofiţeri*“, o putem interpreta în dublu fel:

1. = prop. circ. de mod (element regent „*să facă*“);
2. = propoziţie atributivă explicativă (element regent substantivul „*soldaţi*“), conţinând şirul de determinări atributive „... *cu inima* [...] *şi cu voinţa* [...] (şi anume) *cum spuneau ceilalţi ofiţeri*“.

C

1. *îi* (plăcea) = pronume personal [...], *el* [...], dativ, forma neaccentuată [...], compl. indirect;
2. *cu putinţă* = loc. adjectivală (adverbială) putând fi interpretată drept:
   a) element al locuţiunii verbale „*să facă cu putinţă*“ (= *să înlesnească*), f. funcţie sintactică;
   b) complement circumstanţial de mod (element predicativ suplimentar) pe lângă verbul „*să facă*“ ;
   c) în unele cazuri se apropie de numele predicativ pe lângă semicopulativul „*a face*“ („...*pentru a face cu putinţă convieţuirea... = ... pentru a fi, a părea posibilă convieţuirea.*“);
   d) pentru evitarea controverselor, opinăm ca, la nivel gimnazial, să se opteze pentru varianta a).
3. *îi* (bătea) = pronume personal [...], *ei* [...], acuzativ, forma neaccentuată, compl. direct;
4. *nici un* = adjectiv pronominal nehotărât [...], nominativ [...], atribut adjectival;
5. *menită* = adjectiv [...], participiu pasiv [...], atribut adjectival.
6. *din tinerii* = substantiv [...], compl. indirect.

69 Eram *cinci inşi* la precupeaţa Lenca Liuchici şi aveam două paturi şi o masă, iar Huţu se culca pe jos, fiindcă *taică-său* îi adusese o saltea cu paie, două perini, o velinţă, trei rânduri de albituri, două pâni mari, un săculeţ cu fasole, altul cu făină de mămăligă şi o bucată de slănină, ca să-i fie pe două săptămâni. Seca Lenca avea două fete şi un copil...

(Ioan Slavici; 48)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „taică-său“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Care este funcţia sintactică a structurii „taică-său“:
   a. subiect şi atribut;
   b. subiect;
   c. subiect multiplu.
   (2) Identificaţi în text valorile morfologice ale cuvântului „*o*“ .
   (3) Analizaţi atributele adjectivale situate în cazul acuzativ.
   (4) Precizaţi valoarea predicativă, copulativă sau de auxiliar morfologic a verbului „a fi“ din enunţurile:

a) Nu era în măsură să rezolve o asemenea problemă.
b) Lucrarea putea fi gata la timp.
c) Copiii fuseseră dați în grija mamei.
d) Ar fi fost normal să-mi fi spus ceea ce îl frământă.
e) Nu e nevoie să fie anunțat cu mult timp înainte.

(5) Arătați, pe baza exemplelor de mai jos, în ce condiții prefixul „des" devine „dez": dezamăgi, dezinforma, dezorganiza, dezechipa, dezumaniza, dezbate, dezdoi, dezgoli, dezvălui, dezmoșteni, deznoda, dezlega, dezrădăcina.

(6) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată atributivă, al cărei element de relație să fie (pe rând) pronumele *„oricare"*, *„oricine"*, *„orice"*, *„oricât"*, *„câtă"*, *„câți"*..., menționând valoarea morfologică a regentului.

(7) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).

(8) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. eram = p. verbal;
2. aveam = p. verbal;
3. se culca = p. verbal;
4. adusese = p. verbal;
5. să [...] fie = p. verbal;
6. avea = p. verbal.

B

1. Eram cinci inși la precupeața Lenca Liuchici = prop. principală;
2. **și** aveam două paturi și o masă = prop. principală;
3. **iar** Huțu se culca pe jos = prop. principală;
4. *fiindcă* taică-său îi adusese [...] și o bucată de slănină = prop. circ. de cauză;
5. *ca să-i* fie pe două săptămâni = prop. circ. de scop;
6. Seca Lenca avea două fete și un copil = prop. principală.

C

1. *cinci* = numeral cardinal, simplu, nominativ, atribut adjectival;
2. *inși* = substantiv [...], nominativ [...], subiect;
3. *taică-său* = substantiv [etc.] + adjectiv posesiv [etc.], subiect.

ATENȚIE!

a) *eram cinci inși* = predicat + atribut + subiect;
b) *eram cincizeci de inși* = predicat + subiect + atribut;
c) *taică-său adusese* = subiect + predicat;
d. *tatăl său adusese* = subiect + atribut + predicat.

70 Apoi se ridică iarăși avioane de bombardament, pe care însă nu le lăsară să treacă, erau *numai trei*, doborâră două și pe-al treilea îl întoarseră *îndărăt*.

(Marin Preda; 49)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.

D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „pe-al treilea“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a trece“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(2) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin numeralul „doi/două“.
(3) Precizați funcția sintactică a numeralelor din text.
(4) Arătați ce părți de vorbire apar prin ortografierea diferită a cuvântului „numai“:
a) Au venit *numai* ei la școală.
b) *Nu mai* avem nici o problemă de rezolvat.
c) Doar tu *nu m-ai* felicitat de ziua mea!
(5) Analizați complementele directe din text.

A

1. se ridică = p. verbal;
2. nu [...] lăsară = p. verbal;
3. să treacă = p. verbal;
4. erau = p. verbal;
5. doborâră = p. verbal;
6. întoarseră = p. verbal.

B

1. Apoi se ridică iarăși avioane de bombardament = prop. principală (!! Să nu vă deruteze complementul circ. de timp „*apoi*“);
2. pe care [...] nu le lăsară = prop. atributivă (1);
3. să treacă = prop. completivă indirectă (2);
4. (**însă**) erau numai trei = prop. principală;
5. doborâră două = prop. principală;
6. **și** pe al treilea îl întoarseră îndărăt = prop. principală.

C

1. *trei* = numeral cardinal simplu, nominativ, subiect;
2. *numai* = adverb de mod, simplu, cu valoare restrictivă;
3. *îndărăt* = adverb de loc, simplu, compl. circ. de loc.

71 În parc am admirat pajiștile *înverzite*, florile, arbuștii, arborii înalți, aleile asfaltate, lacul, bărcile de pe lac, sportivii care se antrenau vâslind, am ascultat mierlele, privighetorile, cintezoii și cucul, care domina *pe celelalte*. Era *așa de frumos*, încât abia am reușit a părăsi acest minunat colț al naturii, pe care horticultorii îl îngrijesc *cu atâta dragoste*.

La muzeu am vizitat case din diferite ținuturi ale țării, pe care specialiștii le-au adus aici, demontându-le, din diferite sate, am ascultat muzică populară, am privit *cu atenție* interiorul caselor, am cercetat arta cu care au fost executate diferite obiecte de uz casnic, mori de apă, covoare, scoarțe, ștergare, broderii.

La Băneasa am văzut urși, lupi, tigri, elefanți, lei, maimuțe, struți, cămile, lebede, șerpi uriași, păsări și păsărele de toate soiurile. Pe unele le mai văzusem și *altă dată*, pe altele le vedeam acum *prima dată*. Acolo i-am întâlnit pe Nicu și pe băiatul vecinului nostru.

Am de gând ca duminica viitoare să-i duc acolo pe fraţii şi pe sora mea, pe tata şi pe mama şi, dacă va voi, şi pe bunica.

(Manual; 50)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „demontându-le", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Subliniaţi forma corectă a substantivelor compuse sau a sintagmelor formate din substantiv comun şi substantiv propriu:
Grădina /grădina Zoologică
Bulevardul /bulevardul Carol
Aleea /aleea Parva
strada /Strada Arcului
bulevardul /Bulevardul 1 Mai
Lacul /lacul Morii
Lacul /lacul Bucura
Strada /strada Valea Ialomiţei
Vârful /vârful Omul
Comuna /comuna Râul Alb
(2) Găsiţi trăsătura comună a substantivelor: *privighetoare, cuc, elefant, struţ, cămilă, lebădă.*
(3) Construiţi enunţuri cu formele diferite de plural ale substantivelor: *dată (date/dăţi), colţ (colţi/colţuri), cot (coate/coţi/coturi), cap (capete/capi/capuri), corn (coarne/corni/cornuri).*
(4) Corectaţi textele de mai jos de toate greşelile pe care le conţin:
a) Ana a primit cei dintâi oaspeţi care au venit s-o vadă cu o maşină de ocazie.
b) Nu i-am văzut pe nimeni la film.
c) Nu-l pot să nu-l critic pe îngâmfatul frate-tău!

A

1. am admirat = p. verbal;
2. se antrenau = p. verbal;
3. am ascultat = p. verbal;
4. dominau = p. verbal;
5. era aşa de frumos = p. nom. complet;
6. am reuşit = p. verbal;
7. îngrijesc = p. verbal;
8. am vizitat = p. verbal;
9. am adus = p. verbal;
10. am ascultat = p. verbal;
11. am privit = p. verbal;
12. am cercetat = p. verbal;
13. au fost executate = p. verbal;
14. am văzut = p. verbal;
15. văzusem = p. verbal;
16. vedeam = p. verbal;
17. am întâlnit = p. verbal;
18. am de gând = p. verbal (!! locuţiune verbală);
19. să [...] aduc = p. verbal;
20. va voi = p. verbal.

B

1. În parc am admirat [...], sportivii = prop. principală:
2. *care* se antrenau vâslind = prop. atributivă;

3. am ascultat [...] cucul = prop. principală;
4. *care* le domina pe celelalte = prop. principală;
5. Era aşa de frumos = prop. principală;
6. *încât* abia am reuşit a părăsi [...] naturii = prop. circ. consecutivă;
7. *pe care* horticultorii îi îngrijesc cu atâta dragoste = prop. atributivă;
8. La muzeu am vizitat [...] ale ţării = prop. principală;
9. *pe care* specialiştii le-au adus [...] sate = prop. atributivă;
10. am ascultat muzică populară = prop. principală;
11. am privit cu atenţie interiorul caselor = prop. principală;
12. am cercetat arta = prop. principală;
13. *cu care* au fost executate [...] broderii = prop. atributivă;
14. La Băneasa am văzut urşi [...] toate soiurile = prop. principală;
15. Pe unele le mai văzusem şi altă dată = prop. principală;
16. pe altele le vedeam acum prima dată = prop. principală;
17. Acolo i-am întâlnit pe Nicu [...] nostru = prop. principală;
18. Am de gând = prop. principală;
19. *ca* duminica viitoare *să-i* duc acolo [...] pe bunica = prop. compl. directă;
20. *dacă* va voi = prop. condiţională.

C

1. *înverzite* = adjectiv [...] participiu [...], atribut adjectival;
2. *pe celelalte* = pronume demonstrativ [...] acuzativ (are prepoziţia „*pe*") [...], complement direct;
3. *aşa de frumos* = adjectiv [...] gradul superlativ absolut [...], nume predicativ (sau jumătate din predicatul nominal; cealaltă jumătate fiind verbul copulativ „*era*") ;
4. *cu* [...] *dragoste* = substantiv [...], complement circ. de mod;
5. *cu atenţie* = idem (deci nu e locuţiune adverbială; dovada: „cu *mare* atenţie"; „cu atenţie *deosebită*" etc.);
6. *altă dată* = adjectiv nehotărât [...] + substantiv [...] (dar: „*altădată* găseai locuri la hotel"... = adverb de timp);
7. *prima dată* = numeral ordinal [...] + substantiv [...].

72 Atunci porunci Şoimaru să s-aducă şumuioacele de paie şi tăciunii, şi *dădu foc* curţii de la Murgeni el singur cu mâna lui.

S-au zbătut şi s-au răsucit flăcările toată *noaptea*. Şi-a poruncit pe urmă răzăşilor s-o dărâme şi s-o împrăştie în patru părţi. Şi, până la amiazi, *fiind* curtea *asemănată* cu pământul, a hotărât să vie pluguri.

Tudor [...] şi toţi Şoimăreştii... priveau cum trec fără încetare brăzdare cu şase boi şi apasă pe cormane oşteni, înnegrind şi asemănând încet bătătura unde sălăşluise stăpânirea Orheianului.

(Mihail Sadoveanu; 51)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).

(2) Explicați cratima din structura „s-aducă“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „bou“.

(2) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „foc“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.

(3) Arătați cum s-au format cuvintele: *Șoimaru, Murgeni, Șoimăreștii, înnegrind, Orheianului.*

(4) Indicați valoarea morfologică și funcția sintactică a locuțiunilor/expresiilor frazeologice: *pe urmă, la amiezi, fără încetare.*

(5) Găsiți câte un sinonim pentru verbul „a aduce“ din enuțurile următoare:

a) *L-a* adus și pe el la serbare.
b) *A adus* fiecare piesă la dimensiunea cerută de proiect.
c) Afacerea lui *aduce* un profit remarcabil.
d) În discuție, *a adus* vorba despre întâmplarea de ieri.
e) La înfățișare, *aduce* puțin cu actorul Toma Caragiu.

(6) Subliniați diferit subiectele și complementele directe din textul dat.

A

1. porunci = p. verbal;
2. să s-aducă = p. verbal;
3. dădu foc = p. verbal (!! locuțiune verbală);
4. s-au zbătut = p. verbal;
5. s-au răsucit = p. verbal;
6. a poruncit = p. verbal;
7. s(ă) [...] dărâme = p. verbal;
8. s(ă) [...] împrăștie = p. verbal;
9. a hotărât = p. verbal;
10. să vie = p. verbal;
11. priveau = p. verbal;
12. trec = p. verbal;
13. apasă = p. verbal;
14. sălășluise = p. verbal

B

1. Atunci porunci Șoimaru = prop. principală;
2. *să s*-aducă [...] și tăciuni = prop. compl. directă (1);
3. **și** dădu foc [...] cu mâna lui = prop. principală;
4. S-au zbătut = prop. principală;
5. **și** s-au răsucit flăcările toată noaptea = prop. principală;
6. **Ș**-a poruncit pe urmă răzășilor = prop. principală;
7. *s*-o dărâme = prop. completivă directă (6);
8. **și** *s*-o împrăștie în patru părți = prop. compl. directă (6);
9. **Și**, până la amiazi [...] a hotărât = prop. principală;
10. *să* vie pluguri = prop. compl. directă (9);
11. Tudor [...] și toți Șoimăreștii priveau = prop. principală;
12. *cum* trec [...] cu șase boi = prop. compl. directă (11);
13. **și** [*cum*] apară pe cormane [...] bătătura = prop. compl. directă (11);
14. *unde* sălășluise stăpânirea Orheianului = prop. atributivă (13).

ATENȚIE!
contragerea prop. a XII-a și a XIII-a „... priveau trecerea carelor și *apăsarea*...“; deci complemente directe; nu: priveau *la trecerea* și la *apăsarea*... pentru a le socoti complemente indirecte.

C

1. *dădu foc* = locuţiune verbală [...] predicat verbal;
2. *noaptea* = substantiv [...], acuzativ, [...], compl. circ. de timp (!!*noaptea* se răsuceau flăcările... = adverb).
   De reţinut: anotimpurile (*primăvara, vara* etc.), zilele săptămânii (*luni, marţi* etc.) şi momentele zilei (*dimineaţa, noaptea* etc.) apar – în funcţie de context – ca substantive sau adverbe. Dacă: 1. acceptă cheia substantivelor (*acest...; aceasta...; aceşti...; aceste...*); 2. acceptă o determinare adjectivală → substantive; invers (nu acceptă) → adverbe.
3. *fiind asemănată* = verb [...] diateza pasivă [..] gerunziu [...], compl. circ. de cauză.

73

Când am auzit că ei pleacă, am zis că mă duc şi eu cu dânşii, iară Huţu, *văzând* că voiesc să merg, m-a luat şi pe mine şi eram foarte vesel, căci Nică era băiat *de tot hazul*, ştia să facă o mulţime de pozne, şi ne aşteptam să întâlnim pe drum sania noastră care să *ne* ducă până la Cocorăşti.

(Ioan Slavici; 51)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
   (2) Explicaţi cratima din structura „m-a luat“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Precizaţi sensul verbului „a zice“ din enunţurile:
      a) Nimeni *nu zice* că ai copiat!
      b) I-*am zis* vreo două, ca să mă pomenească!
      c) Moş Petrea *zice* atât de dulce din fluier!
      d) Să *zicem* că asta e tot ce ştii!
      e) Între prieteni, lui Mihai îi *zicem* şi „Turistul“
   (2) Precizaţi felul pronumelor din text şi analizaţi-le morfologic şi sintactic.
   (3) Găsiţi câte un sinonim al locuţiunilor adjectivale: *(om) de treabă/de cuvânt /de tot hazul/în floarea vârstei/într-o ureche/cu capul în nori/dintr-o bucată/din topor/din popor/cu nasul pe sus.*
   (4) Daţi exemple de zece cuvinte derivate cu prefixul „în“.
   (5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a (se) duce“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
   (6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „haz“.

A

1. am auzit = p.vebal;
2. pleacă = p. verbal;
3. am zis = p. verbal;
4. mă duc = p. verbal;
5. voiesc = p. verbal;
6. să merg = p. verbal;
7. a luat = p. verbal;
8. eram foarte vesel = p. nom. complet
9. era băiat = prop. nom. complet;
10. ştia = p. verbal;
11. să facă = p. verbal;
12. ne aşteptam = p. verbal;
13. să întâlnim = p. verbal;
14. să [...] ducă = p. verbal.

B

1. *Când* am auzit = prop. circ. de timp (3);
2. *că* ei pleacă = prop. compl. directă (1);
3. am zis = prop. principală;
4. *că* mă duc şi eu cu dânşii = prop. compl. directă (3);
5. *că* voiesc = prop. compl. directă (7);
6. *să* merg = prop. compl. directă (5);
7. Huţu, văzând [...] m-a luat şi pe mine = prop. principală;
8. Am fost foarte vesel = prop. principală;
9. *căci* Nică era băiat de tot hazul = prop. circ. de cauză (8);
10 [*căci*] ştia = prop. circ. cauzală (8);
11. *să* facă o mulţime de pozne = prop. compl. directă (10);
12. **şi** [*căci*] ne aşteptam = prop. circ. de cauză (8);
13. *să* întâlnim pe drum sania noastră = prop. compl. indirectă (12);
14. *care* să ne ducă până la Cocorăşti = prop. atributivă (13).

C

1. *văzând* = verb [..], gerunziu [...], compl. circ. de cauză;
2. *de tot hazul* = locuţiune adjectivală [...], atribut adjectival;
3. (să) *ne* (ducă) = pronume personal [...] acuzativ, forma neaccentuată [...], compl. direct.

74 Mihai-Vodă voi a *se folosi de poziţia* şi de strâmtoarea *Vadului Călugărenilor,* în care nu se putea *destinde* în front mai mult de doisprezece oameni [...]. Dar Sinan, voind a înainta spre Bucureşti, era nevoit *a trece* pe la Călugăreni [...]. Îngâmfarea sa şi mulţimea oştilor sale îl făceau *a crede* că va birui *lesne*.

(Nicolae Bălcescu; 51)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „Mihai-Vodă“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Subliniaţi substantivele/grupurile substantivale corect scrise: *împăratul Roşu/Împăratul Roşu/Roşu-Împărat/Roşu Împărat/Roşu-împărat/Făt Frumos /Făt-Frumos/paşa Hassan/Hassan Paşa/Hassan-Paşa/Albă-ca-Zăpada/Albă ca Zăpada.*
(2) Indicaţi diateza şi funcţia sintactică a celor două verbe din structura „verbul a putea + verb la infinitiv“:
a) Mă pot duce la orice meci de fotbal.
b) Se poate întâmpla să plouă.
c) Nu-ţi poţi imagina cele întâmplate în realitate!
d) Şi-a putut aranja camera cum a vrut.
e) Ne putem prezenta foarte bine la acest examen.
(3) Scoateţi din text atributele şi precizaţi-le cazul.
(4) Identificaţi cuvintele compuse şi arătaţi modul formării lor.

A

1. voi = p. verbal;
2. nu se putea = p. verbal;
3. era nevoit = p. verbal;
4. făceau a crede = p. nom. complet;
5. va birui = p. verbal.

ATENȚIE!
era nevoit = expresie verbală, deci predicat verbal; verbul „*a fi*" nu este nici copulativ: *devenea nevoit?!?* – deci nu formează p. nominal, nici auxiliar: *era nevoit de către cineva*?!?; Valoarea lexicală nu permite asocierea cu un auxiliar; comparați: *era neacceptat de către cineva; era necontrolat de către cineva* etc.; în astfel de situații → diateza pasivă.

B

1. Mihai-Vodă voi a se folosi [...] Călugărenilor = prop. principală;
2. *în care* nu se putea destinde [...] oameni = prop. atributivă (1);
3. **Dar** Sinan, voind [...], era nevoit [...] Călugăreni = prop. principală;
4. Îngâmfarea [....] îl făceau a crede = prop. principală;
5. *că* va birui lesne = prop. completivă directă (4).

C

1. *a se folosi* = verb [...], infinitiv [...], compl. direct;
2. *de poziția* = substantiv [...], compl. indirect;
3. *Vadului Călugărenilor* = substantiv [...], compus [...], propriu, [...], atribut subst. genitival;
4. *destinde* = verb [...], infinitiv (fără prepoziție)[...], subiect;
5. *a trece* = verb [...], infinitiv [...], compl. indirect;
6. *a crede* = verb [...] infinitiv [...], nume predicativ (!! *ei făceau a crede că...* = verb predicativ-predicat verbal + verb la infinitiv-compl. direct);
7. *lesne* = adverb [...], compl. circ. de mod.

ATENȚIE!
În contexte diferite, „*a (se) putea*" + *verb la infinitiv* (de obicei fără prepoziția „*a*") se interpretează astfel:

a) „a putea" + complement direct/completivă directă (El *putea învăța...* = El *putea + (a) învăța/... să învețe...);*

b) „*a* (se) *putea* + complement direct/completivă directă (El *se putea duce* la film... = El *putea* + (a) *se duce/... să se ducă...);*

c) „*a se putea*" + subiect/subiectivă („*...nu se putea destinde în front...*" = „*... nu se putea +* (a) *se destinde .../să se destindă...*"); aici „*a se putea*" este verb reflexiv impersonal, cerând, ca subiect, alt verb reflexiv, la infinitiv -„*(a se) destinde*".

75 Iar Șoimaru își duse *într-o întinsoare* călărimea *întărâtată* ca și el spre curtea boierului. Izbiră pe mazuri, îi întoarseră *în loc* și începură a-i bate și a-i tăia până ce-i năruiră în iazul Răutului.

(Mihail Sadoveanu; 52)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „a-i tăia", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Identificați în text cuvintele derivate cu sufixe.
(2) Construiți un enunț cu altă valoare morfologică decât cea din text a cuvântului „și".
(3) Găsiți câte două sinonime contextuale pentru cuvintele/sintagmele: *își duse, într-o întinsoare, întărâtată.*
(4) Formați familia lexicală a verbului „a duce".
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a tăia", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „curte".

A

1. își duse = p. verbal;
2. izbiră = p. verbal;
3. întoarseră = p. verbal;
4. începură = p. verbal;
5. năruiră = p. verbal;

B

1. **Iar** Șoimarul își duse [...] spre curtea boierească = prop. principală;
2. Izbiră pe mazuri = prop. principală;
3. îi întoarseră pe loc = prop. principală;
4. **și** începură a-i bate și a-i tăia = prop. principală;
5. *până ce-i* năruiră în iazul Răutului = prop. circ. consecutivă (4).

ATENȚIE!

1) propoziția a V-a poate avea trei interpretări:

a) *mod: dacă acceptăm ideea că „a-i nărui pe mazuri în iaz"* este un fel, o modalitate de *„a bate"*, de *„a tăia..."*

b) timp: dacă socotim că „năruirea în iaz" este un reper temporal până la care s-a făcut acțiunea de *„a bate"* (de *„a tăia"*); un alt argument poate fi elementul de relație *„până ce"*, cu nuanță clar temporală;

c) *consecutivă:* 1. logica prop. regente ne face să credem că acolo se exprimă o acțiune care depășește limitele normalului (nu i-au bătut și tăiat oricum, ci *atât de..., încât); 2. subordonata exprimă tocmai* consecințele acestei depășiri a normalului; 3. *„până ce"* echivalează cu *„încă"* .
Rezumat: a)-1 argument; b)-2 argumente; c)-3 argumente. Deci...

C

1. *într-o întinsoare* = locuțiune adverbială formată din... substantiv [...] articulat [...], acuzativ + prepoziția simplă *„între"* [...], compl. circ. de mod (vedeți și dovezile de la pct. 3);

2. *întărâtată* = verb [...] participiu [...], atribut adjectival (!! nu este adjectiv pentru că nu presupune un grad de comparație, ci un compl. de agent);
3. *în loc* = locuțiune adverbială (dovada: a) nu acceptă o determinare: îi întoarseră în loc *întins;* b) echivalează cu „*brusc*“, „*împrejur*“; c) nu acceptă cheia substantivului: întoarseră pe *acest* loc).

76 Când auzeam noi *pe moș Luca* pomenind cu drag de casă și când mai vedeam cum rămân satele și locurile frumoase *în urmă*, și *tot altele necunoscute* se înfățoșează *înainte-ne*, supărarea noastră creștea *la culme*!

(Ion Creangă; 52)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „înainte-ne“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate:
a) Maria a venit acasă *înaintea* alor mei.
b) Sosiseră în poiană *înaintea* noastră.
c) Mergea *înaintea* lor, deoarece cunoștea drumul.
d) Ajunseseră *înainte*-mi la cabană.
e) Am trecut pe banda întâi a autostrăzii, lăsând *înaintea* mea o „Dacia Nova“.
(2) Precizați valoarea stilistică a adverbului „mai“ din textele:
a) Mi-e *mai* frig acum, decât altădată.
b) E *mai* de văzut filmul acesta, decât celălalt.
c) Stai și tu *mai* al doilea, să nu te vadă!
d) N-am cumpărat *mai* nimic de la magazinul acesta.
e) *Mai* of decât oful acesta nu avusese niciodată!
(3) Construiți enunțuri cu omonimele adverbului „tot“.
(4) Rescrieți textul dat, folosind persoana a treia.
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a crește“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin adjectivul „drag“.

A

1. auzeam = p.verbal;
2. vedeam = p. verbal;
3. rămân = p. verbal;
4. se înfățoșează = p. verbal;
5. creștea = p. verbal.

B

1. *Când* auzeam [...] de casă = prop. circ. de timp (5);
2. **și** *când* mai vedeam = prop. circ. de timp (5);
3. *cum* rămân satele [....] în urmă = prop. compl. directă (2);
4. **și** tot altele necunoscute se înfățoșează înainte-ne = prop. compl. directă (2);
5. supărarea noastră creștea la culme = prop. principală.

C

1. *pe moş Luca* = subst. [...] comun [...], compl. direct + substantiv [...], propriu (apoziţie simplă);
2. *în urmă* = locuţiune adverbială [...], compl. circ. de loc (!! se afla *în urma* grupului... = locuţiune prepoziţională; ... *în urma* de elefant găseşti... = substantiv cu prepoziţie);
3. *tot altele necunoscute* = adverb [...] compl. circ. de mod + pronume nehotărât [...] subiect + adjectiv [...], participiu pasiv, forma negativă [...], atribut adjectival;
4. *înainte-ne* = pronume personal [...], compl. circ. de loc;
5. *la culme* = locuţiune adverbială [...], este un superlativ absolut expresiv [...], compl. circ. de mod.

77 *La urmă*, Agripina ştia că mai erau *pe acasă* şi alte gospodine, *care* trebuie să fi fugit cum fugise şi ea, prin pădure, şi [...] turcii *negreşit* că se luaseră după ele!

(Gala Galaction; 52)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Rescrieţi într-o gradaţie ascendentă sinonimele substantivului „pădure“: *crâng, dumbrăvioară, codru, pădurice, dumbravă, desiş, tufăriş, junglă.*
(2) Găsiţi câte un antonim contextual pentru cuvintele /expresiile: *la urmă, alte, negreşit, se luaseră.*
(3) Motivaţi folosirea semnelor de punctuaţie din text.
(4) Scoateţi alăturat adverbele şi precizaţi-le funcţia sintactică şi valoarea stilistică.
(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „pădure“.

A

1. ştia = p. verbal;
2. erau = p. verbal;
3. trebuie = p. verbal;
4. să fi fugit = p. verbal;
5. fugise = p. verbal;
6. negreşit = p. verbal;
7. se luaseră = p. verbal.

B

1. La urmă, Agripina ştia = prop. principală;
2. *că* mai erau pe acasă şi alte gospodine = prop. compl. directă (1);
3. *care* trebuie = prop. atributivă (2);
4. *să* fi fugit [...] prin pădure = prop. subiectivă (3);
5. *cum* fugise şi ea = prop. circ. de mod (intercalată; 4);
6. **şi** [...] negreşit = prop. compl. directă (regent-verbul „ştia“);
7. *că* (turcii) se luaseră după ele = prop. subiectivă (6).

ATENȚIE!

a) Agripina știa două lucruri: 1) *că mai erau pe acasă și alte gospodine* și 2) *că negreșit...*

b) *prin pădure* = compl. circ. de loc, deci exprimă locul unei acțiuni: al acțiunii unde fugise ea, Agripina, sau al acțiunii unde fugiseră gospodinele? Să nu uităm că Agripina încă nu fugise, deci „*prin pădure*“ exprimă locul unde fugiseră „*alte gospodine*“.

C

1. *la urmă* = locuțiune adverbială [...] compl. circ. de timp;
2. *pe acasă* = locuțiune adverbială [...], compl. circ. de loc;
3. *care* = pronume relativ [...] subiect (!! dar în prop. a IV-a) și cuvânt de legătură (subordonator) pentru prop. a III-a; ilustrare a împletirii subordonatei cu regenta (un cuvânt care se regăsește, topic, în regenta cu funcție sintactică în subordonată);
4. *negreșit* = adverb predicativ [...], predicat verbal.

78

Ar fi fost cuminte să se abată *în dreapta* ori în stânga și să se ascundă în pădurea care stăpânea pretutindeni, deopotrivă de întunecos. Dar Păunaș se deșteptase și începuse să plângă și i se părea Agripinei că numai vuietul pârâului acoperea *destul de bine* țipetele *lui*.

(Gala Galaction; 53)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E. (1) Precizați funcția sintactică, valoarea morfologică și cazul cuvintelor subliniate:
  a) *În dreapta* mea se întindea câmpia.
  b) Se așezase *în dreapta* lui.
  c) În mâna stângă ținea servieta, iar *în dreapta* avea o carte.
(2) Motivați gradul de comparație al adverbelor: *întunecos, bine.*
(3) Subliniați adverbele din text și precizați-le funcția sintactică.
(4) Găsiți cuvintele compuse, arătând cum s-au format.
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a (se) deștepta“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin adjectivul „cuminte“.

A

1. ar fi fost cuminte = p. nom. complet (!! este o expresie verbală unipersonală)
2. să se abată = p. verbal;
3. să se ascundă = p. verbal;
4. stăpânea = p. verbal;
5. se deșteptase = p. verbal;
6. începuse = p. verbal;
7. să plângă = p. verbal;
8. se părea = p. verbal;
9. acoperea = p. verbal.

B

1. Ar fi fost cuminte = prop. principală;
2. *să* se abată în dreapta ori în stânga = prop. subiectivă (regent: expresie verbală unipersonală);
3. **şi** *să* se ascundă în pădurea = prop. subiectivă (regent: expresie verbală unipersonală);
4. *care* stăpânea [...] de întunecos = prop. atributivă (4);
5. **Dar** Păunaş se deşteptase = prop. principală;
6. **şi** începuse = prop. principală;
7. *să* plângă = prop. compl. directă;
8. **şi** i se părea Agripinei = prop. principală;
9. *că* numai vuietul pârâului acoperea [...] ţipetele lui = prop. subiectivă (8)

C

1. *în dreapta* = locuţiune adverbială [...], compl. circ. de loc (!!... stătea *în dreapta* rândului... = locuţiune prepoziţională; ...*în dreapta* nu suporta să facă o injecţie... = prepoziţie + substantiv);
2. *destul de bine* = adverb [...], gradul superlativ absolut [...], compl. circ. de mod (*destul de bine* = *foarte* bine);
3. (ţipetele) *lui* = pronume personal [...], atribut pronominal.

79 – Aţi auzit, *oameni buni*, grăi deodată cu glas gros boierul, că domnia Tomşei s-a petrecut din lumea asta ş-a venit în scaunul ţării Alexandru-Vodă, *pe care* şi noi l-am ajutat şi *l*-am apărat...

(Mihail Sadoveanu; 53)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structurile „s-a petrecut", „şi-a venit", „Alexandru-Vodă", „l-am apărat" prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Subliniaţi arhaismele lexicale din text.
(2) Identificaţi atributele adjectivale şi precizaţi-le cazul.
(3) Găsiţi cinci locuţiuni/expresii frazeologice sinonime cu verbul: „a se petrece" (a muri).
(4) Construiţi enunţuri cu sensul propriu şi figurat al cuvintelor: *lume, scaun, om.*
(5) Selectaţi complementele directe, din text; menţionaţi: (a) prin ce sunt exprimate (sau denumirea morfologică a acestora) şi (b) elementul regent al fiecăruia.
(6) Faceţi extensia fiecărui complement direct de la cerinţa precedentă, menţionând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.
(7) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată completivă directă, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) conjuncţiile „*că*", „*să*", „*dacă*", „*de*", menţionând valoarea morfologică a regentului.

(8) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(9) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. ați auzit = p. verbal;
2. grăi = p. verbal;
3. s-a petrecut = p. verbal;
4. a venit = p. verbal;
5. am ajutat = p. verbal;
6. am apărat = p. verbal.

B

1. Ați auzit, oameni buni = prop. principală;
2. grăi deodată cu glas gros boierul = prop. principală (independentă);
3. *că* domnia Tomșei s-a petrecut din lumea asta = prop. compl. directă (1);
4. **ș(i)** [*că*] a venit în scaunul țării Alexandru-Vodă = prop. compl. directă (1);
5. *pe care* și noi l-am ajutat = prop. atributivă (4);
6. **și** [*pe care*] l-am apărat = prop. atributivă (4).

C

1. *oameni buni* = substantiv [...], vocativ [...], fără f. sint. + adjectiv [...], pozitiv [...], atribut adjectival (!! într-o astfel de situație, adjectivul – deși se acordă în gen, număr și caz cu substantivul regent – are funcție sintactică);
2. *pe care* = pronume interogativ-relativ (aici are doar valoare relativă), simplu, acuzativ (are prepoziția „*pe*“), complement direct;
3. *l*(am) = pronume personal, forma inițială „*el*“, persoana a III-a singular, genul masculin, cazul acuzativ, forma neaccentuată, compl. direct (!! au gen doar pronumele de persoana a III-a: *el-ea; ei-ele*).

80

Obiceiul lui *era* să nu șadă *ziua niciodată*.

(Grigore Alexandrescu; 53)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E. (1) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „obicei“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(2) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin adverbul „niciodată“.
(3) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată completivă directă, al cărei element de relație să fie (pe rând) pronumele interogativ-relative *„care“, „cine“, „ce“, „cât“ („câtă“, „câți“...), „ceea ce“*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(4) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(5) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. era = p. nom. incomplet; 2. să nu şadă = p. verbal.

B

1. Obiceiul lui era = prop. principală;
2. *să* nu şadă ziua niciodată = prop. predicativă.

C

1. *era* = verb [...], verb copulativ [...], f. sint. de predicat nominal incomplet;
2. *ziua* = adverb [...], compl. circ. de timp (vezi şi textul 72, C2);
3. *niciodată* = adverb de timp [...], compl. circ. de timp) (!!...*nici o dată* măcar n-a citit lecţia = conjuncţie coordonatoare, copulativă, simplă, fără funcţie sintactică + numeral cardinal, adverbial – sau de repetiţie – , compl. circ. de mod; ... *nici o dată* nu-i mai importantă ca Ziua Naţională... = conjuncţie + adjectiv pronominal nehotărât – sau articol nehotărât, ori numeral, în funcţie de context – + substantiv; diagnosticarea corectă se face prin opoziţia logică: *o* dată ↔ *altă* dată; o dată ↔ *nişte date*; sau *o* dată ↔ *două date).*

81

Mama spune **că** animalele au auzul mai dezvoltat decât omul.
Părerea mamei este **că** animalele văd noaptea mai bine ca oamenii.
Se spune **că** multe animale au *un fel* de limbaj al lor.
Părerea **că** animalele se pot înţelege între ele nu este departe de adevăr.
Felul **cum** povesteşte Creangă este *de neimitat.*
Am ascultat şi eu **cum** cântă privighetorile.
Important este **cum** începe fiecare un lucru.
S-a întâmplat **cum** am prevăzut noi.
Se ştie **care** este părerea lui despre noi.
Tata ştie **care** este părerea mea despre sport.
Tata, **care** a făcut sport toată viaţa, iubeşte mult atletismul.
Întrebarea importantă este **care** dintre ei va învinge.

(Manual; 54)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a iubi“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(2) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „om“.
(3) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată completivă directă, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) adverbele interogativ-relative *„când“, „unde“, „cum“, „cât“ („ceea ce“)*, menţionând valoarea morfologică a regentului.
(4) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(5) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. spune = p. verbal
2. au = p. verbal;
3. este = p. nom. incomplet;
4. văd = p. verbal;
5. se spune = p. verbal;
6. au = p. verbal;
7. pot = p. verbal;
8. nu este = p. verbal;
9. povestește = p. verbal;
10. este de neimitat = p. nom. complet;
11. am ascultat = p. verbal;
12. cântă = p. verbal;
13. important este = p. nom. complet;
14. începe = p. verbal;
15. s-a întâmplat = p. verbal;
16. am prevăzut = p. verbal;
17. se știe = p. verbal;
18. care este = p. nom. complet;
19. știe = p. verbal;
20. care este = p. nom. complet;
21. a făcut = p. verbal;
22. iubește = p. verbal;
23. este = p. nom. incomplet;
24. va învinge = p. verbal.

ATENȚIE!

a) *nu este* (predicatul al VIII-lea) – verbul este predicativ (= *se află, se găsește*), la mod personal, deci predicat verbal;

b) *important este* (predicatul al XIII-lea) = observați că numele predicativ este înaintea verbului copulativ; comparați cu predicatul al XXIII-lea, unde „*importantă*" este atribut pe lângă substantivul „*întrebarea*";

c) predicatul al XVIII-lea + predicatul al XX-lea (care este), *care* = nume pedicativ, deci jumătate din predicatul nominal complet + verbul copulativ, cealaltă jumătate din predicatul nominal complet + subiectul „*părerea*".

B

1. Mama spune = prop. principală;
2. *că* animalele au auzul [...] omul = prop. compl. directă;
3. Părerea mamei este = prop. principală;
4. *că* animalele văd [...] ca oamenii = prop. predicativă;
5. Se spune = prop. principală;
6. *că* multe animale au [...] limbaj al lor = prop. subiectivă;
7. *că* animalele se pot înțelege între ele = prop. atributivă (intercalată);
8. Părerea [...] nu este departe de adevăr = prop. principală;
9. *cum* povestește Creangă = prop. atributivă (intercalată);
10. Felul [...] este de neimitat = prop. principală;
11. Am ascultat și eu = prop. principală;
12. *cum* cântă privighetorile = prop. compl. directă;
13. Important este = prop. principală;
14. *cum* începe fiecare un lucru = prop. subiectivă;
15. S-a întâmplat = prop. principală;
16. *cum* am prevăzut noi = prop. subiectivă;
17. Se știe = prop. principală;
18. *care* este părerea lui despre noi = prop. subiectivă;
19. Tata știe = prop. principală;
20. *care* este părerea mea despre sport = prop. compl. directă;

21. *care* a făcut sport toată viața = prop. atributivă (intercalată);
22. Tata [...] iubește mult atletismul = prop. principală;
23. Întrebarea importantă este = prop. principală;
24. *care* dintre ei va învinge = prop. predicativă.

ATENȚIE!

a) prop. a XIV-a = subiectivă: 1. regentul este un grup verbal unipersonal; 2. prin contragere se obține un subiect: ... important este *începutul...*;
b) prop. a XVI-a = subiectivă; să nu vă deruteze nici cuvântul de relație „*cum*", nici o eventuală contragere greșită în complementul circ. de mod (...s-a întâmplat *așa*...); corect: ...s-a întâmplat *neprevăzutul...*;

C

1. *un fel* = substantiv [...] articulat [...], acuzativ [...], compl. direct;
2. *de neimitat* = verb, forma inițială „*a imita*", conjugarea I, verb predicativ, verb personal, verb tranzitiv, forma negativă, diateza activă, mod nepersonal-nepredicativ (supin), f. sint. de nume predicativ.

82

Iară mie îmi părea bine, fiindcă mi se umplea căciula *de nuci* și puteam să-i fac parte mereu și *Veturiei...*

(Ioan Slavici; 55)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „să-i fac", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Construiți enunțuri cu câte un omonim al cuvintelor: *mie, mi, de, și, -i.*
(2) Precizați funcția sintactică a pronumelor din text.
(3) Scrieți genitiv-dativul substantivelor/grupurilor substantivale: *Anca, Rodica, Olga, Paraschiva, mamă-sa, soră-ta, tată-tău* (forme populare și literare).
(4) Găsiți două diminutive ale substantivului „nucă".
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a putea", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „parte".

A

1. părea bine = p. verbal;
2. se umplea = p. verbal;
3. puteam = p. verbal;
4. să [...] fac = p. verbal.

ATENȚIE!

a) predicatul 1 = verbal pentru că, la nivel morfologic, este locuțiune verbală: a(-i) *părea bine* = *a se bucura* (vezi și textul 84);
b) *să*(-i) *fac parte* = nu este locuțiune verbală, deci „*parte*" nu intră în componența predicatului.

B

1. Iară mie îmi părea bine = prop. principală;
2. *fiindcă* mi se umplea căciula de nuci = prop. circ. de cauză (1);
3. **şi** [*fiindcă*] puteam = prop. circ. de cauză (1);
4. *să*-i fac parte mereu şi Veturiei = prop. compl. directă (3).

ATENŢIE!

a) prop. a II-a şi a III-a sunt circumstanţiale de cauză, chiar dacă elementul regent „*părea bine*" are o evidentă valoare unipersonală, deci ar trebui să conducă spre subiective; elementul de relaţie „*fiindcă*" este specializat în exprimarea cauzalităţii.

C

1. *iară* = conjuncţie coordonatoare, adversativă, simplă, fără f. sint. (!!... a venit *iară* să-mi spună... = adverb);
2. *de nuci* = substantiv [...] compl. indirect;
3. *Veturiei* = substantiv [...] cazul dativ [...], compl. indirect.

83

Daţi-*mi* mie *de bunăvoie* moşia voastră, căci eu *mi-am pus obrazul* pentru voi şi *v*-am cerut iertare *de la Vodă!*...

(Mihail Sadoveanu; 55)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „v-am cerut", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Analizaţi morfologic şi sintactic pronumele din text.
(2) Indicaţi valoarea stilistică a pronumelui - subiect „eu".
(3) Găsiţi un sinonim contextual pentru locuţiunea „de bunăvoie".
(4) Arătaţi alte modalităţi de exprimare a imperativului, decât cea din text
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „moşie", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „obraz".

A

1. daţi = p. verbal;
2. am pus obrazul = p. verbal;
3. am cerut = p. verbal.

B

1. Daţi-mi mie de bună voie moşia voastră = prop. principală;
2. *căci* eu mi-am pus obrazul pentru voi = prop. circ. de cauză;
3. **şi** [*căci*] v-am cerut iertare de la Vodă = prop. circ. de cauză.

C

1. (dați-)*mi* = pronume personal [...] dativ, forma neaccentuată (scurtă sau atonă), compl. indirect;
2. *de bunăvoie* = locuțiune adverbială [...], de mod, compl. circ. de mod; (!! de *bunăvoia* sa depinde... = prepoziție + substantiv; *de bună voie* și *de bună înțelegere* depinde... = prepoziție + adjectiv + substantiv);
3. *(mi)-am pus obrazul* = locuțiune verbală (argumente: I. grup de cuvinte; II. sens unitar; III. echivalează cu un singur cuvânt = *a garanta;* IV. topica este fixă; V. nu se acceptă determinări: *a-și pune* frumosul *obraz?!?*);
4. *v*(-am...) = pronume personal, forma inițială „*voi*“ [...], dativ, forma neaccentuată [...], compl. indirect;
5. *de la Vodă* = substantiv ..., f. sint. de compl. indirect, dacă socotim verbul ca element regent (atribut, dacă vom considera substantivul „*iertare*“ ca element regent).

84

Îți aduci aminte *de copilăria* noastră - care s-a dus ca să nu se mai întoarcă!

(*Costache Negruzzi*; 55)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „s-a dus“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a întoarce“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(2) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin verbul „a (se) duce“.
(3) Dați un omofon neomograf pentru cuvântul „mai“.

A

1. îți aduci aminte = p. verbal;
2. s-a dus = p. verbal.
3. să nu se întoarcă = p. verbal

B

1. Îți aduci aminte de copilăria noastră = prop. principală;
2. *care* s-a dus = prop. atributivă (1);
3. *ca să* nu se mai întoarcă = prop. consecutivă (2).

C

1. *de copilăria* = substantiv [...], acuzativ; f. sint. de compl. indirect.

85

Mie mi-e drag *românul* și știu *a prețui* bunătățile cu care l-a dăruit natura. Mi-e drag să-l privesc și să-l ascult...

Eu îl iubesc și am multă sperare într-acest popor plin de simțire, care respectă bătrânețile, care-și iubește pământul și care, *fiind mândru de numele* său *de român*, îl dă ca un semn *de cea mai mare laudă* oricărui *om* vrednic, oricărui viteaz...

(*Vasile Alecsandri; 57*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „mi-e drag“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți cuvintele din text provenite din alte părți de vorbire (conversiune).
(2) Subliniați cuvintele care nu sunt derivate de la cuvântul de bază „drag“: *a îndrăgi, dragoste, drăgăstos, drăgălaș, drăguț, îndrăgostit.*
(3) Construiți enunțuri cu omofonele următoare: mi-e/mie, l-a/la.
(4) Precizați felul, cazul și funcția sintactică a adjectivelor din text.
(5) Selectați complementele indirecte din text; menționați: (a) prin ce sunt exprimate (sau denumirea morfologică a acestora) și (b) elementul regent al fiecăruia.
(6) Faceți extensia fiecărui complement indirect, de la cerința precedentă, menționând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. e drag = p. nom. complet;
2. știu = p. verbal;
3. a dăruit = p. verbal;
4. e drag = p. nom. complet;
5. să [...] privesc = p. verbal;
6. să [...] ascult = p. verbal;
7. iubesc = p. verbal;
8. am = p. verbal;
9. respectă = p. verbal
10. iubește = p. verbal;
11. dă = p. verbal.

B

1. Mie mi-e drag românul = prop. principală;
2. **și** știu a prețui bunătățile = prop. principală;
3. *cu care* l-a dăruit natura = prop. atributivă (2);
4. Mi-e drag = prop. principală;
5. *să*-l privesc = prop. subiectivă (4);
6. **și** să-l ascult = prop. subiectivă (4);
7. Eu îl iubesc = prop. principală;
8. **și** am multă [...] de simțire = prop. principală;
9. *care* respectă bătrânețile = prop. atributivă (8);
10. *care*-și iubește pământul = prop. atributivă (8);
11. **și** *care,* fiind [...], îl dă ca semn [...] viteaz = prop. atributivă (8).

ATENȚIE!
contragerea propoziției a V-a (sau a VI-a): ... Mi-e drag *privitul* (*sau ascultatul*)...

C

1. *românul* = substantiv [...], subiect;
2. *a prețui* = verb [...], infinitifv [...], compl. direct;
3. *fiind + mândru* = verb [...] copulativ [...], gerunziu [...], compl. circ. de cauză + adjectiv [...], nominativ [...], nume predicativ (!! dacă verbul „*a fi*“ era la

un mod personal-predicativ, cele două elemente ar fi format un predicat nominal complet);
4. *de numele* = substantiv [...], compl. indirect;
5. *de român* = substantiv [...], atribut subst. prepozițional;
6. *de* [...] *laudă* = substantiv [...], atribut subst. prepozițional;
7. *cea mai mare* = adjectiv [...], gradul comparativ de superioritate [...], atribut adjectival;
8. *om* = substantiv [...] cazul dativ [...], compl. indirect.

86 *Tu, mioara mea,*
Să te-nduri de ea
Şi-i spune curat
Că m-am însurat
Cu-o fată de crai
Pe-o gură de rai,
Iar *la cea măicuță*
Să nu-i spui, drăguță,
Că la nunta mea
A căzut o stea,
C-am avut nuntași
Brazi și păltinași,
Preoți, munții mari,
Paseri, lăutari,
Păsărele mii
Şi stele făclii!...

(Miorița; 56)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „și-i spune", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Identificați cuvintele derivate și arătați cum s-au format.
(2) Dați câte două exemple de cuvinte derivate cu sufixele diminutivale: *-iță, -uc, -ic, -icel, -işor, -ușă.*
(3) Precizați valoarea morfologică din text a cuvântului „o".
(4) Construiți enunțuri cu alte valori morfologice ale aceluiași cuvânt.
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a cădea", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „gură".

A

1. să te-nduri = p. verbal;
2. spune = p. verbal;
3. m-am însurat = p. verbal;
4. să nu [...] spui = p. verbal;
5. a căzut = p. verbal;
6. am avut = p. verbal;
7. [...] = p. eliptic;
8. [...] = p. eliptic;
9. [...] = p. eliptic.

B

1. Tu, mioara mea,//Să te-nduri de ea = prop. principală;
2. Şi-i spune curat = prop. principală;
3. *Că* m-am însurat//Cu-o fată de crai//Pe-o gură de rai = prop. compl. directă (2);

4. **Iar** la cea măicuță//Să nu-i spui drăguță = prop. principală;
5. **Că** la nunta mea//A căzut o stea = prop. compl. directă (4);
6. **C(ă)** am avut nuntași//Brazi și păltinași = prop. compl. directă (4);
7. [am avut] Preoți, munții mari = prop. compl. directă (eliptică de predicat);
8. Paseri [am avut] lăutari//Păsărele mii = prop. compl. directă (eliptică de predicat);
9. **Şi** [am avut] stele făclii = prop. compl. directă (eliptică de predicat).

ATENȚIE!
propoziția 1 este principală, chiar dacă începe cu „*să*" (conjuncția nu mai are rol de relație, ci doar de marcă a conjunctivului cu valoare de imperativ).

C

1. *tu* = pronume personal [...], vocativ [...], fără f. sint.;
2. *mioara mea* = substantiv [...], vocativ [...], fără f. sint. + adjectiv posesiv [...], atribut adjectival;
3. *pe-o gură* = substantiv [...], compl. circ. de loc; valoare stilistică: este component de metaforă;
4. *la* [...] *măicuță* = substantiv [...] este în cazul dativ, chiar dacă prepoziția „*la*" cere, de obicei, acuzativul, în această situație înseamnă... „să nu-i spui *măicuței*"... [...], compl. indirect;
5. *cea* = adjectiv pronominal demonstrativ [...], atribut adjectival (!! a nu se confunda cu articolul demonstrativ care se asociază doar cu adjectivele și numeralele; substantivele nu primesc articol demonstrativ!!).

87 Ana vrea **să** cânte *la pian*.
Ea se teme **să** cânte la pian *în prezența* altor persoane.
Lui Radu îi place **să** cânte la vioară.
Părerea mea este **să** învețe mai întâi notele.
Propunerea **să** învățăm astăzi împreună este minunată.
Am auzit **că** mâine plecați într-o excursie în Delta Dunării.
Se spune **că** mâine va ploua în regiunile muntoase.
Dana se gândește **că** *mâine este ziua* de naștere a mamei sale.
Concepția medicilor este **că** educația fizică este *absolut necesară* la orice vârstă.
Ideeea **că** hrana *prea abundentă* este dăunătoare a fost întotdeauna susținută *de medici*.

(Manual; 59)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „într-o excursie", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „idee", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(2) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători), care conțin verbul „a cânta".

(3) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată completivă indirectă, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) conjuncţiile *„că"*, *„să"*, *„dacă"*, *„de"*, menţionând valoarea morfologică a regentului.

(4) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).

(5) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. vrea = predicat verbal;
2. să cânte = p. verbal;
3. se teme = p. verbal
4. să cânte = p. verbal;
5. place = p. verbal;
6. să cânte = p. verbal;
7. este = p. nom. incomplet;
8. să înveţe = p. verbal;
9. să învăţăm = p. verbal;
10. este minunată = p. nom. complet;
11. am auzit = p. verbal;
12. plecaţi = p. verbal;
13. se spune = p. verbal;
14. va ploua = p. verbal;
15. se gândeşte = p. verbal;
16. este = p. verbal;
17. este = p. nom. incomplet;
18. este absolut necesară = p. nom. complet;
19. este dăunătoare = p. nom. complet;
20. a fost [...] susţinută = p. verbal.

B

1. Ana vrea = prop. principală;
2. *să* cânte la pian = prop. completivă directă;
3. Ea se teme = prop. principală;
4. să cânte la pian [...] persoane = prop. compl. indirectă;
5. Lui Radu îi place = prop. principală;
6. să cânte la vioară = prop. subiectivă;
7. Părerea mea este = prop. principală;
8. *să* înveţe mai întâi notele = prop. predicativă;
9. *să* învăţăm astăzi împreună = prop. atributivă (intercalată);
10. Propunerea [...] este minunată = prop. principală;
11. Am auzit = prop. principală;
12. *că* mâine plecaţi [...] Dunării = prop. compl. directă;
13. Se spune = prop. principală;
14. *că* mâine va ploua în regiunile muntoase = prop. subiectivă;
15. Dana se gândeşte = prop. principală;
16. *că* mâine este ziua de naştere a mamei sale = prop. compl. indirectă;
17. Concepţia medicilor este = prop. principală;
18. *că* educaţia fizică este absolut necesară la orice vârstă = prop. predicativă;
19. *că* hrana prea abundentă este dăunătoare = prop. atributivă (intercalată);
20. Ideea [...] a fost dintotdeauna susţinută de medici = prop. principală.

ATENŢIE!

a) evitaţi întrebarea pentru a stabili felul propoziţiei a IV-a;

b) stabiliţi cu atenţie valoarea unipersonală a elementului regent pentru propoziţia a VI-a (eu îmi *place* să...?!? tu îţi *place* să ?!?).

C

1. *la pian* = substantiv [...], compl. indirect;
2. *în prezența* = substantiv [...] circ. de timp (dovada: ... să cânte[1]/*când sunt prezente alte...*[2]/= prop. circ. de timp);
3. *mâine este ziua* = adverb (compl. circ. de timp) + verb predicativ (predicat verbal) + substantiv (subiect);
4. *absolut necesară* = adjectiv [...] gradul superlativ absolut [...], nume predicativ;
5. *prea abundentă* = adjectiv superlativ absolut [...], atribut adjectival;
6. *de medici* = substantiv [...], compl. de agent (sau subiect logic).

88

Iar Vodă, *cumințit* acum și *mult îmblânzit,* a suspinat, *aducându-și aminte* cât de schimbătoare sunt *toate* ale oamenilor.

(Mihail Sadoveanu; 60)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „aducându-și", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Arătați cum s-au format cuvintele: *cumințit, îmblânzit.*
(2) Precizați gradul de comparație al adjectivului „schimbătoare".
(3) Găsiți un sinonim contextual al pronumelui „toate".
(4) Scrieți alte cinci perechi de adverbe, după modelul: *acum/acuma.*
(5) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată completivă indirectă, al cărei element de relație să fie (pe rând) pronumele interogativ-relative (neînsoțite de prepoziții) *„care", „cine", „ce", „cât"(„câtă", „câți"...), „ceea ce"*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(6) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(7) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. a suspinat = p. verbal; 2. cât de schimbătoare sunt = p. nom. complet.

ATENȚIE!
În stabilirea predicatului al doilea:
I. verbul *„a fi"* este copulativ:
II. deci are nevoie de un nume predicativ (sau propoziție predicativă);
III. potențial, adjectivul *„schimbătoare"* este numele predicativ;
IV. rămân două cuvinte *„cât"* + *„de"*, pe care putem să le asociem cu adjectivul?

1. *de schimbătoare sunt?*- nu
2. *cât schimbătoare sunt?*- nu
3. *cât de schimbătoare sunt?*- da.

B

1. Iar Vodă [...] a suspinat [...] aminte = prop. principală;
2. *cât* de schimbătoare sunt toate ale omului = prop. compl. indirectă.

C

1. *cuminţit* = verb [...], participiu [...], compl. circ. de timp;
2. *mult* = adverb [...], compl. circ. de mod;
3. *îmblânzit* = vezi „*cuminţit*“;
4. *aducându-şi aminte* = locuţiune verbală [...], cu verbul la modul gerunziu [...], compl. circ. de timp (dovada: ...a suspinat[1]/*când şi-a amintit...*[2]/= prop. circ. de timp);
5. *toate* = pronume nehotărât [...], nominativ [...], subiect.

ATENŢIE!

a) „*cuminţit*“ şi „*îmblânzit*“ nu sunt adjective, deşi dau această impresie; în sensul lor lexical se găseşte mai multă acţiune (= verb) decât însuşire, calitate (= adjectiv); sunt regente pentru câte un circumstanţial (*acuma* = compl. circ. de timp; *mult* = compl. circ. de mod); argumentarea funcţiei sintactice este extensia: *...după ce s-a cuminţit*[1]/, a suspinat.../[2] (!! la nivel academic se vorbeşte de element predicativ suplimentar).

89

– Ioane, cată să nu dăm cinstea pe ruşine şi pacea pe gâlceavă!...

(Ion Creangă; 60)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Construiţi n enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „pace“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(2) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători), care conţin substantivul „ruşine“.
(3) Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie principală, conţinând pronumele nehotărât „ceea ce“, cu aparenţa unui element de relaţie subordonator.
(4) Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie subordonată, conţinând adverbul relativ „ceea ce“, menţionând felul acesteia.
(5) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată completivă indirectă, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) pronumele interogativ-relative (însoţite de prepoziţii) „*care*“, „*cine*“, „*ce*“, „*cât*“(„*câtă*“, „*câţi*“...), „*ceea ce*“, menţionaţi valoarea morfologică a regentului.
(6) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(7) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A
1. cată = p. verbal;
2. să nu dăm = p. verbal;
3. [...] = p. eliptic.

ATENȚIE!
apozițiile „*cinste-rușine*" și „*pace-gâlceavă*" presupun existența unui predicat care n-a mai fost exprimat „*să nu dăm*" (*pacea pe gâlceavă*).

B
1. *Ioane*, cată = prop. principală;
2. *să* nu dăm cinstea pe rușine = prop. compl. directă;
3. și [să nu dăm] pacea pe gâlceavă = prop. compl. directă.

C
1. Ioane = substantiv [...], vocativ [...], fără f. sint.

D
1. virgula (1) = desparte un substantiv în vocativ de celelalte componente ale propoziției;
2. semnul exclamării (2) = marchează sfârșitul unei fraze în care elementul esențial este o propoziție imperativă;
3. punctele de suspensie = s-au folosit pentru a indica faptul că nu este terminată comunicarea.

90 Și când se gândea cum s-ar bucura Safta, dac-ar afla că feciorul ei are să fie dascăl, ochii *i* se umpleau de lacrimi și credea că, moartă să fie, ar scoate-o din pământ.

(Ioan Slavici; 60)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „ar scoate-o", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Construiți enunțuri cu alte două forme populare de viitor ale verbului „a fi".
(2) Motivați scrierea cu i /ii /iii a cuvintelor subliniate: *a fi, să fi cântat, să fii fericit, acești fii ai bătrânului, fiii lui.*
(3) Găsiți două sinonime contextuale pentru expresia frazeologică „ar scoate(-o) din pământ".
(4) Precizați valoarea morfologică din text a verbului „a avea".
(5) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată completivă indirectă, al cărei element de relație să fie (pe rând) adverbele interogativ-relative *„când", „unde", „cum", „cât"*, (menționând valoarea morfologică a regentului.
(6) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).

(7) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.
(8) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată completivă de agent, al cărei element de relație să fie (pe rând) pronumele relativ cu prepoziție *„de către care“, „de către cine“, „de către ce“, „de către cât“ (de către câte, de către câți...), „de către ceea ce“*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(9) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(10) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. se gândea = p. verbal;
2. s-ar bucura = p. verbal;
3. ar afla = p. verbal;
4. are să fie dascăl = p. nom. complet;
5. se umpleau = p. verbal;
6. credea = p. verbal;
7. moartă să fie = p. nom. complet;
8. ar scoate = p. verbal.

ATENȚIE!
a) *are să fie = va fi*
b) *moartă să fie* = numele predicativ în procliza (înaintea) verbului copulativ.

B

1. când se gândea = prop. circ. de timp (intercalată; 5);
2. *cum* s-ar bucura [...] = prop. compl. indirectă (intercalată; 1);
3. *dac*-ar afla = prop. circ. condițională (intercalată; 2);
4. *că* feciorul ei are să fie dascăl = prop. compl. directă (intercalată; 3);
5. **Și** [...] ochii i se umpleau de lacrimi = prop. principală;
6. **și** credea = prop. principală;
7. moartă *să* fie = prop. circ. concesivă (intercalată; 8);
8. *că* [...] ar scoate-o din pământ = prop. completivă directă (6).

ATENȚIE!
a) propoziția a II-a: *se gândea* LA CEVA; nu: *se gândea* CEVA...
b) propoziția a VII-a are sensul *„deși ar fi moartă“*, deci presupune logic un element de relație concesiv.

C

1. *i* = pronume personal [...] dativ, forma neaccentuată [...], compl. indirect;
2. *o* = pronume personal [...], acuzativ [...], compl. direct.

91 Nu știa nici Lie, care se întorsese *singur* acasă, îngrijat și uimit, dar cu strașnică poruncă de la stăpân să nu crâcnească *nimic* nimănui *de cele ce* văzuse și auzise.

(Mihail Sadoveanu; 60)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E. (1) Arătați valoarea morfologică a lui „nici" din enunțurile;
a) „Nu știa *nici* Lie...".
b) *Nici* ei, *nici* ele n-au ajuns la timp.
c) *Nici* o colegă n-a întârziat.
(2) Analizați sintactic și morfologic pronumele din text.
(3) Construiți enunțuri cu câte un omonim al cuvintelor: *care, dar, de, stăpân, cele, ce.*
(4) Dați exemple de două pronume negative compuse.
(5) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție principală, conținând pronumele interogativ „ce", cu aparența unui element de relație subordonator.
(6) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție subordonată, conținând pronumele relativ „ce"; menționați felul acesteia.
(7) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată completivă indirectă, al cărei element de relație să fie (pe rând) loc. adverbiale interogativ-relative, alcătuite din prepoziții și *„când", „unde", „cum", „cât"*, (menționând valoarea morfologică a regentului.
(8) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(9) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.
(10) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată completivă de agent, al cărei element de relație să fie (pe rând) pronumele relativ cu prepoziție *„de către care", „de către cine", „de către ce", „de către cât" (de către câte, de către câți...), „de către ceea ce"*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(11) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(12) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. nu știa = predicat verbal;
2. se întorsese = p. verbal;
3. să nu crâcnească = p. verbal;
4. văzuse = p. verbal;
5. auzise = p. verbal.

B

1. Nu știa nici Lie = prop. principală;
2. *care* se întorsese [...] de la stăpân = prop. atributivă (1);
3. *să* nu crâcnească nimic nimănui = prop. atributivă (2);
4. **și** [*de cele ce*] auzise = prop. compl. indirectă (3).

ATENȚIE!

A) **dar**, conjuncție adversativă, coordonează două complemente circ. de mod („*îngrijit*“ și „*uimit*“) cu un altul („*cu poruncă*“) și nu două acțiuni, deci nu avem două propoziții.

B) pronumele relativ compus „*de cele ce*“ poate fi interpretat drept:

a) sinonim al unui pronume relativ simplu – „*de cele ce*“ = „*de ce*“ (propoziția a IV-a și a V-a sunt completive indirecte cu element regent „*să nu crâcnească*“);

b) structură formată din pronumele demonstrativ de depăstare „*de acelea*“, cu forma scurtă „*de cele*“ aparținând regentei („... *să nu crâcnească nimănui nimic de cele...*“) + pronumele relativ simplu „*ce*“, introducând subordonate atributive (P_4 și P_5).

C

1. *singur* = adjectiv [...], compl. circ. de mod (la nivel academic se numește *element predicativ suplimentar*);
2. *nimic* = pronume negativ [...], acuzativ [...], compl. direct;
3. *de cele ce* = pronume relativ compus [...], acuzativ (are prepoziția simplă „*de*“) [...], compl. indirect (la nivelul frazei este element de relație); în altă variantă de interpretare, *de cele* = pronume dem. de depărtare [...], acuzativ, compl. indirect, iar *ce* = pronume rel. simplu [...], acuzativ, compl. direct.

D

1. virgula (1)- desparte o propoziție atributivă de regenta sa;
2. virgula (2)- desparte două cuvinte cu aceeași funcție sintactică;
3. virgula (3)- este cerută de conjuncția „*dar*“;
4. punctul (4)- marchează sfârșitul unei fraze în care elementul esențial este o propoziție enunțiativă.

92 Era într-adevăr greu să rămâi multă vreme chiar *cu totul* vesel în apropierea acestui ofițer. Avea o voce neplăcută și rece, ca și chipul lui galben-vânăt, care spânzura parcă deasupra unui corp înalt ca o prăjină cu cizme interminabile, lungi parcă dincolo de genunchi. Venise la comanda bateriei cu câteva luni în urmă și tunarii avuseseră timp să afle și ce fel *de om* fusese el acolo de unde venise, să-și dea seama și dacă cu ei rămăsese același. Se pare că rămăsese.

(*Marin Preda*; 60)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „într-adevăr“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „vreme“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(2) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin adjectivul/adverbul „greu“.

(3) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată completivă indirectă, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) pronumele *„oricare"*, *„oricine"*, *„orice"*, *„oricât"* (*„oricâtă"*, *„oricâţi"...*), *„ceea ce"*, menţionând valoarea morfologică a regentului.

(4) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).

(5) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

(6) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată completivă de agent, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) pronumele relativ cu prepoziţie *„de care"*, *„de cine"*, *„de ce"*, *„de cât"* (*de către câte, de către câţi...*), *„de ceea ce"*, menţionând valoarea morfologică a regentului.

(7) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).

(8) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1) era greu = p. nom. complet;
2) să rămâi [...] vesel = p. nom. complet;
3) avea = p. verbal;
4) spânzura = p. verbal;
5) venise = p. verbal;
6) avuseseră = p. verbal
7) să afle = p. verbal;
8) fel [...] fusese = p. nom. complet
9) venise = p. verbal;
10) să-şi dea seama = p. verbal;
11) rămăsese acelaşi = p. nom. complet;
12) se pare = p. verbal;
13) rămăsese = p. nom. complet

ATENŢIE!

a) încercaţi să demonstraţi de ce doar substantivul „fel" (din propoziţia „Şi ce fel de om fusese el acolo") poate fi socotit nume predicativ, şi nu alt cuvânt;

b) predicatul nr. 13 este „complet", deşi numele predicativ lipseşte. A-l numi predicat nominal incomplet ar însemna ca textul să conţină o propoziţie predicativă.

B

1. Era într-adevăr greu = prop. principală;
2. *să* rămâi [...] acestui ofiţer = prop. subiectivă (1);
3. Avea o voce [...] galben-vânăt = prop. principală;
4. *care* spânzura [...] dincolo de genunchi = prop. atributivă (3);
5. Venise [...] în urmă = prop. principală;
6. **şi** tunarii avuseseră timp = prop. principală;
7. *să* afle = prop. atributivă (6);
8. **şi** *ce* fel de om fusese el acolo = prop. compl. directă;
9. *de unde* venise = prop. circ. de loc
10. *să*-şi dea seama = prop. atributivă (6);
11. **şi** *dacă* cu ei rămăsese acelaşi = prop. compl. indirectă (10);

12. se pare = prop. principală;
13. *că* rămăsese = prop. subiectivă (12).

ATENȚIE!

a) am socotit că propozițiile nr. 7 și nr. 10 sunt atributive, întrucât au ca regent substantival „timp"; dacă vom considera ca regent verbul „avuseseră", ele pot fi numite completive indirecte;
b) întrucât „și" din prop. nr. 11 nu este conjuncție copulativă, ci (semi)adverb, nu se realizează un raport de coordonare între prop. nr. 10 și prop. nr. 11.

C

1) *cu totul* = loc. adverbială [...], f. sintactică de compl. circ. de mod;
2) *de om* = substantiv [...], acuzativ, f. sint. de atribut subst. prepozițional (are regent subst. „fel").

93 (vezi textul 7)

94

Izvorul ei era în munte, sub o stâncă, și ciobanii îl adunau și-l depănau în jgheaburi, *cât* ținea o poiană, iar *pe urmă* îi dădeau drumul *în creștetul* brazilor. *Alte câteva* păraie țâșneau mai jos de printre pietre și întreiau puterile râului. Pe lângă el, cobora, chinuită, singura cărare mai lesnicioasă celor câteva case de oameni, *întemeiate* în acest cuib de vulturi.

(Gala Galaction; 61)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „și-l depănau", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Indicați valoarea morfologică a lui „sub" din enunțurile:
a) „Izvorul ei era în munte, *sub* o stâncă,..."
b) La film au venit *sub* o sută de oameni.
c) Ținutul acesta era *sub*dezvoltat.
(2) Construiți enunțuri cu cinci valori polisemantice/sensuri diferite ale verbului „a ține".
(3) Demonstrați că sintagma „mai jos de" nu este locuțiune prepozițională.
(4) Dați trei exemple de locuțiuni prepoziționale cu regim de acuzativ, formate din adverb și prepoziție.
(5) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată completivă de agent, al cărei element de relație să fie (pe rând) pronumele nehotărâte *„de către oricare", „de către oricine", „de către orice", „de către oricât" („de către oricâte", „de către oricâți"...)*, menționând valoarea morfologică a regentului.

(6) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(7) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. era = p. verbal;
2. adunau = p. verbal;
3. depănau = p. verbal;
4. ținea = p. verbal;
5. dădeau drumul = p. verbal;
6. țâșneau = p. verbal;
7. întreiau = p. verbal;
8. cobora = p. verbal.

B

1. Izvorul ei era în munte, sub o stâncă = prop. principală;
2. **și** ciobanii îl adunau = prop. principală;
3. **și**-l depănau în jgheaburi = prop. principală;
4. *cât* ținea o poiană = prop. circ. de mod (3);
5. **iar** pe urmă îi dădeau drumul în creștetul brazilor = prop. principală;
6. Alte câteva pâraie țâșneau mai jos de printre pietre = prop. principală;
7. **și** întreiau puterile râului = prop. principală;
8. Pe lângă el, cobora [...] cuib de vulturi = prop. principală.

ATENȚIE!
propoziția a IV-a: dacă nu ar fi fost virgula (3), ar fi avut regent substantivul „*jgheaburi*“ și atunci ar fi fost atributivă.

C

1. *cât* = adverb interogativ-relativ (!! nu este pronume interogativ - relativ), compl. circ. de mod (la nivelul frazei este element de relație);
2. *pe urmă* = locuțiune adverbială [...], compl. circ. de timp;
3. *în creștetul* = substantiv [...], compl. circ. de loc (valoare stilistică - component de metaforă);
4. *alte* + *câteva* = adjective pronominale nehotărâte [...], atribute adjectivale;
5. *întemeiate* = verb [...], participiu [...], atribut adjectival.

95

Aicea zac *mulți de-ai mei. Mai încolo* e casa *în care* m-am născut.

(Mihail Sadoveanu; 61)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „de-ai mei“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „casă“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.

(2) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin verbul „a (se) naște".
(3) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată circ. de loc, al cărei element de relație să fie (pe rând) adverbele, loc. adverbiale *„unde", „de unde", „pe unde", „de pe unde", „încotro"*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(4) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(5) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. zac = predicat verbal;
2. e = p. verbal;
3. m-am născut = p. verbal;

B

1. Aicea zac mulți de-ai mei = prop. principală;
2. Mai încolo e casa = prop. principală;
3. *în care* m-am născut = prop. atributivă.

C

1. *mulți* = adjectiv substantivizat [...], nominativ [...], subiect;
2. *de-ai mei* = pronume posesiv [...], acuzativ [...], atribut pronominal;
3. *mai încolo* = adverb de loc, simplu, gradul comparativ de superioritate, compl. circ. de loc;
4. *în care* = pronume interogativ-relativ [...], acuzativ [...], compl. circ. de loc (la nivelul frazei este element de relație);

96

Oiță bârsană,
De ești năzdrăvană
Și de-*a fi* să mor
În câmp de mohor,
Să-i spui lui vrâncean
Și lui ungurean
Ca să mă îngroape
Aice pe-aproape,
În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi;
În dosul stânii,
Să-mi aud cânii.

(Miorița; 61)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.

D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „de-a fi“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Subliniați în text formele populare/arhaice de dativ.
(2) Indicați cazul și funcția sintactică a adjectivelor din text.
(3) Schimbați atributul substantival prepozițional „de oi“ cu un alt tip de atribut substantival.
(4) Construiți enunțuri cu omonimele cuvintelor: *mor, lui, oi, voi.*
(5) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată circ. de loc, al cărei element de relație să fie (pe rând) adverbele, loc. adverbiale *„dincotro“, „oriîncotro“, „oridincotro“, „acolo unde“*(!! nu: acolo, unde), *„oriunde“, „de oriunde“*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(6) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(7) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. ești năzdrăvană = p. nom. complet;
2. a fi = p. verbal;
3. să mor = p. verbal;
4. să [...] spui = p. verbal;
5. să [...] îngroape = p. verbal;
6. să fiu = p. verbal;
7. să [...] aud = p. verbal.

B

1. *De ești* năzdrăvană = prop. circ. condițională (4);
2. **Și** *de*-a fi = prop. circ. condițională (4);
3. *să* mor//În câmp de mohor = prop. subiectivă (2);
4. Să-i spui lui vrâncean [Oiță bârsană] //Și lui ungurean = prop. principală;
5. *Ca să* mă îngroape //Aice pe-aproape //În strunga de oi [...] //În dosul stânii = prop. compl. directă (4);
6. Să fiu tot cu voi = prop. circ. de scop (5);
7. *Să*-mi aud cânii = prop. circ. de scop (5).

C

1. *de* = conjuncție, simplă, subordonatoare (=*dacă*), fără f. sint. (la nivel de frază este element de relație);
2. *a fi* = vezi exemplul din modelul de analiză, pag. 17.
4. *în dosul stânii* = substantiv [...], genitiv (are locuțiunea prepozițională *„în dosul“*) [...], compl. circ. de loc.

97 Privește și-*n vale*, dincoace, în livada părăginită, casa voastră! îi strigă răzășul cel bătrân. Suflă prin ea vânturile iernii și bat peste dânsa puhoaiele ploilor. Ca ea s-au risipit, *duse* de valuri și vânturi, odraslele lui Ionașcu. Iar *cel ce* ne-a despoiat pe noi de pământurile *de bătrâni* câștigate, de la Alexandru-Vodă și de la Ștefan-Vodă, se îngrașă și râde *nepedepsit* și și-a pus piciorul în grumazul nostru...

(Mihail Sadoveanu; 62)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „Alexandru-Vodă", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Subliniați cuvintele folosite cu sens figurat.
(2) Indicați valoarea stilistică a cuvintelor: *părăginită, valuri și vânturi, a despuiat, piciorul, grumazul.*
(3) Arătați care dintre cuvintele textului sunt provenite din alte părți de vorbire (conversiune).
(4) Precizați funcția sintactică a substantivului „de valuri".
(5) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată circ. de loc, al cărei element de relație să fie (pe rând) loc. adverbiale, pron. relative (precedate de prepoziții) *„de pe oriunde", „către ce", „spre ce", „către cine", „spre cine"*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(6) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(7) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. privește = p. verbal
2. strigă = p. verbal;
3. suflă = p. verbal;
4. bat = p. verbal;
5. s-au risipit = p. verbal;
6. a despoiat = p. verbal;
7. se îngrașă = p. verbal;
8. râde = p. verbal;
9. și-a pus = p. verbal.

B

1. Privește și-n vale [...] casa voastră = prop. principală;
2. îi strigă răzășul cel bătrân = prop. principală (independentă);
3. Suflă prin ea vânturile iernii = prop. principală;
4. **și** bat peste dânsa puhoaiele ploilor = prop. principală;
5. Ca ea s-au risipit [...] lui Ionașcu = prop. principală;
6. *cel ce* ne-a despoiat [...] Ștefan-Vodă = prop. subiectivă (intercalată);
7. **Iar** [...] se îngrașă = prop. principală;
8. **și** râde nepedepsit = prop. principală;
9. **și** și-a pus piciorul pe grumazul nostru = prop. principală.

C

1. *(î)n vale* = substantiv [...], compl. circ. de loc (!! diagnosticarea valorii morfologice: ...privește în ACEASTĂ vale – deci acceptă cheia substantivului; în prop. „se rostogolește *la vale...*", nu se mai acceptă cheia substantivului: ... se rostogolește la ACEASTĂ vale?!? – deci *„la vale"* este locuțiune adverbială);

2. *duse* = verb [...], participiu [...] compl. circ. de cauză (dovada: ...s-au risipit[1]/ *fiindcă au fost duse de...[2]*/= prop. circ. de cauză); socotim că are şi o nuanţă de mod: ... s-au risipit[1]/*ca şi cum au fost duse...[2]*/;
3. *cel ce* = pronume relativ compus [...], subiect (la nivelul frazei este element de relaţie);
4. *de bătrâni* = adjectiv substantivizat [...], compl. de agent;
5. *nepedepsit* = verb [...], forma negativă [...], participiu pasiv [...], compl. circ. de mod (la nivel academic este denumit compl. opoziţional).

98 Ne plimbăm *pe unde* peisajul ni se pare mai frumos.
Mergea *în neştire* încotro îl purtau paşii.
Alergau *cu toţii* oriunde auzeau sunet de corn.
S-a îndreptat *spre cine* i-a ieşit *primul* în cale.
Dincotro bătea vântul, de acolo venea şi ploaia.
În pădure, adunam fragi şi mure de pe unde puteam.
A apărut tocmai de unde ne aşteptam mai puţin.
Priveam uimit spre ce se arăta *pe neaşteptate* la orizont.
Oriîncotro se îndrepta, tot stânci abrupte îl întâmpinau.

(Manual; 64)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a bate", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(2) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin numeralul „primul".
(3) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată completivă de agent, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) pronumele nehotărâte *„de oricare", „de oricine", „de orice", de oricât" („de către câte", „de către câţi"...)*, menţionând valoarea morfologică a regentului.
(4) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(5) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. ne plimbăm = predicat verbal;
2. se pare mai frumos = p. nom. complet;
3. mergea = p. verbal;
4. purtau = p. verbal;
5. alergau = p. verbal;
6. auzeam = p. verbal;
7. s-a îndreptat = p. verbal;
8. a ieşit = p. verbal;
9. bătea = p. verbal;
10. venea = p. verbal;
11. adunam = p. verbal;
12. puteam = p. verbal;
13. a apărut = p. verbal;
14. ne aşteptam = p. verbal;
15. priveam = p. verbal;
16. se arăta = p. verbal;
17. se îndrepta = p. verbal;
18. întâmpinau = p. verbal.

B

1. Ne plimbăm = prop. principală;
2. *pe unde* peisajul ni se pare mai frumos = prop. circ. de loc;
3. Mergea în neştire = prop. principală;
4. *încotro* îl îndreptau paşii = prop. circ. de loc;
5. Alergau cu toţii = prop. principală;
6. *oriunde* auzeau sunet de corn = prop. circ. de loc;
7. S-a îndreptat = prop. principală;
7. *spre cine* i-a ieşit primul în cale = prop. circ. de loc;
9. *Dincotro* bătea vântul = prop. circ. de loc;
10. de acolo venea şi ploaia = prop. principală;
11. În pădure, adunau fragi şi mure = prop. principală;
12. *de pe unde* puteam = prop. circ. de loc;
13. A apărut tocmai = prop. principală;
14. *de unde* ne aşteptam mai puţin = prop. circ. de loc;
15. Priveam uimit = prop. principală;
16. *spre* ce se arăta pe neaşteptate la orizont = prop. circ. de loc;
17. *Oriîncotro* se îndrepta = prop. circ. de loc (are nuanţă de circ. concesivă);
18. tot stânci abrupte îl întâmpinau = prop. principală.

C

1. *pe unde* (prop. a II-a) = locuţiune adverbială, relativă, compl. circ. de loc (la nivel de prop. este element de relaţie);
2. *în neştire* = locuţiune adverbială [...], compl. circ. de mod;
3. *cu toţii* = pronume nehotărât [...], compl. circ. de mod (la nivel academic se numeşte compl. sociativ);
4. *spre cine* = pronume relativ [...] acuzativ, subiect în prop. a VIII-a.
5. *primul* (prop. a VIII-a) = numeral ordinal [...] compl. circ. de mod (la nivel academic este denumit element predicativ suplimentar) (!! Daniel a ieşit *primul* în concurs... = nume predicativ);
6. *pe neaşteptate* = locuţiune adverbială [...], compl. circ. de mod.

99 Locul unde s-a oprit era de o rară frumuseţe.
Întrebarea este unde ai pus cărţile *împrumutate* de la biblioteca şcolii.
Le-am pus unde ştiu numai eu.
De unde nu e, nu ai *ce lua*.
E greu *de precizat* pe unde a plecat.
Pe unde a plecat el, drumul e foarte anevoios.
Se întreba unde te-ai ascuns.
Se mira şi el de unde au apărut atâţia nori.
Păşea pe unde poteca era mai puţin alunecoasă.
S-a anunţat unde va avea loc festivalul.

(Manual; 65)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.

D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „s-a oprit“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a lua“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(2) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „drum“.

A

1. s-a oprit = p. verbal;
2. era de o [...] frumuseţe = p. nom. complet;
3. este = p. nom. incomplet;
4. ai pus = p. verbal;
5. am pus = p. verbal;
6. ştiu = p. verbal;
7. nu e = p. verbal;
8. nu ai = p. verbal;
9. e greu = p. nom. complet
10. a plecat = p. verbal;
11. a plecat = p. verbal;
12. e foarte anevoios = p. nom. complet;
13. se întreba = p. verbal;
14. te-ai ascuns = p. verbal;
15. se mira = p. verbal;
16. au apărut = p. verbal;
17. păşea = p. verbal;
18. era mai puţin alunecoasă = p. nom. complet;
19. s-a anunţat = p. verbal;
20. va avea loc = p. verbal.

B

1. *unde* s-a oprit = prop. atributivă (intercalată);
2. Locul [...] era de o rară frumuseţe = prop. principală;
3. Întrebarea este = prop. principală;
4. *unde* ai pus [...] şcolii = prop. predicativă;
5. Le-am pus = prop. principală;
6. *unde* ştiu numai eu = prop. circ. de loc;
7. *De unde* nu e = prop. circ. de loc;
8. nu ai ce lua = prop. principală;
9. E greu de precizat = prop. principală;
10. *pe unde* a plecat = prop. compl. directă;
11. *Pe unde* a plecat el = prop. circ. de loc;
12. drumul e foarte anevoios = prop. principală;
13. Se întreba = prop. principală;
14. *unde* te-ai ascuns = prop. compl. indirectă;
15. Se mira şi el = prop. principală;
16. *de unde* au apărut atâţia nori = prop. compl. indirectă;
17. Păşea = prop. principală;
18. *pe unde* poteca era mai puţin alunecoasă = prop. circ. de loc;
19. S-a anunţat = prop. principală;
20. *unde* va avea loc festivalul = prop. subiectivă.

ATENŢIE!
Propoziţia a XX-a (contragerea): ...*s-a anunţat locul festivalului...*

C

1. *împrumutate* = verb [...], participiu [...], atribut adjectival;
2. *ce* + *lua* = pronume relativ [...], compl. direct + verb [...], infinitiv [...] compl. direct (o asemenea structură se numeşte construcţie relativă infinitivală).
3. *de precizat* = verb [...], supin [...], subiect (dovada: *Să precizăm*[1]/e greu...[2]/= prop. subiectivă;

100 Ochii-i se-nvelea,
Lumea se-nvârtea,
Norii se-nvârtea [...]
Şi de pe grindiş,
De pe acoperiş,
Mort bietul cădea!
Iar unde cădea
Ce se *mai* făcea?

(Mănăstirea Argeşului; 66)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structurile „ochii-i se-nvelea“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Motivaţi cei trei „i“ din grupul „ochii-i“.
(2) Precizaţi diferenţa de sens dintre verbele: a cădea/a se cădea.
(3) Indicaţi valoarea morfologică a cuvântului „mort“ din enunţurile:
a) Era obosit *mort.*
b) Unicul *mort* în ambuscadă fusese Ion.
(4) Subliniaţi forma corectă a adjectivului „singură“ din exemplul: *Singură mama /Singura mama /Singura mamă m-a ajutat, fiindu-i fiul preferat.*
(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „lume“.

A

1. se-nvelea = p. verbal;
2. se-nvârtea = p. verbal;
3. se-nvârtea = p. verbal;
4. cădea = p. verbal;
5. cădea = p. verbal;
6. ce se făcea = p. nom. complet.

B

1. Ochii-i se-nvelea = prop. principală;
2. Lumea se-nvârtea = prop. principală;
3. Norii se-nvârtea = prop. principală;
4. **Şi** de pe grindiş,// De pe acoperiş,// Mort bietul cădea = prop. principală;
5. *unde* cădea = prop. circ. de loc (intercalată);
6. **Iar** [...] ce se mai făcea = prop. principală.

C

1. *mort* = adjectiv [...], compl. circ. de mod (la nivel academic se numeşte element predicativ suplimentar);
2. *ce* = pronume relativ-interogativ (aici are valoare interogativă) [...], nume predicativ;
3. *mai* = adverb de mod [...], compl. circ. de mod (!! în combinaţiile *„mai înalt"; „cel mai înalt"* etc. *„mai"* nu are f. sintactică.

101 Şi Iaşii, pe care nu-i văzusem niciodată, nu erau *aproape de Neamţ*, ca Fălticenii, *de unde*, toamna târziu [...], *mă* puteam *răpezi* din când în când [...] la clăci în Humuleşti, pe unde ştiam noi...

(Ion Creangă; 66)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „nu-i văzusem", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Construiţi câte un enunţ prin care să exemplificaţi ortogramele: *niciodată /nici odată/nici o dată.*
(2) Indicaţi şi altă interpretare a grupării „aproape de (Neamţ)".
(3) Scrieţi două sinonime contextuale ale locuţiunii adverbiale „din când în când".
(4) Precizaţi valoarea morfologică şi stilistică în text a lui „şi".
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a şti", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul/adverbul „toamnă/toamna".

A

1. nu [...] văzusem = p. verbal
2. nu erau = p. verbal;
3. puteam = p. verbal;
4. ştiam = p. verbal.

B

1. *pe care* nu-i văzusem niciodată = prop. atributivă (intercalată; 2);
2. **Şi** Iaşii [...] nu erau aproape de Neamţ, ca Fălticenii = prop. principală;
3. *de unde,* toamna târziu mă puteam răpezi [...] Humuleşti = prop. atributivă (2);
4. *pe unde* ştiam noi = prop. circ. de loc (3).

C

1. *aproape de Neamţ* = substantiv [...], acuzativ (are locuţiunea prepoziţională *„aproape de"*) [...], compl. circ. de loc;
2. *de unde* = locuţiune adverbială [...], compl. circ. de loc (la nivel de frază este element de relaţie);

3. *mă răpezi* = verb [...], infinitiv [...], compl. direct (!! reamintim: *„a putea“* cere un verb la infinitiv = compl. direct sau o propoziţie = compl. directă);
4. *din când în când* = locuţiunea adverbială de timp [...], compl. circ. de timp (!! nu are rol de element de relaţie).

102

Unde-i *unul*, nu-i *putere*
La nevoi şi la durere.
Unde-s doi, puterea creşte
Şi duşmanul nu sporeşte.

(V. Alecsandri; 66)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structurile „unde-i“, „nu-i“, „unde-s“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Motivaţi valoarea morfologică a cuvântului subliniat din textele:
a) Murim până la *unu*!
b) Murim până la *unul*!
(2) Explicaţi sensul cuvântului „putere“ din enunţurile:
a) N-are *nici o putere*, nu-ţi poate aproba cererea!
b) E un om *în putere*, mai poate munci.
c) Avea *o putere* neobişnuită, era un adevărat halterofil.
(3) Subliniaţi forma corectă a adjectivului „biată“ din enunţul: *Biata fată/Biată fata abia mai mergea!*
(4) Arătaţi cum s-a format „lanţul“ derivativ: *putere – puternic – împuternici – împuternicit – împuternicire.*

A

1. -i = predicat verbal;
2. nu-i = p. verbal;
3. -s = p. verbal;
4. creşte = p. verbal;
5. nu sporeşte = p. verbal.

B

1. *Unde-i* unul = prop. circ. de loc (2);
2. nu-i putere//La nevoi şi la durere = prop. principală;
3. *Unde-s* doi = prop. circ. de loc (4);
4. puterea creşte = prop. principală;
5. **Şi** duşmanul nu sporeşte = prop. principală.

C

1. *unul* = pronume nehotărât [...], subiect;
2. *putere* = substantiv [...], subiect;
3. *la nevoi* = substantiv [...], compl. circ. de timp (dovada: ... nu-i putere[1]/*când este nevoie...*[2]/= prop. circ. de timp).

103 *Maică*, mulţi te-au duşmănit
Că eşti neam blagoslovit.
Unde sapă sapa locul
Sare din pământ *norocul*...

(*Tudor Arghezi; 66*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „te-au duşmănit", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Cuvintele: „sapă" şi „sapa" sunt paronime? (DA /NU)
(2) Formaţi familia lexicală a substantivului „pământ".
(3) Găsiţi două sinonime ale cuvântului „duşman".
(4) Daţi o definiţie tip-dicţionar substantivului „sapă".

A

1. au duşmănit = p. verbal;
2. eşti neam = p. nom. complet;
3. sapă = p. verbal;
4. sare = p. verbal.

B

1. Maică, mulţi te-au duşmănit = prop. principală;
2. *Că* eşti neam blagoslovit = prop. circ. de cauză (1);
3. *Unde* sapă sapa locul = prop. circ. de loc (4);
4. Sare din pământ norocul = prop. principală.

C

1. *maică* = substantiv [...], vocativ [...], fără f. sint.;
2. *norocul* = substantiv [...], nominativ [...], subiect.

104 Drumul care mergea de la Giurgiu spre Bucureşti trece printr-o câmpie şeasă şi deschisă, afară numai dintr-un loc, două poştii departe de această capitală, unde el *se află* strâns şi închis între nişte dealuri păduroase.

(*Nicolae Bălcescu; 66*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „dintr-un loc", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) După modelul: Bucureşti /bucureştean, scrieţi numele locuitorilor din oraşele: Iaşi, Cluj, Târgu-Jiu, Mangalia, Giurgiu, Huşi, Arad, Piatra-Neamţ, Târgu-Neamţ, Sfântul Gheorghe.
(2) Găsiţi în text trei cuvinte derivate şi arătaţi cum s-au format.

(3) Formați familia lexicală a substantivului „drum".
(4) Construiți cinci enunțuri în care verbul „a afla" să fie: (a) la diateza activă; (b) la diateza reflexivă; (c) la diateza reflexiv-pasivă; (d) verb activ-pronominal, cu pronume reflexiv în dativ; (e) la diateza pasivă.
(5) Selectați complementele circ. de loc din text; menționați: (a) prin ce sunt exprimate (sau denumirea morfologică a acestora) și (b) elementul regent al fiecăruia.
(6) Faceți extensia fiecărui complement circ. de loc, de la cerința precedentă, menționând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. mergea = p. verbal;
2. trece = p. verbal;
3. se află strâns și închis = p. nom. complet (cu nume predicativ multiplu)

B

1. *care* mergea de la Giurgiu spre București = prop. atributivă (intercalată; 2);
2. Drumul [...] trece printr-o câmpie [...] de această capitală = prop. principală;
3. *unde* se află strâns și închis [...] dealuri păduroase = prop. atributivă, dacă vom socoti regent un nume; „*drum*", „*câmpie*" sau „*capitală*".

C

se află = verb [...] copulativ, f. sint. de jumătate din predicatul nominal, cealaltă jumătate fiind numele predicativ multiplu „*strâns și închis*" (!! dovada valorii copulative: I-*devine* strâns; II-*pare* strâns; frumusețea acestei situații este faptul că „*a se afla*" este chiar argument forte în stabilirea valorii predicative a verbului „*a fi*": ...el *este* acolo... = el *se află* acolo etc., iar în expunerea lui Nicolae Bălcescu apare ca verb copulativ!!).

105 New Yorkul *nu înseamnă* numai triumf și putere peste oboseală și necazuri. *Aceasta* o vezi mai bine decât oriunde în cartierele lui sărace, de unde atâția oameni s-au ridicat, dar unde și atâția oameni au murit într-o sărăcie mai mare *decât aceea* din țara de unde au emigrat.

(Petru Comarnescu; 66)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „New York-ul", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Scrieți numele locuitorilor din orașele/țările: Bordeau, Cairo, Chile, Geneva, Genova, Monaco, New York, Ungaria, Tokio, Venezuela.
(2) Cuvintele: „ a emigra/a imigra" sunt:
a) antonime;
b) paronime;

c) și antonime, și paronime.
3) Găsiți în text un cuvânt provenit din altă parte de vorbire (conversiune) și analizați-l morfologic și sintactic.
(4) Construiți enunțuri cu adverbul „bine“ la superlativ absolut.

A

1. nu înseamnă [...] triumf și putere = p. nom. complet (cu nume predicativ multiplu);
2. vezi = p. verbal;
3. s-au ridicat = p. verbal;
4. au murit = p. verbal;
5. au emigrat = p. verbal.

B

1. New Yorkul nu înseamnă numai triumf și putere peste oboseală și necazuri = prop. principală;
2. Aceasta o vezi [...] lui sărace = prop. principală;
3. *de unde* atâția oameni s-au ridicat = prop. atributivă (2);
4. **dar** *unde* și atâția oameni au murit [...] din țara = prop. atributivă (2);
5. *de unde* au emigrat = prop. atributivă (4).

ATENȚIE!
propozițiile a III-a + a IV-a + a V-a sunt atributive pentru că au regentele niște substantive: „*cartierele*“ și „*țara*“; contragerea: ... cartierele *ridicării...*, *morții;* țara *emigranților...*

C

1. *nu înseamnă = verb* [...], *verb copulativ* [...], f. sint. de jumătate din predicatul nominal (cealaltă jumătate fiind numele predicativ multiplu „*triumf și putere*“);
2. *aceasta* = pronume demonstrativ de apropiere [...], nominativ [...], subiect;
3. *decât aceea* = pronume demonstrativ de depărtare [...], acuzativ [...], compl. circ. de mod (elemente de comparație).

106 Șoimaru nu s-a arătat până a doua zi în sat. *Pe după miezul nopții* trecuse pe la fântâna lui Grozav și avusese tainic sfat cu oștenii lui [...].
Un soare blând răsări a doua zi, într-o duminică, ș-o lumină prietenoasă se împânzi peste sat, *asupra căsuțelor* albe și a livezilor *desfrunzite.*

(Mihail Sadoveanu; 67)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „ș-o lumină“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Indicați cuvâtul de bază, sufixele și prefixele cuvintelor derivate din text.
(2) Transformați complementele circumstanțiale de loc din genitiv în acuzativ cu prepoziție.

(3) Găsiţi câte un sinonim contextual pentru cuvintele: „*s-a arătat*“, „*avusese*“, „*sfat*“, „*se împânzi*“, „*asupra*“.
(4) Motivaţi valoarea morfologică din text a lui „o“.
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a trece“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „soare“.

A

1. nu s-a arătat = p. verbal;
2. trecuse = p. verbal;
3. avusese = p. verbal;
4. răsări = p. verbal;
5. se împânzi = p. verbal.

B

1. Şoimaru nu s-a arătat [...] în sat = prop. principală;
2. Pe după miezul nopţii trecuse [...] lui Grozav = prop. principală;
3. **şi** avusese tainic sfat cu oştenii lui = prop. principală;
4. Un soare blând răsări [...] într-o duminică = prop.principală;
5. **ş**-o lumină [...] se împânzi [...] desfrunzite = prop. principală.

C

1. *pe după miezul nopţii* = substantiv [...], acuzativ (are prepoziţie compusă „*pe după*“) [...], compl. circ. de timp (!! „*pe după miezul*“ nu este locuţiune prepoziţională);
2. *asupra căsuţelor* = substantiv [...], genitiv (are prepoziţia simplă „*asupra*“) [...], compl. circ. de loc;
3. *desfrunzite* = adjectiv [...], participiu [...], atribut adjectival.

107 Huţu însă nici acum nu mergea iute. El era *băiat de cinci ani* când plecase *maică-sa*, o ţinea bine minte, şi, precum a aşteptat zece ani, ca să o vadă, *mai* putea să mai aştepte încă cinci minute.

(Ioan Slavici; 67)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „maică-sa“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Scoateţi din text cuvintele fără funcţie sintactică şi precizaţi-le valoarea morfologică.
(2) Precizaţi felul sufixelor următoarelor derivate: *băietan, băieţandru, băieţoi, băieţoaică, băieţică.*
(3) Subliniaţi forma corectă a sintagmelor: *mai se putea/se mai putea; nu se prea vine/nu prea se vine; tot se duce/se tot duce.*
(4) Scrieţi numeralele ordinale corespondente lui 5, 8, 15, 50, 80.

(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a vedea“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „mamă“.

A

1. nu mergea = predicat verbal;
2. era băiat = p. nom. complet;
3. plecase = p. verbal;
4. ținea [...] minte = p. verbal (locuțiune verbală);
5. a așteptat = p. verbal
6. să [...] vadă = p. verbal;
7. putea = p. verbal;
8. să aștepte = p. verbal.

B

1. Huțu **însă** nici acum nu mergea iute = prop. principală;
2. El era băiat de cinci ani = prop. principală;
3. *când* plecase maică-sa = prop. circ. de timp (2);
4. o ținea bine minte = prop. principală;
5. *precum* a așteptat zece ani = prop. circ. de mod (intercalată; 7);
6. *ca să* o vadă = prop. circ. de scop (intercalată; 5);
7. **și** [...] mai putea = prop. principală;
8. *să* aștepte încă cinci minute = prop. compl. directă (7).

C

1. *băiat de cinci ani* = *băiat* (substantiv-nume predicativ) + *cinci* (numeral-atribut adjectival) + *de* [...] *ani* (substantiv-atribut substantival prepozițional);
2. (plecase) *maică-sa* = substantiv + adjectiv pronominal posesiv; (*împreună* au funcția sintactică de subiect (!! *plecase maică sa* = substantiv + adjectiv pronominal posesiv – subiect și atribut adjectival; deci: când adjectivul posesiv este legat de substantivul regent – de obicei un grad de rudenie – acesta are funcția sintactică împreună cu substantivul);
3. *mai* (putea) = adverb de mod [...], compl. circ. de mod (vezi textul 32, C).

108 Mă trezește mama într-o dimineață din somn, *cu vai-nevoie*, zicându-mi: –Scoală, duglișule, înainte de răsăritul soarelui; iar vrei să te pupe cucul armenesc și să te spurce, ca să nu-ți meargă bine toată ziua?... Căci așa ne amăgea mama cu o pupăză care-și făcea cuib, de mulți ani, într-un tei foarte bătrân și scorburos, pe coama dealului, la moș Andrei, *fratele tatei cel mai mic*. Și numai ce-o auzeai: Pu-pu-pup! Pu-pu-pup! Des- dimineață, în toate zilele, de vuia satul.

(Ion Creangă; 68)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „pu-pu-pup“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Subliniaţi complementele necircumstanţiale din text şi precizaţi felul lor.
(2) Indicaţi diferenţele morfologice şi sintactice dintre enunţurile :
a) Scoală, duglişule, înainte de răsăritul soarelui...
b) Scoală, duglişule, mai înainte de răsăritul soarelui ...
(3) Precizaţi valoarea morfologică din text a lui „ şi".
(4) Substituiţi sinonimic locuţiunile/expresiile frazeologice: *a nu îţi merge bine, a-şi face cuib, des-dimineaţă,*
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a merge", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „deal".

A

1. trezeşte = predicat verbal;
2. scoală = p. verbal;
3. vrei = p. verbal;
4. să [...] pupe = p. verbal;
5. să [...] spurce = p. verbal;
6. să nu [...] meargă = p. verbal;
7. amăgea = p. verbal;
8. (î)şi făcea = p. verbal;
9. auzeai = p. verbal;
10. vuia = p. verbal.

B

1. Mă trezeşte [...] zicându-mi = prop. principală;
2. Scoală, duglişule [...] soarelui = prop. principală;
3. **iar** vrei = prop. principală;
4. *să* te pupe cucul armenesc = prop. compl. directă (3);
5. **şi** să te spurce = prop. compl. directă (3);
6. *ca să* nu-ţi meargă bine toată ziua = prop. circ. finală (are nanţă consecutivă; 5);
7. *Căci* aşa ne amăgea mama cu o pupăză = prop. circ. de cauză (regentă subînţeleasă);
8. *care-şi* făcea cuib [...] cel mai mic = prop. atributivă;
9. **Şi** numai ce-o auzeai [...] în toate zilele = prop. principală;
10. *de* vuia satul = prop. circ. consecutivă (9).

ATENŢIE!
a) propoziţiile a II-a şi a III-a au cuvântul de relaţie („*că*" sau „*să*") presupus din logica textului; el n-a mai fost scris, întrucât în vorbirea directă, utilizându-se verbul la imperativ, acesta nu-l putea accepta.
b) prop. a X-a: elementul de relaţie „*de*" = *încât* (care este specializat).

C

1. *cu vai-nevoie* = locuţiune adverbială (alcătuită din prepoziţie + interjecţie + substantiv) de mod (= *greu, anevoie*), compl. circ. de mod;
2. *fratele tatei cel mai mic* = apoziţie dezvoltată; se analizează astfel: a) *fratele* = substantiv [...], f. sint. de atribut subst. apoziţional în cadrul apoziţiei dezvoltate „*fratele tatei cel mai mic*"; b) *tatei* = substantiv [...], f. sint. de atribut

subst. genitival în cadrul apoziţiei dezvoltate „*fratele tatei cel mai mic*"; c) *cel mai mic* = adjectiv [...] nominativ, atr. adjectival (acordat cu subst. „*fratele*"), în cadrul apoziţiei dezvoltate.

109 *De câteva ori* pe zi şi de câteva ori pe noapte trenurile străbat, cu şuiere lungi şi cu vuiet de poduri metalice, pădurile şi munţii Bucovinei. La Mestecăniş, unde e marea cumpănă a apelor, trec de pe Calea Moldovei pe cea a Bistriţei – căreia acolo toată lumea îi *spune* Bistra aurie – şi atunci au tovarăşe de drum plutele care alunecă *foşnind* la vale.

(Geo Bogza; 68-69)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Scoateţi din text cuvintele derivate şi compuse, precizând modul formării lor.
(2) Arătaţi care este diferenţa morfologică şi sintactică dintre enunţurile:
a) De câteva ori pe zi, trenurile străbat ...
b) De două ori pe zi, trenurile străbat ...
(3) Motivaţi de ce nu este pleonasm construcţia : „alunecă (foşnind) la vale" .
(4) Substituiţi sinonimic sintagma : „îi spune (Bistra Aurie)".
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a trece", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „apă".

A

1. străbat = p. verbal;
2. e = p. verbal;
3. trec = p. verbal;
4. spune Bistra = p. nom. complet;
5. au = p. verbal;
6. alunecă = p. verbal

B

1. De câteva ori pe zi [...] străbat [...] munţii Bucovinei = prop. principală;
2. *unde* e marea cumpănă a apelor = prop. circ. de loc (intercalată; 1);
3. La Mestecăniş [...] trec [...] pe cea a Bistriţei = prop. principală;
4. *căreia* acolo toată lumea îi spune Bistra aurie = prop. atributivă (3);
5. **şi** atunci au tovarăşe de drum plutele = prop. principală;
6. *care* alunecă foşnind la vale = prop. atributivă (5).

ATENŢIE!
prop. a II-a este (la nivel academic) atributivă apozitivă (noţiune necunoscută la cls. V-VIII).

C

1. *de câteva ori* = prepoziție + adjectiv pronominal nehotărât + substantiv
   a) prepoziția se analizează cu substantivul;
   b) *de multe ori* = prepoziție + adjectiv + substantiv;
   c) *de două ori* = numeral cardinal adverbial sau de repetiție; deci: atenție!
2. *spune* = verb [...], verb copulativ [..], f. sint. de jumătate din predicatul nominal (cealaltă jumătate fiind numele predicativ „*Bistra*");
3. *foșnind* = verb [...], gerunziu [...], compl. circ. de mod.

D

1. virgula (1+2) separă două compl. (cu determinantele lor) de verbul regent, fiind socotite de autor elemente esențiale;
2. punctul (3) marchează sfârșitul unei prop. enunțiative;
3. virgula (4+5) separă (intercalează) o prop. circ. de loc, așezată înaintea elementului regent;
4. linia de pauză (6+7) - (ca și virgulele corelate) - separă o subordonată (aici atributivă) de regenta ei;
5. punctul (8) marchează sfârșitul unei fraze în care elementul esențial este o prop. enunțiativă.

110 *Vai*! scriam aceste rânduri *în anul 1846*. Cine mi-ar fi zis atunci că abia un an va trece și inima îmi *va fi* mai crud de durere *ispitită*. Era în vremea unei frumoase deșteptări naționale, atunci când un popor întreg jurase că va muri pentru Patrie și Libertate.

(Nicolae Bălcescu; 69)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
   (2) Explicați cratima din structura „mi-ar fi zis", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Indicați două situații distincte, în care adverbe de tipul: *firește, desigur, pesemne, poate, bineînțeles, negreșit, evident, sigur, probabil, posibil, îndeajuns, destul, adevărat, mai bine* (...) au funcție sintactică de predicat.
   (2) Analizați morfologic și sintactic numeralele cu valoare adjectivală din text.
   (3) Precizați valorile morfologice și funcțiile sintactice ale cuvintelor subliniate:
      a) Este *vai* de capul lui!
      b) *Vai* de mine și de mine!
      c) A făcut o lucrare ca *vai* de ea!
   (4) Subliniați complementele necircumstanțiale din text, precizând felul lor.
   (5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a muri", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
   (6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători), care conțin substantivul „an".

A

1. scriam = p. verbal;
2. ar fi zis = p. verbal;
3. va trece = p. verbal;
4. va fi [...] ispitită = p. verbal;
5. era = p. verbal;
6. jurase = p. verbal;
7. va muri = p. verbal.

B

1. Vai! scriam aceste rânduri în anul 1846 = prop. principală;
2. Cine mi-ar fi zis atunci = prop. principală;
3. *că* abia un an va trece = prop. compl. directă (2);
4. **şi** [*că*] inima îmi va fi mai crud de durere ispitită = prop. compl. directă (2);
4. Era în vremea unei frumoase deşteptări naţionale = prop. principală;
6. *atunci când* un popor întreg jurase = prop. circ. de timp (5);
7. *că* va muri pentru Patrie şi Libertate = prop. compl. directă (6).

ATENŢIE!

a) prop. a II-a este principală, chiar dacă are pronumele „*cine*"; acesta nu are valoare relativă (deci nu subordonează o propoziţie), ci interogativă; nu are decât funcţia sintactică de subiect în această propoziţie;

b) prop. a VI-a are element de relaţie adverbul compus „*atunci*" (!! în alte situaţii, acestea se analizează separat, fiind corelative ... *el vine doar atunci* [1]/*când este chemat* ...[2]/; atenţie deci şi la virgule; vedeţi şi textul 128 ....„*aşa cum*").

C

1. *vai* = interjecţie simplă, exprimă dezamăgirea, nu are f. sintactică.
2. *în anul 1846* = substantiv cu prepoziţie [...], compl. circ. de timp + numeral cardinal, propriu-zis [...], acuzativ, atribut adjectival;
3. *va fi ispitită* = verb, forma iniţială „*a ispiti*" [...], diateza pasivă [...], timpul viitor (!! a nu se confunda cu viitorul anterior al verbelor la diateza activă) [...], predicat verbal.

111 Vom spune, *aşadar*, că fiul dintâi al lui Ştefan şi al Smarandei s-a născut, *poate*, la 2 martie 1837 sau, *mai sigur*, la 10 iunie 1839.

Scriitorul vede lumina zilei şi copilăreşte până la şcolarizare în casa din Humuleşti, ce se vede până azi, deşi mult mai îngrijită de cum arăta atunci.

(Istoria literaturii române; 69)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Arătaţi diferenţele morfologice şi sintactice dintre structurile :
   a) „ ...s-a născut, poate, la 2 martie 1837 ...".
   b) La 1 Decembrie 1918 s-a înfăptuit Unirea.
   (2) Găsiţi câte două sinonime contextuale pentru cuvintele: *aşadar, dintâi, poate*.

(3) Scrieţi câte un antonim contextual pentru cuvintele: *dintâi, până la, din.*
(4) Precizaţi cum s-au format cuvintele derivate din text.
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „lumină“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin numeralul „doi/două“.

A

1. vom spune = p. verbal;
2. s-a născut = p. verbal;
3. vede = p. verbal;
4. copilăreşte = p. verbal;
5. se vede = p. verbal;
6. de cum arăta = p. nom. complet.
7. poate = p. verbal
8. mai sigur = p. nominal.

ATENŢIE!

a) *mai îngrijită* = nu este o parte a predicatului eliptic, chiar dacă dă impresia că îl presupune logic pe *„a fi“*; reţineţi, cu toate că programa şcolară nu cere: *deşi* + adjectiv; *deşi* + participiu = complement concesiv;
b) *arăta* = verb copulativ (dovada: *arăta* mai îngrijită = *părea* îngrijită = *devenea* mai îngrijită), deci va solicita un nume predicativ: *„de cum“*.

B

1. Vom spune, aşadar = prop. principală;
2. că fiul [...] s-a născut [...] iunie = prop. compl. directă (1);
3. Scriitorul vede lumina zilei = prop. principală;
4. **şi** copilăreşte [...] din Humuleşti = prop. principală;
5. *ce* se vede [...] mai îngrijită = prop. atributivă (4);
6. *de cum* arăta atunci = prop. circ. de mod (5);
7. poate = prop. principală incidentă;
8. mai sigur = prop. principală incidentă.

C

1. *aşadar* = conjuncţie coordonatoare, conclusivă, simplă, fără f. sintactică;
2. *poate* = adv. predicativ (= *probabil*), predicat verbal (izolat, alcătuieşte o prop. incidentă; urmat de *„că“*, *„să“*,..., devine regent pentru o prop. subiectivă: ... poate[1]/*că va ploua*[2]/);
3. *mai sigur* = adverb aparent predicativ (nume predicativ pentru că admite prezenţa verbului *„a fi“*; *...(e) mai sigur*[1]/că...); vedeţi şi *Gramatica Academiei*, vol. II, pag. 422-425.

112 Iar *a doua zi*, când mă deşteptai şi-mi aruncai privirea peste împrejurimi, firea întreagă mi se păru *ca răsărită* atunci, *pentru întâiaşi dată, din sânul* adânc al apelor creaţiunii.

(Calistrat Hogaş; 71)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.

D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „şi-mi aruncai“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Analizaţi morfologic şi sintactic numeralele din text.
(2) Precizaţi sensul verbului „a se deştepta“ din enunţurile :
a) Astăzi s-a *deşteptat* mai devreme.
b) Văzând adevărul, *s-a deşteptat* şi el !
c) *S-a deşteptat*, deodată, pe o stradă necunoscută,
(3) Arătaţi cum s-a format cuvântul „ întâiaşi“ .
(4) Indicaţi valoarea morfologică a cuvintelor fără funcţie sintactică.
(5) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată circ. de timp, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) adverbele, loc. adverbiale *„când“, „pe când“, „de când“, „până“, „până când“, „de pe când“, „pentru când“*, menţionând valoarea morfologică a regentului.
(6) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul şi de ortografie).
(7) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. mă deşteptai = p. verbal;
2. (î)mi aruncai privirea = p. verbal;
3. se păru ca răsărită = p. nom. complet.

ATENŢIE!

a) *a(-şi) arunca privirea* = locuţiune verbală
– argumente:
I. grup de cuvinte; II. cu un sens unitar; III. echivalează cu un singur cuvânt; IV. ordinea (topica) cuvintelor este fixă; V. cuvintele componente nu se pot înlocui cu sinonime; VI. cuvintele de bază („*privirea*“) nu primesc determinări (privirea *frumoasă*, privirea *atentă*);

b) *se păru* = verb copulativ (!! Mi *se păru*[1]/că ţipă...[2]/aici este verb predicativ, unipersonal, va cere o propoziţie subiectivă).

B

2. *când* mă deşteptai = prop. circ. de timp (3);
2. **şi** [*când*] (î)mi aruncai privirea peste împrejurimi = prop. circ. de timp (3);
3. **Iar** a doua zi [...] firea întreagă mi se păru ca răsărită atunci [...] creaţiunii = prop. principală.

C

1. *a doua zi* = articol + numeral + substantiv [...], compl. circ. de timp;
2. *ca răsărită* = adjectiv [...], acuzativ (are prepoziţia „*ca*“ [...]; particularităţi: provine dintr-un participiu, f. sint. de nume predicativ;
3. *pentru întâiaşi dată* = prepoziţie + numeral ordinal (formă regională) + substantiv [...], compl. circ. de timp;
4. *din sânul* = substantiv [...], acuzativ [...], compl. circ. de loc.

113 Şi *una* e să mori *la datorie*, când te izbeşte un glonţ sau o schijă, şi alta e *să fii legat* de stâlp şi să te execute *plutonul de execuţie.*

(Marin Preda; 71)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Construiţi enunţuri în care să actualizaţi sensurile verbelor: *a datora/a datori*
(2) Construiţi enunţuri cu sensul figurat al verbelor: *a izbi, a lega.*
(3) Găsiţi cinci locuţiuni/expresii frazeologice sinonime verbului *a muri.*
(4) Arătaţi valoarea morfologică din text a cuvintelor *un, o.*
(5) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată circ. de timp, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) adverbele, loc. adverbiale *„până să“, „înainte să“, „mai înninte să“, „când să“, „oricând“, „orişicând“, „oricât“*, menţionând valoarea morfologică a regentului.
(6) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(7) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. e = p. nom. incomplet;
2. să mori = p. verbal;
3. izbeşte = p. verbal;
4. e = p. nom. incomplet;
5. să fii legat = p. verbal;
6. să [..] execute = p. verbal.

B

1. **Şi** una e = prop. principală;
2. *să* mori la datorie = prop. predicativă (1);
3. *când* te izbeşte [...] o schijă = prop. circ. de timp (2);
4. **şi** alta e = prop. principală;
5. *să* fii legat de stâlp = prop. predicativă (4);
6. **şi** să te execute plutonul de execuţie = prop. predicativă (4).

ATENŢIE!

a) întrucât relaţia subiect-nume predicativ este interpretabilă (vezi, în acest sens, lucrarea *„Elemente de gramatică instrumentală“*, de Şt. M. Ilinca), am dat prioritate topicii şi accentului logic, socotind pronumele *„una“* – subiect, iar *„e“* – predicat nom. incomplet, deci propoziţia a II-a = predicativă.
b) *„un glonţ sau o schijă“* = subiect multiplu (acord prin atracţie cu verbul-predicat *„izbeşte“*).

C

1. *una* = pronume nehotărât [...], nominativ [...], subiect;
2. *la datorie* = substantiv [...], compl. (!! circ. de loc dacă acceptăm extensia: ...

să mori[1]/*unde îți faci datoria...*/circ. de timp: ... să mori[1]/*când îți faci datoria...*[2]/sau chiar indirect: .../să mori[1]/*la ce ești pus*[2]/*să...*[3]/;

3. *să fii legat* = verb [...], diateza pasivă [...], predicat verbal;
4. *plutonul de execuție* = două substantive distincte (!! *nu* unul compus).

114 *Când* Tudor intră în satul strămoșilor lui, la Șoimărești, parcă i se luă un văl de pe frunte [...]. După ce tatăl și fiica intrară în curtea lor de piatră, oșteanul, ca să poată vedea pe Magda cât mai curând, se despărțise de ei ca să facă un ocol grabnic în satul lui.

(Mihail Sadoveanu; 72)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „lui", decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „un", decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „parcă".
(4) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată circ. de timp, al cărei element de relație să fie (pe rând) conjuncțiile, loc. conjuncționale, adverbele, loc. adverbiale *„orișicât", „ce", „să", „că", „în timp ce", „în vreme ce", „cât"*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(5) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(6) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. intră = p. verbal;
2. se luă = p. verbal;
3. intrară = p. verbal;
4. să poată = p. verbal;
5. se despărțise = p. verbal;
6. să facă = p. verbal.

ATENȚIE!
să facă un ocol nu este o locuțiune (verificați cu argumentele de la textul 112, A, a).

B

1. *Când* Tudor intră [...] la Șoimărești = prop. circ. de timp (2);
2. parcă i se luă un văl de pe frunte = prop. principală;
3. *După ce* tatăl și fiica intrară [...] piatră = prop. circ. de timp (5);
4. *ca să* poată vedea [...] mai curând = prop. circ. de scop (intercalată; 3);
5. oșteanul [...] se despărțise de ei = prop. principală;
6. *ca să* facă un ocol grabnic în satul lui = prop. circ. de scop (5).

ATENȚIE!
„parcă" din propoziția a II-a este un compl. circ. de mod, dar el nu dă valoare modală întregii propoziții.

1. *cât mai curând* = *cât* (adverb interogativ-relativ) + *mai curând* (adverb de timp, gradul comparativ de superioritate); toate, la un loc, au f. sint. de compl. circ. de timp;
2. (satul) *lui* = pronume personal [...], genitiv (!! doar pronumele de persoana a treia au forme pentru genitiv) [...], atribut pronominal.

C

când = adverb interogativ-relativ (aici are doar valoare relativă), simplu, fără grad de comparaţie, f. sint. de compl. circ. de timp; la nivel frastic este element de relaţie subordonator, semispecializat.

115

Pe când cu zgomot cad
Izvoarele-*ntruna*,
Alunece luna
Prin vârfuri lungi de brad.

(Mihai Eminescu; 72)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „izvoarele-ntruna“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi alte trei valori morfologice ale cuvântului „de“, decât cele din text.
(2) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „(î)ntruna“.
(3) Găsiţi/numiţi un omograf neomofon pentru cuvântul „lungi“.
(4) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată circ. de timp, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) adj. pron. relativ, loc. adverbiale *„cât“ („câtă...“), „îndată ce“, „de îndată ce“, „imediat ce“, „de îndată ce“, „o dată ce“, „de câte ori“*, menţionând valoarea morfologică a regentului.
(5) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(6) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. cad = p. verbal; 2. alunece = p. verbal.

B

1. *Pe când* cu zgomot cad// Izvoarele-ntruna = prop. circ. de timp;
2. Alunece luna// Prin vârfuri lungi de brad = prop. principală;

C

1. *pe când* = locuţiune adverbială [...], compl. circ. de timp (element de relaţie la nivelul frazei);
2. *(î)ntruna* = adverb [...], compl. circ. de mod (!! ... am două cărţi: într-una scriu despre..., *în alta...* = pronume nehotărât cu prepoziţie).

116 *Cât timp* străbat Ţara de Sus, pe calea cea largă a Moldovei, călătorii nu-şi iau ochii *de la fereastra* trenului.

(Geo Bogza; 72)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „nu-şi iau", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „cea", decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte trei valori morfologice ale cuvântului „cât", decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „iau".
(4) Găsiţi/numiţi un omograf neomofon pentru cuvântul „ochii".
(5) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată circ. de timp, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) conjuncţiile, loc. conjuncţionale, loc. adverbiale *„ori de câte ori", „pe măsură ce", „atunci când" (!! nu: atunci, când), „cum", „de cum", „unde", „dacă"*, menţionând valoarea morfologică a regentului.
(6) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(7) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. străbat = predicat verbal; 2. nu-şi iau = p. verbal.

ATENŢIE!
nu-şi iau ochii nu constituie o locuţiune verbală (verificaţi cu argumentele locuţiunilor - text 112, A, a).

B

1. *Cât timp* străbat [...] a Moldovei = prop. circ. de timp;
2. călătorii nu-şi iau ochii [...] trenului = prop. principală.

C

1. *cât timp* = locuţiune adverbială (alcătuită din adjectiv pronominal nehotărât + substantiv), compl. circ. de timp (la nivelul frazei este element de relaţie);
2. *de la fereastra* = substantiv [...], compl. indirect (!! *nu* compl. circ. de loc).

117 Cum o văzu inima i se strânse ca-n cleşte. Apoi o aţinti şi simţi că despărţirea lor era veşnică. Cum o văzu că l-a cunoscut şi-i zâmbeşte, mânia pe care i-o jurase, şi furtuna vorbelor, şi fulgerul ochilor pieriră./Se simţi departe şi despărţit de ea.

Magda ţipase *uşurel* când îl cunoscuse: apoi îi zâmbi *cu bucurie*.

(Mihail Sadoveanu; 72)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „ca-n cleşte", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „lor", decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „cum", decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „lor".
(4) Găsiți/numiți un omograf neomofon pentru cuvântul „era".
(5). Selectați complementele circ. de timp, din text; menționați: (a) prin ce sunt exprimate (sau denumirea morfologică a acestora) și (b) elementul regent al fiecăruia.
(6) Faceți extensia fiecărui complement circ. de timp, de la cerința precedentă, menționând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. văzu = p.verbal;
2. se strânse = p. verbal;
3. aținti = p. verbal;
4. simți = p. verbal;
5. era veșnică = p. nom. complet;
6. văzu = p. verbal;
7. a cunoscut = p. verbal;
8. zâmbește = p. verbal;
9. jurase = p. verbal;
10. pieriră = p. verbal;
11. se simți departe și despărțit = p. nom. complet (cu nume predicativ multiplu);
12. țipase = p. verbal;
13. cunoscuse = p. verbal
14. zâmbi = p. verbal.

ATENȚIE!
departe și *despărțit* = nume predicativ multiplu (la nivel academic se cheamă element predicativ suplimentar).

B

1. *Cum* o văzu = prop. circ. de timp (2);
2. inima i se strânse ca-n cleşte = prop. principală;
3. **Apoi** o aținti = prop. principală;
4. **și** simți = prop. principală;
5. *că* despărțirea lor era veșnică = prop. compl. directă (4);
6. *Cum* o văzu = prop. circ. de timp (10);
7. *că* l-a cunoscut = prop. compl. directă (6);
8. **și** *că-i* zâmbește = prop. compl. directă (6);
9. *pe care* i-o jurase = prop. atributivă (intercalată; 10);
10. mânia [...] și furtuna vorbelor și fulgerul ochilor pieriră = prop. principală;
11. Se simți departe și despărțit de ea = prop. principală;
12. Magda țipase ușurel = prop. principală;
13. *când* îl cunoscuse = prop. circ. de timp (12);
14. **apoi** îi zâmbi cu bucurie = prop. principală.

ATENȚIE!
propozițiile a VII-a și a VIII-a sunt completive directe (la nivel academic se numesc, datorită pronumelui „o" din regentă, propoziții predicative suplimentare); în mod excepțional, la nivel școlar, admitem interpretarea și drept compl. circ. de mod.

C

1. (apoi) *o* (ațintí) = pronume personal [...], acuzativ, forma neaccentuată (scurtă sau atonă) [...], compl. direct;
2. *ușurel* = adverb de mod [...], compl. circ. de mod;
3. *cu bucurie* = substantiv [...], compl. circ. de mod.

118

Fată dragă, nici nu știi *ce*-mi aduci! [...] Tu-mi aduci ce are *să* fie *peste patruzeci-cincizeci de ani* pe plaiul dezrobit de Tudor!

(Gala Galaction; 73)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „tu-mi aduci", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „ce", decât cea din text.
(2) Cum e corect: *dragei mele surori/dragii mele sore/dragii mele surori?*
(3) Din punct de vedere sintactic, „de Tudor" este:
(a) compl. indirect;
(b) compl. de agent;
(c) compl. circ. de cauză.
(4) Stabiliți funcțiile sintactice (din text) ale pronumelui relativ „ce".
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale adjectivului „dragă", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „an".

A

1. nu știi = p. verbal;
2. aduci = p. verbal;
3. aduci = p. verbal;
4. are să fie = p. verbal.

ATENȚIE!
are să fie = verb, forma inițială „*a fi*", verb predicativ (!!nu este copulativ) [...], forma populară de viitor (= *va fi*) [...], predicat verbal.

B

1. Fată dragă, nici nu știi = prop. principală;
2. ce-mi aduci = prop. compl. directă (1);
3. Tu-mi aduci = prop. principală;
4. ce are să fie [...] de Tudor = prop. compl. directă (3).

C

1. *ce* (-mi aduci) = pronume relativ [...], acuzativ, compl. direct;
2. (are) *să* (fie) = conjuncție [...], nu are valoare subordonatoare;
3. *peste ... ani* = substantiv [...], compl. circ. de timp;
4. *peste patruzeci-cincizeci* = numeral cardinal compus [...], compl. circ. de timp;
5. *de ani* = substantiv [...], atribut substantival.

119 Se cuvine, *după rânduiala* bunilor povestitori de odinioară, să arătăm că sfârșitul văduvei lui Ieremia-Vodă a fost cel mai nenorocit *dintre al tuturor doamnelor* Moldovei...

(Mihail Sadoveanu; 73)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „Ieremia-Vodă“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „nenorocit“, decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte cinci valori morfologice ale cuvântului „a“, decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvintele „cel“, „mai“, „al“.
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale adjectivului „bun“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „rânduială“.

A

1. se cuvine = predicat verbal;
2. să arătăm = p. verbal;
3. a fost cel mai nenorocit = p. nom. complet.

B

1. Se cuvine, [...] de odinioară = prop. principală;
2. *să* arătăm = prop. subiectivă (!! regentul este un verb impersonal reflexiv);
3. *că* sfârșitul [...] a fost cel mai nenorocit [...] Moldovei = prop. compl. directă (2).

C

1. *după rânduiala* = substantiv [...], compl. circ. de mod (!! la nivel academic se numește compl. de relație);
2. *dintre al tuturor doamnelor* - iată o sintagmă, în aparență, irezolvabilă!! Să încercăm o lămurire:
a) „*tuturor*“ este adjectiv pronominal nehotărât, forma inițială „*tot, toată...*“; se va acorda în gen, număr și caz cu substantivul regent, va fi atribut adjectival;
b) mai rămân trei cuvinte: o prepoziție - „*dintre*“ (care știm că va cere un substantiv în acuzativ), un articol - „*al*“ (care, iarăși știm, duce obligatoriu - cel puțin substantivul, dacă nu și pronumele posesiv sau numeralele - în cazul genitiv);

c) forma substantivului *„doamnelor“*, îndeosebi prin articolul hotărât enclitic *„lor“*, este - evident - de genitiv; acest genitiv implică, cel puţin în acest context, presupunerea unui alt substantiv regent, care nu a mai fost exprimat – *„sfârşiturile“* (plural forţat) pentru care se justifică prezenţa prepoziţiei *„dintre“*. Limba română e plină de surprize! Mai vreţi dovezi? a) Care este subiectul în propoziţia: *„Predicatul este un element sintactic de bază“?* b) În ce caz este subiectul din propoziţiile: *„Ai casei au plecat la film“; „Ai lui pornîră...“?* text 206, C2 etc., etc.

120 Eu, *fiind ascuns* în cămară, cum aud unele *ca aceste*, iute mă sui în pod, umflu pupăza de unde era, *sai cu dânsa* pe sub streşina casei şi mă duc *de-a dreptul* la târgul vitelor...

(Ion Creangă; 74)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu, o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „de-a dreptul“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „mă“, decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte valori morfologice ale cuvântului „era“, decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omograf neomofon pentru cuvântul „sui“.
(4) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a umfla“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „târg“.

A

1. aud = p. verbal;
2. mă sui = p. verbal;
3. umflu = p. verbal;
4. era = p. verbal;
5. sai = p. verbal;
6. mă duc = p. verbal.

B

1. *cum* aud unele ca aceste = prop. circ. de timp (intercalată), (!! *„cum“* are valoare temporală, în conformitate cu originea sa latină, unde *„cum“* înseamnă *„când“*);
2. Eu fiind ascuns în cămară [...] iute mă sui în pod = prop. principală;
3. umflu pupăza = prop. principală;
4. *de unde* era = prop. circ. de loc (3);
5. sai cu dânsa pe sub streşina casei = prop. principală.
6. **şi** mă duc [...] vitelor = prop. principală

C

1. *fiind ascuns* = verb, forma iniţială *„a ascunde“* [...], diateza activă, mod nepersonal - nepredicativ (gerunziu) [...], compl. circ. de cauză (prin extensie se obţine o prop. circ. cauzală);

2. *ca aceste* = pronume demonstrativ de apropiere [...], forma regională [...], atribut pronominal (la nivel academic se numește atribut circumstanțial);
3. *cu dânsa* = pronume personal (!! *nu* este pronume de politețe [...], compl. indirect (la nivel academic se numește compl. sociativ);
4. *de-a dreptul* = locuțiune adverbială [...], compl. circ. de mod.

121 Când m-am auzit *vorbind*, mi-am dat seama că, chiar dacă mă împușcă, nu voi spune și am simțit în același timp că nu *mă* vor împușca, fiindcă mă auzeam cu urechile mele cum știu să mă apăr, și pe mine și pe oamenii mei.

(Marin Preda; 74)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „mi-am dat", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „voi" , decât cele din text.
(2) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „dat", decât cea din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „același".
(4) Găsiți/numiți un omograf neomofon pentru cuvântul/structura „împușcă".
(5) Numiți valorile morfologice ale lui „mă", din text.

A

1. m-am auzit = p. verbal;
2. mi-am dat seama = p. verbal;
3. împușcă = p. verbal;
4. nu voi spune = p. verbal;
5. am simțit = p. verbal;
6. nu [...] vor împușca = p. verbal;
7. mă auzeam = p. verbal;
8. știu = p. verbal;
9. să mă apăr = p. verbal

ATENȚIE!
a) predicatele 1; 2; 7; 9 arată așa, întrucât programa claselor V-VIII prevede o diateză reflexivă simplificată; pe scurt:
– dacă se conjugă verbul, și la persoana a III-a apare pronumele reflexiv „*se*" sau „*își*", avem de-a face cu diateza reflexivă (la nivel academic situația este socotită ceva mai complicată, în sensul că se vorbește despre diateza reflexivă ... reflexiv dinamic, eventiv etc.... și de verbe pronominale etc., etc.);
b) *mi-m dat seama* = locuțiune verbală, deci predicat verbal.

B

1. *Când* m-am auzit vorbind = prop. circ. de timp (2);
2. mi-am dat seama = prop. principală;
3. *chiar dacă* mă împușcă = prop. circ. concesivă (intercalată; 4);
4. *că* [...] nu voi spune = prop. compl. indirectă (2);

5. **şi** am simţit în acelaşi timp = prop. principală;
6. *că* nu mă vor împuşca = prop. compl. directă (5);
7. *fiindcă* mă auzeam cu urechile mele = prop. circ. de cauză (6);
8. *cum* ştiu = prop. compl. directă (7);
9. *să* mă apăr [...] oamenii mei = prop. compl. directă (8).

ATENŢIE!

a) două elemente de relaţie subordonatoare (*„că“* + *„chiar dacă“*) vor introduce tot atâtea propoziţii (deci nu apar în aceeaşi propoziţie);

b) întrucât propoziţia a VIII-a este (la nivel academic) o predicativă suplimentară, am considerat-o completivă directă, păstrând criteriile pe care ni le oferă manualele pentru clasele V-VIII.

C

1. *vorbind* = verb [...], gerunziu [...], compl. circ. de mod (la nivel academic se numeşte element predicat suplimentar);
2. (dacă) *mă* (împuşcă) = pronume personal [...], acuzativ [...], compl. direct.

122 Tunarii se răsuciră şi ei pe coaste şi se ridicară în capul oaselor. Ce-*o fi*? Or fi venit *iar* americanii fără veste...?

Pe cer, de pe aeroport urca *cu repeziciune* o formaţie de trei avioane. *Fuseseră luaţi prin surprindere?*

(Marin Preda; 75)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „ce-o fi“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „iar“, decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „şi“, decât cea din text.
(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a veni“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „timp“.

A

1. se răsuciră = p. verbal;
2. se ridică = p. verbal;
3. o fi = p. verbal;
4. or fi venit = p. verbal;
5. urca = p. verbal;
6. fuseseră luaţi prin surprindere = p. verbal.

B

1. Tunarii se răsuciră şi ei pe coaste = prop. principală;
2. **şi** se ridicară în capul oaselor = prop. principală;
3. Ce-o fi = prop. principală;
4. Or fi venit iar americanii fără veste = prop. principală;

5. Pe cer [...] urca [...] o formaţie de trei avioane = prop. principală;
6. Fuseseră luaţi prin surprindere = prop. principală.

C

1. *o fi* = verb [...], verb unipersonal (*a se întâmpla)* [...], modul condiţional - optativ (forma populară) [...], predicat verbal;
2. *iar* = adverb (= *iarăşi, din nou*) [...], compl. circ. de mod;
3. *cu repeziciune* = substantiv [...], acuzativ [...], compl. circ. de mod;
4. *fuseseră luaţi prin surprindere* = locuţiune verbală [...], diateza pasivă [...], predicat verbal.

ATENŢIE!
există o mulţime de construcţii expresive care prezintă dificultăţi în interpretarea gramaticală; astfel este cazul unor construcţii de tipul: „a fi dat în seama...", „a fi luat prin surprindere" etc. (loc. vb. - diateza pasivă).

D

1. virgula (5) - desparte două cuvinte cu aceeaşi funcţie sintactică (!! chiar dacă nu ar fi fost şi al doilea complement, virgula tot s-ar fi folosit pentru a separa complementul circ. de loc aşezat înaintea elementului regent);
2. semnul întrebării (7) marchează sfârşitul unei propoziţii interogative.

123 Orheianu se opri şi zise *c-un fel* de mulţămire, *rotindu-şi* ochii asupra tuturor celor care erau *de faţă*:

– Bine v-am găsit, oameni buni!

– Îţi mulţămim, boierule... răspunse preotul *cu bunătate* şi cu privire bună, făcând un pas înainte. Ceilalţi murmurară încet salutarea şi priveau *cu luare-aminte* la vechiul lor duşman.

(Mihail Sadoveanu; 76)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „v-am găsit", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „încet", decât cea din text.
(2) Selectaţi complementele circ. de mod din text; menţionaţi: (a) prin ce sunt exprimate (sau denumirea morfologică a acestora) şi (b) elementul regent al fiecăruia.
(3) Faceţi extensia fiecărui complement circ. de mod, de la cerinţa precedentă, menţionând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.
(4) Construiţi patru enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a face".
(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „ochi".

A

1. se opri = p. verbal;
2. zise = p. verbal;
3. erau = p. verbal;
4. am găsit = p. verbal;
5. mulţămim = p. verbal;
6. răspunse = p. verbal;
7. murmurară = p. verbal;
8. priveau = p. verbal.

B

1. Orheianu se opri = prop. principală;
2. **şi** zise [...] tututor celor = prop. principală;
3. *care* erau de faţă = prop. atributivă (2);
4. Bine v-am găsit, oameni buni = prop. principală;
5. Îţi mulţămim, boierule = prop. principală;
6. răspunse preotul [...] pas înainte = prop. principală (independentă);
7. Ceilalţi murmurară încet salutarea = prop. principală;
8. **şi** priveau cu luare-aminte la vechiul, duşman = prop. principală.

ATENŢIE!
pentru propoziţia a III-a considerăm element de relaţie pronumele relativ „*care*"; unii specialişti consideră pe „*cei care*" element regent (după modelul „*ceea ce*").

C

1. *c-un fel* = substantiv [...], articulat [...], compl. circ. de mod;
2. *rotindu-şi* = verb [...], diateza reflexivă [...], compl. circ. de timp (dovada: ...zise[1]/*în timp ce-şi rotea...*[2]/= prop. circ. de timp);
3. *de faţă* = locuţiune adverbială [...], compl. circ. de loc;
4. *cu bunătate* = substantiv (!! *nu e* locuţiune adverbială) [...], acuzativ [...], compl. circ. de mod;
5. *cu luare-aminte* = locuţiune adverbială [...], compl. circ. de mod.

124 Stăpânirea romană în Dacia prezintă un dublu aspect. Ea s-a instaurat pe pământul Daciei *prin violenţă*, pe calea armelor, şi s-a menţinut tot timpul *sprijinindu-se* pe o armată numeroasă şi pe un puternic sistem de apărare. [...] Viaţa economică se desfăşoară cu intensitate în toate domeniile.

(Istoria României, 76)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „sprijinindu-se", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „tot" , decât cele din text.
(2) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „un", decât cea din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „s-a".

(4) Explicaţi în ce constau greşelile din textele:

Este bine să îndrumi calea în viaţă a tinerilor.

Aceste indicatoare nu sunt bine îndrumate.

Drumurile mele publice sunt cunoscute.

Îi stă toată ziua în drumuri, nu-l lasă în pace !

Între ei n-au găsit nici un drum de înţelegere.

(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „armă", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.

(6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „pământ".

A

1. prezintă = p. verbal;
2. s-a instaurat = p. verbal;
3. s-a menţinut = p. verbal;
4. se desfăşoară = p. verbal.

B

1. Stăpânirea [...] prezintă [...] aspect = prop. principală;
2. Ea s-a instaurat [...] pe calea armelor = prop. principală;
3. **şi** s-a menţinut [...] de apărare = prop. principală;
4. Viaţa [...] se desfăşoară [...] în toate domeniile = prop. principală.

C

1. *prin violenţă* = substantiv [...], compl. circ. de mod (!! la nivel academic se numeşte *compl. instrumental*);
2. *sprijinindu-se* = verb [...], compl. circ. de mod (!! printr-o extensie neglijentă s-ar putea ajunge la ideea de cauză, dar sprijinirea nu este o cauză a menţinerii stăpânirii, ci o modalitate a acesteia).

125

La noi nevestele *plângând*
Sporesc pe fus fuiorul,
Şi-mbrăţişându-şi jalea plâng
Şi tata, şi feciorul.

(Octavian Goga; 76)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „şi-mbrăţişându-şi", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „noi", decât cea din text.
(2) Numiţi valorile morfologice ale lui „şi", din text.
(3) Construiţi enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a plânge".
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „jale".

A

1. sporesc = p. verbal;
2. plâng = p. verbal.

B

1. La noi [...] Sporesc pe fus fuiorul = prop. principală;
2. **Şi** [...] plâng [...] Şi feciorul = prop. principală;

C

1. *la noi* = pronume personal [...], compl. circ. de loc;
2. *plângând* = compl. circ. de timp (!! nu este o modalitate); am putea să-l socotim atribut verbal, dacă îl raportăm la substantivul *„nevestele"*.

126 Napoca a primit dreptul municipal *probabil cu prilejul vizitei* în Dacia a lui Hadrian în anul 124 [...]. Pe timpul lui M. Aurelius sau *cel mai târziu* în vremea lui Commodus oraşul e ridicat la rangul de colonie, după cum rezultă *din numele* de colonia Aurelia Napocensis, atestat *în inscripţii.*

Drobeta sau Drubeta, cum mai este numită de inscripţii, a primit titlul de municipiu *tot* de la Hadrian [...], iar pe cel de colonia de la Septimius Severus [...], între 193-198.

(Istoria României; 79)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „între 193-198", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E.(1) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „tot", decât cele din text.
(2) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „atestat", decât cea din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „sau".
(4) Găsiţi/numiţi un omograf neomofon pentru cuvântul „colonia".
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a primi".
(6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători), care conţin adjectivul „drept".

A

1. a primit = p. verbal;
2. e ridicat = p. verbal;
3. rezultă = p. verbal;
4. cum [...] este numită = p. nom. complet;
5. a primit = p. verbal;
6. [...] = p. eliptic.

B

1. Napoca a primit [...] în anul 124 = prop. principală;
2. Pe timpul [...] oraşul e ridicat [...] colonia = prop. principală;
3. *după cum* rezultă [...] de inscripţii = prop. circ. de mod (intercalată);
4. *cum* mai este numită în inscripţii = prop. circ. de mod (5).
5. Drobeta sau Drubeta [...] a primit [...] de la Hadrian = prop. principală;
6. **iar** pe cel de colonia [l-a primit] [...] 193-198 = prop. principală (eliptică de predicat).

ATENŢIE!
propoziţia a IV-a a fost denumită modală după nişte criterii relativ „false", pentru că în realitate (la nivel academic deci) este o atributivă circumstanţială.

C

1. *probabil* = adverb de mod [...], compl. circ. de mod;
2. *cu prilejul vizitei* = substantiv + substantiv (nu locuţiune prepoziţională; dovada: ... cu prilejul *acela* al vizitei...) + substantiv;
3. *cel mai târziu* = adverb [...], gradul comparativ de superioritate [...], compl. circ. de timp;
4. *din numele* = substantiv [...], compl. indirect;
5. *de inscripţii* = substantiv [...], compl. de agent;
6. *tot* = adverb [...], compl. circ. de mod.

127 – Ştiu, răspunse Huţu, *rece* ca la examen, precum *mi*-aţi spus-o *de mai multe ori*...

(Ioan Slavici; 79)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „mi-aţi“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „precum“, decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „ori“, decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „ca“.
(4) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată circ. de mod, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) adverbele (loc. adverbiale, loc. conjuncţionale) *„cum“, „precum“, „după cum“, „ca şi cum“, „de cum“, „faţă de cum“,* menţionând valoarea morfologică a regentului.
(5) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(6) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.
(7) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „o“, decât cele din text.
(8) Construiţi trei enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a răspunde“.

A

1. ştiu = p. verbal;
2. răspunse = p. verbal;
3. aţi spus = p. verbal.

B

1. Ştiu = prop. principală;
2. răspunse [...] ca la examen = prop. principală (independentă);
3. *precum* mi-aţi spus-o de mai multe ori = prop. circ. de mod.

C

1. *rece* = adverb (!! nu adjectiv) [...], compl. circ. de mod;
2. *mi* = pronume personal [...], dativ [...], compl. indirect;
3. *de mai multe ori* = substantiv cu prepoziție (*de... ori*) + adjectiv (gradul comparativ de superioritate); împreună au f. sint. de compl. circ. de mod.

D

1. linia de dialog (1) marchează începutul afirmațiilor locatorului (sau ale interlocutorului);
2. virgula (2+4) separă o prop. principală independentă;
3. virgula (3) desparte un complement circ. de mod (considerat element esențial) de elementul regent;
4. virgula (4) (în afara faptului că se corelează cu virgula 2), desparte o propoziție circ. de mod de regenta sa;
5. punctele de suspensie sunt folosite, pentru că este neterminată comunicarea, este întreruptă momentan.

128

Țineau foarte tare la el, așa cum sunt în stare să țină țăranii unii *la alții* în armată, pe care *de altfel* o consideră a lor...

(Marin Preda; 79)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „tare“, decât cele din text.
(2) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „care“.
(3) Găsiți/numiți un omograf neomofon pentru cuvântul „unii“.
(4) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată circ. de mod, al cărei element de relație să fie (pe rând), loc. adverbiale *„cu cât“*, *„după cât“*, *„din cât“*, *„pe cât“*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(5) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(6) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.
(7) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „așa“ , decât cea din text.
(8) Construiți cinci enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a ține“.

A

1. țineau = p. verbal;
2. sunt în stare = p. verbal;
3. să țină = p. verbal;
4. consideră a lor = p. nominal complet.

ATENȚIE!
a) *sunt în stare* = locuțiune verbală (= *a putea*), predicat verbal;
b) *consideră* = aici are valoare copulativă, deci va avea un nume predicativ – pronumele „*a lor*“ în genitiv.

B

1. Ţineau foarte tare la el = prop. principală;
2. *aşa cum* sunt în stare = prop. circ. de mod (1);
3. *să ţină* [...] în armată = prop. compl. indirectă (2);
4. *pe care* de altfel o consideră a lor = prop. atributivă (3).

ATENŢIE!

a) *aşa cum* (prop. a II-a) = element de relaţie

b) în prop. a II-a – subiectul este substantivul *„ţăranii";* pronumele *„unii"* este subiect reluat; *„ţăranii"* + *„unii"* nu pot alcătui un subiect multiplu pentru că nu constituie două componente ale autorului acţiunii (iată cum poate arăta un subiect multiplu: ... *„ţăranii, unii* dintre orăşeni şi *locuitorii* zonelor [...] ţineau" ...; sintagma *„unii la alţii"* nu constituie complement circ. de mod pentru simplul motiv că nu reprezintă o modalitate, un fel de *„a ţine"* la cineva.

C

1. *la alţii* = pronume nehotărât [...], compl. indirect;
2. *de altfel* = locuţiune adverbială [...], fără f. sintactică;

129 I. „**Cum** treci Siretul, apa-i rea şi lemnele pe sponci..." *(Ion Creangă)*

II. **Cum** îţi vei aşterne, aşa vei dormi.

III. *E de mirare* **cum** am ajuns până la cabană.

IV. Întrebarea este **cum** au ajuns *până acolo.*

V. Am văzut eu *însumi* **cum** s-au întors din drum.

VI. Modul **cum** să rezolve mai uşor problemele la matematică îi preocupă pe toţi.

VII. S-a procedat **cum** se căzuse de acord.

VIII. **Cum** deschizi uşa, un val de frig pătrunde de afară

(Manual; 79)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.

B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.

C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.

D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).

(2) Explicaţi cratima din structura „apa-i rea", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată circ. de mod, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) conjuncţiile, loc. conjuncţionale, loc. adverbiale *„să"*, *„măcar să"*, *„ca şi când"*, *„de parcă"*, menţionând valoarea morfologică a regentului.

(2) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).

(3) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

(4) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „i" , decât cea din text.

(5) Construiţi cinci enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a vedea".

A

1. treci = p. verbal;
2. e rea = p. nominal complet;
3. [sunt] pe sponci = p. nom. complet; (cu verb copulativ presupus);
4. îţi vei aşterne = p. verbal;
5. vei dormi = p. verbal;
6. e de mirare = p. nom. complet;
7. am ajuns = p. verbal;
8. este = p. nom. incomplet;
9. au ajuns = p. verbal;
10. am văzut = p. verbal;
11. s-au întors = p. verbal;
12. să rezolve =p. verbal;
13. preocupă = p. verbal;
14. s-a procedat = p. verbal;
15. se căzuse de acord = p. verbal;
16. deschizi = p. verbal;
17. pătrunde = p. verbal.

ATENŢIE!
se căzuse de acord = locuţiune verbală (verificaţi cu argumentele locuţiunilor).

B

1. *Cum* treci Siretul = prop. circ. de loc (!! ideea de modalitate este exclusă; există o oarecare nuanţă de temporalitate);
2. apa-i rea = prop. principală;
3. **şi** lemnele [sunt] pe sponci = prop. principală;
4. *Cum* îţi vei aşterne = prop. circ. de mod;
5. aşa vei dormi = prop. principală (!! vedeţi corelativele „*aşa... cum*“);
6. E de mirare = prop. principală:
7. *cum* am ajuns la cabană = prop. subiectivă (elementul regent este o expresie verbală unipersonală);
8. Întrebarea este = prop. principală;
9. *cum* am ajuns până acolo = prop. predicativă;
10. Am văzut eu însumi = prop. principală;
11. *cum* s-au întors din drum = prop. compl. directă;
12. *cum* să rezolve [...] matematică = prop. atributivă (intercalată);
13. Modul [...] îi preocupă pe toţi = prop. principală;
14. S-a procedat = prop. principală;
15. *cum* se căzuse de acord = prop. compl. de mod;
16. *Cum* deschizi uşa = prop. circ. de timp;
17. un val de frig pătrunde de afară = prop. principală.

ATENŢIE!
a) propoziţiile a VII-a şi a IX-a – elementul regent; nu întrebarea !!
b) *s-a procedat* = verb [...], diateza reflexivă [...], predicat verbal (cu subiect nedeterminat); exprimă o acţiune generală, neinteresând autorul ei, drept urmare cerând nu o subiectivă, ci o compl. de mod; dovada este chiar contragerea. „S-a procedat *în modul convenit*“, care *nu* admite subiectul. *El* s-a procedat...??)

C

1. *e de mirare* = locuţiune (expresie) verbală, unipersonală, alcătuită din verb copulativ şi substantiv cu prepoziţie, f. sint. de predicat nom. complet;

2. *până acolo* = locuţiune adverbială [...], compl. circ. de loc;
3. *însumi* = adjectiv pronominal de întărire, masculin, singular, nominativ, atribut adjectival.

130 Această strâmtoare, pe care locuitorii o numesc *Vadul Călugărenilor*, fu aleasă *de Mihai-Vodă spre a sluji de Termopile* românilor. Astăzi această vale se află întocmai după cum ne-o descriu analiştii acelor timpuri.

(Nicolae Bălcescu; 80)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „Mihai-Vodă" prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „*o*", decât cea din text.
(2) Selectaţi complementele de agent din text; menţionaţi: (a) prin ce sunt exprimate (sau denumirea morfologică a acestora) şi (b) elementul regent al fiecăruia.
(3) Faceţi extensia fiecărui complement de agent de la cerinţa precedentă, menţionând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.
(4) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată circ. de mod, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) loc. adverbiale *„pe măsură ce"*, *„astfel cum"* (!! nu: astfel, cum), *„întocmai cum"* (!! nu: întocmai, cum), *„aşa cum"*(!! nu: aşa, cum), menţionând valoarea morfologică a regentului.
(5) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(6) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. numesc Vadul Călugărenilor = p. nom. complet;
2. fu aleasă = p. verbal;
3. se află întocmai = p. nom. complet (= *este la fel, neschimbată*);
4. descriu = p. verbal.

B

1. *pe care* locuitorii o numesc Vadul Călugărenilor = prop. atributivă (intercalată);
2. Această strâmtoare [...] fu aleasă [...] românilor = prop. principală;
3. Astăzi această vale se află întocmai = prop. princiaplă;
4. *după cum* ne-o descriu [...] timpuri = prop. circ. de mod.

C

1. *Vadul Călugărenilor* = substantiv [...], compus [...], cazul nominativ (!! al doilea component rămâne în orice situaţie în genitiv, [...], nume predicativ;
2. *de Mihai-Vodă* = substantiv [...], compus [...], compl. de agent;
3. *spre a sluji* = verb [...], modul infinitiv [...], compl. circ. de scop;
4. *de Termopile* = substantiv [...], compl. indirect.

D

1. virgula (1+2) separă o propoziţie intercalată (atributivă);
2. punctul (3+4) marchează sfârşitul unor fraze în care elementul esenţial este o propoziţie enunţiativă.

131 Era de mirare *ce* se întâmplase cu formaţia aceea care nu se mai întorcea [...] Aveau toţi o pâlpâire de curiozitate în priviri şi *nici unul* nu părea să fie îngrijorat de soarta bateriei, afară, poate, de ofiţer.

(Marin Preda; 80)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată circ. de mod, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) loc. adverbiale „*aşa precum*" (!! nu: aşa, precum), „*întru cât*" (!! nu: întrucât), „*atât cât*" (!! nu: atât, cât), „*de cât*" (!! nu: decât), menţionând valoarea morfologică a regentului.
(3) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(4) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.
(5) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „poate" , decât cea din text.

A

1. era de mirare = p. nominal complet;
2. se întâmplase = p. verbal;
3. nu se [...] întorcea = p. verbal;
4. aveau = p. verbal;
5. nu părea = p. nom. incomplet;
6. să fie îngrijorat = p. nom. complet;
7. poate = p. verbal

ATENŢIE!
să fie îngrijorat nu este predicat verbal pentru că nu este, cum s-ar putea crede, un verb la diateza pasivă (dovada: nu acceptă un complement de agent), ci un verb copulativ (argumente: *să devină* îngrijorat; *să pară* îngrijorat).

B

1. Era de mirare = prop. principală;
2. *ce* se întâmplase cu formaţia aceea = prop. subiectivă (1);
3. *care* nu se mai întorcea = prop. atributivă (2);
4. Aveau toţi [...] în priviri = prop. principală;
5. **şi** [afară, de ofiţer] nici unul nu părea = prop. principală;
6. *să* fie îngrijorat de soarta bateriei = prop. predicativă (5);
7. poate = prop. principală incidentă.

ATENŢIE!
a. *poate* = adverb predicativ (= *probabil*), predicat verbal, formând o propoziţie incidentă; vezi şi textul 111)

C
1. *ce* = pron. interogativ-relativ (aici are doar valoare relativă), [...] nominativ, f. sint. de subiect;
2. *nici unul* = pron. negativ [...], nominativ, f. sint. de subiect.

132 De la o vreme, musca își schimbă planul de atac și începu să bată părțile mai slabe ale citadelei, *ca și cum adică* Pisicuța n-ar fi avut *nici* picioare, *nici* coadă, *nici* dinți...

(Calistrat Hogaș; 80)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „n-ar fi avut", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „o" , decât cea din text.
(2) Găsiți subiectele și predicatele din următoarele enunțuri:
a) „Nu-mi trebuie flamuri..."(M.E.)
b) Nu știu cine trebuie să răspundă pentru aceasta.
c) Știu precis că așa trebuie să fie un film bun.
d) Tot ce-ți trebuie este un somn bun!
e) „Și cine enigma vieții voiește s-o descuie,
f) Acela acel munte pe jos trebuie să-l suie." (M. E.)
(3) Construiți cinci enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a bate".
(4) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „muscă".

A
1. își schimbă = p. verbal;
2. începu = p. verbal;
3. să bată = p. verbal;
4. n-ar fi avut = p. verbal;

B
1. De la o vreme, musca își schimbă planul de atac = prop. principală;
2. și începu = prop. principală;
3. *să* bată [...] citadelei = prop. completivă directă (2);
4. *ca și cum* adică Pisicuța n-ar fi avut [...] nici dinți = prop. circ. de mod (3).

C
1. *ca și cum* = locuțiunea adverbială [...], compl. circ. de mod (la nivelul frazei este element de relație);
2. *adică* = adverb de mod [...], compl. circ. de mod (sau fără funcție sintactică dacă îl socotim echivalentul unei conjuncții conclusive = *deci*);
3. *nici* = conjuncție coordonatoare, simplă, copulativă, fără f. sint.

133 Fratele mamei este un vânător pasionat. *Plictisindu-se* singur, deseori îl ia la vânătoare și pe vărul meu, *Sandu*. Acesta sare în sus de bucurie când pleacă. Când se întoarce acasă, este frânt de oboseală și lihnit de foame. Uneori se vaită de frig sau de ploaie. *Nefiindu-i frică*, merge *iarna* și la vânătoare de urși. Din cauza zăpezii și a viscolului, rătăcesc câteodată drumul. El moare de frică, dar nu zice nimic, de teamă că unchiul său nu-l va mai lua și altă dată.

Odată, temându-se de niște lupi, Sandu s-a urcat într-un brad unde era cât pe-aci să înghețe din cauza vântului și a zăpezii care acoperise ramurile bradului. *Din pricina zăpezii* ramurile se aplecaseră până aproape de pământ. Lupii au plecat urlând de ciudă și de foame.

Fiindu-i înghețate picioarele, Sandu abia a coborât din brad.

(Manual; 81)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „plictisindu-se", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „ia" , decât cea din text.
(2) Selectați complementele circ. de cauză, din text; menționați: (a) prin ce sunt exprimate (sau denumirea morfologică a acestora) și (b) elementul regent al fiecăruia.
(3) Faceți extensia fiecărui complement circ. de cauză, de la cerința precedentă, menționând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. este un vânător = p. nominal complet;
2. ia = p. verbal;
3. sare = p. verbal;
4. pleacă = p. verbal;
5. se întoarce = p. verbal;
6. este frânt = p. verbal;
7. [este] lihnit = p. verbal (cu verbul auxiliar presupus);
8. se vaită = p. verbal;
9. merge = p. verbal;
10. rătăcesc = p. verbal;
11. moare = p. verbal;
12. nu zice = p. verbal;
13. nu [...] va lua = p. verbal;
14. s-a urcat = p. verbal;
15. era = p. verbal;
16. să înghețe = p. verbal;
17. acoperire = p. verbal;
18. se aplecaseră = p. verbal;
19. au plecat = p. verbal;
20. a coborât = p. verbal;

ATENȚIE!
[este] *lihnit* = predicat verbal pentru că este verb la diateza pasivă; el presupune mai curând un complement de agent (marcă a diatezei pasive: *de către ceva*) decât argumentele pentru valoarea copulativă a verbului *„a fi"*, pentru a-l declara predicat nominal.

B

1. Fratele mamei este un visător pasionat = prop. principală;
2. Plictisindu-se [...] îl ia [...] Sandu = prop. principală;

3. Acesta sare în sus de bucurie = prop. principală;
4. *când* pleacă = prop. circ. de timp;
5. *Când* se întoarce acasă = prop. circ. de timp;
6. este frânt de oboseală = prop. principală;
7. **şi** [este] lihnit de foame = prop. principală;
8. Uneori se vaită de frig sau de ploaie = prop. principală;
9. Nefiindu-i frică, merge [...] de urşi = prop. principală;
10. Din cauza zăpezii [...] rătăcesc [....] drumul = prop. principală;
11. El moare de frică = prop. principală;
12. **dar** nu zice nimic, de teamă = prop. principală;
13. *că* unchiul său nu-l va mai lua şi altă dată = prop. atributivă;
14. Odată [...] s-a urcat într-un brad = prop. principală;
15. *unde* era cât pe-aci = prop. atributivă (circumstanţială);
16. *să* îngheţe [...] zăpezii = prop. subiectivă (!! regentul este un verb unipersonal);
17. *care* acoperise ramurile bradului = prop. atributivă;
18. Din pricina zăpezii [...] se aplecaseră [...] pământ = prop. principală;
19. Lupii au plecat [....] de foame = prop. principală;
20. Fiindu-i îngheţate [....] a coborât din brad = prop. principală.

ATENŢIE!

a) *de teamă că* nu constituie element de relaţiile pentru că *„de teamă“* este complement circ. de cauză în propoziţia (a XII-a), iar *„că“* este element de relaţie în propoziţia următoare (a XIII-a);

b) propoziţia a XV-a este atributivă (circumstanţială) pentru că determină un substantiv articulat - *„într-un brad“*, totodată indicând şi locul desfăşurării acţiunii (element regent: *„s-a urcat“*)

C

1. *plictisindu-se* = verb [...], diateza reflexivă [...], compl. circ. de cauză;
2. (...meu), *Sandu* = substantiv [...], nominativ, aproziţie simplă;
3. *nefiindu-i frică* = verb [...], compl. circ. de cauză + pronume personal [...], compl. indirect + substantiv [...], subiect;
4. (merge) *iarna* = adverb [...], compl. circ. de timp;
5. *din pricina zăpezii* = substantiv [...], cazul genitiv (are locuţiunea prepoziţională *„din pricina“*), compl. circ. de cauză.

134

Modificarea asta a adus-o *chiar* Vasile, de frică să nu dăm de bănuit...

(Marin Preda; 81)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „adus-o“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „de", decât cea din text.
(2) Construiţi zece enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a da".
(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a aduce", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „frică".

A

1. a adus = p. verbal;
2. să nu dăm de bănuit = p. verbal;

B

1. Modificarea asta a adus-o chiar Vasile, de frică = prop. principală;
2. *să* nu dăm de bănuit = prop. atributivă;

ATENŢIE!
comparând cu cele spuse în textul 133; B; b, vom vedea că de data aceasta, regentul este un substantiv şi nu un verb;

C

1. *chiar* = adjectiv [...], invariabil [...], atribut adjectival (!! *chiar* a adus-o Vasile = de data aceasta este adverb).

135

În zadar viforul, vijelia şi uraganele se izbiseră *oarbe* în clădirea zburlită de crengi uriaşe a întăriturilor mele, căci nu izbutiră decât să se sfâşie şi să urle de durere şi de ciudă...

(Calistrat Hogaş; 82)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E (1) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „decât".
(2) Construiţi trei enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „durere".
(3) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin adjectivul „orb".

A

1. se izbiră = p. verbal;
2. nu izbutiră = p. verbal;
3. să se sfâşie = p. verbal;
4. să urle = p. verbal.

B

1. În zadar [...] se izbiseră [....] mele = prop. principală;
2. *căci* nu izbutiră (decât) = prop. circ. de cauză (1);
3. ... *decât* [...] *să* se sfâşie = prop. compl. directă (2);
4. **şi** *să* urle de durere şi de ciudă = prop. compl. directă (2).

ATENȚIE!
decât să nu constituie cuvânt de relație; fiecare își are rostul său, dar în diferite propoziții; aici indică o restricție, respectiv ce au izbutit vijelia și uraganele, redat prin conținutul de idei al propozițiilor a III-a și a IV-a, unde a fost atașat.

C

1. *în zadar* locuțiune adverbială [...], compl. circ. de mod;
2. *oarbe* = adjectiv [...], compl. (la nivelul programei claselor V-VIII) circ. de mod (la nivel academic se cheamă element predicativ suplimentar).

D

1. virgula (1) se află între două componente ale subiectului multiplu;
2. virgula (2) desparte o prop. circ. de cauză de regenta ei;
3. punctele de suspensie marchează o comunicare întreruptă (momentan).

136 Eu nu duceam *nimic*, dar zgribuream de frig și-mi era rușine să le-o spun, deși aș fi dorit să întâlnim cât mai curând sania.
Când am sosit amorțit de frig *la Cocorăști*, îmi era frică să mă duc *acasă*...
(Ioan Slavici; 82)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „le-o spun“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „și“, decât cea din text.
(2) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a duce“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(3) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „frică“.

A

1. nu duceam = p. verbal;
2. zgribuream = p. verbal;
3. era = p. verbal;
4. să [...] spun = p. verbal;
6. să întâlnim = p. verbal;
7. am sosit = p. verbal;
8. era = p. verbal;
9. să mă duc = p. verbal.

ATENȚIE!
predicatele (4) și (8) sunt verbale pentru că în asocieri de tipul „*mi-e frig*“, „*mi-e sete*“, „*mi-e teamă*“ etc., substantivele sunt socotite subiecte, iar verbele, predicate verbale.

B

1. Eu nu duceam nimic = prop. principală;
2. **dar** zgribuream de frig = prop. principală;

3. **și**-mi era rușine = prop. principală;
4. *să* le-o spun = prop. compl. indirectă (3);
5. *deși* aș fi dorit = prop. circ. concesivă (3);
6. *să* întâlnim cât mai curând sania = prop. compl. directă (5);
7. *Când* am sosit [...] la Cocorăști = prop. circ. de timp (6);
8. îmi era frică = prop. principală;
9. *să* mă duc acasă = prop. completivă indirectă (8).

ATENȚIE!
comparați prop. a IV-a și a IX-a cu prop. a II-a din textul 134.

C

1. *nimic* = pronume negativ [...], compl. direct;
2. *acasă* = adverb [...], compl. circ. de loc.

D

1. virgula (1) desparte două propoziții de același fel (I), este cerută de conjuncția adversativă „*dar*" (II);
2. virgula (2) desparte o propoziție concesivă de regenta ei;
3. punctul (3) marchează sfârșitul unei fraze în care elementul esențial este o propoziție enunțiativă;
4. virgula (4) desparte o propoziție temporală de regenta sa (fiind așezată înaintea acesteia);
5. punctele de suspensie marchează o comunicare neterminată (întreruptă momentan).

137

De ciudă, căpetenia dușmană a dat poruncă să se zidească peștera *la gură...*

(Alexandru Mitru; 82)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E (1) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „de", decât cele din text.
(2) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „gură", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(3) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „dușman".

A

1. a dat = predicat verbal;
2. să se zidească = p. verbal;

ATENȚIE!
a dat poruncă **nu** este locuțiune verbală (încercați să probați cu argumentul locuțiunilor).

B

1. De ciudă [...] a dat poruncă = prop. principală;
2. *să* se zidească peștera la gură = prop. atributivă (argument: ... a dat poruncă *de zidire* = atribut).

C

1. *de ciudă* = substantiv [...], compl. circ. de cauză;
2. *la gură* = substantiv [...] compl. circ. de loc (!! regentul nu este substantivul „*peștera*").

D

1. virgula s-a folosit după un compl. circ. de cauză, întrucât acesta este așezat înaintea elementului regent;
2. punctele de suspensie marchează o comunicare întreruptă (momentan).

138 Cum însă sufletul meu *niciodată* n-a fost în stare să ducă prea multă vreme, în spate, povara ucigătoare a sublimului, și cum puterile întunericului, în urgia răzvrătirilor lor, izbise, pe *toate* glasurile, clapele imense ale claviaturilor făpturii, aș fi ajuns *în cele din urmă* să găsesc *banală* și monotonă această rodomontadă a stihiilor...

(Calistrat Hogaș; 84)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „n-a fost", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „aș" , decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „ale".
(3) Construiți n enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „glas", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(4) Dați n exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „suflet".

A

1. n-a fost în stare = p. verbal;
2. să ducă [...] în spate = p. verbal;
3. izbise = p. verbal;
4. aș fi ajuns = p. nom. incomplet
5. să găsesc = p. verbal

B

1. *Cum* însă sufletul meu niciodată n-a fost în stare = prop. circ. de cauză (4);
2. *să* ducă [...] a sublimului = prop. compl. indirectă (1);
3. **și** *cum* puterile [...] izbise [....] făpturii = prop. circ. de cauză (4);
4. aș fi ajuns în cele din urmă = prop. principală;
5. *să* găsesc banală și monotonă [...] a stihiilor = prop. predicativă (4).

C

1. *niciodată* = adverb de timp [...], compl. circ. de timp;
2. *toate* = adjectiv pron. nehotărât [...], atribut adjectival;
3. *în cele din urmă* = locuțiune adverbială de timp (= *târziu, atunci*), compl. circ. de timp.
4. *banală* (= *monotonă*) = adjectiv [...], compl. circ. de mod (!! la nivel academic se numește *element predicativ suplimentar*).

139 (vezi textul 216)

140

A pierit ucis de buzdugan mișelesc, pentru că s-a ridicat *pentru drepturile* și ocinile noastre ...

(Mihail Sadoveanu; 84)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „s-a ridicat", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru structura „s-a".
(2) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a (se) ridica", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(3) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin verbul „a pieri".
(4) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție principală, conținând adverbul interogativ „când", cu aparența unui element de relație subordonator.
(5) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție subordonată, conținând adverbul relativ „când"; menționând felul acesteia.

A

1. a pierit = predicat verbal;
2. s-a ridicat = p. verbal;

B

1. A pierit ucis de buzdugan mișelesc = prop. principală;
2. *pentru că* s-a ridicat pentru drepturile și ocinile noastre = prop. circ. de cauză;

C

1. *pentru drepturile* = substantiv [...], compl. circ. de scop

141

Blând tainele vi le desfac
Din sânu-*i* milostiva glie,
Căci toată floarea vă cunoaște
Și toată frunza ei vă știe.

(Octavian Goga; 84)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „sânu-i“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru structura „vi le“.
(2) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a desface“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(3) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „frunză“.

A

1. desface = p. verbal;
2. cunoaşte = p. verbal;
3. ştie = p. verbal;

B

1. Blând tainele vi le desface//Din sânu-i milostiva glie = prop. principală;
2. *Căci* toată floarea vă cunoaşte = prop. circ. de cauză (1);
3. **Şi** [*căci*] toată frunza ei vă ştie = prop. circ. de cauză (1).

C

1. *blând* = adverb de mod, grad de comparaţie pozitiv, compl. circ. de mod;
2. (sânu-)*i* = pronume personal, persoana a III-a, singular, feminin, dativul posesiv (sânul *său*), formă neaccentuată, atribut pronominal.

142 *Nimeni* nu-l văzuse vreodată *întristat* sau râzând în hohote, poate chiar nici nu râdea, fiindcă în el bucuria *de a trăi* nu cobora şi nu urca *parcă* deloc...

(Marin Preda; 85)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „nu-l văzuse“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „poate“, decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru structura „nu-l“.
(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a râde“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin verbul „a trăi“.

A

1. nu văzuse = p. verbal;
2. nu râdea = p. verbal;
3. nu cobora = p. verbal
4. nu urca = p. verbal.

B

1. Nimeni nu-l văzuse vreodată întristat sau râzând în hohote = prop. principală;
2. poate chiar nici nu râdea = prop. principală;
3. *fiindcă* în el bucuria de a trăi nu cobora = prop. circ. de cauză (element regent - „*nu râdea*“);
4. **şi** (*fiindcă*) nu urca parcă deloc = prop. circ. de cauză (coordonată copulativ cu P3; element regent = „*nu râdea*“).

C

1. *nimeni* = pronume negativ [...], subiect;
2. *întristat* = adjectiv provenit din participiu [...], complement circ. de mod;
3. *de a trăi* = verb [...], infinitiv (cu dublă prepoziţie „*de*“ + „*a*“), atribut verbal;
4. *parcă* = adverb de mod, compl. circ. de mod.

143 Când mă deşteptai *a doua zi*, numai după o clipă parcă de somn, *băgai de samă* că soarele fusese cu mult mai harnic *decât mine*, căci se părea că se înălţase pe ceruri, *în vârful degetelor* şi, de peste întărituri, se uita *furiş* la mine *tocmai în fundul peşterii*.

(Calistrat Hogaş; 85)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „mă“ , decât cele din text.
(2) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „mai“.

A

1. mă deşteptai = p. verbal;
2. băgai de samă = p. verbal; (locuţiune verbală)
3. fusese [...] mai harnic = p. nom. complet;
4. se părea = p. verbal;
5. se înălţase = p. verbal;
6. se uita = p. verbal;

B

1. *Când* mă deşteptai [...] de somn = prop. circ. de timp (2);
2. băgai de samă = prop. principală;
3. *că* soarele fusese cu mult mai harnic decât mine = prop. completivă directă (2);
4. *căci* se părea = prop. circ. de cauză (3);
5. *că* se înălţase pe ceruri, în vârful degetelor = prop. subiectivă (4);
6. **şi** (*că*), de peste întărituri, se uita furiş la mine tocmai în fundul peşterii = prop. subiectivă (coordonată copulativ cu P5).

C

1. *zi* = substantiv [...], compl. circ. de timp;
2. *a doua* = numeral ordinal folosit cu valoare adjectivală, acordat cu substantivul „*zi*“, feminin, singular, acuzativ, atribut adjectival;

3. *băgai de seamă* = locuţiune verbală cu verb la diateza activă, conjugarea I, indicativ, perfectul simplu, persoana I, singular, + substantiv cu valoarea adverbială *„de samă"*, predicat verbal;
4. *decât mine* = pronume personal, persoana I, singular, acuzativ cu prepoziţia *„decât"* (provenind din adverbul modal de comparaţie), compl. circ. de mod.
5. *în vârful degetelor* = locuţiune adverbială de mod, cu sens figurat (*uşor, pe furiş),* alcătuită din locuţiunea prepoziţională *„în vârful"* + substantivul *„degetelor"*, neutru, plural, genitiv, compl. circ. de mod.
6. *furiş* = adverb de mod, compl. circ. de mod;
7. *tocmai* = adverb de mod de nuanţare, fără f. sint.;
8. *în fundul peşterii* = substantiv [...], genitiv (are locuţiunea prepoziţională *„în fundul"*) [...], compl. circ. de loc.

ATENŢIE!

a) ţinând cont de sensul figurat al expresiei *„în vârful degetelor"*, considerăm inadecvată interpretarea drept locuţiune prepoziţională + substantiv în genitiv (complement circ. de mod) sau, şi mai rău, drept substantiv + prepoziţie în acuzativ (complement circ. de mod), iar substantivul *„degetelor"* ca atribut subst. genitival;

b) considerăm grupul *„în fundul"* drept locuţiune prepoziţională a genitivului, similară cu *„în dreptul"*, *„în faţa"*, *„în josul..."*, şi nu ca un substantiv cu prepoziţia în acuzativ, cu eventualul sens *„în adâncimea"*, ceea ce nu înseamnă că, în alt context, sintagma *„în fundul peşterii"* nu poate fi socotită din alcătuirea prep. + subst., dacă acolo se permite o logică de tipul: *în spatele, (în tavanul), în intrarea* peşterii...

144 (vezi textul nr. 8)

145 Ne-am referit *mai ales cum* trebuie *să fie citită* o carte de către elevii de vârstă mare, deoarece aici se ivesc cele mai importante probleme. Elevii de vârstă şcolară mică lucrează sub îndrumarea directă a învăţătorului, iar activitatea lor *este mai limitată.* La această categorie de şcolari este util şi necesar să se insiste asupra deosebirii esenţialului *de neesenţial* şi asupra modului în care ideile desprinse dintr-o lectură trebuie să fie sistematizate într-un rezumat scurt.

(Ion Popescu; 86)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „într-un rezumat", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „a", decât cele din text.
(2) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „iar".
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru structura „ne-am".
(4) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „problemă", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.

(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „carte".

A

1. ne-am referit = predicat verbal;
2. trebuie = p. verbal (verb unipersonal ca formă și impersonal în conținut);
3. să fie citită = p. verbal (diateza pasivă);
4. se ivesc = p. verbal;
5. lucrează = p. verbal;
6. este mai limitată = p. nom. complet
7. este util și necesar = p. nom. complet (expresie verbală impersonală cu nume predicativ multiplu);
8. să se insiste = p. verbal;
9. trebuie = p. verbal;
10. să fie sistematizate = p. verbal.

B

1. Ne-am referit mai ales la felul = prop. principală;
2. *cum* trebuie = prop. atributivă (1);
3. *să* fie citită o carte de către [...] = prop. subiectivă (2);
4. *deoarece* se ivesc [...] = prop. circ. de cauză (3);
5. Elevii [...] lucrează [...] a învățătorului = prop. principală;
6. **iar** activitatea lor este mai limitată = prop. principală;
7. este util și necesar = prop. principală (intercalată);
8. *să* se insiste [la această categorie de școlari] asupra esențialului de neesențial și asupra modului = prop. subiectivă (7);
9. *în care* [...] trebuie = prop. atributivă (8);
10. *să* fie sistematizate într-un scurt rezumat și ideile desprinse dintr-o lectură = prop. subiectivă (intercalată).

C

1. *mai ales* = locuțiune adverbială de mod (adverb + adverb), compl. circ. de mod;
2. *cum* = adverb relativ cu rol de conjuncție subordonatoare, compl. circ. de mod în subiectivă (element regent: *să fie citită;* împletirea subordonatei cu regenta);
3. *să fie citită* = verb [...], diateza pasivă (are complement de agent: *de către elevii*) [...], predicat verbal;
4. *este mai limitată* = verb copulativ [...] + adjectiv provenit din participiu [...] formând împreună predicatul nom. complet;
5. *de neesențial* = adjectiv substantivizat, [...], atribut substantival.

ATENȚIE!
Considerăm participiul *„limitată"* cu valoare adjectivală (*obișnuită, normală, fără efort*) întărită și de adverbul de mod de comparație *„mai"*, și nu cu valoare verbală, ceea ce ar fi presupus diateza pasivă, sensul enunțului nefiind acela că *„învățarea limitează activitatea"*.

146 (vezi textul 166)

147 Avea poftă să mănânce o legătură de lăptuci: *dormind*, visase c-a plouat și că i-a înverzit *grădina* de zarzavat ca în anii buni.

(Fănuș Neagu; 86)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E. (1) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a visa", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(2) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „poftă".
(3) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată circ. de cauză, al cărei element de relație să fie (pe rând) conjuncțiile, loc. conjuncționale *„fiindcă", „deoarece", „că", „pentru că", „întrucât", „din cauză că", „din pricină că"*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(4) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(5) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.
(6) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „o" , decât cele din text.
(7) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru structura „c-a".

A

1. avea = p. verbal
2. să mănânce = p. verbal;
3. visase = p. verbal;
4. a plouat = p. verbal;
5. a înverzit = p. verbal;

B

1. Avea poftă = prop. principală;
2. *să* mănânce o legătură de lăptuci = prop. compl. indirectă (1);
3. *(fiindcă)* dormind, visase = prop. circ. de cauză (2);
4. *c*-a plouat = prop. compl. directă (3);
5. *și că* i-a înverzit grădina de zarzavat ca în anii buni = prop. compl. directă (coordonată copulativ cu P4).

C

1. *dormind* = verb [...], gerunziu compl. circ. de timp (element regent: *visase*);
2. *grădina* = substantiv [...], subiect.

148 – Ioane, cată să nu dăm cinstea *pe rușine* și pacea pe gâlceavă!... *Ai să pleci* unde zic eu.

(Ion Creangă; 86)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).

E. (1) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a pleca", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(2) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „ruşine".
(3) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată circ. de cauză, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) conjuncţiile, loc. conjuncţionale, adverbele *„din moment ce", „de vreme ce", „când", „unde", „cum", „dacă"*, menţionând valoarea morfologică a regentului.
(4) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(5) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.
(6) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „ai".

A

1. cată = p. verbal;
2. să nu dăm = p. verbal;
3. ai să pleci = p. verbal;
4. zic = p. verbal.

ATENŢIE!
Având un sens figurat, construcţia expresivă *„să nu dăm cinstea pe ruşine şi pacea pe gâlceavă"* poate fi considerată, în mod excepţional, şi drept locuţiune verbală cu sens reflexiv: *„să nu ne certăm";* în analiza morfosintactică recomandăm desfacerea construcţiei în părţi componente.

B

1. Ioane, cată = prop. principală;
2. *să* nu dăm cinstea pe ruşine şi pacea pe gâlceavă = prop. compl. directă;
3. Ai să pleci = prop. principală;
4. *unde* zic eu = prop. circ. de loc.

ATENŢIE!
În interpretarea verbului la imperativ *„cată"* s-au exclus sensurile contextuale *„fii atent, teme-te"*, care ar fi condus la interpretarea subordonatei cerute drept completivă indirectă.

C

1. *pe ruşine* = substantiv [...], acuzativ, compl. indirect;
2. *ai să pleci* = verb [...], indicativ (cu nuanţă imperativă), predicat verbal.

149 Deviza lui *era* să fie un om *cinstit* şi iubit de *toată* lumea. *De aceea* îşi aducea aminte cu plăcere *de ceea ce* făcuse atunci pentru colegii săi.
(Manual; 86)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).

E. (1) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „săi".
(2) Construiţi n enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „lume", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(3) Daţi n exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin adjectivul „cinstit".

A

1. era = p. nom. incomplet;
2. să fie un om = p. nom. complet;
3. îşi aducea aminte = p. verbal;
4. făcuse = p. verbal.

B

1. Deviza lui era = prop. principală;
2. *să* fie un om cinstit şi iubit de toată lumea = prop. predicativă (1);
3. De aceea îşi aducea aminte cu plăcere = prop. principală (coordonată prin juxtapunere cu P1);
4. *de ceea ce* făcuse atunci pentru colegii săi = prop. compl. indirectă (element regent: *îşi aducea aminte*).

C

1. *era* = verb [...], copulativ [...], predicat nom. incomplet (cerând drept nume predicativ subordonata predicativă P2);
2. *cinstit* = verb [...], participiu (cere un compl. de agent) [...], atribut adjectival;
3. *toată* = adjectiv pronominal nehotărât, [...], atribut adjectival;
4. *de aceea* = locuţiune adverbială de cauză (prepoziţie + pronume demonstrativ), compl. circ. de cauză;
5. *de ceea ce* = pronume relativ compus, cu valoare neutră, acuzativ (are prepoziţia simplă *„de")*, compl. direct (rol de element de relaţie, la nivelul frazei).

150 Întrebaţi dacă-mi *părea bine*?
Dar se înţelege că-mi părea bine: nici nu *mai* mergeam, zburam spre casă, pentru că el trebuia să locuiască cu mine, el era şi trebuia să rămână sub scutul şi povăţuirea mea.

(Ioan Slavici; 86)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „dacă-mi părea", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „dar", decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „dar".
(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a zbura", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „casă".

A

1. întrebați = p. verbal;
2. părea bine = p. verbal;
3. se înțelege = p. verbal;
4. părea bine = p. verbal;
5. nu mergem = p. verbal;
6. zburam = p. verbal;
7. trebuia = p. verbal;
8. să locuiască = p. verbal;
9. era = p. verbal;
10. trebuia = p. verbal;
11. să rămână = p. verbal.

B

1. Întrebați = prop. principală;
2. *dacă*-mi părea bine = prop. compl. directă (1);
3. **Dar** se înțelege = prop. principală;
4. *că*-mi părea bine = prop. subiectivă (3);
5. (*încât*) nici nu mai mergeam = prop. circ. consecutivă (4).
6. (și încât) zburam spre casă = prop. circ. consecutivă (4);
7. pentru că [...] trebuia = prop. circ. de cauză (6);
8. [Huțu] să locuiască cu mine = prop. subiectivă (7);
9. (fiindcă) el era = prop. circ. de cauză (8);
10. **și** (fiindcă) trebuia = prop. circ. de cauză (8);
11. *să* rămână sub scutul și povățuirea mea = prop. subiectivă (8).

ATENȚIE!

a) propozițiile a V-a și a VI-a exprimă urmarea (consecința) acțiunii verbului regentei, dar nu și cauza părerii de bine a eroului, care este clar exprimată ulterior;

b) propozițiile a IX-a și a X-a, exprimând cauza continuării acțiunii verbului regentei („*să locuiască*"), au fost considerate ca având elemente de relație subînțelese („*fiindcă*", „*deoarece*", „*pentru că*", „*întrucât*").

C

1. *părea bine* = locuțiune verbală (verb + adverb) [...], predicat verbal;
2. *mai* = adverb de mod, [...], compl. circ. de mod (!! atenție când este element al unui grad de comparație).

ATENȚIE!

locuțiunea verbală „*a părea bine*" (ca și „*a părea rău*") are ideea de subiect conținută de persoana pronumelui personal însoțitor (*mi* = persoana I), astfel încât cere o completivă indirectă, nu o subordonată subiectivă.

151 Sinan-Pașa, *văzând* retragerea românilor, luase inimă și vrea *a*-i *desface* și a-i răsfira *de tot. Spre* acest *sfârșit*, în capul rezervei sale, el umbla să treacă podul spre a izbi *pe ai noștri* în frunte [...]. Mihai atunci se așeză cu ceata de curând sosită la capul podului spre a întâmpina pe Sinan...

(Nicolae Bălcescu; 88)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.

D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „Sinan-Pașa", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „a", decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte trei valori morfologice ale cuvântului „tot", decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „la".
(4) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru structura „a-i".
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „inimă", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „cap".

A

1. luase inimă = p. verbal; (locuțiune verbală)
2. vrea = p. verbal;
3. umbla = p. verbal;
4. să treacă = p. verbal;
5. se așeză = p. verbal.

B

1. Sinan Pașa, văzând retragerea românilor, luase inimă = prop. principală;
2. **Și** vrea a-i desface și a-i răsfira de tot = prop. principală;
3. spre acest sfârșit, în capul rezervei sale, el umbla = prop. principală;
4. *să* treacă podul [...] în frunte = prop. compl. directă („*a umbla*" = „*a încerca*");
5. Mihai atunci se așeză [...] Sinan = prop. principală.

C

1. *văzând* = verb [...], gerunziu, compl. circ. de timp (cu nunață de cauză);
2. *a desface* = verb [...] infinitiv, compl. direct;
3. *de tot* = locuțiune adverbială de mod (prepoziție + adverb), compl. circ. de mod;
4. *spre* [...] *sfârșit* = substantiv [...], acuzativ (cu prepoziția „spre"), compl. circ. de scop.
5. *pe ai noștri* = pronume posesiv, [...] mai mulți posesori și mai multe obiecte posedate, [...], acuzativ (are prepoziția simplă „*pe*"), compl. direct.

152

Mă lungii *într-un cot* pe iarba moale și *spre sărbătorirea* deplinei mele biruinți [...] aprinsei o țigară...

(Calistrat Hogaș; 89)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „într-un cot", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „o", decât cele din text.

(2) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a aprinde", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(3) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „cot".

A

1. mă lungii = p. verbal; 2. aprinsei = p. verbal;

B

1. Mă lungii într-un cot pe iarba verde = prop. principală;
2. *şi* spre sărbătorirea [...] aprinsei o ţigară = prop. principală.

C

1. *într-un cot* = substantiv [...], acuzativ, (are prep. simplă „*între*"), compl. circ. de mod;
2. *spre sărbătorirea* = substantiv [...], compl. circ. de scop.

153 Aurel s-a dus cu oile *la pàscut*. Ca să găsească păşunile *cu iarbă* bună, el colindă plaiurile mai neumblate. Ca să nu se rătăcească, îşi stabileşte totdeauna câteva puncte de orientare.

Într-o zi s-a dus *după mure* într-un loc *mai puţin frecventat*. A luat cu el şi câinele, ca să-l păzească de sălbăticiuni. Ca nu cumva să se rătăcească vreo oaie, a avut grijă să lase pe unul *dintre câini* lângă ele. El voia să culeagă cât mai multe mure, ca să le ducă şi surorilor lui. Spre a le culege mai uşor, a început să le rupă cu rugi cu tot. Pentru aceasta avea nevoie de nişte mănuşi. El a folosit însă o batistă în locul mănuşilor, ca nu cumva să se înţepe prea tare. Fiindcă avea nevoie de mai mult timp pentru cules murele, era cât pe-aci să piardă urma oilor.

(Manual; 90)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „s-a dus", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (.......).
E. (1) Găsiţi/numiţi alte trei valori morfologice ale cuvântului „cât", decât cele din text.
(2) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „cumva".
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru structura „ca să".
(4) Selectaţi complementele circ. de scop din text; menţionaţi: (a) prin ce sunt exprimate (sau denumirea morfologică a acestora) şi (b) elementul regent al fiecăruia.
(5) Faceţi extensia fiecărui complement circ. de scop, de la cerinţa precedentă, menţionând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. s-a dus = p. verbal;
2. să găsească = p. verbal;
3. colindă = p. verbal;
4. să nu se rătăcească = p. verbal;
5. își stabilește = p. verbal;
6. s-a dus = p. verbal;
7. a luat = p. verbal;
8. să [...] păzească = p. verbal;
9. să se rătăcească = p. verbal;
10. a avut = p. verbal;
11. să lase = p. verbal;
12. voia = p. verbal;
13. să culeagă = p. verbal;
14. să [...] ducă = p. verbal;
15. a început = p. verbal;
16. să [...] rupă = p. verbal;
17. avea = p. verbal;
18. a folosit = p. verbal;
19. să se înțepe = p. verbal;
20. avea = p. verbal;
21. era = p. verbal (valoare unipersonală)
22. să piardă = p. verbal.

ATENȚIE!

a) *a avut grijă* = nu este locuțiune verbală (verificați cu argumentele oferite);
b) *avea nevoie* = idem.

B

1. Aurel s-a dus cu oile la păscut = prop. principală;
2. *Ca să* găsească pășunile cu iarbă bună = prop. circ. de scop;
3. el colindă plaiurile mai neumblate = prop. principală;
4. *Ca să* nu se rătăcească = prop. circ. de scop;
5. își stabilește [...] de orientare = prop. principală;
6. Într-o zi s-a dus [...] frecventat = prop. principală;
7. A luat cu el și câinele = prop. principală;
8. *ca să-l* păzească de sălbăticiuni = prop. circ. de scop;
9. *Ca* nu cumva *să* se rătăcească vreo oaie = prop. circ. de scop;
10. a avut grijă = prop. principală;
11. *să* lase [...] lângă ele = prop. compl. indirectă;
12. El voia = prop. principală;
13. *să* culeagă cât mai multe mure = prop. compl. directă;
14. *ca să* le ducă și surorilor lui = prop. circ. de scop;
15. Spre a le culege mai ușor, a început = prop. principală;
16. *să* le rupă [...] tot = prop. compl. directă;
17. Pentru aceasta avea nevoie de niște mănuși = prop. principală;
18. El a folosit [...] mănușilor = prop. principală;
19. *ca* nu cumva *să* se înțepe prea tare = prop. circ. de scop;
20. *Fiindcă* avea nevoie [...] murele = prop. circ. cauzală;
21. era cât pe-aci = prop. principală;
22. *să* piardă urma oilor = prop. subiectivă.

ATENȚIE!

a) propoziția a XI-a = completivă indirectă, considerând regent întregul grup verbal „*a avut grijă*" (chiar dacă e o locuțiune); dacă substantivul „*grijă*" ar fi avut articol hotărât, propoziția ar fi fost atributivă; verbul - singur - nu poate fi regent. Comparați cu situația din textul 136, unde propoziția a IV-a și a IX-a au o posibilitate de interpretare asemănătoare (referirea se face la elementul regent);
b) prop. a XV-a și a XVII-a sunt principale (!! au câte un compl. circ. de scop în față).

C

1. *la păscut* = verb [...], supin [...], compl. circ. de scop;
2. *cu iarbă* = substantiv [...], atribut subst. prepozițional;
3. *după mure* = substantiv [...], compl. circ. de scop;
4. *mai puțin frecventat* = adjectiv (provenit din participiu), [...], gradul comparativ de inferioritate [...], atribut adjectival;
5. *dintre câini* = substantiv [...], atribut subst. prepozițional (!! regentul este un pronume nehotărât).

154 *Mihai-Vodă* voi a se folosi de poziția și de strâmtoarea Vadului Călugărenilor, *în care* nu *se* puteau *destinde* în front mai mult de doisprezece oameni, ca să facă mulțimea turcilor nefolositoare și ca să se poată astfel lupta cu puteri *deopotrivă*. *Pentru aceea*, el tăbărî acolo cu oștile sale, puind streajă în deosebite părți, ca să vază de nu vor umbla turcii a trece prin alt loc.

(*Nicolae Bălcescu; 91*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „Mihai-Vodă“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „mult“, decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „ușor“, decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „astfel“.
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „front“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „parte“.
(6) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată circ. de scop (finală), al cărei element de relație să fie (pe rând) conjuncțiile, loc. conjuncționale *„să“, „ca să“, „pentru ca să“, „de“ (să), „nu cumva să“, „ca nu cumva să“, „nu cumva“*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(7) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(8) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. voi = p. verbal;
2. nu [...] puteau = p. verbal;
3. să facă = p. verbal;
4. să [...] poată = p. verbal;
5. tăbărî = p. verbal;
6. să vază = p. verbal;
7. nu vor umbla = p. verbal.

B

1. Mihai-Vodă voi [...] Vadului Călugărenilor = prop. principală;
2. *în care* nu se putea [...] oameni = prop. atributivă (1) vezi textul 74;

2. *ca să* facă mulţimea turcilor nefolositoare = prop. circ. de scop (2);
4. ***și** ca să* se poată [....] deopotrivă = prop. circ. de scop (coordonată copulativ cu P_3);
5. Pentru aceea, el tăbărî [...] părţi = prop. principală;
6. *ca să* vază = prop. circ. de scop (element regen: *tăbărî*);
7. *de* nu vor umbla turcii a trece prin alt loc = prop. compl. directă (6).

C

1. *Mihai-Vodă* = substantiv [...], compus (substantiv + substantiv), subiect;
2. *în care* = pronume relativ simplu [...], acuzativ (are prepoziţia simplă „*în*"), compl. circ. de loc;
3. (a) se *destinde* = verb [...], diateza reflexivă, [...], infinitiv, compl. direct;
4. *deopotrivă* = adverb de mod cu sens adjectival, atribut adverbial;
5. *pentru aceea* = locuţiune adverbială (prepoziţie + pronume demonstrativ), compl. circ. de scop.

155

Vin' la Milcov *cu grăbire*
Să-l secăm dintr-o sorbire,
Ca să treacă drumul mare
Peste-*a noastre* vechi hotare.

(Vasile Alecsandri; 91)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „să-l secăm", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Numiţi valorile morfologice ale lui „a" din text.
(2) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „aceea", decât cea din text.
(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „drum", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie principală, conţinând pronumele interogativ „cât" („câtă", „câţi"...), cu aparenţa unui element de relaţie subordonator.
(5) Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie subordonată, conţinând pronumele relativ „cât" („câtă", „câţi"...); menţionând felul acesteia.

A

1. vin = p. verbal;
2. să secăm = p. verbal;
3. să treacă = p. verbal

B

1. Vin' la Milcov cu grăbire = prop. principală;
2. *Să*-l secăm dintr-o sorbire = prop. circ. de scop (1);
3. *Ca să* treacă drumul mare// Peste-a noastre vechi hotare = prop. compl. de scop (2).

ATENŢIE!
Deşi considerăm ca absurd scopul unui scop, la nivel gimnazial, până la clarificarea controverselor, acceptăm interpretarea dată mai sus.

C

1. *cu grăbire* = locuţiune adverbială de mod (prepoziţie + substantiv), compl. circ. de mod;
2. *a noastre* = adjectiv pronominal posesiv, [...], acordat cu substantivul „peste [...] hotare". [...], atribut adjectival.

ATENŢIE!
Articolul posesiv - genitival „a", cu referire la substantivul *„peste [...] hotare"*, este invariabil în vorbirea moldovenească, deci nu este un dezacord gramatical (*ale* noastre hotare).

156

La tine vin nevestele să-şi plângă
Feciorii *duşi în slujbă* la-mpăratul
Şi tu ascunzi o lacrimă-ntre slove,
În alte ţări când le trimiţi oftatul...
Şi fete vin, să le-nfloreşti altiţa.
La pragul tău e plină ulicioara...

(Octavian Goga; 91)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „să-şi plângă", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „vin" , decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „la", decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „ca".
(4) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a veni", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin verbul „a ascunde".
(6) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată circ. de scop (finală), al cărei element de relaţie să fie (pe rând) loc. conjuncţionale, adverbele *„nu cumva să"*, *„pentru ca nu cumva să"*, *„nu care cumva să"*, *„doar"*, *„doar-doar"*, *„după ce"*, *„pentru ce"*, menţionând valoarea morfologică a regentului.
(7) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(8) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. vin = p. verbal;
2. să-(şi) plângă = p. verbal;
3. ascunzi = p. verbal;
4. trimiţi = p. verbal
5. vin = p. verbal;
6. să [...]-nfloreşti = p. verbal;
7. e plină = p. nom. complet.

B

1. La tine vin nevestele = prop. principală;
2. să-şi plângă //Feciorii duşi în slujbă la-mpăratul = prop. circ. de scop (1);
3. **Şi** tu ascunzi o lacrimă-ntre slove = prop. principală;
4. *când* le trimiţi [în alte ţări] oftatul = prop. circ. de timp (3);
5. **Şi** fete vin = prop. principală;
6. *să* le-nfloreşti altiţa = prop. circ. de scop (5);
7. La pragul tău e plină ulicioara = prop. principală.

C

1. *duşi* = verb [...], participiu [...], atribut adjectival;
2. *în slujbă* = substantiv [...], compl. circ. de scop (are sensul contextual „*spre a sluji*"; element regent: „*duşi*").

157 Marea lui dorinţă era **să** urce pe Bucegi *până la vârful Omul.*
Părea **să** fi înţeles ceea ce i-ai spus.
Venise la oraş **să** cumpere un televizor.
Mâine trebuie **să** mă scol *dis-de-dimineaţă.*
Hotărârea **să** locuiască la ţară îi era nestrămutată.
Mă gândisem **să** plec mâine *după-amiază* la Galaţi.
L-am rugat **să** nu mai facă zgomot.

(Manual; 92)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „ dis-de-dimineaţă", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi un omograf neomofon pentru cuvântul „era".
(2) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „ţară", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(3) Alcătuiţi enunţuri/fraze care conţin câte o subordonată (1) subiectivă, (2) predicativă, (3) atributivă, (4) compl. directă, (5) compl. indirectă, (6) compl. de agent, (7) circ. de mod, (8) circ. de timp, (9) circ. de cauză, (10) circ. de scop, introdusă prin pronumele relativ *cât (câtă, câţi)...* ± prepoziţie).
(4) Contrageţi fiecare subordonată creată (la cerinţa precedentă), menţionând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. era = p. nom. incomplet;
2. să urce = p. verbal;
3. părea = p. nom. incomplet;
4. să fi înţeles = p. verbal;
5. ai spus = p. verbal;
6. venise = p. verbal;
7. să cumpere = p. verbal;
8. trebuie = p. verbal;
9. să mă scol = p. verbal;
10. să locuiască = p. verbal;
11. era nestrămutată = p. nom. complet;
12. mă gândisem = p. verbal;
13. să plec = p. verbal;
14. am rugat = p. verbal;
15. să nu [...] facă = p. verbal

B

1. Marea lui dorință era = prop. principală;
2. să urce [...] Omul = prop. predicativă;
3. Părea = prop. principală;
4. *să* fi înțeles = prop. predicativă;
5. *ceea ce* i-ai spus = prop. compl. directă;
6. Venise la oraș = prop. principală;
7. *să* cumpere un televizor = prop. circ. de scop;
8. *să* mă scol de dimineață (mâine) = prop. subiectivă;
9. trebuie = prop. principală;
10. Hotărârea [...] îi era nestrămutată = prop. principală;
11. *să* locuiască la țară = prop. atributivă;
12. Mă gândisem = prop. principală;
13. *să* plec mâine după-amiază la Galați = prop. compl. indirectă;
14. L-am rugat = prop. principală;
15. *să* nu mai facă zgomot = prop. compl. directă.

ATENȚIE!

a) propoziția a IX-a apare fără adverbul „*mâine*" pentru motivele: „*a trebui*" se ia singur – cel mult cu un cuvânt de relație (excepțiile sunt puține); „*mâine*" exprimă un timp, dar nu al *trebuinței*, ci pentru *sculare de dimineață;*
b) de aici și topica pentru propoziția a VIII-a, mai ales pentru scoaterea în prim-plan a elementului de relație „*să*".

C

1. *până la vârful* = substantiv [...], complement circumstanțial de loc;
2. *Omul* = substantiv [...], nominativ [...] atribut apozițional;
3. *dis-de-dimineață* = locuțiune adverbială de timp (adverb + prepoziție + substantiv), complement circ. de timp;
4. *după-amiază* = locuțiune adverbială de timp (prepoziție + substantiv), complement circ. de timp;

158

Și ca o taină călătoare
Un nor *cu muntele vecin*
Plutea-ntr-acest imens senin
Și n-avea aripi să mai zboare!
Și *tot* văzduhul era plin
De cântece ciripitoare.

(George Coșbuc; 92)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structurile „plutea-ntr-acest imens senin", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „de", decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „tot", decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „nor".

(4) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „cântec“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(5) Alcătuiţi enunţuri/fraze care conţin câte o subordonată (1) subiectivă, (2) predicativă, (3) atributivă, (4) compl. directă, (5) compl. indirectă, (6) compl. de agent, (7) circ. de mod, (8) circ. de cauză, (9) circ. de scop, introdusă prin pronumele relativ *ceea ce* ±prepoziţie.
(6) Contrageţi fiecare subordonată creată (la cerinţa precedentă), menţionând:
(a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. plutea = p. verbal;
2. n-avea = p. verbal;
3. să [...] zboare = p. verbal;
4. era plin = p. nom. complet.

B

1. **Şi** ca o taină călătoare,// Un nor cu muntele vecin// Plutea-ntr-acest imens senin = prop. principală;
2. **Şi** n-avea aripi = prop. principală (coordonată copulativ cu P1);
3. *să* mai zboare = prop. atributivă (dovada: n-avea aripile *de zburat* = atribut);
4. **Şi** tot văzduhul era plin// De cântece ciripitoare = prop. principală (coordonată copulativă P_2).

ATENŢIE!
Propoziţia a III-a mai poate fi interpretată ca fiind compl. indirectă (... n-avea aripi PENTRU CEVA...), sau consecutivă (... n-avea aripi[1]/ÎNCÂT SĂ mai zboare...[2]/).

C

1. *vecin* = adjectiv [...], fără grad de comparaţie [...], atribut adjectival;
2. *cu muntele* = substantiv [...], compl. indirect (element regent: „*vecin*“);
3. *tot* = adjectiv pronominal nehotărât, acordat cu substantivul „*văzduhul*“ [...], atribut adjectival.

159 Când am sosit morţi *de frig* la Cocorăşti, *îmi* era *frică* să mă duc acasă; *pentru aceea* Huţu a venit cu mine, ca să spună că el e de vină, că m-a luat şi pe mine, şi toate au fost bine, fiindcă mama se bucura că n-am degerat pe drum, iară tata zicea că aşa trebuie ca voinicii să umble pe ger şi frig.

(Ioan Slavici; 92)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „n-am degerat“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „aşa“ , decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „mă“ , decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „fiindcă“.

(4) Alcătuiți enunțuri/fraze care conțin câte o subordonată (1) subiectivă, (2) predicativă, (3) atributivă, (4) compl. directă, (5) compl. indirectă, (6) compl. de agent, (7) circ. de mod, (8) circ. de cauză, (9) circ. de scop, introdusă prin pronumele interogativ-relativ *cine* (± prepoziție).
(5) Contrageți fiecare subordonată creată (la cerința precedentă), menționând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. am sosit = p. verbal;
2. era = p. verbal;
3. să mă duc = p. verbal;
4. a venit = p. verbal;
5. să spună = p. verbal;
6. e de vină = p. nom. complet;
7. a luat = p. verbal;
8. au fost bine = p. nom. complet;
9. se bucura = p. verbal;
10. n-am degerat = p. verbal;
11. zicea = p. verbal;
12. trebuie = p. verbal;
13. să umble = p. verbal.

ATENȚIE!
Reamintim: verbul „*trebuie*" este unipersonal ca formă și impersonal în conținut.

B

1. *Când* am sosit morți de frig la Cocorăști = prop. circ. de timp (2);
2. îmi era frică = prop. principală;
3. *să* mă duc acasă = prop. compl. indirectă (2);
4. pentru aceea Huțu a venit cu mine = prop. principală;
5. *ca să* spună = prop. circ. de scop (4);
6. *că* el e de vină = prop. compl. directă (5);
7. *că* m-a luat și pe mine = prop. circ. de cauză (6);
8. **și** toate au fost bine = prop. principală;
9. *fiindcă* mama se bucura = prop. circ. de cauză (8);
10. *că* n-am degerat pe drum = prop. compl. indirectă (cu nuanță de cauză; 9);
11. **iară** [*fiindcă*] tata zicea = prop. circ. de cauză (8);
12. *că* [...] trebuie = prop. compl. directă (11);
13. *ca* voincii să umble [așa] pe ger și pe frig = prop. subiectivă (12).

ATENȚIE!
„*așa*" îndeplinește funcția de compl. circ. de mod în subiectivă (element regent: „*să umble*"), motiv pentru care, prin împărțire, a fost atașat acesteia; totodată s-a transcris propoziția în această topică pentru a scoate în evidență elementul de relație.

C

1. *de frig* = substantiv [...], compl. circ. de cauză;
2. *îmi* = pronume personal [...], dativ [...], compl. indirect;
3. *frică* = substantiv [...], nominativ [...], subiect;
4. *pentru aceea* = locuțiune adverbială (prepoziție + pronume demonstrativ), compl. circ. de scop (corelativ în regentă pentru prop. circ. de scop: „*ca să spună*").

160 Trec furnici *ducând* în gură de făină marii saci,
Ca să coacă pentru nuntă și plăcinte, și colaci;
Și albinele-aduc miere, aduc colb mărunt de aur,
Ca cercei din ei să facă cariul, *care-i meșter faur.*

(Mihai Eminescu;

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „albinele-aduc“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Numiți valorile morfologice ale lui „și“ din text.
(2) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „meșter“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(3) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „aur“.
(4) Alcătuiți enunțuri/fraze care conțin câte o subordonată (1) subiectivă, (2) predicativă, (3) atributivă, (4) compl. directă, (5) compl. indirectă, (6) compl. de agent, (7) circ. de mod, (8) circ. de cauză, (9) circ. de scop, (10) circ. consecutivă, introdusă prin pronumele interogativ-relativ *ce* (± prepoziție).
(5) Contrageți fiecare subordonată creată (la cerința precedentă), menționând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. trec = p. verbal;
2. să coacă = p. verbal;
3. aduc = p. verbal;
4. aduc = p. verbal;
5. să facă = p. verbal;
6. -i meșter = p. nom. complet

B

1. Trec furnici [...] marii saci = prop. principală;
2. *Ca să* coacă [...] și colaci = prop. circ. de scop (1);
3. **Și** albinele-aduc miere = prop. principală;
4. aduc colb mărunt de aur = prop. principală;
5. *Ca* cercei din el *să* facă cariul = prop. circ. de scop (4);
6. *care*-i meșter faur = prop. atributivă (5).

C

1. *ducând* = verb [...] gerunziu, atribut verbal;
2. *care* = pronume relativ simplu [...], subiect (în subordonata atributivă);
3. *-i meșter* = verb [...], copulativ [...] + substantiv [...], nume predicativ, formând împreună predicatul nom. complet;
4. *faur* = adjectiv [...], fără grad de comparație, atribut adjectival.

ATENȚIE!
Sugerăm să nu fie considerată greșită și interpretarea contextuală a structurii „*meșter faur*“ (I) drept substantiv compus (prin similitudine cu „*redactor-șef*“), nume predicativ în nominativ, sau (II) *meșter* - adjectiv (atribut) și *faur* - substantiv (nume predicativ).

161 Declară *doar* că nu-şi aducea aminte cum se petrecuseră lucrurile. Ar fi putut totuşi să spună că închizătorul armei soldatului era la el în buzunar, şi *atunci cu ce* îl împuşcase soldatul? N-avea *nici o* dovadă şi îşi dăduse *poate* seama că soldatul ştia şi el acest lucru şi ar fi negat cu hotărâre că i s-ar fi luat închizătorul în timp ce dormea în post.

(Marin Preda; 93)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „nu-şi aducea", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Numiţi valorile morfologice ale verbului „a fi" din text.
(2) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a (se) petrece", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(3) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători), care conţin verbul „a dormi".
(4) Alcătuiţi enunţuri/fraze care conţin câte o subordonată (1) subiectivă, (2) predicativă, (3) atributivă, (4) compl. directă, (5) compl. indirectă, (6) compl. de agent, (7) circ. de mod, (8) circ. de scop, introdusă prin pronumele interogativ-relativ care (±prepoziţie).
(5) Contrageţi fiecare subordonată creată (la cerinţa precedentă), menţionând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. declară = p.verbal;
2. nu-şi aducea aminte = p. verbal;
3. se petrecuse = p. verbal;
4. ar fi putut = p. verbal;
5. să spună = p. verbal;
6. era = p. verbal;
7. împuşcase = p. verbal;
8. n-avea = p. verbal;
9. îşi dăduse [...] seama = p.verbal;
10. ştia = p. verbal;
11. ar fi negat = p. verbal;
12. s-ar fi luat = p. verbal;
13. dormea = p. verbal.

B

1. Declară doar = prop. principală;
2. *că* nu-şi aducea bine aminte = prop. compl. directă (1);
3. *cum* se petrecuseră lucrurile = prop. compl. indirectă (2);
4. Ar fi putut totuşi = prop. princiaplă;
5. să spună = prop. compl. directă (4);
6. *că* închizătorul [...] era la el în buzunar = prop. compl. directă (5);
7. **şi** atunci cu ce îl împuşcase soldatul = prop. principală (interogativă);
8. N-avea nici o dovadă = prop. principală;
9. **şi** îşi dăduse poate seama = prop. principală;
10. *că* soldatul ştia acest lucru = prop. compl. indirectă (9);
11. **şi** [*că*] ar fi negau cu hotărâre = prop. compl. indirectă, (coordonată copulativ cu P_9).
12. *că* i s-ar fi luat închizătorul = prop. compl. directă (11);
13 *în timp ce* dormea = prop. circ. de timp (12).

ATENȚIE!

a) prop. a III-a poate fi socotită compl. directă dacă o contragem: ...nu-și aducea aminte ÎNTÂMPLAREA...
b) „*în timp ce*“ → element de relație (= *când*), deci nu se vor analiza separat.

C

1. *doar* = adverb de mod [...] fără f. sint.;
2. *atunci* = adverb de timp cu valoare conclusivă, (= deci) fără f. sint.;
3. *cu ce* = pronume interogativ simplu [...], compl. indirect (ca sens indică instrumentul acțiunii);
4. *nici o* = adjectiv pronominal negativ [...] atribut adjectival;
5. *poate* = adverb de mod, fără f. sint. (este socotit cuvânt de umplutură).

162 Ascultă-*mă* pe mine, dacă vrei ca lucrurile să iasă bine.
De tună și fulgeră, nu te speria.
În caz că apele râului cresc prea mult, nu te încumeta să treci prin vad.

(Manual; 95)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „ascultă-mă“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „mă“ , decât cea din text.
(2) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție principală, conținând adverbul interogativ „unde“, cu aparența unui element de relație subordonator.
(3) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție subordonată, conținând adverbul relativ „unde“; menționați felul acesteia.
(4) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată circ. condițională, al cărei element de relație să fie (pe rând) conjuncțiile, loc. conjuncționale, adverbele, loc. adverbiale *„dacă“, „de“(= dacă), „când“*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(5) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(6) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. ascultă = p.verbal;
2. vrei = p. verbal;
3. să iasă = p. verbal;
4. tună = p. verbal;
5. fulgeră = p. verbal;
6. nu te speria = p. verbal;
7. cresc = p. verbal;
8. nu te încumeta = p. verbal;
9. să treci = p. verbal;

ATENȚIE!

Pentru gruparea „*să iasă bine*“ se pot ivi trei interpretări:
I. *să iasă* = verb predicativ, predicat verbal;

II. *să iasă bine* = verb copulativ + nume predicativ – predicat nom. complet;
III. *să iasă bine* = locuţiune verbală (cu sensul „*a reuşi*")- predicat verbal. Am optat pentru prima variantă.

B

1. Ascultă-mă pe mine = prop. principală;
2. *dacă* vrei = prop. circ. condiţională (1);
2. *ca* lucrurile *să* iasă bine = prop. compl. directă (2);
4. *De* tună = prop. circ. condiţională (6);
5. **şi** [*de*] fulgeră = prop. circ. condiţională (6);
6. nu te speria = prop. principală;
7. *În caz că* apele râului cresc prea mult = prop. circ. condiţională (8);
8. nu te încumeta = prop. principală;
9. *să* treci prin vad = prop. compl. indirectă (8).

ATENŢIE!
„*în caz că*" = element de relaţie (= *dacă*), deci nu se vor analiza separat (!! a nu se confunda cu „*în cazul că*" = subst. cu prepoziţie + conjuncţie)

C

1. *-mă* = pronume personal [...], compl. direct;
2. *în caz că* = locuţiune conj. subordonatoare, fără f. sint.

163

I. Aş fi aflat **dacă** m-ai fi căutat după-amiază *acasă*.
II. Ar fi bine **dacă** ai cunoaşte potecile în munţi.
III. Întrebarea este **dacă** ai să reuşeşti să urci *până sus*.
IV. Hotărârea **dacă** va dormi la cabană în noaptea aceasta nu este definitivă.
V. **De** nu te observă, nu fi supărat!
VI. **Să**-l fi strigat mai tare, te-ar fi auzit.
VII. Mâine trebuie **să** pleci la Constanţa **dacă** vrei **să** ne mai găseşti acolo.
VIII. Sfatul lui este **să** pleci imediat.
IX. Spune **de** vrei **să** mai rămâi **sau** preferi **să** pleci.
X. Se ruşina **să** plece *înaintea celorlalţi*.
XI. Îi plăcea mult **să** cânte la pian.
XII. Hotărârea **să** amânăm plecarea nu-i convenea nici lui, nici mie.

(Manual; 95-96)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „după-amiază", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „dacă", decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „mai".
(3) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată circ. condiţională, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) loc. conjuncţionale, adver-

bele, loc. adverbiale *„unde“*, *„de unde“*, *„în caz că“*, menţionând valoarea morfologică a regentului.
(4) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(5) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. aş fi aflat = p. verbal;
2. ai fi căutat = p. verbal;
3. ar fi bine = p. nom. complet;
4. ai cunoaşte = p. verbal;
5. este = p. nom. incomplet;
6. ai să reuşeşti = p. verbal;
7. să urci = p. verbal;
8. va dormi = p. verbal;
9. nu este definitivă = p. nom. complet;
10. nu [...] observă = p. verbal
11. nu fi supărat = p. nom. complet;
12. să [...] fi strigat = p. verbal;
13. ar fi auzit = p. verbal;
14. trebuie = p. verbal;
15. să pleci = p. verbal;
16. vezi = p. verbal;
17. să [...] găseşti = p. verbal;
18. este = p. nom. complet;
19. să pleci = p. verbal;
20. spune = p. verbal;
21. vrei = p. verbal;
22. să [...] rămâi = p. verbal;
23. preferi = p. verbal;
24. să pleci = p. verbal;
25. se ruşina = p. verbal;
26. să plece = p. verbal;
27. plăcea = p. verbal;
28. că cânte = p. verbal;
29. să amânăm = p. verbal;
30. nu [...] convenea = p. verbal.

ATENŢIE!
a) I. *nu este definitivă* = predicat nom. complet;
II. *nu este definitivată* = p. verbal (diateza pasivă);
b) I. *nu fi supărat* = p. nom. complet;
II. *nu este supărat* (!! *DE CĂTRE CINEVA*) = p. verbal (diateza pasivă).

B

1. Aş fi aflat = prop. principală;
2. *dacă* m-ai fi căutat după-amiază acasă = prop. completivă directă;
3. Ar fi bine = prop. principală;
4. *dacă* ai cunoaşte potecile în munţi = prop. subiectivă;
5. Întrebarea este = prop. principală;
6. *dacă* ai să reuşeşti = prop. predicativă;
7. *să* urci până sus = prop. compl. directă;
8. Hotărârea [...] nu este definitivă = prop. principală;
9. *dacă* va dormi la cabană în noaptea aceasta = prop. atributivă;
10. *De* nu te observă = prop. circ. condiţională;
11. nu fi supărat = prop. principală;
12. *Să*-l fi strigat mai tare = prop. circ. condiţională;
13. te-ar fi auzit = prop. principală;
14. *să* pleci la Constanţa [mâine] = prop. subiectivă;
15. trebuie = prop. principală;

16. *dacă* vrei = prop. condițională;
17. *să* ne mai găsești acolo = prop. compl. directă;
18. Sfatul lui este = prop. principală;
19. *să* pleci imediat = prop. predicativă;
20. Spune = prop. principală (imperativă);
21. *de* vrei = prop. compl. directă;
22. *să* rămâi = prop. compl. directă;
23. **sau** [*dacă*] preferi = prop. compl. directă (coordonată disjunctiv cu P21);
24. *să* pleci = prop. compl. directă;
25. Se rușina = prop. principală;
26. *să* plece înaintea celorlalți = prop. compl. indirectă;
27. Îi plăcea mult = prop. principală;
28. *să* cânte la pian = prop. subiectivă;
29. Hotărârea [...] nu-i convenea nici lui, nici mie = prop. principală;
30. *să* amânăm plecarea = prop. atributivă (intercalată).

ATENȚIE!
Prezența virgulei între P1 și P2 ar fi sugerat că P2 este subordonată circ. condițională.

C

1. *acasă* = adverb de loc, simplu, compl. circ. de loc;
2. *până sus* = adverb de loc + prepoziție, compl. circ. de loc;
3. *înaintea celorlalți* = pronume demonstrativ de depărtare [...], genitiv (are prepoziția „*înaintea*“), compl. circ. de timp.

164

– Domnule, îmi zise părintele Ghermănuță la plecare, nu era rău să mai fi zăbovit dumneavoastră *câteva zile* la noi, că-i *tocmai* la primenitul luminii și vremea *poate* să se schimbe; și de v-a apuca ploaia-n pădure, *apoi* are să vă fie greu *de tot*: și, mai ales, cum nu cunoașteți dumneavoastră drumul, se poate întâmpla să rătăciți, că potecile se taie și se încrucișează între ele...

(Calistrat Hogaș; 96)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „că-i tocmai“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „rău“, decât cele din text.
(2) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru structura „că-i“.
(3) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată circ. condițională, al cărei element de relație să fie nul (cu valoare zero/neexprimat), menționând valoarea morfologică a regentului.
(4) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(5) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. zisese = p. verbal;
2. nu era rău = p. nom. complet (expresie verbală impersonală)
3. să [...] fi zăbovit = p. verbal;
4. *că-i* = p. verbal;
5. poate = p. verbal;
6. să se schimbe = p. verbal;
7. -a apuca = p. verbal [viitorul popular = (vă) va apuca];
8. are să [...] fie greu de tot = p. nom. complet (verb copulativ la viitor popular + adverb + locuţiune adverbială indicând superlativul absolut, expresie verbală impersonală)
9. nu cunoaşteţi = p. verbal
10. se poate = p. verbal;
11. să rătăciţi = p. verbal;
12. se taie = p. verbal;
13. se încrucişează = p. verbal.

B

1. Domnule, [...] nu era rău = prop. principală;
2. îmi zise părintele Ghermănuţă la plecare = prop. principală (independentă);
3. *să* mai fi zăbovit [...] la noi = prop. subiectivă (1);
4. *că*-i tocmai la primenitul luminii = prop. circ. de cauză (3);
5. **şi** [*că*] vremea poate = prop. circ. de cauză (3);
6. *să* se schimbe = prop. compl. directă (5);
7. **şi** [...] apoi are să vă fie greu de tot = prop. principală;
8. *de* v-a apuca ploaia-n pădure = prop. subiectivă (7);
9. **şi** mai ales, [...] se poate întâmpla = prop. principală;
10. *cum* nu cunoaşteţi dumneavoastră drumul = prop. circ. de cauză (*cum* = *fiindcă*);
11. *să* rătăciţi = prop. subiectivă (9); element regent: verbul reflexiv impersonal „*(a se) întâmpla*" vedeţi şi textul nr. 74;
12. *că* potecile se taie = prop. circ. de cauză (11);
13. **şi** [*că*] se încrucişează între ele = prop. circ. de cauză (11);

ATENŢIE!
Propoziţia a VIII-a are regent („*are să vă fie greu de tot*") o expresie verbală unipersonală-impersonală, care va cere un subiect exprimat printr-o întreagă propoziţie, de aceea am considerat că este subiectivă, deşi aceasta are un aspect de aparentă condiţională.

C

1. *câteva* = adjectiv pronominal nehotărât [...], atribut adjectival;
2. *zile* = substantiv [...], nearticulat, compl. circ. de timp;
3. *tocmai* = adverb de mod [...], compl. circ. de timp;
4. *poate* = verb (= *ar putea*) predicativ [...], predicat verbal.
5. *apoi* = adverb de mod [...], fără f. sint.;
6. *de tot* = locuţiune adverbială de mod (prepoziţie + adverb). indicând superlativul absolut (*greu de tot* = *foarte greu*); singur nu are f. sint., ci împreună cu adjectivul căruia îi formează gradul de comparaţie;

165 –Prea bine! prea bine! zise dascălul Clăiţă, când aflа *despre hotărârea* lui Huţu. Foarte frumos! Omul trebuie să adune învăţătură *câtă vreme* e tânăr, căci mai târziu, când are nevastă şi copii, ar mai voi să înveţe, dar nu are *timp* [...]. Trebuie să muncească, pentru ca să-i poată *hrăni.* Când nu are nevastă şi copii, poate să facă ce vrea. Pentru că să vezi tu: e multă învăţătură în lume şi e frumos dacă poţi să ţi-o câştigi toată.

(Ioan Slavici; 96)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „să-i poată“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „poate“, decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „frumos“, decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „mai“.
(4) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru structura „să-i“.
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a câştiga“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin adjectivul/substantivul „tânăr“.

A

1. prea bine = p. nom. complet (cu verb copulativ presupus, adv. predicativ la superlativ absolut; adv.+adv.; *prea = foarte*);
2. prea bine = p. nom. complet (cu vb. copulativ presupus);
3. zise = p. verbal;
4. află = p. verbal;
5. foarte frumos = p. nom. complet (cu vb. copulativ presupus);
6. să adune = p. verbal;
7. trebuie = p. verbal;
8. e tânăr = p. nom. complet;
9. ar [...] voi = p. verbal;
10. are = p. verbal;
11. să înveţe = p. verbal;
12. nu are = p. verbal;
13. trebuie = p. verbal;
14. să muncească = p. verbal;
15. să [...] poată = p. verbal;
16. *nu are* = p. verbal;
17. poate = p. verbal;
18. să facă = p. verbal;
19. vrea = p. verbal;
20. să vezi = p. verbal;
21. e = p. verbal;
22. e frumos = p. nom. complet (expresie vb. impersonală);
23. poţi = p. verbal;
24. să [...] câştigi = p. verbal.

B

1. Prea bine = prop. principală;
2. prea bine = prop. principală;
3. zise dascălul Clăiţă = prop. principală (independentă);
4. *când* află despre hotărârea lui Huţu = prop. circ. de timp (3);
5. Foarte frumos = prop. principală;

6. *să* adune învăţătură [omul] = prop. subiectivă (7);
7. trebuie = prop. principală;
8. *câtă vreme* e tânăr = prop. circ. de timp (6);
9. *căci* mai târziu [...] ar mai voi = prop. circ. de cauză (7);
10. *când* are nevastă şi copii = prop. circ. de timp (intercalată);
11. *să învețe* = prop. compl. directă (9);
12. **dar** nu are timp = prop. circ. de cauză (6);
13. trebuie = prop. principală;
14. *să* muncească = prop. subiectivă (13);
15. *pentru că să-i* poată hrăni = prop. circ. de scop (14);
16. *Când* nu are nevastă şi copii = prop. circ. de timp (17);
17. poate = prop. principală;
18. *să* facă = prop. compl. directă (17);
19. *ce* vrea = prop. compl. directă (18);
20. *să* vezi tu = prop. principală (incidentă);
21. *pentru că* e multă învăţătură în lume = prop. circ. cauzală;
22. **şi** (*pentru că*) e frumos = prop. circ. cauzală;
23. *dacă* poţi = prop. subiectivă (22);
24. *să* ţi-o câştigi toată = prop. compl. directă (23).

ATENŢIE!

a) prop. a III-a şi a IV-a alcătuiesc o frază independentă (o principală şi o temporală); deci într-o eventuală schemă, ele nu vor fi în relaţie cu celelalte propoziţii ale textului;
b) topica prop. a VI-a este schimbată pentru a evidenţia elem. de relaţie „*să*";
c) alte interpretări pentru 20-21-22:

I. În lb. română nu există locuţiunea „*pentru ca să*", ci două elemente distincte „*pentru că*" = locuţiune specializată în exprimarea ideii de cauzalitate şi „*să*" = conjuncţie:

- subordonatoare semispecializată ⇒ scopul;
- subordonatoare nespecializată ⇒ alte propoziţii: directă, indirectă etc.;
- nesubordonatoare ⇒ conjunctivul cu valoare de imperativ.

În această situaţie vom vorbi de o cauză: „*pentru că [...] e multă învăţătură în lume*", chiar şi de a doua cauză: „*şi* [pentru că] *e frumos*", propoziţii care nu au regentă exprimată, ci presupusă.

De asemenea, rămâne o propoziţie: „*să vezi tu*", pe care putem s-o considerăm incidentă (!! nu independentă);

II. În cazul în care socotim prop. a XX-a principală („*să*" formează o conj. cu val. de imperativ), se justifică şi mai bine cele două cauzalităţi; semnul numit „*două puncte*" sprijină această afirmaţie.

III. „*pentru ca să vezi tu*" = prop. principală (imperativă) + „*e multă învăţătură în lume*" = prop. compl. directă; „*e frumos*" = prop. compl. directă.

C

1. *despre hotărârea* = subst. [...], compl. indirect;
2. *câtă vreme* = loc. adv. cu val. relativă, compl. circ. de timp;

3. *timp* = subst. [...] compl. direct;
4. *(a) hrăni* = verb [...], predicativ [...], infinitiv [...], compl. direct.

166 Lângă lacul care-*n tremur* somnoros și *lin* se bate,
Vezi o masă mare-ntinsă cu făclii *prealuminate,*
Căci din patru părți a lumii împărați și-mpărătese
Au venit ca să serbeze nunta gingașei mirese.

Socru roagă-n capul mesei să poftească să se pună
Nunul mare, *mândrul* soare, și pe nună, mândra lună.
Și s-așază toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul.

(Mihai Eminescu; 97)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „li-s anii", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „a" , decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „lin", decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „care".
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a ține", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „masă".

A

1. se bate = predicat verbal
2. vezi = p. verbal;
3. au venit = p. verbal;
4. ca să serbeze = p. verbal;
5. roagă = p. verbal;
6. să poftească = p. verbal;
7. să se pună = p. verbal;
8. s-așază = p. verbal;
9. cum [...] -s = p. nom. complet (adv. rel. + vb. cop.);
10. cum [...] -i = p. nom. complet (adv. rel. + vb. cop.);
11. răsună = p. verbal;
12. ține hangul = p. verbal (loc. verb.)

B

1. *care*-n tremur somnoros și lin se bate = prep. atributivă (intercalată; 2);
2. Lângă lacul [...] Vezi o masă mare-ntinsă cu făclii prealuminate = prop. principală;
3. *Căci* din patru părți a lumii împărați și-mpărătese//Au venit = prop. circ. de cauză (2);
4. *ca să* serbeze nunta gingașei mirese = prop. circ. de scop (3);
5. Socrul roagă [...] Nunul mare, mândrul soare, și pe nună mândra lună = prop. principală;

6. *să* poftească = prop. compl. directă (5);
7. *să* se pună-n capul mesei = prop. compl. directă (6);
8. **Şi** s-aşază toţi la masă = prop. principală;
9. *cum* li-s anii = prop. circ. de mod (8);
10. *cum* li-i rangul = prop. circ. de mod (8);
11. Lin vioarele răsună = prop. principală;
12. **iară** cobza ţine hangul = prop. principală;

C

1. *(-)n tremur* = subst. [...], compl. circ. de mod;
2. *lin* = adverb de mod [...], compl. circ. de mod;
3. *prealuminate* = adj. (provenit din participiu) [...], superlativ absolut [...], atr. adjectival;
3. *nunul* = subst. [...], acuzativ, compl. direct.
4. *mândrul* = adj. [...], gradul de comp. (formal) pozitiv, cu sens lexical (nu morfologic) de superlativ absolut, art. hot. „*l*" aparţinând subst. „*soare*", atr. adjectival.

167 – *Prin voi* trimit şi eu răspuns lui Crassus al vostru, *preaslăvitul*, şi pentru mine ameninţarea lui e ca o bute goală ce se rostogoleşte pe un deal. E zgomot mult, dar nu se teme *nimeni*... De vrea pământurile *gete*, de *ne* vrea robi, de vrea cetatea mea săracă de piatră, să vină să le ia.

(*Alexandru Mitru; 97*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „ca" , decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „ce", decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „voi".
(4) Numiţi valorile morfologice ale lui „de" din text.
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a vrea", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin adjectivul „gol".

A

1. trimit = p. verbal;
2. e ca o bute = p. nom. complet;
3. se rostogoleşte = p. verbal;
4. e = p. verbal;
5. nu se teme = p. verbal;
6. vrea = p. verbal;
7. vrea = p. verbal;
8. vrea = p. verbal;
9. să vină = p. verbal;
10. să [...] ia = p. verbal.

B

1. Prin voi trimit [...] preaslăvitul = prop. principală;
2. **şi** pentru mine ameninţarea lui e ca o bute goală = prop. principală;
3. *ce* se rostogoleşte pe un deal = prop. atributivă (2);
4. E zgomot mult = prop. principală;
5. **dar** nu se teme nimeni = prop. principală;
6. *De* vrea pământurile gete = prop. circ. condiţională (9);
7. *de* ne vrea robi = prop. circ. condiţională (juxtapusă la P_6);
8. *de* vrea cetatea mea săracă de piatră = prop. circ. condiţională (9);
9. să vină = prop. principală;
10. *să* le ia = prop. circ. de scop (9).

ATENŢIE!

a) „*să*" (prop. a IX-a) nu are valoare subordonatoare (deci propoziţie principală), ci formează un conjunctiv cu valoare de imperativ.

C

1. *prin voi* = pron. pers. [...] compl. indirect;
2. *preaslăvitul* = adj. substantivizat [...], atr. apoziţional;
3. *nimeni* = pron. negativ [...], nominativ, subiect;
4. *gete* = adj. propriu-zis [...], acuzativ, atr. adjectival;
5. *ne* = pron. pers. [...], acuzativ, forma neaccentuată, compl. direct.

168 a) *Ba* chiar mă pârau şi pe mine, deşi îmi vedeam de treabă.

b) Vom vedea dacă minte, spuse jupânul; dar dacă nu minte, aţi păţit-*o*, chiar dacă aţi furat amândoi bani din tejghea.

c) Niciodată însă nu i-am văzut batjocoritori cu „capitan" Mavromati, oricât îmi părea de ridicolă apropierea aceasta.

(*Panait Istrati*, 97)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „aţi păţit-o", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „şi", decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „o", decât cele din text.
(3) Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie principală, conţinând pronumele interogativ „cine", cu aparenţa unui element de relaţie subordonator.
(4) Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie subordonată, conţinând pronumele relativ „cine"; menţionaţi felul acesteia.
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „treaba", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.

A

1. pârau = p. verbal;
2. vedeam = p. verbal;
3. vom vedea = p. verbal;
4. minte = p. verbal;
5. spuse = p. verbal;
6. nu minte = p. verbal;
7. ați pățit = p. verbal;
8. ați furat = p. verbal;
9. am văzut = p. verbal;
10. oricât [...] părea de ridicolă = p. nom. complet.

ATENȚIE!

a) (îmi) *vedeam de treabă* nu este loc. verbală;

b) *oricât părea de ridicolă* = p. nom. complet (pentru că „*oricât*“ + „*de*“ + „*ridicolă*“ nu se poate analiza sintactic decât în corelație cu vb. copulativ „*părea*“).

B

1. **Ba** chiar mă pârau și pe mine = prop. principală;
2. *deși* îmi vedeam de treabă = prop. circ. concesivă (1);
3. Vom vedea = prop. principală;
4. *dacă* minte = prop. compl. directă (3);
5. spuse jupânul = prop. principală (independentă);
6. *dacă* nu minte = prop. circ. condițională (intercalată; 7);
7. **dar** [...] ați pățit-o = prop. principală;
8. *chiar dacă* ați furat [...] din tejghea = prop. circ. concesivă (7);
9. Niciodată însă nu i-am văzut [...] Mavromati = prop. principală;
10. *oricât* îmi părea de ridicolă apropierea aceasta = prop. circ. concesivă (9).

C

1. *ba* = conj. coord. adversativă [...] fără f. sint.
2. (ați pățit)-*o* = pron. pers. [...] fără f. sint.

169 Și, deși eram încredințat că, *în cele din urmă*, biruința va cumpăni spre partea Pisicuții, mă hotărâi *totuși* să intru la mijloc în *această* epopee măreață...

(*Calistrat Hogaș; 100*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului/structurii „la mijloc(ul)“, decât cele din text.
(2) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a intra“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(3) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „parte“.
(4) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție principală, conținând pronumele nehotărât „oricine“, cu aparența unui element de relație subordonator.
(5) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție subordonată, conținând adverbul relativ „oricine“; menționând felul acesteia.

(6) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată circ. concesivă, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) conjuncţiile, loc. conjuncţionale *„deşi“, „de“(= deşi), „cu toate că“, „măcar că“, „măcar să“, „măcar de“, „chit că“*, menţionând valoarea morfologică a regentului.
(7) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(8) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. eram încredinţat = p. verbal (diat. pasivă);
2. va cumpăni = p. verbal;
3. mă hotărâi = p. verbal;
4. să intru = p. verbal

B

1. *deşi* eram încredinţat = prop. circ. concesivă (3);
2. *că*, în cele din urmă, biruinţa va cumpăni spre partea Pisicuţii = prop. compl. indirectă (1);
3. **Şi** [...] mă hotărâi totuşi = prop. principală;
4. *să* intru la mijloc în această epopee măreaţă = prop. compl. indirectă (3).

C

1. *în cele din urmă* = loc. adv. de timp (prep. + pron. demonstrativ + loc. adv.), compl. circ. de timp;
2. *totuşi* = adv. de mod cu sens concesiv (*totuşi* = *în ciuda acestora*);
3. *această* = adj. pron. demonstrativ, de apropiere [...], acuz., atr. adjectival.

170 Însă, *oricât de* bun băiat ar fi fost, avea *şi* el păcatele lui.

(Ioan Slavici; 100)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „oricât“.
(2) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale adjectivului „bun“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(3) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „păcat“.
(4) Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie principală, conţinând adverbul „oricum“, cu aparenţa unui element de relaţie subordonator.
(5) Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie subordonată, conţinând adverbul „oricum“; menţionând felul acesteia.
(6) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată circ. concesivă, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) conjuncţiile, loc. conjuncţionale *„chit că“, „dacă“, „chiar dacă“, „chiar de“, „chiar să“, „când“ (şi deşi)*, menţionând valoarea morfologică a regentului.

(7) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(8) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. oricât de bun [...] ar fi fost = p. nominal complet.
2. avea = p. verbal.

B

1. *oricât* de bun ar fi fost = prop. circ. concesivă;
2. **Însă** [...] avea și el păcatele lui = prop. principală.

C

1. *oricât de* = loc. adv. relativă, indicând superlativul absolut al adj. *„bun"*; singur nu are f. sint., ci împreună cu adj. *„bun"* – nume predicativ.
2. *și* = adv. modal de nauntare (*și = chiar și; până și*), fără f. sint.

171

Avea ochii *cârpiți de somn*, fiindcă, deși era trecut de amiază, *abia* se sculase din pat.

(*Fănuș Neagu; 100*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiți/numiți un omonim al cuvântului „somn" , menționați sensul acestuia.
(2) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a se scula", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(3) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „ochi".
(4) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție principală, conținând adverbul „oriunde", cu aparența unui element de relație subordonator.
(5) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție subordonată, conținând adverbul „oriunde"; menționați felul acesteia.
(6) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată circ. concesivă, al cărei element de relație să fie (pe rând) loc. conjuncționale, loc. adverbiale *„pe când", „după ce", „după ce că" (= deși), „în vreme ce" (= deși), „nici dacă", „nici de", „nici să"*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(7) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(8) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. avea = predicat verbal;
2. era trecut = p. nom. complet.
3. se sculase = p. verbal.

ATENȚIE!

era trecut nu este p. verbal; nu este aici vorba de diateza pasivă, ci de verb copulativ + nume predicativ.

B

1. Avea ochii cârpiți de somn = prop. principală;
2. *deși* era trecut de amiază = prop. circ. concesivă (intercalată);
3. *fiindcă* [...] abia se sculase din pat = prop. circ. de cauză (1).

C

1. *cârpiți* = verb [...] participiu (devenit adj.) [...], atr. adjectival;
2. *de somn* = substantiv [...] compl. circ. de cauză;
3. *abia* = adv. de mod [...], compl. circ. de timp.

172 N-am doborât *nici un* bombardier, cu toate că erau mari *cât niște case...*

(*Marin Preda; 100*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „n-am doborât“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „nici“ , decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „cât“ , decât cele din text.
(3) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a doborî“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(4) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „casă“.
(5) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție principală, conținând pronumele nehotărât „orice“, cu aparența unui element de relație subordonator.
(6) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție subordonată, conținând adverbul relativ „orice“; menționați felul acesteia.
(7) Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată circ. concesivă, al cărei element de relație să fie (pe rând) loc. conjuncționale, pronumele relative, pronumele nehotărâte *„și fără să“, „batâr că“, „batâr să“, „oricine“, „orice“, „oricare“, „oricât“ (oricâtă...)*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(8) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(9) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. n-am doborât = p. verbal;
2. erau mari = p. nom. complet;

B

1. N-am doborât nici un bombardier = prop. principală;
2. *cu toate că* erau mari cât nişte case = prop. circ. concesivă

C

1. *nici un* = adj. pron. negativ [...], atr. adjectival;
2. *cât nişte case* = subst. [...] acuzativ cu adv. de comparaţie folosit ca prepoziţie; art. nehot. „*nişte*", compl. circ. de mod.

173 Spuneţi-*i* dar aceluia *ce* v-a trimis la noi că liberi suntem şi liberi vom trăi, chiar de ar fi Crassus *de zece* ori mai tare decât este! ...

(*Alexandru Mitru ;101*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „spuneţi-i", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „ce", decât cele din text.
(2) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „noi".
(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a trăi", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4)Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie principală, conţinând adverbul „oricând", cu aparenţa unui element de relaţie subordonator.
(5) Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie subordonată, conţinând adverbul „oricând"; menţionaţi felul acesteia.
(6) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată circ. concesivă, al cărei element de relaţie să fie (pe rând) adj. pron. nehot., adverbele *„oricât" (oricâtă...), „oricând", „oriunde", „oricum"*, menţionând valoarea morfologică a regentului.
(7) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(8) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. spuneţi = p. verbal;
2. a trimis = p. verbal;
3. liberi suntem = p. nom. complet;
4. vom trăi = p. verbal;
5. ar fi [...] mai tare = p. nom. complet;
6. este = p. verbal.

B

1. Spuneţi-i **dar** aceluia = prop. principală;
2. *ce* v-a trimis la noi = prop. atributivă (1);

3. *că* liberi suntem = prop. compl. directă (1);
4. **şi** [*că*] liberi vom trăi = prop. compl. directă (1);
5. *chiar de* ar fi Crassus de zece ori mai tare = prop. circ. concesivă (4);
6. *decât* este = prop. circ. de mod (5)

C

1. *-i* = pron. pers. [...], dativ, forma neaccentuată, compl. indirect;
2. *ce* = pron. rel. simplu [...], nominativ, subiect;
3. *de zece ori* = numeral cardinal adverbial (de repetiţie), compl. circ. mod.

174

Oricât mi-aş frământa mintea, nu ştiu *unde* am pus stiloul cel vechi.
(*Manual; 101*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „mi-aş frământa", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „cel" , decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „oricât", decât cele din text.
(3) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „minte".
(4) Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie principală, conţinând pronumele nehotărât „oricât" („oricâtă", „oricâte"...), cu aparenţa unui element de relaţie subordonator.
(5) Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie subordonată, conţinând adverbul relativ „oricât"; menţionaţi felul acesteia.
(6) Alcătuiţi fraze în care să aveţi câte o propoziţie subordonată circ. concesivă, al cărei element de relaţie să fie nul (cu valoare zero/neexprimat), menţionând valoarea morfologică a regentului.
(7) Motivaţi semnele de punctuaţie pe care le-aţi folosit (dacă este cazul, şi de ortografie).
(8) Contrageţi subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. mi-aş frământa = p. verbal;
2. nu ştiu = p. verbal;
3. am pus = p. verbal.

B

1. *Oricât* mi-aş frământa mintea = prop. circ. concesivă (2);
2. nu ştiu = prop. principală;
3. *unde* am pus stiloul cel vechi = prop. compl. directă (2).

C
unde = adv. rel. [...], compl. circ. de loc.

175 Deşi înserarea îşi aşternuse vălul ei mohorât peste câmpia întinsă, Stelian îşi continua cu hotărâre drumul. Chiar dacă ar fi întâmpinat *orice* obstacol, nu s-ar fi abătut de la planul *său*, măcar că era foarte obosit. Chiar de întârzii puţin, nu se întâmplă *nimic*, deoarece tata ştie că drumul a fost lung şi anevoios.

De-ar fi ştiut că va călători *toată noaptea*, *tot* nu s-ar fi dat bătut.

Oricât încercam noi să-l oprim şi oricum căutam să-l convingem că exagerează, el mergea *neabătut* înainte.

(*Manual; 101*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „de-ar fi ştiut“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „puţin“, decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „va“.
(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a căuta“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul/adverbul „noapte/noaptea“.
(5) Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie principală, conţinând pronumele interogativ „care“, cu aparenţa unui element de relaţie subordonator.
(6) Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie subordonată, conţinând pronumele relativ „care“; menţionaţi felul acesteia.

A
1. îşi aşternuse = p. verbal;
2. îşi continuă = p. verbal;
3. ar fi întâmpinat = p. verbal;
4. nu s-ar fi abătut = p. verbal;
5. era foarte obosit = p. nom. complet;
6. întârzii = p. verbal;
7. nu se întâmplă = p. verbal;
8. ştie = p. verbal;
9. a fost lung şi anevoios = p. nom. complet (nume pred. multiplu);
10. ar fi ştiut = p. vebal;
11. va călători = p. verbal;
12. nu s-ar fi dat bătut = p. verbal (loc. vb.);
13. încercam = p. verbal;
14. să [...] oprim = p. verbal;
15. căutam = p. verbal;
16. să [...] convingem = p. verbal;
17. exagerează = p. verbal;
18. mergea = p. verbal.

B
1. *Deşi* înserarea îşi aşternuse [..] întinsă = prop. circ. concesivă (2);
2. Stelian îşi continua cu hotărâre drumul = prop. principală;

3. *Chiar dacă* ar fi întâmpinat orice obstacol = prop. circ. concesivă (4);
4. nu s-ar fi abătut de la planul său = prop. principală;
5. *măcar că* era foarte obosit = prop. circ. concesivă (4);
6. *Chiar de* întârzii puțin = prop. circ. concesivă (7);
7. nu se întâmplă nimic = prop. principală;
8. *deoarece* tata știe = prop. circ. cauzală (7);
9. *că* drumul a fost lung și anevoios = prop. compl. directă (8);
10. *De*-ar fi știut = prop. circ. concesivă (12);
11. *că* va călători toată noaptea = prop. compl. directă (10);
12. tot nu s-ar fi dat bătut = prop. principală;
13. *Oricât* încercam noi = prop. circ. concesivă (18);
14. *să*-l oprim = prop. compl. directă (13);
15. **și** *oricum* căutam = prop. circ. concesivă (18);
16. *să*-l convingem = prop. compl. directă (15);
17. *că* exagerează = prop. compl. indirectă (16);
18. el mergea neabătut înainte = prop. principală.

C

1. *orice* = adj. pron. nehot. [...], acuzativ, atr. adjectival;
2. *său* = adj. pron. posesiv [...], acuzativ, atr. adjectival;
3. *nimic* = pron. negativ, nominativ, subiect;
4-5. *toată + noaptea* = adj. pron. nehot. [...], atr. adjectival + subst. [...] compl. circ. de timp;
6. *tot* = adv. de mod, corelativ în regentă pentru concesiva P_{10} fără f. sint.
7. *neabătut* = adv. de mod negativ, compl. circ. de mod.

176 Îmi aduc *numai* aminte că eram copil mic și priveam *când* la piciorul cel scurt al lui Budulea, *când* la Huțu, care ședea cu cimpoile într-un colț al casei. Mai țin *apoi* minte că i-am dat o bucată de plăcintă, că l-am bătut, fiindcă nu voia să-mi lase cimpoiul, și că era băiat bun, căci nu s-a supărat, deși era mai mare decât mine.

(Ioan Slavici, 101)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „l-am bătut", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „când", decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „mai".
(3) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a bate", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(4) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin verbul „a lăsa".

A

1. îmi aduc [...] aminte = predicat verbal (loc. vb.);
2. eram copil = p. nom. complet;
3. priveam = p. verbal;
4. şedea = p. verbal;
5. ţin [...] minte = p. verbal (loc. verbală);
6. am dat = p. verbal;
7. am bătut = p. verbal;
8. nu voia = p. verbal;
9. să [...] lase = p. verbal;
10. era băiat = p. nom. complet;
11. nu s-a supărat = p. verbal;
12. era mai mare = p. nom. complet.

B

1. Îmi aduc numai aminte = prop. principală;
2. *că* eram copil mic = prop. compl. indirectă (1);
3. **şi că** priveam când la piciorul cel scurt al lui Budulea, când la Huţu = prop. compl. indirectă (1);
4. *care* stătea cu cimpoile într-un colţ al casei = prop. atributivă (3);
5. Mai ţin apoi minte = prop. principală;
6. *că* i-am dat o bucată de plăcintă = prop. compl. directă (5);
7. *că* l-am bătut = prop. compl. directă (5);
8. *fiindcă* nu voia = prop. circ. de cauză (7);
9. *să*-mi lase cimpoiul = prop. compl. directă (8);
10. şi *că* era băiat bun = prop. compl. directă (5);
11. *căci* nu s-a supărat = prop. circ. de cauză (10);
12. *deşi* era mai mare decât mine = prop. circ. concesivă (11);

C

1. *numai* = adv. modal de restricţie [...], compl. circ. de mod;
2. *când..., când* = adv. de timp (de obicei, „*când* „ apare ca adv. interogativ-relativ); sunt corelative, f. sint. de compl. circ. de timp;
3. *apoi* = adv. de timp [...], compl. circ. de timp.

177 Deşi războiul era terminat în vara anului *106*, împăratul Traian a mai întârziat în Dacia până în primăvara anului următor, când se întoarce la Roma *pentru a-şi serba* triumful.

(Istoria României; 101)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „a-şi serba“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Numiţi valorile morfologice ale lui „a“ din text.
(2) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a întârzia“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(3) Daţi *n* exemple de expresii/ locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul/adverbul „primăvară/primăvara“.

(4) Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie principală, conţinând pronumele nehotărât „oricare“, cu aparenţa unui element de relaţie subordonator.
(5) Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie subordonată, conţinând adverbul relativ „oricare“; menţionaţi felul acesteia.

A

1. era terminat = p. verbal (diat. pasivă);
2. a [...] întârziat = p. verbal;
3. se întoarce = p. verbal.

B

1. *Deşi* războiul era terminat în vara anului 106 = prop. circ. concesivă (2);
2. împăratul Traian a mai întârziat [...] următor = prop. principală;
3. *când* se întoarce la Roma pentru a-şi serba triumful = prop. atributivă (2).

C

1. *106* = numeral cardinal compus, [...] atr. adjectival;
2. *-şi* = pron. reflexiv [...] dativul posesiv, f. sint. de atribut pronominal (*triumful său*);
3. *pentru a* [...] *serba* = vb. predicativ, [...], compl. circ. de scop.

178 Şi, deşi în împrejurări grele filozofia nu m-a părăsit, *cu alte cuvinte*, deşi eram încredinţat că şi potecile, *ca orice lucru* în lumea asta, trebuiau să aibă *mai la urmă* un capăt şi un sfârşit, totuşi o nemărginită şi neputincioasă ciudă mă cuprindea când vreuna *din ele*, cu apucăturile ei de femeie vicleană, mă purta *după voie* de nas până la hotarele murelor sau ale ciupercilor, ş-apoi deodată, ca şi cum cineva i-ar fi tăiat capul, se curma, îşi dădea sufletul şi murea *la marginea vreunui* desiş încâlcit şi întunecos al pădurilor.

(*Calistrat Hogaş; 102)*

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „ş-apoi “, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (,.....).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „mă“, decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi un omograf neomofon pentru cuvântul „deşi“.
(3) Numiţi valorile morfologice ale lui „şi“, din text.
(4) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „urmă“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin verbul „a tăia“.
(6) Alcătuiţi enunţuri/fraze care conţin câte o subordonată (1) subiectivă, (2) predicativă, (3) atributivă, (4) compl. directă, (5) compl. indirectă, (6) circ. de timp, (7) circ. condiţională, (8) circ. concesivă, introdusă prin adverbul „când“.
(7) Contrageţi fiecare subordonată creată (la cerinţa precedentă), menţionând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. nu [...] -a părăsit = p. verbal;
2. eram încredinţat = p. nom. complet;
3. trebuiau = p. verbal;
4. să aibă = p. verbal;
5. cuprindea = p. verbal.
6. purta [...] de nas = p. verbal (locuţ.verb.);
7. ar fi tăiat = p. verbal;
8. se curma = p. verbal;
9. îşi dădea sufletul = p. verbal; (locuţ. verb.)
10. nu vrea = p. verbal.

ATENŢIE!
Loc. vb. „*îşi dădea sufletul*" este situată într-o gradaţie ascendentă a sensului: „*se curma, îşi dădea sufletul şi murea*", realizată de autor pe baza unei enunţări aparent pleonastice; la fel trebuie interpretată şi enumerarea „*un capăt şi un sfârşit*", motiv pentru care substantivele au fost considerate drept complemente directe ale verbului „*să aibă*", parte multiplă de propoziţie, şi nu drept elemente ale unei locuţ. vb. cu sensul contextual „*să se sfârşească*".

B

1. *deşi* în împrejurări grele filozofia nu m-a părăsit = prop. circ. concesivă (intercalată; 5);
2. *deşi* eram încredinţat [cu alte cuvinte] = prop. circ. concesivă (intercalată; 5);
3. *că* şi potecile, ca orice lucru pe lumea asta, trebuiau = prop. compl. directă (intercalată; 2);
4. *să* aibă mai la urmă un capăt şi un sfârşit = prop. compl. directă (intercalată; 3);
5. **şi** [...] totuşi o nemărginită şi neputincioasă ciudă mă cuprindea = prop. principală;
6. *când* vreuna din ele, [...] mă purta după voie de nas până [...] ciupercilor = prop. circ. de timp (5);
7. *ca şi cum* cineva i-ar fi tăiat capul = prop. circ. de mod (intercalată; 6);
8. **şi** apoi deodată [...] se curma = prop. circ. de timp (5);
9. îşi dădea sufletul = prop. circ. de timp (5);
10. **şi** murea la marginea vreunui desiş [...] al pădurilor = prop. circ. de timp (5).

ATENŢIE!
a) prop. a IV-a este compl. directă (şi nu subiectivă) pentru că verbul regent „*ar trebui*" este folosit cu valoare personală (!!!vedeţi şi poezia lui M. Sorescu, „*Trebuiau* să poarte un nume");
b) prop. a II-a apare în această topică pentru a evidenţia elem. de relaţie subordonator („*deşi*");
c) prop. VIII-IX-X presupun, în logica textului, adverbul relativ „*când*".

C

1. *cu alte cuvinte* = loc. conjuncţională (*deci*) fără f. sint. (construcţie incidentă);
2. *ca* [...] *lucru* = subst. [...], compl. circ. de mod;
3. *orice* = adj. pron. nehot. [...], atr. adjectival;
4. *mai la urmă* = loc. adv. de timp [...], compl. circ. de timp;
5. *din ele* = pron. pers. [...], atr. pronominal;

6. *după voie* = subst. [...] compl. circ. de mod;
7. *la marginea* = subst. [...], compl. circ. de loc;
8. *vreunui* = adj. pron. nehotărât [...], genitiv, atr. adjectival.

ATENȚIE!
„*după voie*“ și „*la marginea*“ sunt substantive cu prepoziție, nu locuțiuni (adverbială, respectiv prepozițională); probați cu argumentele oferite în partea I a lucrării.

179 *Ba văzând* prietenia sufletească ce mă lega de „căpitan“ *Mavromati*, îi făcea bătrânului *atâtea* chinuri cu ardei ars și altele, încât, într-adevăr, ajunsese să-l gonească din prăvălie. [...] Eram așa de disperat, că, de n-ar fi fost iubirea, pe care o aveam pentru bunul Mavromati, aș fi plecat, așa cum o dorea mizerabilul. [...]

Și nici una, nici două, îmi cârpește un pumn în nas, de-am căzut grămadă pe dușumea.

(*Panait Istrati; 103*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „așa“, decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte trei valori morfologice ale cuvântului „de“, decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „încât“.
(4) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători), care conțin substantivul „adevăr“.
(5)Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată circ. consecutivă, al cărei element de relație să fie (pe rând) loc. conjuncționale „*încât*“, „*de*“ (= *încât*), menționând valoarea morfologică a regentului.
(6) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(7) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. lega = p. verbal;
2. făcea = p.verbal;
3. ajunsese = p. nom. incomplet;
4. să [...] gonească = p. verbal;
5. eram așa de disperat = p. nom. complet;
6. n-ar fi fost = p. verbal;
7. aveam = p. verbal;
8. aș fi plecat = p. verbal;
9. dorea = p. verbal;
10. cârpește = p. verbal;
11. am căzut = p. verbal.

B

1. *ce* mă lega de „căpitan“ Mavromati = prop. atributivă (intercalată; 2);
2. **Ba** văzând prietenia sufletească [...] îi făcea bătrânului [...] altele = prop. principală;
3. *încât*, într-adevăr, ajunsese = prop. circ. consecutivă (2);

4. *să*-l gonească din prăvălie = prop. predicativă (3);
5. Eram aşa de disperat = prop. principală;
6. *de* n-ar fi fost iubirea = prop. circ. condiţională (intercalată; 8));
7. *pe care* o aveam pentru bunul Mavromati = prop. atributivă (intercalată; 6);
8. *că* [...] aş fi plecat = prop. circ. consecutivă (5);
9. aşa cum o dorea mizerabilul = prop. circ. de mod (8);
10. **Şi** nici una, nici două, îmi cârpeşte un pumn în nas = prop. principală;
11. *de*-am căzut grămadă pe duşumea = prop. circ. consecutivă (11).

ATENŢIE!

...„*şi nici una, nici două, îmi cârpeşte*" suportă următoarele interpretări:

a) două predicate eliptice (şi *nu spune* nici una, *nu* zice nici două) + un predicat verbal (*cârpeşte*), deci trei propoziţii:
   a1) toate cele trei = principale;
   a2) primele două = circ. de mod, a treia = principală;
   a3) primele două = circ. concesive, a treia = principală;
b) *nici una, nici două* = locuţiune adverbială [...], compl. circ. de mod (sau concesiv);
   b1) *nici una* = conjuncţie + numeral [...] compl. circ. de mod (sau concesiv);
   b2) *nici două* = idem;
   Optăm pentru varianta b)

C

1. *ba* = conj. coord. adversativă [...], fără f. sint. (!! când echivalează cu „*nu*" este adverb, de obicei într-un dialog: – Ai fost acolo? – *Ba!*)
2. *văzând* = verb [...], gerunziu [...], compl. circ. de timp (... *când vedea*[1]/îi făcea...[2]/sau circ. de cauză (... *fiindcă vedea prietenia*[1]/îi făcea...[2]/);
3. *Mavromati* = subst. [...], (atribut subst. apoziţional (sau apoziţie simplă);
4. *atâtea* = adjectiv [...], atribut adjectival (!! mulţi specialişti consideră că „*atât*, „*atâta*"..., „*mult*", „*multă*" sunt pronume nehotărâte, respectiv adjective pron. nehotărâte; părerea noastră este că ele nu se conformează definiţiei pronumelor - înlocuitori ai substantivelor - deci sunt adjective propriu-zise);
   Comparaţi:
   a) (pe care) *o* (aveam) = pronume pers. [...], compl. direct;
   b) (cum) *o* (dorea) = pronume pers. [...], formă neutrală, fără f. sint.

180 Şi *ce* se petrecea cu el era aşa nou pentru mine, că nu-*l* mai slăbeam din vedere.

(*Panait Istrati; 104*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E(1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „aşa" , decât cea din text.
   (2) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru structura „nu-l".
   (3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „vedere", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.

(4) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție principală, conținând adverbul interogativ „cât“, cu aparența unui element de relație subordonator.
(5) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție subordonată, conținând adverbul relativ „cât“; menționați felul acesteia.
(6)Alcătuiți fraze în care să aveți câte o propoziție subordonată circ. consecutivă, al cărei element de relație să fie (pe rând) loc. conjuncționale *„încât să“*, *„ca să“(= încât), „pentru ca să“ (= încât), „cât să“ (= încât)*, menționând valoarea morfologică a regentului.
(7) Motivați semnele de punctuație pe care le-ați folosit (dacă este cazul, și de ortografie).
(8) Contrageți subordonata creată, indicând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. se petrecea = p. verbal;
2. era așa nou = p. nom. complet;
3. nu [...] slăbeam din vedere = p. verbal (loc. vb. cu sensul *„îl urmăream“*);

ATENȚIE!
Loc adv. *„așa (de)“* indică superlativul absolut al adj. *„nou“*.

B

1. *ce* se petrecea cu el = prop. subiectivă (intercalată);
2. **și** [...] era așa nou pentru mine = prop. principală;
3. *că* nu-l mai slăbeam din vedere = prop. circ. consecutivă (*că = încât*).

C

1. *ce* = pron. relativ simplu [...], nominativ, subiect;
2. *l* = pron. personal [...] acuzativ [...], compl. direct.

181

Mă uitam *la amândoi* și mi se păreau *atât de nu știu cum*, încât mă temeam să privesc lung *la dânșii.*

(Ioan Slavici; 104)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E (1) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „încât“.
(2) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a ști“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(2) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin verbul „a se uita“.
(3) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție principală, conținând adverbul interogativ „cum“, cu aparența unui element de relație subordonator.
(4) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție subordonată, conținând adverbul relativ „cum“; menționați felul acesteia.

A

1. mă uitam = p. verbal;
2. se păreau atât de nu știu cum = p. nom. complet;
3. mă temeam = p. verbal;
4. să privesc = p. verbal.

B

1. Mă uitam la amândoi = prop. principală;
2. **și** mi se păreau atât de nu știu cum = prop. principală;
3. *încât* mă temeam = prop. circ. consecutivă (2);
4. *să* privesc lung la dânșii = prop. compl. indirectă (3).

C

1. *la amândoi* = numeral colectiv [...], compl. indirect;
2. *atât de nu știu cum* = loc. adjectivală [...], gradul superlativ absolut [...] (*atât de = foarte*), f. sint. de nume predicativ;
3. *la dânșii* = pron. pers. (!! nu pers. de politețe) [...], compl. indirect.

182 *Atât* se veselea Gebila de iscuțimea flăcăului arcaș și astfel o privea Gebeides pe fata regelui, că și un străin de loc ar fi înțeles că *acei* doi tineri se îndrăgesc...

(*Alexandru Mitru; 104*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „atât", decât cea din text.
(2) Numiți valorile morfologice ale lui „și", din text.
(3) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a privi", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(4) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul/adjectivul „străin".
(5) Alcătuiți enunțuri/fraze care conțin câte o subordonată (1) subiectivă, (2) predicativă, (3) atributivă, (4) compl. directă, (5) compl. indirectă, (6) circ. de cauză, (7) circ. condițională, (13) circ. concesivă, (14) circ. consecutiva, introdusă prin *de (= dacă/sau/= care/sau/= încât).*
(6) Contrageți fiecare subordonată creată (la cerința precedentă), menționând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. se veselea = p. verbal;
2. privea = p. verbal;
3. ar fi înțeles = p. verbal;
4. se îndrăgesc = p. verbal.

B

1. Atât se veselea Gebila de iscuțimea flăcăului arcaș = prop. principală;
2. **și** astfel o privea Gebeides pe fata regelui = prop. principală;
3. *că* și un străin de loc ar fi înțeles = prop. circ. consecutivă (1-2);
4. *că* cei doi tineri se îndrăgesc = prop. compl. directă (3).

C

1. *atât* [...] + *astfel* [...] = adverbe de mod (corelative gramaticale în regente pentru subordonata consecutivă), compl. circ. de mod;
2. *acei* = adj. pronominal demonstrativ de depărtare [...], atr. adjectival.

183 Iar *stropşitul* de Ion, cu talanca de la oi, cu cleştele şi vătraiul, face o hodorogeală şi un tărăboi, de-*ţi* ie auzul.

(*Ion Creangă; 104*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „ de-ţi ie auzul", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „oi" , decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „un" , decât cele din text.
(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a lua", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „oaie".

A

1. face = p. verbal; 2. ie = p. verbal;

B

1. **Iar** stropşitul de Ion, [...], face o hodorogeală şi un tărăboi = prop. principală;
2. *de*-ţi ie auzul = prop. circ. consecutivă.

C

1. *stropşitul* = adj. substantivizat [...], subiect;
2. *ţi* = pron. pers. [...], dativ [...], compl. indirect.

184 Este bine că îţi alegi *cu grijă* cărţile *pe care* le citeşti.
Părerea lui este că primăvara aceasta va fi ploioasă.
N-a ştiut niciodată că era *atât de* bolnav.
Se plângea mereu că este un om neînţeles.
Alergau cu toţii astfel, că nu *te* puteai *ţine* după ei.
Că nu putea *alerga* nu este de mirare.
Merge foarte încet, că îl dor *ambele* picioare.
Părerea că numai oamenii graşi sunt sănătoşi este *cu totul* greşită.
Ţipa aşa de tare, de se auzea la vecini.
De nu ţi-e *teamă* de frig, poţi pleca şi *aşa* subţire îmbrăcat.
Du-te de cumpără caiete!

(*Manual; 105*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.

C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „ ți-e teamă“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „primăvara“, decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „niciodată“.
(3) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a auzi“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(4) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „carte“.

A

1. este bine = p. nom. complet. (expr. vb. unipersonală);
2. îți alegi = p. verbal;
3. citește = p. verbal;
4. este = p. nom. incomplet;
5. va fi ploioasă = p. nom. complet;
6. n-a știut = p. verbal;
7. era atât de bolnav = p. nom. complet
8. se plângea = p. verbal;
9. este un om = p. nom. complet;
10. alergau = p. verbal;
11. nu [...] puteai = p. verbal;
12. nu putea = p. verbal;
13. nu este de mirare = p. nom. complet (expr. vb. unipersonală);
14. merge = p. verbal;
15. dor = p. verbal;
16. sunt sănătoși = p. nom. complet;
17. este [...] greșită = p. nom. complet;
18. țipa = p.verbal;
19. se auzea = p. verbal;
20. nu [...] e = p. verbal;
21. poți = p. verbal;
22. du-te = p. verbal;
23. cumpără = p. verbal.

B

1. Este bine = prop. principală;
2. *că* îți alegi cu grijă cărțile = prop. subiectivă;
3. *pe care* le citești = prop. atributivă;
4. Părerea lui este = prop. principală;
5. *că* primăvara aceasta va fi ploioasă = prop. predicativă;
6. N-a știut niciodată = prop. principală;
7. *că* era atât de bolnav = prop. compl. directă;
8. Se plângea mereu = prop. principală;
9. *că* este un om neînțeles = prop. compl. indirectă;
10. Alergau cu toții astfel = prop. principală;
11. *că* nu te puteai ține după ei = prop. circ. consecutivă;
12. *Că* nu putea alerga = prop. subiectivă;
13. nu este de mirare = prop. principală;
14. Merge foarte încet = prop. principală;
15. *că* îl dor ambele picioare = prop. circ. de cauză;
16. *că* numai oamenii grași sunt sănătoși = prop. atributivă (intercalată);
17. Părerea [...] este cu totul greșită = prop. principală;

18. Ţipa aşa de tare = prop. principală;
19. *de* se auzea la vecini = prop. circ. consecutivă;
20. *De* nu ţi-e teamă de frig = prop. circ. condiţională;
21. poţi pleca şi aşa subţire îmbrăcat = prop. principală;
22. Du-te = prop. principală;
23. *de* cumpără caiete = prop. circ. de scop.

C

1. cu *grijă* = subst. [...], acuzativ [...], compl. circ. de mod;
2. *pe care* = pron. rel. simplu [...], compl. direct;
3. *atât de* = loc. adv. de mod, indicând superlativul absolut al adj. „*bolnav*", compl. circ. de mod;
4. te [...] *ţine* = verb [...] predicativ [...], diateza reflexivă, infinitiv, prezent, compl. direct;
5. *alerga* = verb [...] predicativ, [...], infinitiv [...], compl. direct;
6. *ambele* = numeral colectiv (folosit cu val. adj.) [...], atr. adjectival;
7. *cu totul* = loc. adv. de mod (prep. + pron. neh.), compl. circ. de mod;
8. *teamă* = subst. [...], subiect;
9. *aşa (de)* = loc. adv. mod (indicând superlativul absolut al adj. „*subţire*"). f. sint. de compl. circ. de mod.

185 *Atât* ştiam noi, *cei rămaşi în urmă*; dar şi atât era destul pentru ca să ne simţim cu toţii măguliţi.

Cu deosebire dascălul Clăiţă era mereu dus şi, oricând îi venea *câte-o* scrisoare de la Huţu, o citea mai-nainte fiecărui sătean *în parte*, apoi venea cu ea la oraş, unde ştia că sunt mulţi de aceia care sunt gata a se bucura de dânsul. Şi când stătea, şi când vorbea, şi când umbla pe uliţă, el se uita mereu *la dreapta* şi la stânga şi-napoi, ca să vadă dacă nu se mai iveşte cineva, care să-l întrebe despre Huţu, ba-i părea că toată lumea îl arată cu degetul, zicând: Iată, ăsta e dascălul Clăiţă din Cocorăşti!"

(*Ioan Slavici; 106)*

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „şi-napoi", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „noi", decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „mai".
(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a umbla", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „urmă".

A

1. ştiam = p.verbal;
2. era destul = p. nom. complet;
3. să ne simţim [...] măguliţi = p. nom. complet (*să părem măguliţi*)
4. era [...] dus = p. nom. complet;
5. venea = p. verbal;
6. citea = p. verbal;
7. venea = p. verbal;
8. ştia = p. verbal;
9. sunt = p. verbal;
10. sunt gata = p. nom. complet;
11. stătea = p. verbal;
12. vorbea = p. verbal;
13. umbla = p. verbal;
14. se uita = p. verbal;
15. să vadă = p. verbal;
16. nu se [...] iveşte = p. verbal;
17. să [...] întrebe = p. verbal;
18. părea = p. verbal;
19. arată = p. verbal;
20. iată = p. verbal (interjecţie predicativă);
21. e dascălul = p. nominal complet.

ATENŢIE!

a) *să ne simţim măguliţi* = la nivel academic se vorbeşte despre verb semicopulativ + element predicativ suplimentar.

b) *era dus* = predicat verbal, dacă admitem că acceptă schema comp. de agent (*DE CĂTRE CINEVA*) sau predicat nominal (prin negarea compl. de agent ca argument);

B

1. Atât ştiam noi, cei rămaşi în urmă = prop. principală;
2. **dar** şi atât era destul = prop. principală;
3. *pentru ca să* ne simţim [...] = prop. compl. indirectă (cu nuanţă consecutivă; 2);
4. Cu deosebire dascălul Clăiţă era mereu dus = prop. principală;
5. *oricând* îi venea câte o scrisoare de la Huţu = prop. circ. de timp (intercalată; 6);
6. **şi** [...] o citea mai-nainte fiecărui sătean în parte = prop. principală;
7. apoi venea cu ea la oraş = prop. principală;
8. *unde* ştia = prop. atributivă circumstanţială; 7);
9. *că* sunt mulţi de aceia = prop. compl. directă (8);
10. *care* sunt gata a se bucura de dânsul = prop. atributivă (9);
11. **şi** *când* stătea = prop. circ. de timp (14);
12. **şi** *când* vorbea = prop. circ. de timp (14);
13. **şi** *când* umbla pe uliţă = prop. circ. de timp (14);
14. el se uita mereu la stânga şi la dreapta şi-napoi = prop. principală;
15. *ca să* vadă = prop. circ. de scop (14);
16. *dacă* nu se mai iveşte cineva = prop. compl. directă (15);
17. *care* să-l întrebe despre Huţu = prop. atributivă (16);
18. **ba**-i părea = prop. principală;
19. *că* toată lumea îi arată cu degetul, zicând = prop. subiectivă (18)
20. iată = prop. principală;
21. ăsta e dascălul Clăiţă din Cocorăşti = prop. compl. directă (logic se implică o conj. subordonatoare, „că"; situaţii asemănătoare găsim şi după adverbe predicative: „*Poate,* vine şi el...", numai că aici „*poate*" = prop. incidentă; dacă însă considerăm că P_{20} este o atenţionare, iar P_{21} reprezintă conţinutul mesajului adresat, atunci şi P_{21} este prop. principală).

ATENȚIE!

a) prop. a VIII-a a fost considerată atributivă prin subordonarea la subst. „*oraș*"; dacă socotim regent verbul „*venea*" - ceea ce este tot corect -, prop. va fi circ. de loc.

b) prop. a XIX-a are regent un verb unipersonal-impersonal (și nu copulativ, după cum are aspectul).

C

1. *atât* = adv. de mod (de măsură), compl. circ. de mod;
2. *cei rămași în urmă* = loc. substantivală (provenită din loc. adj. cu ajutorul art. demonstrativ „*cei*" [...] subiect;
3. *cu deosebire* = locuț. adv. mod (prep. + subst.) compl. circ. de mod;
4. *câte-o* = numeral distributiv, folosit cu val. adj. [...], nominativ, atr. adjectival;
5. *în parte* = loc. adv. de mod (prep. + subst.) compl. circ. de mod;
6. *la dreapta* = loc. adv. de loc. [...], compl. circ. de loc

ATENȚIE!

faptul că vb. „*a ști*" este tranzitiv (admite compl. direct), precum și sensul nehot. al adv. „*atât*", ar putea conduce la interpretarea acestuia din urmă drept compl. direct; în realitate el indică măsura acțiunii și este compl. circ. de mod.

186 *Din pricina unor ghete* făcute *de Pavăl* acestuia se iscă *o astfel de ceartă* urmată de stricăciune, încât Pavăl dădu pe toți dascălii afară, și aceștia se mutară la fierar, peste drum.

(*G. Călinescu; 106*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E (1) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „încât".
(2) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a face", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(3) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „ceartă".
(4) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție principală, conținând pronumele interogativ „că", cu aparența unui element de relație subordonator.
(5) Alcătuiți o frază în care să aveți o propoziție subordonată, conținând pronumele relativ „că"; menționați felul acesteia.

A

1. se iscă = p. verbal;
2. dădu [...] afară = p. verbal (loc. verbală);
3. se mutară = p. verbal.

B

1. Din pricina unor [...] se iscă o astfel de ceartă = prop. principală;
2. *încât* Pavăl dădu pe toţi dascălii afară = prop. circ. consecutivă (1);
3. **şi** aceştia se mutară la fierar, peste drum = prop. circ. consecutivă (1).

C

1. *din pricina unor ghete* = subst. [...] genitiv (are loc. prepoz. „*din pricina*"), compl. circ. de cauză;
2. *de Pavăl* = subst. [...], compl. de agent (al participiului pasiv „*făcută*");
3. *o [...] ceartă* = subst. [...], subiect;
4. *astfel de* = loc. adj. (corelativ gramatical în regentă al subordonatei consecutive P2 [...], atr. adjectival.

ATENŢIE!
Datorită statutului controversat al grupărilor „*din pricina*", „*din cauza*" considerăm corectă şi interpretarea „*din pricina*" = subst. în acuzativ cu prep., compl. circ. de cauză + „*unor ghete*" = subst. la genitiv cu art. nehot., atr. subst. genitival.

187 Şi *câte* nu ne venea(u) în cap, şi *câte* nu făceam *cu vârf şi îndesat*, mi-aduc aminte, de parcă acum mi se întâmplă.

(*Ion Creangă; 106*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „ mi-aduc aminte", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „mi", decât cea din text.
(2) Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie principală, conţinând pronumele interogativ „să", cu aparenţa unui element de relaţie subordonator.
(3) Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie subordonată, conţinând pronumele relativ „să"; menţionaţi felul acesteia.

A

1. nu [...] veneau în cap = p. verbal (loc. vb.);
2. nu făceau = p. verbal;
3. mi-aduc aminte = p. verbal (loc. verb.);
4. se întâmplă = p. verbal.

B

1. **Şi** câte nu ne veneau în cap = prop. compl. indirectă (3);
2. **şi** câte nu făceam cu vârf şi îndesat = prop. compl. indirectă (3);
3. mi-aduc aminte = prop. principală;
4. *de parcă* acum mi se întâmplă = prop. circ. de mod (3).

C
1. *câte 1* = pron. relativ simplu [...] nominativ, subiect;
2. *câte 2* = pron. relativ simplu [...] acuzativ, compl. direct;
3. *cu vârf și îndesat* = loc. adv. de mod, [...], compl. circ. de mod.

188 – Ăsta e obiectivul, încheie el, și nu e *cazul* să vă aduc aminte că *la nevoie* artileristul trebuie să lupte cu pușca, cu grenada și arma albă, dacă nu-i vin întăriri și bateria e atacată de forțe de infanterie. La posturi! Tunurile în bătaie! Și căutați să prindeți avioanele *încă* deasupra solului, pentru ca *în cazul* în care vreunul scapă după primul tir să avem timp să nu ne scape la cel de-al doilea.

(*Marin Preda; 106*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „nu-i vin", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „deasupra", decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „mai".
(3) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a încheia", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(4) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin adjectivul „alb".

A
1. e obiectivul = p. nom. complet;
2. încheie = p. verbal;
3. nu e = p. verbal
4. să [...] aduc aminte = p. verbal (loc.verbală)
5. trebuie = p. verbal;
6. să lupte = p. verbal;
7. nu [...] vin = p. verbal;
8. e atacată = p. verbal
9. [...] = p. verbal eliptic;
10. [...] = p. verbal eliptic;
11. căutați = p. verbal;
12. să prindeți = p. verbal;
13. scapă = p. verbal;
14. să avem = p. verbal;
15. să nu [...] scape = p. verbal.

ATENȚIE!
La pred. 1, topica și accentul de intensitate căzut pe pron. demonstr. de apropiere „*ăsta*" îi determină f. sint. de subiect.

B
1. Ăsta e obiectivul = prop. principală;
2. încheie el = prop. principală (independentă);
3. și nu e cazul = prop. principală;

4. *să* vă mai aduc aminte = prop. atributivă (3);
5. *că* [...] trebuie = prop. compl. indirectă (4);
6. *să* lupte [la nevoie artileristul] și cu pușca, [...] = prop. subiectivă (5);
7. *dacă* nu-i vin întăriri = prop. circ. condițională (6);
8. **și** *dacă* bateria e atactă de forțe de infanterie = prop. circ. condițională (6);
9. La posturi = prop. principală (imperativă, eliptică de predicat);
10. Tunurile în bătaie = prop. principală (imperativă, eliptică de predicat);
11. **Și** căutați = prop. principală;
12. *să* prindeți avioanele încă deasupra solului = prop. compl. directă (11);
13. *în care* vreunul scapă după primul tur = prop. atributivă (intercalată; 14);
14. *pentru ca* în cazul [...] *să* avem timp = prop. circ. de scop (12);
15. *să* nu ne scape la cel de-al doilea = prop. compl. indirectă (14);

ATENȚIE!

a) prop. a V-a apare astfel pentru că vb. „*trebuie*“ - unipersonal - se ia, de regulă, (excepțiile sunt puține) singur, cel mult cu un cuvânt de relație; de altfel el nu poate avea un subiect, de aceea cere o prop. subiectivă;

b) prop. a XV-a poate fi și atributivă pentru că: 1) are regent un substantiv (timp); 2) prin contragere se poate obține un atribut: ... să avem timp *de doborâre* ...

C

1. *cazul* = subst. [...], subiect (P3).
2. *la nevoie* = loc. adv. de mod (prep. + subst.), compl. circ. de mod;
3. *încă* = adv. de mod (de nuanțare), fără f. sintactică;
4. *în cazul* = subst. [...], compl. circ. de timp;

189

(Vezi textul nr. 77)

190

Și fiindcă Pisicuța ar fi fost în stare să smulgă priponul și să se ia după mine, *apoi* mă dusei și, *dezrădăcinând* în munte o stâncă uriașă, *ce-mi* căzu la îndemână, o răsturnai peste capătul priponului ieșit afară din pământ.

(*Calistrat Hogaș: 119*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „ ce-mi căzu“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „ce“, decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „o“, decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „ia“.
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a ieși“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „stare“.

A

1. ar fi fost în stare = p. verbal;
2. să smulgă = p. verbal;
3. să se ia = p. verbal;
4. mă dusei = p. verbal;
5. căzu = p. verbal;
6. răsturnai = p. verbal.

ATENȚIE!

a) *ar fi fost în stare* = locuțiune verbală (!! valorile vb. „*a fi*“), deci predicat verbal.

b) ... *căzu la îndemână* nu este locuțiune verbală, ci o structură formată din predicat + complement, și aceasta datorită marii mobilități a verbului (comparați: îmi veni *la îndemână*, o văzui *la îndemână*, o pusei *la îndemână* etc. unde „*la îndemână*“ este locuțiune adv. de loc cu sensul: „*aproape*“, compl. circ. de loc).

B

1. *fiindcă* Pisicuța ar fi fost în stare = prop. circ. de cauză (intercalată; 4);
2. *să* smulgă priponul = prop. compl. indirectă (intercalată; 1);
3. **și** *să* se ia după mine = prop. compl. indirectă (intercalată; 1);
4. **Și** [...] apoi mă dusei = prop. principală;
5. *ce*-mi căzu la îndemână = prop. atributivă (intercalată; 6);
6. **și**, dezrădăcinând în munte o stâncă uriașă [...] o răsturnai [...] = prop. principală.

C

1. *apoi* = adv. de timp, simplu, compl. circ. de timp;
2. *dezrădăcinând* = verb [...] predicativ, mod nepersonal nepredicativ (gerunziu), [...] compl. circ. de timp;
3. *ce* = pron. relativ, simplu [...], nominativ, subiect;
4. mi = pron. personal [...], dativ, compl. indirect.

191 E destul să numărăm *latinește* în diferite limbi romanice până la zece, să înșirăm pronumele personale, numele zilelor săptămânii, numele părților corpului omenesc, termenii de rudenie ș.a. ca să descoperim, *fără a fi lingviști*, asemănările surprinzătoare dintre aceste limbi, care se explică prin originea limbilor romanice din latină.

(*Istoria României; 119*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propozițiii; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „destul“, decât cea din text.
(2) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a descoperi“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(3) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin numeralul „zece“.

A

1. e destul = p. nom. complet;
2. să numărăm = p. verbal;
3. să înșirăm = p. verbal;
4. să descoperim = p. verbal;
5. se explică = p. verbal.

B

1. E destul = prop. principală;
2. *să* numărăm [...] la zece = prop. subiectivă (1);
3. *să* înşirăm[...] de rudenie ş.a. = prop. subiectivă (1; coord. cop. cu P2);
4. *ca să* descoperim [...] aceste limbi = prop. circ. de scop (2-3);
5. *care* se explică prin originea limbilor romanice din latină = prop. atributivă (4).

C

1. *latineşte* = adverb de mod [...], compl. circ. de mod;
2. *fără a fi lingvişti* = compl. concesiv (prin extensie se obţine o prop. concesivă: ... să descoperim[1]/*chiar dacă nu suntem lingvişti*...[2]/; este interesant să amintim că se mai poate face constatarea: „*lingvişti*" este nume predicativ în cadrul (!! *în cadrul !!*) compl. concesiv (vezi şi ... „fiind *băiet* păduri cutreieram" ..., unde „*băiet*" este nume predicativ în cadrul unui compl. circ. de timp).

192 Iar dac-un vânt de nebunie
Peste viaţa *ta* pustie
S-abate pentru totdeauna,
În noaptea care te-nspăimântă
Priveşte stelele şi luna
Surâzător - şi cântă.

(*Alexandru Vlahuţă; 120*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „dac-un vânt", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „şi", decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „iar".
(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a (se) abate", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „vânt".

A

1. s-abate = p. verbal;
2. (î)nspăimântă = p. verbal;
3. priveşte = p. verbal;
4. cântă = p. verbal.

B

1. *dac*-un vânt de nebunie//Peste viaţa ta pustie//S-abate pentru totdeauna = prop. circ. condiţională (intercalată; 3);
2. *care* te-nspăimântă = prop. atributivă (3);
3. **Iar** [...] În noaptea [...] Priveşte stelele şi luna//Surâzător = prop. principală;
4. **şi** cântă = prop. principală.

C

1. *ta* = adj. pron. posesiv [...], acuzativ [...], atr. adjectival;
2. *în noaptea* = subst. [...], compl. circ. de timp;

3. *surâzător* = adj. [...], compl. de mod (la nivel academic se numeşte elem. predicativ suplimentar).

193 Mai mult chiar, dacă se ţine seama de întinsul teritoriu romanizat de pe *ambele* maluri ale Dunării, pare mai simplu să se admită că procesul de diversificare a limbii latine începuse *mult mai de timpuriu.*

(*Ion Coteanu; 120*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „mult" , decât cele din text.
(2) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „ale".
(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a începe", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin adverbul „mult".

A

1. se ţine seama = p. verbal;
3. pare mai simplu = p. nom. complet;
3. să se admită = p. verbal;
4. începuse = p. verbal.

ATENŢIE!
se ţine seama = locuţiune verbală (cu subiect nedeterminat, indicând o acţiune generală).

B

1. *dacă se* ţine seama [...] ale Dunării = prop. circ. condiţională (intercalată; 1);
2. Mai mult chiar [...] pare mai simplu = prop. principală;
3. *să* se admită = prop. subiectivă (2);
4. *că* procesul [...] începuse [...] de timpuriu = prop. subiectivă (3).

C

1. *mai mult* = adv. de mod [...], compl. circ. de mod
2. *chiar* = adv. de mod (rol stilistic de întărire a ideii exprimate anterior; val. narativă), fără f. sint.;
3. *ambele* = numeral [...] colectiv (cu val. adj.) [...], atr. adjectival;
4. *mult* = adv. de mod [...], compl. circ. de mod.
5. *mai de timpuriu* = loc. adv. de timp, comparativ de superioritate, compl. circ. de timp.

194 Dar Păunaş se deşteptase şi începuse să plângă şi *i* se părea Agripinei că numai vuietul pârâului acoperea *destul de bine* ţipetele lui.

(*Gala Galaction; 120*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „lui", decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „i", decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „dar".
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a (se) deștepta", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin verbul „a (se) plânge".

A

1. se deșteptase = p. verbal;
2. începuse = p. verbal;
3. să plângă = p. verbal;
4. se părea = p. verbal;
5. acoperea = p. verbal.

B

1. **Dar** Păunaș se deșteptase = prop. principală;
2. **și** începuse = prop. principală;
3. *să* plângă = prop. compl. directă (2);
4. **și** i se părea Agripinei = prop. principl. (coord. cop. cu P_2);
5. *că* numai vuietul [...] acoperea [...] țipetele lui = prop. subiectivă (4).

C

1. *i* = pron. pers. [...], dativ, forma neaccentuată, compl. indirect;
2. *destul de bine* = loc. adv. de mod, grad superlativ absolut (*foarte bine*), compl. circ. de mod.

195 Când, temurându-și jalea și sfiala,
Un cânt pribeag îmbrățișează firea
Și-un trandafir *în umbră* moare,
Și soare nu-*i* să-i plângă risipirea,
Eu plâng atunci, căci tu-mi răsai în zare,
A vremii *noastre* dreaptă mucenită...

(*Octavian Goga ; 120*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „tremurându-și", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (.......).
E. (1) Găsiți/numiți altè două valori morfologice ale cuvântului „un", decât cele din text.
(2) Numiți valorile morfologice ale lui „i" din text.

(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a muri“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „jale“.

A

1. îmbrăţişează = p. verbal;
2. moare = p. verbal;
3. nu-i = p. verbal;
4. să [...] plângă = p. verbal;
5. plâng = p. verbal;
6. răsai = p. verbal.

B

1. *Când* tremurându-şi jalea şi sfiala//Un cânt pribeag îmbrăţişează firea = prop. circ. de timp (5);
2. Şi-un trandafir crescut în umbră moare = prop. circ. de timp (5);
3. Şi soare nu-i = prop. circ. de timp (5);
4. *să*-i plângă risipirea = prop. indirectă (3);
5. Eu plâng atunci = prop. principală;
6. *căci* tu-mi răsai în cale//A vremii noastre dreaptă muceniţă = prop. circ. de cauză (5).

ATENŢIE!
Prop. a IV-a se supune următoarelor interpretări:
I. circ. de scop; dar soarele nu poate fi cu un scop (decât într-o exprimare figurată), un om da; vezi şi textul 41... „sta soarele/*să apună*“ - această subord. nu constituie un scop pentru acţiunea de a sta a soarelui.
II. atributivă, dar contragerea este imposibilă: soare *pentru plângere...*
III. compl. indirectă; da, pentru că se permite o contragere acceptabilă... soare nu-i *pentru plângere...*, unde „*pentru plângere*“ este un „*pentru ceva*“ - echivalent general al compl. indirect - şi nu un scop.

C

1. *în umbră* = subst. [...] compl. circ. de mod;
2. *-i* = pron. pers. [...], compl. indirect;
3. *noastre* = adj. pron. posesiv [...] genitiv, atr. adjectival.

ATENŢIE!
în umbră presupune interpretările:
I. *undeva* = compl. circ. de loc. (33%);
II. *cumva* = compl. circ. mod (33%);
III. *în ceva* = compl. indirect (33%).
Acordaţi restul de 1% acelui compl. pe care îl găsiţi mai plauzibil.

196 Şi-nălţând *a doua oară* sabia, răcni *aşa de cumplit*, încât mazurii, înfricoşaţi, smuciră frâiele şi se năpustiră pe poartă.

(*Mihail Sadoveanu, 120*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „ și-nălțând“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „așa“, decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „încât“.
(3) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a (se) înălța“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(4) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „frâu“.

A

1. răcni = p. verbal;
2. smuciră = p. verbal;
3. se năpustiră = p. verbal;

B

1. Și-nălțând a doua oară sabia, răcni așa de cumplit = prop. principală;
2. *încât* mazurii, înfricoșați, smuciră frâiele = prop. circ. consecutivă (1);
3. și se năpustiră pe poartă = prop. circ. consecutivă (1; coordonată cop. cu P2).

C

1. *a doua oară* = numeral ordinal + subst. [...], compl. circ. de timp (indică ordinea în timp a acțiunii exprimate de vb.);
2. *așa de* = loc. adv. de mod (corelativ în regentă pentru cele două subord. consecutive), ajută adj. „*cumplit*“ (cu care va avea o singură f. sint.) să-și formeze un grad de comparație;
3. *așa de cumplit* = construcție sintactică echivalentă cu superlativul (vedeți M. Avram - *Gramatica pentru toți*, E.A.; 1986; pag. 95; r. 6-7).

197 *Dedesubtul Brăcinelului* era o poiană unde baciul aduna fânul cosit de pe culmi și unde în fiecare vară *mai* rămâneau *câteva* căpiți din celălalt an.

(*Gala Galaction; 121*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „era“, decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „o“, decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „mai“.
a) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a aduna“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
b) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „culme“.

A

1. era = p. verbal;
2. aduna = p. verbal;
3. rămâneau = p. verbal.

B

1. Dedesubtul Brăcinelului era o poiană = prop. principală;
2. *unde* baciul aduna fânul cosit de pe culmi = prop. atributivă (1);
3. **și** *unde* [...] mai rămâneau câteva căpițe [...] = prop. atributivă (coord. cop. cu P2).

ATENȚIE!
Regent pentru prop. a II-a și a III-a este subst. *„o poiană"* (verbul *„era"* nu poate subordona aceste propoziții).

C

1. *Dedesubtul Brăcinelului* = subst. [...], genitiv (are prep. *„dedesubtul"*), compl. circ. de loc;
2. *mai* = adv. de mod (!! când ajută la formarea unui grad de comp. nu are singur f. sintactică).
3. *câteva* = adj. pronominal nehot. [...], nominativ, atr. adjectival;

198

Dar el știa că nu e *așa*, fiindcă văzuse și strigase, printre explozii *care* îl copleșeau, acele comenzi care câștigă o luptă.

(*Marin Preda; 121*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „așa", decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „o", decât cele din text.
(3) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a vedea", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(4) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin verbul „a câștiga".

A

1. știa = p. verbal;
2. nu e așa = p. nominal complet;
3. văzuse = p. verbal;
4. strigase = p. verbal;
5. copleșeau = p. verbal;
6. câștigă = p. verbal.

B

1. **Dar** el știa = prop. principală;
2. *că* nu e așa = prop. compl. directă (1);
3. *fiindcă* văzuse = prop. circ. de cauză (2);
4. **și** strigase, printre explozii [...] acele comenzi = prop. circ. de cauză (intercalată; 2);

5. *care* îl copleşeau = prop. atributivă (4);
6. *care* câştigă o luptă = prop. atributivă (4).

C

1. *aşa* = adv. de mod [...], nume predicativ;
2. care = pron. relativ [...], nominativ, f. sint. de subiect.

199

Când dădu peste moşul *ce* întindea cârlige, se făcu foc *de supărare* şi începu să ţipe la el să le ia de acolo, să nu sperie peştele *din prima zi*.

(*Fănuş Neagu; 121*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn.
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „ce“, decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „ia“.
(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a da“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „foc“.

A

1. dădu = p. verbal;
2. întindea = p. verbal;
3. se făcu foc = p. verbal;
4. începu = p. verbal;
5. să ţipe = p. verbal;
6. să [...] ia = p. verbal;
7. să nu sperie = p. verbal.

ATENŢIE!

a) în unele situaţii, „*a da peste cineva*“ (*„ceva“*) poate fi socotită locuţiune verbală (= *a accidenta; a întâlni întâmplător*);
b) considerăm „*a se face foc*“ drept loc. vb. cu sensul „*a se supăra*“, având în vedere val. adverbială a ultimului element component (a se compara cu „*a se face + vânăt, vânătă*“ = p. nominal cu sensul „*a deveni +...*“, ultimul element fiind flexibil ‚deci acordat cu subiectul).

B

1. *Când* dădu peste moşul = prop. circ. de timp (3);
2. *ce* întindea cârlige = prop. atributivă (1);
3. se făcu foc de supărare = prop. principală;
4. **şi** începu = prop. principală (coordonată cop. cu 3);
5. *să* ţipe la el = prop. compl. directă (4);
6. *să* le ia de acolo = prop. circ. de scop (5);
7. *să* nu sperie peştele [...] = prop. circ. de scop.

C

1. *ce* = pron. rel. simplu [...], nominativ, subiect;
2. *de supărare* = subst. [...], compl. circ. de cauză;

3. *din... zi* = subst. [...], compl. circ. de timp;
4. *prima* = numeral ordinal [...], atr. adjectival.

200 Și, fiindcă Pisicuța, din iarba înaltă în care stătea *înmormântată până la gât*, sforăia deznădăjduit, mă dusei s-o dezleg din pripon și s-o aduc între întărituri.

(*Calistrat Hogaș; 121*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „s-o aduc", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „care", decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „mă", decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „la".
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a se duce", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „iarbă".

A

1. stătea = p. verbal;
2. sforăia = p. verbal;
3. mă dusei = p. verbal;
4. s(ă) [...] dezleg = p. verbal;
5. s(ă) [...] aduc = p. verbal;

B

1. *în care* stătea înmormântată până la gât = prop. atributivă (intercalată; 2);
2. *fiindcă* Pisicuța, din iarba înaltă [...] sforăia deznădăjduit = prop. circ. de cauză (intercalată; 3);
3. **Și** [...] mă dusei = prop. principală;
4. *s-o* dezleg din pripon = prop. circ. de scop (3);
5. **și** s-o aduc între întărituri = prop. circ. de scop (3; coord. cop. cu 4).

C

1. *înmormântată* = adjectiv [...], participiu [...], compl. circ. de mod;
2. *până la gât* = subst. [...], acuzativ (are loc. prep. „*până la*") [...], compl. circ. de mod.

201 A plâns Dănilă și s-a suit în creierii munților, ca să nu se mai coboare niciodată și să nu mai vadă plaiul și silnicia *de pe el*.

(*Gala Galaction; 121*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).

(2) Explicaţi cratima din structura „ s-a suit“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Găsiţi/numiţi alte cinci valori morfologice ale cuvântului „a“, decât cele din text.

(2) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvintele „ca“, „niciodată“.

(3) Găsiţi/numiţi un omograf neomofon pentru structura „s-a“.

(4) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a vedea“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.

(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin verbul „a plânge“.

A

1. a plâns = p. verbal;
2. s-a suit = p. verbal;
3. să nu se [...] coboare = p. verbal;
4. să nu [...] vadă = p. verbal

B

1. A plâns Dănilă = prop. principală;
2. **şi** s-a suit în creierii munţilor = prop. principală;
3. *ca să* nu se mai coboare niciodată = prop. circ. de scop (2);
4. **şi** *să* nu mai vadă plaiul [...] = prop. circ. de scop (2; coord. copulativ cu 3).

ATENŢIE!
Prop. a III-a şi a IV-a pot avea şi o nuanţă de prop. consecutive (*încât să nu ...*), astfel că pot fi denumire *consecutive finale.*

C

de pe el = pron. personal [...], atr. pronominal.

202

Surâseră, *vrând* parcă să spună că e bună gluma, acuma, după ce ai trecut *pe lângă moarte*, să te apuci să faci instrucţie.

(*Marin Preda; 121*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „ce“, decât cea din text.

(2) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „era“, decât cele din text.

(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „parcă“.

(4) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a trece“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.

(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „glumă“.

A

1. surâseră = p. verbal;
2. să spună = p. verbal;
3. e bună = p. nominal complet;
4. ai trecut = p. verbal;
5. să te apuci = p. verbal;
6. să faci = p. verbal.

ATENȚIE!
„*să faci instrucție*" este o construcție în care subst. „*instrucție*", compl. direct, își păstrează individualitatea (situație verificabilă prin posibilitatea de a fi determinat adjectival: „*multă* instrucție"), astfel încât nu poate fi acceptată drept loc. vb. cu sensul „*să te instruiești*".

B

1. Surâseră, vrând parcă = prop. principală;
2. *să* spună = prop. compl. directă (1);
3. *că* e bună gluma acuma = prop. compl. directă (2);
4. *după ce* ai trecut pe lângă moarte = prop. circ. de timp (5);
5. *să* te apuci = prop. atributivă (3);
6. *să* faci instrucție = prop. compl. indirectă (5).

ATENȚIE!
adv. de timp „*acuma*" aparține subord. P_3 și nu subord. P_5, virgula din fața sa justificându-se prin inversiunea topică a subiectului „*gluma*" cu predicatul nominal „*e bună*".

C

1. *vrând* = verb [...] compl. circ. de mod (interpretare întărită de adverbul modal de comparație „*parcă*", compl. circ. de mod pe lângă vb. la gerunziu);
2. *pe lângă moarte* = subst. [...] compl. indirect (a se vedea construcția echivalentă „*ai trecut de clipa morții*").

203 – Copiii *mirați* începură să întrebe:
– Unde ne ducem, mamă?
– *De ce* nu mâncăm, mamă?
Agripina n-avu vreme să răspundă. De jos din sat se ridicară și sfredeliră slăvile țipete, nechezaturi și noi împușcături.
– *Ce* e, mamă? *Cine* țipă? Cine dă cu pistolul?
Agripina le răspunse *gâfâind*:
– Turcii, *dragii* mamei, [...], de care vă spunea bunicul! Să fugim *cât* om putea până sus la stână!

(*Gala Galaction; 124*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „n-avu", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „noi", decât cea din text.

(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „ce“, decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „la“.
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a (se) ridica“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin verbul „a mânca“.

A

1. începură = p. verbal;
2. să întrebe = p. verbal;
3. ne ducem = p. verbal;
4. nu mâncăm = p. verbal;
5. n-avu = p. verbal;
6. să răspundă = p. verbal;
7. se ridicară = p.verbal;
8. sfredeliră = p. verbal;
9. e = p. verbal (= *se întâmplă*);
10. țipă = p. verbal;
11. dă = p. verbal;
12. răspunse = p. vebal;
13. [–] = p. eliptic;
14. spunea = p. verbal;
15. să fugim = p. verbal;
16. om putea = p. verbal.

B

1. Copiii mirați începură = prop. principală;
2. *să* întrebe = prop. compl. directă (P1);
3. Unde ne ducem, mamă? = prop. principală (vorbire directă);
4. De ce nu mâncăm, mamă? = prop. principală (vorbire directă);
5. Agripina n-avu vreme = prop. principală;
6. *să* răspundă = prop. compl. indirectă (5);
7. De jos din sat se ridicară = prop. principală;
8. **și** sfredeliră slăvile țipete, nechezături și noi împușcături = prop. principală (coord. cop. cu P7);
9. Ce e, mamă? = prop. principală (vorbire directă);
10. Cine țipă? = prop. principală (vorbire directă);
11. Cine dă cu pistolul? = prop. principală (vorbire directă);
12. Agripina le răspunse gâfâind = prop. principală;
13. [trag] Turcii, dragii mamei = prop. principală (eliptică de predicat);
14. *de care* vă spunea bunicul = prop. atributivă (13);
15. Să fugim [...] până la stână = prop. principală (juxtapusă la 13);
16. *cât* om putea = prop. circ. de mod (15).

C

1. *mirați* = adj. (provenit din participiu [...] atr. adjectival;
2. *de ce* = pron. interogativ [...] compl. circ. de cauză;
3. *ce* = pron. interogativ [...] nominativ, subiect;
4. *cine* = pron. interogativ [...] nominativ, subiect;
5. *gâfâind* = verb [...] gerunziu, compl. circ. de mod;
6. *dragii* = adj. substantivizat [...] vocativ, fără f. sint.
7. *cât* = adv. relativ [...] compl. circ. de mod.

ATENȚIE!
În context, adj. „*mirați*" poate fi considerat și drept compl. circ. de mod al vb. „*să întrebe*" (la nivel academic este socotit element predicativ suplim.);

204 *A mea* e lacrima *ce*-n tremur
Prin sita genelor se frânge,
Al meu e cântul ce-n pustie
Neputincioasa jale-și plânge.

(*Octavian Goga; 124*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „ce-n tremur", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „e", decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte șase valori morfologice ale cuvântului „a", decât cele din text.
(3) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a (se) plânge", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(4) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „lacrimă".

A

1. a mea e = p. nom. complet;
2. se frânge = p. verbal;
3. al meu e = p. nominal complet;
4. plânge = p. verbal.

B

1. A mea e lacrima = prop. principală;
2. *ce*-n tremur//Prin sita genelor se frânge = prop. atributivă (1);
3. Al meu e cântul = prop. principală;
4. *ce*-n pustie//Neputincioasa jale-și plânge = prop. atributivă (3).

C

1. *a mea* = pron. posesiv [...], nominativ, nume predicativ;
2. *ce* = pronume [...], nominativ, subiect.

205 *Gâze, flori* întârziate!
Muza mea satirică
V-a-nchinat de drag *la toate*
Câte-o strofă lirică.

Dar când știu c-o să vă-nghețe
Iarna mizerabilă,
Mă cuprinde o tristețe
Iremediabilă...

(*George Topârceanu; 125*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.

D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „ c-o să vă-ngheţe“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „iarna“, decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „mă“, decât cele din text.
(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a (se) închina“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin adjectivul „drag“.

A

1. a-nchinat = p. verbal;
2. ştiu = p. verbal;
3. o să [...]-ngheţe = p. verbal;
4. cuprinde = p. verbal.

B

1. Gâze, flori întârziate!//Muza mea satirică//V-a-nchinat de drag la toate/Câte-o strofă lirică = prop. principală;
2. *când* ştiu = prop. circ. de timp (intercalată; 4);
3. *c*-o să vă-ngheţe [...] = prop. compl. directă (intercalată; 2);
4. **Dar** [...] Mă cuprinde o tristeţe//Iremediabilă = prop. princ. (coord. adv. cu 1)

C

1. *gâze, flori* = substantive [...], vocativ, fără f. sint.;
2. *la toate* = pron. nehot. [...], acuzativ (are prep. simplă „*la*“, cu val. dativului „*tuturor*“), compl. indirect;
3. *câte o* = numeral distributiv (folosit ca val. adj.) [...], acuzativ, atr. adjectival.

206 *A treia oară* când l-a călcat urgia, n-a putut să mântuiască nimic din câte avea. *Ai lui* porniseră *de cu seară* în sus pe Jiu. Mai era o strajă până la ziuă.

(*Gala Galaction;126*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „l-a călcat“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „când“, decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „era“, decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omograf neomofon pentru structurile „l-a“, „n-a“.
(4) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a călca“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul/adverbul „zi/ziua“.

A

1. a călcat = p. verbal;
2. n-a putut = p. verbal;
3. să mântuiască = p. verbal;
4. avea = p. verbal;
5. porniseră = p. verbal;
6. era = p. verbal.

B

1. *când* l-a călcat urgia = prop. atributivă (intercalată; 2);
2. A treia oară [...] n-a putut = prop. principală;
3. *să* mântuiască nimic = prop. compl. directă (2);
4. *din câte* avea = prop. atributivă (3);
5. Ai lui porniseră de cu seară în sus pe Jiu = prop. principală;
6. Mai era o strajă până la ziuă = prop. principală;

ATENȚIE!

a) regentul prop. I este subst. „*oară*“ (mai ales datorită topicii).
b) regentul prop. a IV-a este pron. negativ „*nimic*“.

C

1. *a treia oară* = numeral ordinal + subst. (indicând ordinea în timp a acțiunii verbului), compl. circ. de timp;
2. *ai lui* = construcție formată din art. posesiv „*ai*“, pronominalizat (ține locul unui subst. de tipul „*copiii*“) + pron. pers. [...], genitiv, f. sint. de subiect;
3. *de cu seară* = loc. adv. de timp (prep.+prep.+subst.), compl. circ. de timp.

207 Căci în tine, *biet Române Grue*, fost-au întrupate
Însușirile de suflet în popor *adânc săpate*!
Și, prin tine,-n în el găsit-am, când restriștea mă lovea,
Singurul statornic reazăm *ce*-am avut în țara mea.

(*Alexandru Davila; 126*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „fost-au“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „au“, decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „de“, decât cele din text.
(3) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a găsi“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(4) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin verbul „a lovi“.

A

1. fost-au întrupate = p. verbal;
2. găsit-am = p. verbal;
3. lovea = p. verbal;
4. am avut = p. verbal;

B

1. *Căci* în tine, biet Române Grue, fost-au întrupate //Însușirile de suflet în popor adânc săpate = prop. circ. de cauză (elem. subînțeles într-o regentă absentă în text);
2. **Și**, prin tine-n el găsit-am [...] singurul statornic reazăm = prop. principală;
3. *când* restriștea mă lovea = prop. circ. de timp, (intercalată; 2);
4. *ce*-am avut în țara mea = prop. atributivă (2).

C

1. *biet Române Grue* = construcție formată din adj. propriu-zis „*biet*" [...], vocativ, atr. adj. + subst. compus „*Române Grue*" [...], vocativ, fără f. sint.
2. *adânc* = adv. de mod [...], pozitiv, compl. circ. de mod;
3. *săpate* = verb [...] participiu [...], atr. adjectival;
4. *singurul* = adj. propriu-zis [...], acuzativ, (are art. hot. „*l*", aparținând subst. „*reazăm*"), atr. adjectival;
5. *ce* = pron. rel. simplu [...], acuzativ compl. direct.

208 Salba de dune maritime închidea lagune și mlaștini, în timp ce adânci canioane săpate în piatră marcau direcția apelor torențiale ce se scurgeau de pe un podiș. Drumul nostru era încadrat *pe o parte* de mare, iar *pe alta* de versantul stâncos. Între aceste două formații totul părea în nemișcare.

(*Eugen Costin 127*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „ce", decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „de", decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „iar".
(4) Găsiți/numiți un omograf neomofon pentru cuvântul „era".
(5) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a închide", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(6) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „apă".

A

1. închidea = p. verbal;
2. marcau = p. verbal;
3. se scurgeau = p. verbal;
4. era încadrat = p. verbal (diat. pasivă);
5. (era încadrat) = p. verbal, (diat. pasivă)
6. părea în nemișcare = p. nom. complet

B

1. Salba de dune maritime închidea lagune şi mlaştini = prop. principală;
2. *în timp ce* adânci canioane [...] marcau direcţia [...] = prop. circ. de timp (1);
3. *ce* se scurgeau de pe podiş = prop. atributivă (2);
4. Drumul nostru era încadrat pe o parte de mare = prop. principală;
5. **iar**, pe alta [*era încadrat*] de versantul stâncos = prop. principală.
6. Între aceste două formaţii totul părea în nemişcare = prop. principală.

ATENŢIE!

a) valoarea temporală pentru P2 este dată de elem. de relaţie subordonator *„în timp ce"*; în contextul enunţului, P2 are înţelesul unei principale coordonate adversativ cu P1 (de altfel, la nivel academic, această prop. se numeşte opoziţională);
b) P3 are predicat verbal sugerat de compl. de agent *„de versantul"*, fiind coordonată adversativ cu P1 (chiar dacă avem impresia că opoziţia se face între două complemente: *„pe o parte" - pe alta"* şi nu între predicate).

C

1. *pe o parte* = subst. [...], compl. circ. de loc;
2. *pe alta* = pron. nehot. [...], compl. circ. de loc.

209 Căci fabricarea unui roman poliţist are *în genere* toate caracteristicile unei comercializări excesive şi exclusive. Analog *oricărei* producţii accelerate, în serie. Un roman cu gânduri de adâncime a sentimentelor metafizice se lucrează cu atenţia şi răbdarea unui covor de preţ, pe când romanul poliţist e uneori lucrat la dictafon, *cu notele* reţetei ca un şah dinainte, în 4 zile de la comandă, *cu neglijenţe* în amănunte, *cu material* prost, *cu vopsele* ieftine...

(Camil Petrescu; 127)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „analog", decât cele din text.
(2) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „la".
(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale adjectivul „prost", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „gând".

A

1. are = p. verbal;
2. [e] analog = p. nom. complet (cu verbul cop. presupus);
3. se lucrează = p. verbal;
4. e [...] lucrat = p. verbal (diat. pasivă).

B

1. *Căci* fabricarea [...] are [...] exclusive= prop. circ. de cauză (cu regentă subînţeleasă);
2. [e] analog oricărei producţii accelerate, în serie = prop. principală;
3. Un roman [...] se lucrează [...] de preţ = prop. principală;
4. *pe când* romanul poliţist e uneori lucrat [...] cu vopsele ieftine = prop. circ. de timp (vezi şi obs. de la prop. a II-a, textul anterior).

C

1. *în genere* = loc. adv. de mod [...], compl. circ. de mod;
2. *oricărei* = adj. pron. nehot. [...], dativ, atr. adjectival;
3. *cu notele...cu neglijenţe...cu material...cu vopsele* = subst. comune [...], compl. circ. de mod.

210 Pe malurile Seinei, în faeton de gală,
Cezarul trece *palid, în gânduri* adâncit;
Al undelor greu *vuiet, vuirea* în granit
A sute d-echipajuri, gândirea-*i* n-o înşală;
Poporul loc îi face tăcut şi umilit.

(*Mihai Eminescu; 127*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structurile „d-echipajuri", „gândirea-i", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „greu", decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte opt valori morfologice ale cuvântului „a", decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „al".
(4) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a trece", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin adjectivul „greu".

A

1. trece = p. verbal;
2. n-[...] înşală = p. verbal;
3. loc [...] face = p. verbal (loc. vb.)

B

1. Pe malurile Seinei, în faeton de gală//Cezarul trece palid, în gânduri adâncit = prop. principală.
2. Al undelor greu vuiet, vuirea în granit//A sute de-echipajuri, gândirea n-o înşală = prop. principală;
3. Poporul loc îi face tăcut şi umilit = prop. principală

C

1. *palid* = adj. [...], compl. circ. de mod;
2. *în gânduri* = subst. [...], compl. indirect (!! nu sugerează nici locul, nici modul);
3. *vuiet, vuirea* = subst. [...], subiect multiplu;
4. *a sute* = numeral cardinal (cu val. substantivală) [...], genitiv, art. posesiv „a", atr. substantival genitival;
5. *-i* = pron. pers. [...], atr. pronominal.

211 – Ia ascultă, dascăle Mogoroge, nu te prea întrece cu vorba, că nu-ți șede bine. *Pe cine* faci cârpaciu? După ce-ai purtat ciubotele *atâta amar de vreme*, umblând toată ziua în podgheazuri și le-ai scrombăit pe la jocuri și prin toate corhanele și coclaurile, ai vrea să-ți dau și banii înapoi, ori să-ți fac în loc altele nouă? Dar știi că ești ajuns de cap! Nu ți-e destul că m-ai amețit puindu-ți sfârloagele pe calup, trăgându-le pe șan și ungându-le aici pe cuptior, la nasul meu, în toate diminețile?

(Ion Creangă; 128)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „ce-ai purtat", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „ziua", decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru structura „ce-ai"; „ți-e".
(3) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a umbla", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(4) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „vorbă".

A

1. ascultă = p. verbal;
2. nu te întrece cu vorba = p. verbal;
3. nu [...] șede bine = p. verbal;
4. faci cârpaciu = p. nom. complet (vb. semicopulativ - socotit la nivel academic; noi îl vom socoti copulativ, deci avem un pred. nominal complet);
5. ai purtat = p. verbal;
6. ai scrombăit = p. verbal;
7. ai vrea = p. verbal;
8. să [...] dau [...] înapoi = p. verbal
9. să fac = p. verbal;
10. știi = p. verbal
11. ești ajuns de cap = p. verbal;
12. nu e destul = p. nom. complet;
13. ai amețit = p. verbal.

ATENȚIE!
a) *nu te întrece cu vorba* = loc. verbală (*nu glumi*);
b) *ești ajuns de cap* = loc. verbală (*ești nebun*);
c) *nu [...] șede bine* = loc. verbală (*nu te avantajează*);
d) *să [...] dau [...] înapoi* = loc. verbală (*să înapoiez*).

B

1. Ia ascultă, dascăle Mogoroge = prop. principală;
2. nu te prea întrece cu vorba = prop. principală;
3. *că* nu-ţi şede bine = prop. circ. de cauză (2);
4. Pe cine faci cârpaciu = prop. princ. (interogativă);
5. *După ce*-ai purtat ciubotele atâta amar de vreme, umblând toată ziua prin podgheazuri = prop. circ. de timp (7)
6. **şi** le-ai scrombàit pe la jocuri şi prin toate corhanele şi coclaurile = prop. circ. de timp (coordonată copulativ cu 5);
7. acum ai vrea = prop. princ. (juxtapusă la 4);
8. *să*-ţi dau şi banii înapoi = prop. compl. directă (7);
9. **ori** *să*-ţi fac în loc altele nouă = prop. compl. directă (coordonată disjunctiv cu 8);
10. **Dar** ştii = prop. principală (exclamativă, coordonată adv. cu 7);
11. *că* eşti ajuns de cap = prop. compl. directă (10);
12. Nu ţi-e destul = prop. principală;
13. *că* m-ai ameţit [...] în toate dimineţile = prop. subiectivă (12).

ATENŢIE!
Interjecţia *„ia"* = exclamativă, fără f. sintactică (a se compara cu *„ia să ascult..."*, unde e predicativă, formând pred. vb.).

C

1. *pe cine* = pron. interogativ [...], compl. direct;
2. *atâta* = adv. de mod. [...], compl. circ. de mod;
3. *amar* = adj. substantivizat [...], compl. circ. de timp;
4. *de vreme* = subst. [...], atr. substantival.

212 *Împotriva obiceiului* său, Lăpuşneanu în ziua aceea era îmbrăcat cu toată pompa domnească. Purta coroana Paleologilor şi, peste dulama poloneză de catifea stacojie, avea cabaniţa turcească. *Nici* o armă nu avea *alta* decât un mic junghiu cu plăsele de aur; iar printre bumbii dulămii se zărea o zea de sârmă.

(Costache Negruzzi; 128)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „ziua" , decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „şi", decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „decât".
(4) Construiţi n enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a (se) îmbrăca", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „obicei".

A

1. *era îmbrăcat* = p. nom. complet
2. *purta* = p. verbal;
3. *avea* = p. verbal;
4. *nu avea* = p. verbal;
5. *se zărea* = p. verbal.

B

1. Împotriva obiceiului său, Lăpuşneanu în ziua aceea era îmbrăcat cu toată pompa domnească = prop. principală;
2. Purta coroana Paleologilor = prop. princ. (juxtapusă la 1);
3. **şi** [...] avea [...] turcească = prop. principală;
4. Nici o armă nu avea [...] de aur = prop. principală;
5. **iar** printre bumbii dulămii se zărea o zea de sârmă = prop. principală.

C

1. *împotriva obiceiului* = subst. [...], genitiv (are prepoz. simplă „*împotriva*"), compl. circ. concesiv;
2. *nici o* = adj. pronom. negativ [....], acuzativ, atr. adjectival;
3. *alta* = adj. pron. nehot [...] acuzativ, atr. adjectival (acordat cu subst. „*armă*").

213

Cu părul nins, cu ochii mici,
Şi calzi *de duioşie*
Aieve parc-o văd aici
Icoana firavei bunici
Din frageda-*mi* pruncie

Torcea, torcea, fus după fus,
Din zori şi până-n seară;
Cu furca-n brâu, cu gândul dus.
Era frumoasă de nespus
În portu-*i* de la ţară...

(Şt. O. Iosif; 129)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „frageda-mi", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „mi", decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „era", decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omograf neomofon pentru cuvântul „era".
(4) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale adjectivul „frumos", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „ochi".
(6) (facultativ). Selectaţi complementele circ. consecutive din text. Menţionaţi: (a) prin ce sunt exprimate (sau denumirea morfologică a acestora) şi (b) elementul regent al fiecăruia.
(7) (facultativ). Faceţi extensia fiecărui complement circ. consecutiv de la cerinţa precedentă, menţionând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. văd = p. verbal;
2. torcea = p. verbal;
3. torcea = p. verbal;
4. era frumoasă de nespus = p. nom. complet (vb. copulativ+adj.+loc. adv. indicând superlativul absolut)

ATENȚIE!
de nespus – la nivel academic se numește compl. consecutiv.

B

1. Cu părul nins, cu ochii mici//Şi calzi de duioşie//Aieve parc-o văd aici//Icoana firavei bunici//Din frageda-mi pruncie = prop. principală.
2. Torcea = prop. principală.
3. torcea, fus după fus//Din zori și până-n seară = prop. principală;
4. Cu furca-n brâu, cu gândul dus//Era frumoasă de nespus //În portu-i de la țară = prop. principală.

C

1. *de duioşie* = subst. [...] compl. circ. de cauză;
2. *aieve* = adv. mod, compl. circ. de mod;
3. *parc(ă)* = adv. mod, [...], compl. circ. de mod;
4. *-mi* = prop. pers. [...] dativ, [...] atr. pronominal;
5. *-i* = pron. pers. [...] atr. pronominal.

214 Privirile *de farmec* bete
Mi le-am întors către pământ
Iar spicele jucau în vânt,
Ca-n horă *dup-un* vesel *cânt*
Copilele cu blonde plete,
Când saltă largul lor vestmânt.

(G. Coşbuc; 129)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „le-am întors", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „mi", decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „iar".
(3) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a (se) juca", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(4) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „horă".

A

1. am întors = p. verbal;
2. jucau = p. verbal;
3. [...] = p. eliptic;
4. saltă = p. verbal.

B

1. Privirile de farmec bete//Mi le-am întors către pământ = prop. principală;
2. **Iar** spicele jucau în vânt = prop. princip. (coord. adversativ cu 1);

3. *Ca*-n horă dup-un vesel cânt//Copilele cu blonde plete = prop. circ. de mod (cu pred. subînțeles „*joacă*“, cerut de subiectul: „*copilele*“);
4. *Când* saltă largul lor vestmânt = prop. circ. de timp (3).

C

1. *de farmec* = subst. [...] compl. circ. de cauză;
2. *dup-un* [...] *cânt* = subst. [...] compl. circ. de cauză.

215 Iat-o! ... Sus în deal, la strungă
Așternând pământului
Haina ei *cu trenă* lungă
De culoarea vântului,

S-a ivit pe culme Toamna,
Zâna melopeelor
Spaima florilor și Doamna
Cucurbitaceelor...

Lung își flutură spre vale,
Ca-ntr-un nimb de glorie,
Peste șolduri triumfale
Haina iluzorie.

Apoi pleacă mai departe
Pustiind cărările
Cu alai de frunze *moarte*
Să colinde zările.

(George Topârceanu; 129)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structurile „ ca-ntr-un nimb“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „lung“, decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „de“, decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „s-a“.
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a (se) așterne“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „haină“.

A

1. iat(ă) = predicat verbal;
2. s-a ivit = p. verbal;
3. își flutură = p. verbal;
4. pleacă = p. verbal;
5. să colinde = p. verbal.

B

1. Iat-o! ... = prop. principală;
2. Sus [...] culoarea vântului //S-a ivit [...] Cucurbitaceelor = prop. principală;
3. Lung își flutură [...]//Haina iluzorie = prop. principală;
4. Apoi pleacă [...] cărările = prop. principală;
5. Cu alai [...]//Să colinde zările = prop. circ. de scop (4).

C

1. *aşternând* = verb [...] gerunziu [...], compl. circ. de timp;
2. *cu trenă* = subst. [...], atr. subs. prepoziţional;
3. *Zâna melopeelor, //Spaima florilor şi Doamna/Cucurbitaceelor* = apoz. dezvoltată (se poate analiza sintactic ca şi la locuţiuni - fiecare component -, dar cu obligaţia de a specifica „...*în cadrul* apoziţiei dezvoltate");
4. *lung* = adverb [...], compl. circ. de mod;
5. *moarte* = adjectiv [...] fără grad de com. [...], atr. adjectival.

216 *Pe când* cu zgomot cad
Izvoarele-*ntruna*
Alunece luna
Prin vârfuri lungi de brad.
Pătrunză talanga
Al serii rece vânt,
Deasupră-mi teiul sfânt
Să-şi scuture creanga.
Cum n-oi mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri-aminte.
Luceferi, ce răsar
Din umbră de cetini,
Fiindu-mi prieteni,
O să-mi zâmbească iar.
Va geme de patemi
Al mării aspru cânt...
Ci eu voi fi pământ
În singurătate-mi.

(Mihai Eminescu; 132)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „aduceri-aminte", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „ce", decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte patru valori morfologice ale cuvântului „o", decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvintele/structurile „întruna", „m-or", „al".
(4) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „umbră", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „vânt".

A

1. cad = p. verbal;
2. alunece = p. verbal;
3. pătrunză = p. verbal;
4. să-şi scuture = p. verbal;
5. n-oi [...] fi pribeag = p. nom. complet
6. or troieni = p. verbal;
7. răsar = p. verbal;
8. o să [...] zâmbească = p. verbal;
9. va geme = p. verbal;
10. voi fi pământ = p. nom. complet

B

1. *Pe când* cu zgomot cad// Izvoarele-ntruna = prop. circ. de timp (2);
2. Alunece luna// [...] de brad = prop. principală;

3. Pătrunză talanga// Al serii rece vânt = prop. principală;
4. Deasupra-mi teiul sfânt// Să-şi scuture creanga = prop. principală;
5. *Cum* n-oi mai fi pribeag// De-atunci înainte = prop. circ. de cauză;
6. M-or troieni cu drag// Aduceri-aminte = prop. principală;
7. *ce răsar*// Din umbră de cetini = prop. atributivă (intercalată);
8. Luceferi [...] Fiindu-mi prieteni// O să-mi zâmbească iar = prop. principală;
9. Va geme de patemi// Al mării aspru cânt = prop. principală,
10. Ci eu voi fi pământ// În singurătate-mi = prop. principală.

C

1. *pe când* = locuţ. adv. [...], compl. circ. de timp (element de relaţie);
2. *(î)ntruna* = adv. de mod [...], compl. circ. de mod;
3. *deasupră-mi* = pronume personal [...], dativul posesiv [...] compl. circ. de loc.
4. *aduceri-aminte* = în conformitate cu programa şcolară V-VIII, este socotit substantiv compus, la nivel academic este locuţiune substantivală.

217

Mircea *însuşi* mână-n luptă vijelia-ngrozitoare,
Care vine, vine, vine, calcă *totul* în picioare...

(Mihai Eminescu; 132)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „mână-n luptă", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „care" , decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte trei valori morfologice ale cuvântului „tot(ul)", decât cele din text.
(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a călca", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „luptă".

A

1. mână = p. verbal;
2. vine = p. verbal;
3. vine = p. verbal;
4. vine = p. verbal;
5. calcă = p. verbal;

B

1. Mircea însuşi mână-n luptă vijelia-ngrozitoare = p. principală;
2. *care* vine = prop. atributivă;
3. vine = prop. atributivă (1; juxtapusă la P2);
4. vine = prop. atributivă (1; juxtapusă la P3);
5. calcă totul în picioare = prop. atribut. (1; juxtapusă la P4).

C

1. *însuşi* = adj. pron. de întărire [...], atr. adjectival;
7. *totul* = pron. nehot. [...], compl. direct.

218 Peste vârfuri trece *lună*,
Codru-şi bate frunza *lin*,
Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună.

Mai departe, mai departe,
Mai încet, tot mai încet,
Sufletu-mi nemângâiet
Îndulcind cu dor de moarte.

(Mihai Eminescu; 132)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „sufletu-mi", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „mai" , decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte trei valori morfologice ale cuvântului „tot", decât cele din text.
(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „suflet", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „luna".

A

1. trece = p. verbal;
2. (î)şi bate = p. verbal;
3. sună = p. verbal;
4. [...] = p. eliptic;
5. [...] = p. eliptic;
6. [...] = p. eliptic;
7. [...] = p. eliptic.

B

1. Peste vârfuri trece lună = prop. principală;
2. Codru-şi bate frunza lin = prop. principală;
3. Dintre ramuri de arin// Melancolic cornul sună = prop. principală;
4. Mai departe = prop. principală (eliptică de predicat);
5. Mai departe = prop. principală (eliptică de predicat);
6. Mai încet = prop. principală (eliptică de predicat);
7. tot mai încet// Sufletu-mi nemângâiet// Îndulcind cu dor de moarte = prop. principală (eliptică de predicat).

ATENŢIE!

Prop. IV-VII presupun, din logica exprimării poetice, câte un predicat (!! nu este recomandabil, într-o astfel de situaţie, să transcriem presupusul predicat, în genul „mergem mai departe"..., să trecem mai departe ... etc.).

C

1. *lună* = substantiv [...], nearticulat (!!una dintre rarele situaţii când subiectul apare fără articol) [...], nominativ, subiect;

2. *lin* = adverb de mod [...], compl. circ. de mod;
3. *melancolic* = adjectiv propriu-zis [...], compl. circ. de mod (la nivel academic se numeşte element predicativ suplimentar);
4. *îndulcind* = verb [...], gerunziu [...], atribut verbal;
5. *cu dor* = substantiv [...], compl. indirect.

219 Românii aveau *înaintea lor* o turmă de bivoli cu steaguri, şi toată tabăra lor era plină *de focuri mari, în mijlocul cărora* petrecură toată noaptea aceea, *viermuind* şi *mişcându-se, cântând, chiuind* şi *hăulind*, după natura lor veselă în mijlocul nevoilor, şi *supărând* şi *hărţuind* pe turci cu numeroase avanposturi.

(*N. Bălcescu; 132-133*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „mişcându-se", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „înainte(e)", decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte trei valori morfologice ale cuvântului „o", decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omograf neomofon pentru cuvântul „era".
(4) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „foc", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „turmă".

A

1. aveau = p. verbal;
2. era plină = p. nom. complet;
3. petrecuseră = p. verbal.

B

1. Românii aveau [...] cu steaguri = prop. principală;
2. **şi** toată tabăra lor era plină de focuri mari = prop. principală;
3. *în mijlocul cărora* petrecuseră [...] avanposturi = prop. atributivă (2).

C

1. *înaintea lor* = pron. pers. [...], genitiv (are prep. simplă „*înaintea*"), compl. circ. de loc;
2. *de focuri* = subst. [...], compl. indirect;
3. *în mijlocul cărora* = pron. relativ simplu [...], genitiv (are loc. prepoz. „*în mijlocul*"), compl. circ. de loc;
4. *viermuind* şi *mişcându-se*, [...], *cântând, chiuind* şi *hăulind*, [...] şi *supărând* şi *hărţuind* = verbe [...], gerunziu, complemente circ. de mod.

ATENȚIE!

a) *„în mijlocul"* suportă următoarele interpretări:

I. când s-a păstrat valoarea substantivală (în sensul că putem vorbi de un *mijloc* al focurilor, de o *margine, o mulțime, o extremitate* a acestora etc.), atunci vom analiza ca subst. cu prep.; aceeași demonstrație și pentru ... *„în fundul peșterii"*... (C. Hogaș: peștera poate avea *o intrare, un fund, un tavan* etc.– text 143);

II. dacă val. substantivală s-a diminuat, astfel că *„în mijlocul"* presupune o serie logică: *„lângă, peste, printre"* etc., vom avea o loc. prepozițională;

III. *în mijloc* = cu echivalent pentru *„acolo"*, *„sus"* etc. și cu un regent verbal, vom avea o loc. adverbială.

220 Călăreții împlu câmpul și roiesc după un semn
Și în caii lor sălbatici bat cu scările de lemn,
Pe copite iau *în fugă* fața negrului pământ.
Lănci scânteie *lungi* în soare, arcuri se întind în vânt.
....
În genunchi cădeau pedeștri, colo caii se răstoarnă,
Când săgețile în valuri, care șuieră, se toarnă,
Și *lovind în față,-n spate, ca și crivățul și gerul,*
Pe pământul lor li se pare că se năruie tot cerul...

(Mihai Eminescu; 133)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „în față,-n spate", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „care", decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte trei valori morfologice ale cuvântului „tot", decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „ca".
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a lovi", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „soare".

A

1. împlu = p. verbal;
2. roiesc = p. verbal;
3. bat = p. verbal;
4. iau = p. verbal;
5. scânteie = p. verbal;
6. se întind = p. verbal;
7. cădeau = p. verbal;
8. se răstoarnă = p. verbal;
9. șuieră = p. verbal;
10. se toarnă = p. verbal;
11. se pare = p. verbal;
12. se năruie = p. verbal.

B

1. Călăreții împlu câmpul = prop. principală;
2. **și** roiesc după un semn = prop. principală;
3. **Și** în caii lor sălbatici bat cu scările de lemn = prop. principală;
4. Pe copite iau în fugă fața negrului pământ = prop. principală;
5. Lănci scânteie lungi în soare = prop. principală;
6. arcuri se întind în vânt = prop. principală;
7. În genunchi cădeau pedeștri = prop. principală;
8. colo caii se răstoarnă = prop. principală;
9. *care* șuieră = prop. atributivă (intercalată);
10. *Când* săgețile în valuri [...] se toarnă = prop. circ. de timp (7 și 8);
11. **Și** lovind în față,-n spate, ca și crivățul și gerul//Pe pământ lor li se pare = prop. principală;
12. *că* se năruie tot cerul = prop. subiectivă (11).

C

1. *în fugă* = subst. [...], compl. circ. de timp (dovada: ... *iau*[1]/*în timp ce fug...*[2]/= prop. circ. temporală; o eventuală extensie într-o prop. modală este imposibilă: ... iau fața[1]/*după cum fug ...?!?!)*
2. *lungi* = adj. [...], compl. circ. de mod (are regent verbul „*scânteie*") sau atr. adjectival (element regent = subst. „*lănci*"); la nivel academic situația este, paradoxal, mai simplă: = *element predicativ suplimentar;*
3. construcție absolută gerunzială „*lovind în față,-n spate, ca și crivățul și gerul*", în întregul ei, joacă rolul unui compl. circ. de timp al vb. „*se pare*"; în analiza gramaticală, construcția va fi prezentată ca o structură formată din părți de propoziție distincte (*lovind* = verb [...], compl. circ. de timp +*în față* = loc. adv. [...], compl. circ. de mod + etc.).

221 Și, *gonind* biruitoare, *tot* veneau a țării steaguri,
Ca potop ce prăpădește, ca o mare turburată –
Peste-un ceas păgânătatea e ca pleava vânturată.

(Mihai Eminescu; 133)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „peste un ceas", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „tot" , decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte nouă trei valori lexico-morfologice ale cuvântului „a", decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „ca".
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a goni", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.

(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „țară".

A

1. veneau = p. verbal;
2. prăpădește = p. verbal;
3. e [...] vânturată = p. verbal; (diateza pasivă).

B

1. **Și** gonind biruitoare, tot veneau a țării steaguri, ca potop [...], ca o mare turburată = prop. principală;
2. *ce* prăpădește = prop. atributivă (intercalată);
3. Peste-un ceas păgânătatea e ca pleava vânturată = prop. principală.

C

1. *gonind* = verb [...] predicativ [...], mod nepersonal - nepredicativ (gerunziu), compl. circ. de mod;
2. *tot* = adv. de mod [...], compl. de mod;
3. *peste* [...] *ceas* = subst. [...] compl. circ. de timp;
4. *un* = numeral cardinal [...], atr. adjectival.

222 – *Ce* e acolo, mă? se auzi din drum glasul lui Moromete. Iar te-a călcat oaia? Taci din gură, că nu-ți iese mațele.

Femeia tocmai atunci terminase *de muls* și ieșise din obor. Ea se opri *în mijlocul bătăturii* și vorbi *cu un glas* care îl făcu pe Niculaie să se oprească din plâns.

– Lovi-o-ar *moartea de vorbă*, de care nu te mai saturi, Ilie! Toată ziua stai *de vorbă* și beai la tutun și mie îmi arde cămașa pe mine. Dacă alții n-au treabă și au chef *de vorbă*... Copilul ăsta plânge aici, și el tăifăsuiește și bea tutun. Veniți de la deal și vă lungiți ca vitele... și eu să îndop singură o ceată de haidamaci...

(Marin Preda;133- 134)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratimele din structura „lovi-o-ar", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „mă", decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte trei valori morfologice ale cuvântului „e", decât cele din text.
(3) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a (se) auzi", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(4) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „gură".

A

1. e = p. verbal;
2. se auzi = p. verbal;
3. a călcat = p. verbal;
4. taci = p. verbal;
5. nu- [...] ies = p. verbal;
6. terminase = p. verbal;
7. ieşise = p. verbal;
8. se opri = p. verbal;
9. vorbi = p. verbal;
10. făcu = p. nom. incomplet;
11. să se oprească = p. verbal;
12. lovi [...] ar = p. verbal;
13. nu te saturi = p. verbal;
14. stai de vorbă = p. verbal;
15. beai = p. verbal;
16. arde = p. verbal;
17. n-au = p. verbal;
18. au = p. verbal;
19. plânge = p. verbal;
20. tăifăsuieşte = p. verbal;
21. bea = p. verbal;
22. veniţi = p. verbal;
23. vă lungiţi = p. verbal;
24. să îndop = p. verbal.

ATENŢIE!

a) construcţia „*beai la tutun*" nu poate fi considerată loc. vb. cu sensul „*fumezi*" deoarece este formată din vb. cu sens regional „*bei*" (= *fumezi,* pred. vb.) + subst. „*la tutun*", compl. direct (prep. „la" sugerează cantitatea);

b) aceeaşi obs. pentru „*taci din gură*", care nu este loc., ci ... o greşeală care se numeşte *pleonasm*;

c) în schimb, „*stai de vorbă*" = locuţiune verbală („*vorbeşti*").

B

1. Ce e acolo, mă? = prop. principală (interogativă)
2. se auzi din drum glasul lui Moromete = prop. principală (independentă);
3. Iar te-a călcat oaia? = prop. principală (interogativă);
4. taci din gură = prop. principală (imperativă);
5. *că* nu-ţi iese maţele = prop. circ. de cauză (4);
6. Femeia tocmai atunci terminase de muls = prop. principală;
7. **şi** ieşise din obor = prop. principală;
8. Ea se opri în mijlocul bătăturii = prop. principală;
9. **şi** vorbi cu un glas = prop. principală;
10. *care* îl făcu pe Niculaie = prop. atributivă (9);
11. *să* se oprească din plâns = prop. predicativă (10);
12. Lovi-o-ar moartea de vorbă = prop. principală (imperativă);
13. *de care* nu te mai saturi, Ilie! = prop. atributivă (12);
14. Toată ziua stai de vorbă = prop. principală;
15. **şi** beai la tutun = prop. principală;
16. **şi** mie îmi arde cămaşa pe mine = prop. principală.
17. *Dacă* alţii n-au treabă = prop. condiţională;
18. **şi** au chef de vorbă = prop. condiţională;
19. Copilul ăsta plânge aici = prop. principală;
20. **şi** el tăifăsuieşte = prop. principală;
21. **şi** bea tutun = prop. principală;
22. Veniţi de la deal = prop. principală;
23. **şi** vă lungiţi ca vitele = prop. principală;
24. **şi** eu să îndop singură o ceată de haidamaci = prop. principală.

ATENȚIE!

a) prop. a XI-a este prop. *predicativă suplimentară* (care nu se studiază în clasa a VIII-a), exprimând o acțiune simultană cu acțiunea regentei referitoare la compl. direct, „*pe Niculaie*"; sugerăm să fie considerată predicativă sau - având în vedere mai ales sensul contextual al vb. „*îl făcu*", care este (semi) copulativ, dar poate semnifica și „îl determină", „*îl forță*" + LA CEVA - să fie interpretată chiar drept compl. indirectă;

b) prop. XVII-XVIII sunt, de fapt, subord. care exprimă opoziția (prop. circ. *opoziționale*) față de o regentă subînțeleasă, de tipul „*tu ai treabă*";

c) verbul „*să îndop*", formal la conj. prezent, are semnul unui indicativ prezent, timp verbal corelat cu cel exprimat de „*veniți*", „*vă lungiți*" (aici conj. „*să*" nu este elem. de relație subordonator).

C

1. *ce* = pron. relativ simplu [...], nominativ, subiect;
2. *de muls* = verb [...] supin, compl. direct;
3. *în mijlocul bătăturii* = subst. [...], genitiv (are loc. prep. „*în mijlocul*") compl. circ. de loc (vezi obs. la text 219);
4. *cu un glas* = subst. [...] ,compl. circ. de mod;
5. *moartea* = subst. [...], subiect;
6. *de vorbă* = subst. [...], compl. direct (!! sunt rare compl. directe cu prep. „*de*");
7. *de vorbă* = subst. [...], parte componentă a loc. vb. „*stai de vorbă*";
8. *de vorbă* = subst. [...], compl. ind. (*cu chef + de ceva*)

223

Mama ei, care torcea după horn, cuprinsă de spaimă, zvârli fusul din mână și furca *cât colo* și, *sărind fără sine*, o întrebă cu spaimă:

– *Ce* ai, draga mamei, *ce*-ți este?!

– Mamă, mamă! copilul meu are să moară.

– *Când* și *cum*?

– Iată cum: vezi drobul cel de sare de pe horn?

– Îl văd. Și?...

– De s-a sui mâța, are să-l trântească drept în capul copilului și să mi-l omoare!

– Vai de mine și de mine, că bine zici, fata mea; se vede că i s-au sfârșit *mititelului* zilele!

Și cu ochii pironiți la drobul de sare de pe horn și cu mâinile încleștate, de parcă le legase cineva, începură a-l boci amândouă, ca niște smintite, de clocotea casa.

(Ion Creangă; 134)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.

B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.

C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.

D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).

(2) Explicați cratima din structura „s-au sfârșit", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „o", decât cea din text.

(2) Găsiți/numiți alte trei valori morfologice ale cuvântului „cât", decât cele din text.

(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „cel".
(4) Numiţi valorile morfologice ale lui „de", din text.
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a începe", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin verbul „a toarce".

A

1. torcea = p. verbal;
2. zvârli = p. verbal;
3. întrebă = p. verbal;
4. ai = p. verbal;
5. este = p. verbal;
6. are să moară = p. verbal;
7. [...] p. eliptic;
8. [...] = p. eliptic;
9. iată = p. verbal (interj. predicativă);
10. [...] = p. eliptic;
11. vezi = p. verbal
12. văd = p. verbal;
13. [...] = p. eliptic;
14. s-a sui = p. verbal;
15. are să [...] trântească = p. verbal;
16. să [...] omoare = p. verbal;
17. vai = p. nom. complet (cu verbul copulativ presupus);
18. zici = p. verbal;
19. se vede = p. verbal;
20. s-au sfârşit = p. verbal;
21. legase = p. verbal;
22. începură = p. verbal;
23. clocotea = p. verbal.

B

1. *care* torcea după horn = prop. atributivă (intercalată);
2. Mama ei, [...] cuprinsă de spaimă, zvârli fusul din mână şi furca din brâu cât colo = prop. principală;
3. **şi,** sărind fără sine, o întrebă cu spaimă = prop. principală;
4. Ce ai, draga mamei = prop. principală;
5. ce-ţi este = prop. principală;
6. Mamă, mamă! copilul meu are să moară = prop. principală;
7. când (are să moară)? = prop. principală (interogativă, cu predicat eliptic);
8. **şi** cum (are să moară)? = prop. principală (interogativă, cu predicat eliptic);
9. Iată = prop. principală;
10. *cum* (are să moară) = prop. compl. directă (cu predicat eliptic);
11. vezi drobul cel de sare de pe horn? = prop. principală (interogativă);
12. Îl văd = prop. principală;
13. **Şi** (ce are să se întâmple) = prop. principală;
14. *De* s-a sui mâţa = prop. circ. condiţională (15);
15. are să-l trântească drept în capul copilului = prop. principală;
16. **şi** să mi-l omoare! = prop. principală;
17. Vai de mine şi de mine = prop. principală;
18. că bine zici, fata mea = prop. principală (incidentă; „*că*" nu este conj. subordonatoare, aici având valoare narativă);
19. se vede = prop. principală;
20. *că* i s-au sfârşit mititelului zilele! = prop. subiectivă (19);
21. *de parcă* le legase cineva = prop. circ. de mod (intercalată);
22. **şi** [...], începură a-l boci amândouă, ca nişte smintite = prop. principală;
23. *de* clocotea casa = prop. circ. consecutivă (22).

ATENȚIE!
În vorbirea indirectă (o întreabă *ce are, ce-i este...*), prop. IV, V și XI ar fi fost compl. directe.

C

1. *cât colo* = loc. adv. de loc (adv. + adv.), compl. circ. de loc;
2. *sărind* = verb [...], compl. circ. de timp;
3. *fără sine* = pron. reflexiv (cu val. substantivală) [...], compl. circ. de mod;
4. *ce* = pron. interogativ [...], acuzativ, compl. direct (4);
5. *ce* = pron. interogativ [...], nominativ, subiect (5);
6. *când* = adv. interogativ, compl. circ. de timp;
7. *cum* = adv. interogativ, compl. circ. de mod;
8. *mititelului* = adj. diminutival substantivizat [...], dativ, compl. indirect.

224 Sara pe deal buciumul sună cu jale,
Turmele-l urc, stele le scapără-n cale,
Apele plâng, *clar izvorând* în fântâne;
Sub un salcâm, *dragă*, m-aștepți tu pe mine.

Luna pe cer trece-*așa* sfântă și clară,
Ochii tăi mari caută-n frunza cea rară,
Stelele nasc umezi pe bolta senină,
Pieptul *de dor*, fruntea de gânduri ți-e plină.

Nourii curg, raze-*a lor șiruri* despică,
Streșine vechi casele-n lună ridică,
Scârțâie-n vânt cumpăna de la fântână,
Valea-i în fum, fluiere murmură-n stână.

(*M. Eminescu; 135*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „ți-e plină“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „s(e)ara“, decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „i“, decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți două omofone neomografe pentru cuvântul „deal“.
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a suna“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „cer“.

A

1. sună = p. verbal;
2. urc = p. verbal;
3. scăpară = p. verbal;
4. plâng = p. verbal;
5. aştepţi = p. verbal;
6. trece = p. verbal;
7. caută = p. verbal;
8. nasc = p. verbal;
9. [...] = p. nom. complet (presupus drept „*e plin*");
10. e plină = p. nom. complet;
11. curg = p. verbal;
12. despică = p. verbal
13. ridică = p. verbal;
14. scârţâie = p. verbal;
15. -i în fum = p. verbal;
16. murmură = p. verbal.

B

Toate propoziţiile din text sunt principale juxtapuse (prin aceasta poetul realizând, stilistic, impresia de echilibru şi de armonie în natură); poezia se constituie, aşadar, într-o amplă enumerare de notaţii, intensificarea imaginii artistice realizându-se pe baza tehnicii asamblării amănuntului caracteristic într-o sinteză lirico-descriptivă, pluridimensională.

C

1. *izvorând* = verb [...], predicativ [...], mod nepersonal-nepredicativ (gerunziu), compl. circ. de timp;
2. *clar* = adv. de mod, grad pozitiv, compl. circ. de mod;
3. *dragă* = adj. substantivizat [...], vocativ, fără f. sint.
4. *aşa* = adv. de mod. compl. de mod, contextual sugerând comparativul de egalitate al adj. regent: „trece *la fel de sfântă şi clară*";
5. *de dor* = subst. [...], compl. indirect (element regent = „*plină*");
6. *a*(le) *lor* = pron. pers. [...] genitiv [...], atr. pronominal;
7. *şiruri* = subst. [...], acuzativ [...], compl. direct.

225

La Călugăreni a avut loc o crâncenă bătălie, în cadrul căreia atacurile *ambilor* adversari s-au succedat cu repeziciune. *Primul* atac a fost întreprins de armata Ţării Româneşti, care, *reuşind* o pătrundere adâncă, a ajuns până în tabăra turcească. Riposta turcească n-a întârziat. Sub comanda directă a trei paşale: *Haidar, Hasan de Timişoara şi Mustafa de Bosnia* - prin puternice lovituri frontale şi un început de mişcare de învăluire - , turcii au respins armata română până dincolo de Călugăreni. Eroismul ostaşilor, hotărâţi să apere independenţa ţării, a îndreptat din nou situaţia. Lovitura de răspuns a fost atât de cumplită, încât a fost aruncată în mlaştină o bună parte a armatei otomane, în frunte cu Sinan-Paşa. *În* aceste *împrejurări*, un rol de seamă a jucat vitejia personală a lui Mihai...

(Istoria României; 136)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).

(2) Explicaţi cratima din structura „Sinan-Paşa", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „au" , decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte trei valori morfologice ale cuvântului „o" , decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru structura „s-au".
(4) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a avea", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „loc".

A

1. a avut loc = p.verbal (locuţ. verbală);
2. s-au succedat = p. verbal; (diat. pasivă)
3. a fost întreprins = p. verbal;
4. a ajuns = p. verbal;
5. n-a întârziat = p. verbal;
6. au respins = p. verbal.
7. să apere = p. verbal;
8. a îndreptat = p. verbal;
9. a fost atât de cumplită = p. nom.
10. a fost aruncată = p. verbal (vb. la diat. pasivă);
11. a jucat = p. verbal.

ATENŢIE!
atât de = loc. adv. de mod, sugerează superlativul absolut al adj. „*cumplit*"; în lb. literară actuală adj. nu admite grad de comp., pentru că însuşi sensul său este acela al unui superlativ lexical.

B

1. La Călugăreni a avut loc o crâncenă bătălie = prop. principală;
2. în cadrul *căreia* atacurile [...] repeziciune = prop. atributivă (1);
3. Primul atac a fost întreprins de armata Ţării Româneşti = prop. principală;
4. *care*, [...], a ajuns până în tabăra turcească = prop. atributivă (3);
5. Riposta turcească n-a întârziat = prop. principală;
6. Sub comanda [...] turcii au respins [...] Călugăreni = prop. principală;
7. *să* apere independenţa ţării = p. compl. indirectă (8; intercalată);
8. Eroismul ostaşilor, hotărâţi [...] a îndreptat din nou situaţia = prop. principală;
9. Lovitura de răspuns a fost atât de cumplită = prop. principală;
10. *încât* a fost aruncată [...], Sinan-Paşa = prop. circ. consecutivă (9);
11. În aceste împrejurări, un rol [...], Mihai = prop. principală.

ATENŢIE!
Unii specialişti consideră „*în cadrul*" ca fiind loc. prep.; părerea noastră este că şi-a păstrat intactă valenţa substantivală, deci îl tratăm ca subst. cu prepoziţie.

C

1. *ambilor* = numărul cardinal colectiv [...], genitiv, atr. adjectival;
2. *primul* = numeral ordinal, nominativ [...], atr. adjectival;
3. *reuşind* = verb [...] predicativ, [...] gerunziu, compl. circ. de cauză (cu nuanţă de timp);

4. *Haidar, Hasan de Timişoara* şi *Mustafa de Bosnia* = subst. proprii (simplu + compus + compus), nominativ, apoziţie simplă;
5. *în* [...] *împrejurări* = subst. [...] compl. circ. de timp.

226 Într-acel minut Mihai, precum odinioară semizeii cântaţi de nemuritorul *Omer*, alergă într-o parte şi într-alta prin tabăra turcească, *căutând* pe Sinan, când, *văzând* de departe pe Hasan-Paşa, se luă după dânsul strigându-i să stea de e viteaz să se lupte *cu dânsul* piep la piept şi când de când era să-l ajungă cu paloşul; dar Hasan fugea înspăimântat şi nu se putea ţine pe picioare de *groază*. El merse de-şi ascunse ruşinea într-un crâng spinos, de unde d-abia a doua zi cuteză *a ieşi la ai săi*.

(*Nicolae Bălcescu; 136*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „într-altă", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „i", decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte cinci valori morfologice ale cuvântului „a", decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „de-şi".
(4) Numiţi valorile morfologice ale lui „de", din text.
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a cânta", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin verbul „a fugi".

A

1. [...] = p. eliptic;
2. alergă = p. verbal;
3. se luă = p. verbal;
4. să stea = p. verbal;
5. e viteaz = p. nom. complet;
6. să se lupte = p. verbal;
7. era = p. verbal (val. impersonală);
8. să [...] ajungă = p. verbal;
9. fugea = p. verbal;
10. nu [...] putea = p. verbal;
11. merse = p. verbal;
12. -şi ascunse = p. verbal;
13. cuteză = p. verbal;

B

1. *precum* (procedau) odinioară semizeii cântaţi de nemuritorul Omer = prop. circ. de mod (intercalată, cu predicat eliptic);
2. În acel minut Mihai [...] alergă [...] căutând pe Sinan = prop. principală;
3. *când,* [...], se luă [...], strigându-i = prop. circ. de timp (2);
4. *să* stea = prop. compl. directă (3);
5. *de* e viteaz = prop. circ. condiţională (4);
6. *să* se lupte cu dânsul piept la piept = prop. circ. de scop (4);
7. *şi* când de când era = prop. principală (coord. copulativ cu 2);
8. să-l ajungă cu paloşul = prop. subiectivă (7);

9. **dar** Hasan fugea înspăimântat = prop. principală;
10. **și** nu se putea ține pe picioare de groază = prop. principală;
11. El merse = prop. principală;
12. *de*-și ascunse rușinea într-un crâng spinos = prop. circ. de scop (11);
13. *de unde* de-abia a doua zi [...], a ieși la ai săi = prop. atributivă (12).

ATENȚIE!

a) pentru prop. *a III-a*: - formal, subordonata circ. de timp este P3, deși sensul temporal este exprimat de regenta ei (așa-numitul *„când invers")*;
b) *prop. a VII-a* - „când de când" - construcție arhaică; este loc. adv. de timp, compl. circ. de timp, nu elem. de relație;
c) prop. *a XIII-a* este atributivă pentru că are regent un subst.; prin contragere se obține un atribut „...într-un crâng *al cutezanței* de a...".

C

1. *de* [...] *Omer* = subst. [...], compl. de agent (elem. regent, participiul *„cântați")*;
2. *căutând* = verb [...], compl. circ. de scop;
3. *văzând* = verb [...], compl. circ. de timp (cu nuanță de cauză);
4. *cu dânsul* = pron. pers. (nu de politețe) [...], compl. indirect;
5. *de groază* = subst. [...], compl. circ. de cauză;
6. *a ieși* = verb. [...], compl. direct;
7. *la ai săi* = pron. posesiv [...], acuzativ (cu prep.), compl. circ. de loc

ATENȚIE!

Locuț. verbală cu verb la infinitiv *„(a) se ține pe picioare"* îndeplinește f. sint. de compl. direct.

227 Dar iată-l! E vodă, *ghiaurul Mihai;*
Aleargă năvală nebună.
Împrăștie singur pe câți îi adună.
Cutreieră câmpul, tăind de pe cai -
El vine spre pașă: e *groază și vai,*
Că vine furtună.

(G. Coșbuc; 136)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „iată-l", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „dar", decât cea din text.
(3) Găsiți/numiți alte trei valori morfologice ale cuvântului „e", decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „cai".
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a împrăștia"; pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.

(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „câmp".

A

1. iată = p. verbal;
2. e vodă = p. nom. complet;
3. aleargă = p. verbal;
4. împrăștie = p. verbal;
5. adună = p. verbal;
6. cutreieră = p. verbal;
7. vine = p. verbal;
8. e = p. verbal;
9. vine = p. verbal.

B

1. **Dar** iată-l = prop. principală;
2. E vodă, ghiaurul Mihai = prop. principală;
3. Aleargă năvală nebună = prop. principală;
4. Împrăștie singur = prop. principală;
5. *pe câți* îi adună = prop. compl. directă (4);
6. Cutreieră câmpul, tăind de pe cai = prop. principală;
7. El vine spre pașă = prop. principală;
8. e groază și vai = prop. principală;
9. *că* vine furtună = prop. circ. de cauză (8).

C

1. *ghiaurul Mihai* = apoziție dezvoltată;
2. *ghiaurul* = adj. substantivizat [...], nominativ, atr. apozițional în cadrul apoziției dezv. „*ghiaurul Mihai*";
3. *Mihai* = subst. [...], nominativ, atr. subst. apozițional (apoziție simplă);
4. *groază și vai* = substantiv nominativ + interjecție substantivizată [...], subiect multiplu.

228 „Stăi, *pașă,* o vorbă *de-aproape* să-ți spun
Că nu te-am găsit nicăirea" -
Dar pașa-și pierduse și capul, și firea!
Cu frâul pe coamă el fuge *nebun,*
Că-n gheară de fiară și-n gură de tun
Mai dulce-i pieirea.

(G. Coșbuc; 136)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „pașa-și pierduse", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „de", decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „o", decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „mai".

(4) Numiți valorile morfologice ale lui „și“ din text.
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a pierde“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „vorbă“.
(6) Alcătuiți enunțuri/fraze care conțin câte o subordonată (1) subiectivă, (2) predicativă, (3) atributivă, (4) compl. directă, (5) compl. indirectă, (6) circ. de cauză, (7) circ. condițională, (8) circ. concesivă, (9) circ. consecutivă, introdusă prin conjuncția „că“.
(7) Contrageți fiecare subordonată creată (la cerința precedentă), menționând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. stai = p. verbal;
2. să [...] spun = p. verbal;
3. nu [...] am găsit = p. verbal;
4. -și pierduse = p. verbal;
5. fuge = p. verbal;
6. mai dulce-i = p. nominal complet.

B

1. Stăi, pașă = prop. principală;
2. *să*-ți spun [o vorbă de-aproape] = prop. circ. de scop (2);
3. *Că* nu te-am găsit nicăirea = prop. circ. de cauză (2);
4. **Dar** pașa-și pierduse și capul și firea = prop. principală;
5. Cu frâul pe coamă el fuge nebun = prop. principală;
6. *Că*-n gheară de fiară și-n gură de tun//Mai dulce-i pieirea = prop. circ. de cauză (5).

ATENȚIE!
Prop. a II-a a fost transcrisă în această topică pentru a evidenția elem. de relație „*să*“.

C

1. *pașă* = subst. [...] vocativ, fără f. sintactică;
2. *de-aproape* = loc. adv. [...], compl. circ. de mod;
3. *nebun* = adj. propriu-zis [...], compl. circ. de mod (elem. regent = *fuge*) sau atr. adj. (elem. regent = *el*);

ATENȚIE!
Adj. „*nebun*“ - sugerăm să fie analizat ca mai sus (tocmai pentru că programa școlară nu include adevărata f. sintactică: elem. pred. suplimentar).

229 *Sălbaticul* vodă e-n zale și-n fier
Și zalele-i zuruie *crunte,*
Gigantică poart-o cupolă pe frunte.
Și vorba-i e tunet, răsufletul ger,
Iar barda *din stânga-i* ajunge la cer,
Și vodă-i un munte.

(G. Coșbuc; 136)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „e-n zale", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „i", decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți alte două valori morfologice ale cuvântului „e", decât cele din text.
(3) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „iar".
(4) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „fier", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(5) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „munte".

A

1. e-n zale și-n fier = p. nom. complet;
2. zuruie = p. verbal;
3. poart(ă) = p. verbal;
4. e tunet = p. nom. complet;
5. (e) ger = p. nom. complet (cu vb. copulativ presupus);
6. ajunge = p. verbal;
7. -i un munte = p. nom. complet.

ATENȚIE!
Numele predicativ multiplu *„-n zale și-n fier"* apare ca urmare a eliminării numelui pred. real pe lângă care substantivele îndeplineau f. sint. de complemente indirect (= *îmbrăcat în...);*

B

1. Sălbaticul vodă e-n zale și-n fier = prop. principală;
2. **Și** zalele-i zuruie crunte = prop. principală (coord. cop. cu P1);
3. Gigantică poart-o cupolă pe frunte = prop. principală;
4. **Și** vorba-i e tunet = prop. principală;
5. răsufletul (e) ger = prop. principală;
6. **Iar** barda din stânga-i ajunge la cer = prop. principală;
7. **Și** vodă-i un munte = prop. principală.

C

1. *sălbaticul* = adj. [...] articulat (are articolul preluat de la subst. regent), nominativ, grad pozitiv [...], atr. adjectival;
2. *crunte* = vezi interpretarea adj. *„nebun"* (elem. predicativ supl.) de la textul precedent;
3. *din stânga* = subst. [...], acuzativ (cu prep.), atr. substantival; vedeți și „... virează *la stânga*..."; „... a țâșnit *din stânga* grupului";
4. *-i* = pron. pers. [...], atr. pronominal.

230 „Stăi, pașă! Să piară azi unul *din noi*" -
Dar pașa mai tare zorește;
Cu scările-n coapse fugaru-și lovește
Și gâtul i-l bate cu pumnii-amândoi;
Cu ochii de sânge, cu barba vâlvoi,
El zboară *șoimește*.

(G. Coșbuc; 136)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structurile „fugaru-și", „i-l bate", „pumnii-amândoi", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „noi" , decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „dar".
(3) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale verbului „a lovi", pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.
(4) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul „pumn".

A

1. stăi = p. verbal;
2. să piară = p. verbal;
3. zorește = p. verbal;
4. -și lovește = p. verbal
5. bate = p. verbal;
6. zboară = p.verbal.

ATENȚIE!
Pron. reflexiv „*și*" (fugaru-*și*) este atribut pron. în dativul posesiv (= fugarul *său*).

B

1. Stăi, pașă! = prop. principală
2. Să piară azi unul din noi = prop. princ. (imperativă);
3. **Dar** pașa mai tare zorește = prop. principală;
4. Cu scările-n copase fugaru-și lovește = prop. principală;
5. **Și** gâtul i-l bate cu pumnii-amândoi = prop. principală;
6. Cu ochii de sânge, cu barba vâlvoi//El zboară șoimește = prop. principală

ATENȚIE!
Deși sensul prop. a II-a este acela al unui scop, ea rămâne principală imperativă, datorită vb. la conjunctiv prezent cu valoare de imperativ; grafia (scrierea cu inițială majusculă) este un indiciu în acest sens.

C

1. *din* noi = pron. pers. [...], atr. pronominal;
2. *șoimește* = adv. de mod [...], compl. circ. de mod.

231 Turbanul îi cade şi-l lasă căzut;
Îşi rupe cu mâna vestmântul
Că-n largile-*i* haine se-mpiedică vântul
Şi lui i se pare că-n loc e ţinut;
Aleargă *de groaza* pieirii bătut,
Mănâncă pământul.

(G. Coşbuc; 136)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „şi-l lasă", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „i", decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „e", decât cele din text.
(3) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a cădea", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „vânt".
(5) Alcătuiţi enunţuri/fraze care conţin câte o subordonată (1) subiectivă, (2) predicativă, (3) atributivă, (4) compl. directă, (5) compl. indirectă, (6) circ. de cauză, (7) circ. condiţională, (13) circ. concesivă, introdusă prin conjuncţia „*dacă*".
(6) Contrageţi fiecare subordonată creată (la cerinţa precedentă), menţionând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. cade = p. verbal;
2. lasă = p. verbal
3. (îşi) rupe = p. verbal;
4. se-mpiedică = p. verbal;
5. se pare = p. verbal;
6. e ţinut = p. verbal (vb. la diat. pasivă;
7. aleargă = p. verbal;
8. mănâncă = p. verbal.

ATENŢIE!
La nivel academic pron. reflexiv „*îşi*" (*îşi rupe*) este socotit compl. ind. în dativul posesiv; verbul este la diateza activă pronominală.

B

1. Turbanul îi cade = prop. principală;
2. şi-l lasă căzut = prop. principală (coord. cop. cu; 1);
3. Îşi rupe cu mâna vestmântul = prop. principală;

4. *Că*-n largile-i haine se-mpiedică vântul = prop. circ. de cauză (3);
5. Şi lui i se pare = prop. circ. de cauză (coord. cop. cu 4);
6. *Că*-n loc e ţinut = prop. subiectivă (5);
7. Aleargă de groaza pieirii bătut = prop. principală;
8. Mănâncă pământul = prop. principală.

ATENŢIE!
Unii specialişti socotesc prop. a VII-a *consecutivă,* considerând: a) implicarea logică a lui *încât;* b) acţiune ce depăşeşte limitele normalului, indicând consecinţa verbului din regentă (P6).

C

1. *-i* = pron. pers. [...], atr. pronominal în dativul posesiv = (hainele *lui*);
2. *de groază* = subst. [...], compl. de agent.

232 De treci codri de aramă, de departe vezi *albind*
Ş-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lângă izvoară, iarba pare *de omăt,*
Flori albastre tremur *ude* în văzduhul tămâiet;
Pare-că şi trunchii vecinici poartă suflete sub coajă,
Ce suspină printre ramuri *cu* a glasului lor *vrajă.*
Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre *licurind;*
Ele trec cu harnici unde şi suspină-n flori *molatic,*
Când coboară-*n ropot* dulce din tăpşanul prăvălatic,
Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
În cuibar *rotind de ape,* peste care luna zace.

(*Mihai Eminescu; 137*)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „suspină-n flori", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „ce", decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte patru valori morfologice ale cuvântului „a", decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „sar".
(4) Numiţi valorile morfologice ale lui „de" din text.
(5) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a sări", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(6) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „floare".

A

1. treci = p. verbal;
2. vezi = p. verbal;
3. auzi = p. verbal;
4. pare de omăt = p. nom. complet;
5. tremur = p. verbal;
6. pare = p. verbal (sens impersonal);
7. poartă = p. verbal;
8. suspină = p. verbal;
9. vezi = p. verbal;
10. trec = p. verbal;
11. suspină = p. verbal;
12. coboară = p. verbal;
13. sar = p. verbal;
14. zace = p. verbal.

B

1. *De* treci codri de aramă = prop. circ. condițională (2);
2. *de* departe vezi albind = prop. principală;
3. **Ș**-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint = prop. principală;
4. Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt = prop. principală;
5. Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet = prop. principală;
6. Pare = prop. principală;
7. *că* și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă = prop. subiectivă (6);
8. *Ce* suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă = prop. atributivă (7);
9. **Iar** prin mândrul întuneric al pădurii de argint// Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind = prop. principală (coord. adversativ cu 6);
10. Ele trec cu harnici unde = prop. principală;
11. **și** suspină-n flori molatic = prop. principală;
12. *Când* coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvălatic = prop. circ. de timp (11);
13. Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace// În cuibar rotind de ape = prop. principală;
14. *peste care* luna zace = prop. atributivă (14).

C

1. *albind* = verb [...], predicativ [...], compl. direct;
2. *de omăt* = subst. [...], nume predicativ;
3. *ude* = adj. propriu-zis [...], compl. circ. de mod (elem. regent = „*tremur*") sau atr. adj. (elem. regent = „*flori*");
4. *ce* = pron. relativ simplu [...], nominativ, subiect;
5. *cu* [...] *vrajă* = subst. [...], compl. indirect;
6. *licurind* = verb [...], predicativ [...], atribut verbal;
7. *molatic* = adv. de mod, [...], compl. circ. de mod;
8. *-n ropot* = subst. [...], compl. circ. de mod;
9. *rotind* = verb [...] predicativ [...], atr. verbal;
10. *de ape* = subst. [...], atr. subst. prepozițional.

ATENȚIE!
Pentru interpretarea elementului predicativ suplimentar „*ude*" vedeți notațiile anterioare.

233 Stă Caraimanu-*nnegurat*,
Moşneag în veci cu fruntea-n sus;
Slăvitul zilei împărat
Încet se lasă spre apus.

Şi cum se uită la moşneag,
Se mai opreşte-o clipă-n loc;
I-azvârle cu un zâmbet drag
Pe frunte-un diadem de foc.

Iar după culmi *doi* nouraşi
Urcând tiptil, în zare, sus,
Râd răsfăţaţi şi drăgălaşi
Privind idila *din apus.*

(Şt. O. Iosif; 137-138)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu o virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „Caraimanu-nnegurat", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „încet", decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „de", decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „mai".
(4) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a se uita", pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „loc".
(6) Alcătuiţi enunţuri/fraze care conţin câte o subordonată (1) subiectivă, (2) predicativă, (3) atributivă, (4) compl. directă, (5) compl. indirectă, (6) circ. de scop, (12) circ. condiţională, (13) circ. concesivă, (14) circ. consecutivă, introdusă prin conjuncţia *să*.
(7) Contrageţi fiecare subordonată creată (la cerinţa precedentă), menţionând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. stă = p. verbal;
2. se lasă = p. verbal;
3. se uită = p. verbal;
4. se [...] opreşte = p. verbal;
5. azvârle = p. verbal;
6. râd = p. verbal;

ATENŢIE!
„se opreşte-n loc" *nu* este locuţiune verbală.

B

1. Stă Caraimanu-nnegurat//Moşneag în veci cu fruntea-n sus = prop. principală;
2. Slăvitul zilei împărat//Încet se lasă spre apus = prop. principală;
3. *cum* se uită la moşneag = prop. circ. de cauză (intercalată; *cum* = *fiindcă;* are şi nuanţă de timp: *cum = când*);

4. **Şi** [...] se mai opreşte-o clipă-n loc = prop. principală;
5. I-azvârle cu un zâmbet drag//Pe frunte-un diadem de foc = prop. principală;
6. **Iar** după culmi [...] Râd [...] din apus = prop. principală.

C

1. *(î)nnegurat* = adj. [...], atr. adj. (elem. regent = *„Caraimanu“*) şi compl. circ. de mod (elem. regent = *„stă“*);
2. *moşneag în veci cu fruntea sus* = apoziţie dezvoltată (fiecare elem. se poate analiza separat sintactic, dar cu obligaţia de a specifica: *„în cadrul apoziţiei dezv.“*);
3. *în veci* = loc. adv. de timp (prep. + subst.), atr. adverbial (elem. regent = *„moşneag“*);
4. *slăvitul* = adj. [...], atr. adj. (art. hot. „l“ aparţine subst. *„împărat“*);
5. *doi* = numeral cardinal [...], nominativ, atr. adjectival;
6. *din apus* = subst. [...], atr. substantival prepoziţional.

ATENŢIE!

Pentru interpretarea elementului predicativ suplimentar *„-nnegurat“* (ca şi *„răsfăţaţi şi drăgălaşi“*) vedeţi notaţiile anterioare.

234 Florile-*n grădini* s-agită.
Peste straturi, dalia,
Ca o doamnă din elită,
Îşi îndreaptă talia.

Floarea-soarelui, bătrână,
De pe-acum se sperie
C-au să-i cadă în ţărână
Dinţii, *de mizerie*,

Trei petunii subţirele,
Farmec *dând* regretelor,
Stau de vorbă între ele:
„Ce ne facem, *fetelor*?...“

Şi *cu* galbena ei *zdreanţă*
Stă-n lumina mătură,
Ca un talger de balanţă
Aplecat pe-o latură...

(George Topârceanu; 138)

A. Selectaţi predicatele, indicând şi felul lor.
B. Despărţiţi fraza în propoziţii; selectaţi propoziţiile, indicând şi felul lor.
C. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicaţi două semne de punctuaţie din text (obligatoriu virgulă şi, la alegere, alt semn).
(2) Explicaţi cratima din structura „pe-o latură“, prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).
E. (1) Găsiţi/numiţi alte trei valori morfologice ale cuvântului „o“, decât cele din text.
(2) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „să-i“.
(3) Construiţi n enunţuri cu sensuri diferite ale substantivului „farmec“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(4) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „floare“.
(5) Alcătuiţi enunţuri/fraze care conţin câte o subordonată: (1) subiectivă, (2) predicativă, (3) atributivă, (4) compl. directă, (5) compl. indirectă, (6) circ. de timp, (7) circ. de cauză, (8) circ. condiţională, (9) circ. concesivă, (10) circ. consecutivă, introdusă prin adverbul *„unde“*.

(6) Contrageți fiecare subordonată creată (la cerința precedentă), menționând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. s-agită = p. verbal;
2. (își) îndreaptă = p. verbal;
3. stau de vorbă = p. verbal (loc. vb.);
4. ce ne facem = p. nom. complet (pron. interog. + vb. copulativ);
5. se sperie = p. verbal;
6. au să [...] cadă = p. verbal;
7. stă = p. verbal.

B

1. Florile-n grădini s-agită = prop.principală;
2. Peste straturi, dalia [...]// Își îndreaptă talia = prop. principală;
3. Trei petunii subțirele [...]// Stau de vorbă între ele = prop. principală;
4. Ce ne facem, fetelor? = prop. principală (vorbire directă);
5. Floarea-soarelui [...] se sperie = prop. principală;
6. *C*-au să-i cadă în țărână// Dinții de mizerie = prop. circ. de cauză (5);
7. **Și** cu galbena ei zdreanță// Stă-n [...] pe-o latură = prop. principală.

C

1. *-n grădini* = substantiv [...], compl. circ. de loc;
2. *dând* = verb [...], predicativ [...], atr. verbal (elem. regent = „*petunii*“) și compl. circ. de mod; (elem. regent = „*stau de vorbă*“); vedeți notele privind elem. predicativ suplimentar;
3. *fetelor* = subst. [...] vocativ, fără f. sint.
4. *de mizerie* = subst. [...] compl. circ. de cauză;
5. *cu* [...] *zdreanță* = subst. [...] compl. indirect (indică asocierea, de aceea la nivel academic se cheamă *compl. sociativ*) cu nuanță de compl. circ. de mod.

235 Sclipirile neîntrerupte și orbitoare de lumină frântă ale fulgerelor spintecau, pe linii fantastice și nemărginit de lungi, întunecimile *fioroase* ale nopții înalte... Și, între cele patru hotare ale nesfârșitului, întinderile oarbe tremurau cu răstimpuri scurte de întuneric și lumină albăstrie, sub licăririle fugătoare și iuți ale focului ceresc... Fierbeau văzduhurile și cerurile clocoteau sub descărcările zguduitoare ale tunetelor, și pământul înfricoșat se cutremura nemernic, până în cele mai din adânc ale temeliilor lor, sub ropotul de trăsnete care cădeau asurzitoare prin întuneric, ca niște imense bombe de flăcări, și spulberau, ca și cum ai sufla într-un strop de țărână, frunțile de stânci îndrăznețe ale celor mai sumeți dintre munții săi.

(*C. Hogaș; 138*)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
E. (1) Găsiți/numiți altă valoare morfologică a cuvântului „mai“, decât cea din text.
(2) Găsiți/numiți un omofon neomograf pentru cuvântul „ale“.
(3) Construiți *n* enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului „lumină“, pentru a evidenția/proba polisemia acestuia.

(4) Dați *n* exemple de expresii/locuțiuni (sau de proverbe/zicători) care conțin substantivul/adjectivul „orb".
(5) Alcătuiți enunțuri/fraze care conțin câte o subordonată (1) subiectivă, (2) predicativă, (3) atributivă, (4) compl. directă, (5) compl. indirectă, (6) circ. de mod, (7) circ. de timp, (9) circ. de cauză, (10) circ. condițională, (11) circ. concesivă, (12) circ. consecutivă, introdusă prin adverbul *cum*.
(6) Contrageți fiecare subordonată creată (la cerința precedentă), menționând: (a) rezultatul obținut; (b) cel puțin două transformări survenite.

A

1. spintecau = p. verbal;
2. tremura = p. verbal;
3. fierbeau = p. verbal;
4. clocoteau = p. verbal;
5. se cutremura = p. verbal;
6. cădeau = p. verbal;
7. spulberau = p. verbal;
8. ai sufla = p. verbal.

B

1. Sclipiri neîntrerupte [...] ale nopții înalte = prop. principală;
2. Şi între cele patru hotare [...] și iuți ale focului ceresc = prop. principală;
3. Fierbeau văzduhurile = prop. principală;
3. **și** cerurile clocoteau sub descărcările [...] tunetelor = prop. principală;
5. **și** pământul înfricoșat se cutremura [...] sub ropotul de trăsnete = prop. principală;
6. *care* cădeau [...] în întuneric, ca niște [...] bombe de flăcări = prop. atributivă (5);
7. **și** (*care*) spulberau [...] frunțile de stânci [...] ale celor mai sumeți dintre munții săi = prop. atributivă (5; coord. cop. cu 6);
8. *ca și cum* ai sufla într-un strop de țărână = prop. circ. de mod (7; intercalată).

C

fioroase = adjectiv [...], atribut adjectival.

236

Mult e dulce și frumoasă
Limba ce vorbim,
Altă limbă armonioasă
Ca ea nu găsim.

Saltă inima-n plăcere
Când o ascultăm
Şi pe buze-aduce miere
Când *o* cuvântăm.

Românașul o iubește
Ca sufletul *său* [...].

(G. Sion; 144)

A. Selectați predicatele, indicând și felul lor.
B. Despărțiți fraza în propoziții; selectați propozițiile, indicând și felul lor.
C. Analizați morfologic și sintactic cuvintele marcate în text.
D. (1) Explicați două semne de punctuație din text (obligatoriu o virgulă și, la alegere, alt semn).
(2) Explicați cratima din structura „pe buze-aduce", prin scrierea numărului corespunzător regulii în care se încadrează (......).

E. (1) Găsiţi/numiţi altă valoare morfologică a cuvântului „mult“, decât cea din text.
(2) Găsiţi/numiţi alte două valori morfologice ale cuvântului „o“, decât cele din text.
(3) Găsiţi/numiţi un omofon neomograf pentru cuvântul „ca“.
(4) Construiţi *n* enunţuri cu sensuri diferite ale verbului „a asculta“, pentru a evidenţia/proba polisemia acestuia.
(5) Daţi *n* exemple de expresii/locuţiuni (sau de proverbe/zicători) care conţin substantivul „limbă“.
(6) Alcătuiţi enunţuri/fraze care conţin câte o subordonată
(1) subiectivă, (2) predicativă, (3) atributivă, (4) compl. directă, (5) compl. indirectă, (6) circ. de mod, (7) circ. de timp, (8) circ. concesivă, (14) circ. consecutivă, introdusă prin adverbul „*cât*“.
(7) Contrageţi fiecare subordonată creată (la cerinţa precedentă), menţionând: (a) rezultatul obţinut; (b) cel puţin două transformări survenite.

A

1. mult e dulce şi frumoasă = p. nom. complet;
2. vorbim = p. verbal;
3. nu găsim = p. verbal;
4. saltă = p. verbal;
5. ascultăm = p. verbal;
6. aduce = p. verbal;
7. cuvântăm = p. verbal;
8. iubeşte = p. verbal.

B

1. Mult e dulce şi frumoasă//Limba = prop. principală;
2. *ce* vorbim = prop. atributivă (1);
2. Altă [...] ca ea nu găsim = prop. principală;
4. Saltă inima-n plăcere = prop. principală;
5. *Când* o ascultăm = prop. circ. temporală;
6. **Şi** pe buze-aduce miere = prop. principală;
7. *Când* o cuvântăm = prop. circ. de timp (6);
8. Românaşul o iubeşte// Ca sufletul său = prop. principală.

C

1. *mult* [...] *dulce* = adj. [...], gradul superlativ absolut [...], nume predicativ;
2. *altă* = adj. pronominal nehot. [...] acuzativ [...], atr. adjectival;
3. *când* = adv. interogativ-relativ [...], compl. circ. de timp (la nivel frastic este elem. de relaţie subordonator);
4. *o* (cuvântăm) = pronume personal [...], acuzativ, forma neaccentuată (sau scurtă) [...], compl. direct;
5. *său* = adj. pronominal posesiv [...] , atribut adjectival.

CUPRINS

Editura MONDOCART PRES

Str. Alexandru Moruzzi, Nr.1, Ap. 55, Sector 3, 74261,București,
Telefon: 322.13.70, 223.36.08

Din seria lucrărilor utile elevilor în activitatea la clasă și pregătirea examenelor de capacitate, bacalaureat, admitere la liceu și la facultate, vă recomandăm câteva dintre ultimele noastre apariții:

MATEMATICĂ I-IV

Teste de evaluare a cunoștințelor și pregătire pentru concursurile școlare

Autori: Angelica Călugăriță și Cătălin Călugăriță

GEOMETRIE - CLASA A VIII-A

Pentru examenul de capacitate și admiterea în liceu, cu rezolvarea problemelor din manual

Autori: Mariana Ilinca, Șt. Smarandache, Mioara Milom

GEOGRAFIA ROMÂNIEI

Teste pentru examenul de capacitate

Autori: Mihaela - Marcela Pârvulescu și Emil Pârvulescu

ISTORIA ROMÂNILOR

Teorie - Exerciții - Teste

Pentru examenul de capacitate

Autor: Monica Minuță

Conform ultimelor orientări ale Serviciului Național de Evaluare și ale Grupului de lucru al I.Ș.E

LUCRĂRI AFLATE ÎN STOC

ARITMETICA MUZICALĂ
Autor: Sofica Matei

CĂȚEI BOGAȚI, CĂȚEI SĂRACI
Autor: Lydia Ugolini

SURPRIZE DIN CARTON - 1
Autor: Ștefan Zandes

DIETA VIEȚII
Autor: Daniel Menrath

UN GHEM DE VISE
Autor: Cleopatra Lorințiu

GHID DE CONVERSAȚIE ROMÂN - FRANCEZ
Autor: Marilena - Alexandrescu Munteanu

AMURGUL MAFIEI
Autor: V.P. Borovicka

FANTOMA DE LA CAZINO
Autor: Cicerion

MINUNEA DE LA PAREPA
Autor: Sofica Matei

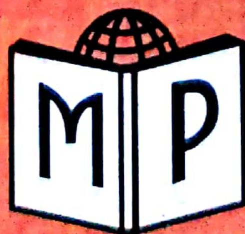
IEPURILĂ ÎN ȚARA PRIMĂVERII
Carte de colorat
Autor: Simona Constantinescu

CINE FURĂ AZI UN OU...
Carte de colorat
Autor: Simona Constantinescu

Lucrarea se adresează elevilor care se pregătesc pentru **examenul de capacitate, bacalaureat, admiterea în liceu sau la facultate** şi a fost elaborată pentru a oferi atât tipuri de teste, care să acopere toate nivelurile gramaticale: *sintaxă, morfologie, fonetică, stilistică, lexic, topică, punctuaţie,* cât şi modele de analiză: *felul predicatului, felul propoziţiilor, analiza morfosintactică a cuvintelor (grupurilor de cuvinte) cu grad sporit de dificultate.*

S-au avut permanent în vedere cerinţele **programei pentru clasele V-VIII**, care sunt aproximativ aceleaşi şi **pentru admiterea la facultate**, însă uneori s-au oferit explicaţii şi peste acest nivel, în ideea că pot fi utile şi altora.

În anumite cazuri, interpretările sunt multiple, ceea ce conferă un plus de atractivitate în încercarea de înţelegere a fenomenului gramatical şi a frumuseţii limbii...

MONDOCART PRES

ISBN 973 - 98893 - 8 - 7

3